

379.23
6153๘
82

ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชน
ชาวเขาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปริญญานิพนธ์

ของ

สนธิ ยี่รงค์

25 เม.ย. 2527

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ต.ชุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2527

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

153570

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรีของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... ประธาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ อิตพงษ์ อาจารย์ ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โชติ เพชรชัย ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการวิจัยนี้ตั้งแต่เริ่มต้น ช่วยตรวจสอบการดำเนินงานทุกขั้นตอนจนงานนี้สำเร็จ ดร. กมล สุกประเสริฐ รองอธิบดีกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ช่วยให้คำแนะนำและให้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการประเมินศึกษา และการศึกษาของชาวเขา ได้กรุณาเสียสละเวลาเป็นกรรมการสอบขั้นสุดท้ายด้วย อาจารย์จากสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ เชิดศักดิ์ โสวาสินธุ์ เป็นผู้ให้กำลังใจในการทำงาน และให้ความช่วยเหลือตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ ดร. กิลก บุญเรืองรอด กรรมการฝึกหัดครู เป็นผู้มีส่วนผลักดันให้งานนี้สำเร็จ ได้ให้ความช่วยเหลือทุกขั้นตอนของงานวิจัยนี้ คณะครูโรงเรียนชาวเขาทั้ง 7 แห่ง ที่ผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี การเก็บรวบรวมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยทั้งส่วนที่เกี่ยวกับโรงเรียน และส่วนที่เกี่ยวกับชุมชน บุคคลที่มีความสำคัญต่องานวิจัยนี้อีกคนหนึ่ง ได้แก่ ชาวเขาในชุมชนที่ผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมจากชาวเขาอย่างดียิ่ง ชาวเขาก็งกล่าวถึงให้ที่พักอาศัย อาหาร และการต้อนรับอย่างอบอุ่นในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลดังกล่าว การเก็บรวบรวมข้อมูลคงสำเร็จได้โดยยาก บุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ ครูที่ช่วยทำหน้าที่เป็นล่าม ต้องร่วมเดินทางไปกับคณะเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องเดินทางด้วยความเหนื่อยยาก เป็นบุคคลอีกคนหนึ่งที่ช่วยให้งานนี้สำเร็จด้วยดี คณะศึกษานิเทศก์จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นผู้ช่วย

จัดการเกี่ยวกับข้อมูลตั้งแต่จัดพิมพ์เครื่องมือ นำไปทดลอง หาค่าความเชื่อมั่น
เก็บรวบรวมข้อมูล และจัดการเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้น งานเหล่านี้สำเร็จลุล่วงลง
ด้วยดีด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ของคณะศึกษานิเทศก์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัย
ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายไว้ ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคนที่เป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือ
จนงานนี้เสร็จสมบูรณ์

สนิท ยี่รงค์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	4
	ขอบเขตของการวิจัย	5
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	6
	ตัวแปรที่ศึกษา	12
	นิยามศัพท์เฉพาะ	15
2	เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
	ตอนที่ 1 สภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอน	20
	สภาพเศรษฐกิจและสังคม	21
	ประชากร	21
	สภาพการศึกษาภาคบังคับ	22
	ตอนที่ 2 สภาพของชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	25
	สภาพเศรษฐกิจและสังคม	25
	การจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา	26
	ตอนที่ 3 โครงการขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	29
	ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการพัฒนาชุมชน	57
	ตอนที่ 5 องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของผลที่ได้จากโครงการ	73
	สรุป	80
	สรุปเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและสมมติฐานการวิจัย	81
	สมมติฐานการวิจัย	85

3	วิธีดำเนินการวิจัย	86
	แบบแผนการวิจัย	86
	ข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	87
	เครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือ	95
	การวิเคราะห์ข้อมูล	104
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	107
	ตอนที่ 1 ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบที่มีต่อนักเรียน	107
	ตอนที่ 2 ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบที่มีต่อชุมชน	120
	ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษา	133
	ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการศึกษาในแต่ละรูปแบบ ที่มีผลต่อนักเรียนและชุมชน	142
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	158
	สรุปผลการวิจัย	158
	อภิปราย	160
	ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบที่มีต่อนักเรียน	160
	ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับที่มีต่อชุมชน	165
	ผลต่อนักเรียนและชุมชนกับปัจจัยการดำเนินงานของการจัดการ ศึกษาแต่ละรูปแบบ	169
	ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัย	172
	ข้อเสนอแนะ	174
	ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ	176
	บรรณานุกรม	182
	ภาคผนวก	194

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	จำนวนโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ จำนวนครัวเรือน ประชากร และนักเรียนในหมู่บ้านที่ได้รับการจัดการศึกษาภาคบังคับ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ออน	8
2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยนี้	11
3	แสดงประชากรแต่ละเผ่าแยกเป็นอำเภอ	22
4	แสดงเป้าหมายการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาระหว่างปี 2526 - 2529	30
5	แสดงโรงเรียนที่จัดตั้งปีการศึกษา 2526 แยกตามเผ่าต่าง ๆ	50
6	แสดงแผนแบบการวิจัย	87
7	แสดงจำนวนนักเรียนตามเกณฑ์ และจำนวนนักเรียนที่เกณฑ์เข้า เรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และ โรงเรียนปกติ	109
8	แสดงการเปรียบเทียบคำาคความหมาย และถวามาเรียนของนักเรียน โรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียน ปกติ	111
9	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความพร้อมในการเรียน ภาษาไทยของนักเรียนที่เรียนจากโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ	112
10	แสดงผลวิเคราะห์เปรียบเทียบความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของ นักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และ โรงเรียนปกติ	113

11	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรับผิดชอบ หน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนฟุ้งตนเอง ครู เดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ	114
12	แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรับผิดชอบหน้าที่ และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ	115
13	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรับผิดชอบ หน้าที่ของนักเรียนโรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเดินสอน ครู คนเดียว และโรงเรียนปกติ	116
14	แสดงผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบหน้าที่ของนักเรียน โรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และ โรงเรียนปกติ	117
15	แสดงผลวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรับผิดชอบส่วนรวม ของนักเรียนโรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ	118
16	แสดงผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบส่วนรวมของนักเรียน โรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียน ปกติ	119
17	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรู้ทางวิชาการ ด้าน การเกษตรและการดำรงชีวิต ของสมาชิกในชุมชนที่จัดบริการ การศึกษา 4 รูปแบบ จัดตั้งโรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ	128

- 18 แสดงการเปรียบเทียบความรู้ทางวิชาการ ด้านการเกษตร
และการดำรงชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านที่จัดตั้ง
โรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และ
โรงเรียนปกติ 129
- 19 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความรู้ทางวิชา
การของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดิน
สอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ 130
- 20 แสดงการเปรียบเทียบความรู้ทางวิชาการ ของประชาชนในหมู่บ้าน
ที่มีการจัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว
และโรงเรียนปกติ 131

บัญชีแผนภาพ

แผนภาพ

หน้า

- 1 แสดงจุดประสงค์บางประการ และองค์ประกอบที่ต่างกันของ
การจัดการศึกษา 4 รูปแบบ 56
- 2 แสดงความแตกต่างขององค์ประกอบของโรงเรียน 4 รูปแบบ
โครงการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับ 83

รัฐต้องการให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับอย่างต่ำระดับประถมศึกษา เพื่อจะได้พัฒนาชีวิตตามความสามารถของแต่ละคน ให้รอดพ้นจากความทุกข์ยาก และรอบรู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีความรู้และความคิดอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต มีความสามารถในการหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต ภูมิลำเนาที่รับผิดชอบตนเองและส่วนรวม เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและคุณธรรมของประเทศ ปัจจุบันนี้รัฐสามารถจัดการศึกษาภาคบังคับครอบคลุมประชากรในวัยเรียนได้ร้อยละ 94 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 1) รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายในการจัดการศึกษาภาคบังคับให้ครบถ้วน หรือให้โอกาสเล็กที่เข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนทุกคนในปี พ.ศ. 2529 (สำนักนายกรัฐมนตรี ม.ป.ป. : 243)

แม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัด มีหน้าที่ต้องจัดการศึกษาภาคบังคับให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล คือ ต้องจัดการศึกษาให้ทั่วถึง และเกณฑ์เด็กเข้าเรียนให้ครบถ้วนภายในปีการศึกษา 2529 แต่จากการสำรวจเมื่อต้นปีการศึกษา 2526 พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถจัดการศึกษาภาคบังคับได้เพียงร้อยละ 65 เท่านั้น เด็กในวัยเรียนอีกร้อยละ 35 ยังไม่ได้รับการศึกษา เป็นจำนวนประมาณ 8,692 คน ใน 429 หย่อมบ้าน (กลุ่มของบ้าน) (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ข.) และถ้ายังไม่มีการจัดการศึกษาภาคบังคับเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2529 จำนวนนักเรียนที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษามีจำนวนถึง 12,477 คน

ประชากร 429 หย่อมบ้านดังกล่าวแล้วนั้นเป็นชาวเขาทั้งหมด ชาวเขาเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหย่อมเล็กหย่อมน้อยกระจัดกระจายไปตามหุบเขา ที่ลาดเชิงเขา หรือที่ราบบนยอดเขา ซึ่งมีที่ดินสามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ ขนาดของหย่อมบ้านมีความแตกต่างกันออกไป ประมาณร้อยละ 67 ของหย่อมบ้านทั้งหมดจะมีขนาดประมาณ

2 - 20 หลังคาเรือน และประมาณร้อยละ 17 มีขนาด 21 - 30 หลังคาเรือน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ข.) แต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างไกลกัน จะติดต่อกันได้ด้วยการเดินเท้าเป็นระยะเวลาเดินหลายชั่วโมง สภาพสังคมเป็นสังคมปิด ติดต่อกับสังคมภายนอกได้ยาก สภาพความเป็นอยู่จึงค่อยพัฒนา ค่อยการศึกษา คำร้องชี้แจงการทำให้เลื่อนลอย บางกลุ่มมีอาชีพปลูกฝิ่น การดำเนินชีวิตคงถ่วงถ่วงแล้วนั้นก่อให้เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นการทำลายต้นน้ำลำธาร สร้างปัญหาให้แก่สังคม ประกอบกับความไม่สำนึกในความเป็นไทย จึงขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม อันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศได้

นอกจากจะเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ตองการจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงแล้ว จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้คำนึงถึงประโยชน์ของชาวเขาโดยตรง ตลอดจนความปลอดภัยของสังคมและความมั่นคงของชาติโดยรวม จึงมุ่งจัดการศึกษาภาคบังคับให้ครบถ้วน แต่ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2524 อนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในชุมชนที่มีนักเรียนกลุ่มอายุละ 20 คนขึ้นไป เมื่อจัดตั้งครบ 6 ปี ต้องมีนักเรียนไม่น้อยกว่า 120 คน โดยหลักการนี้จัดตั้งโรงเรียนในหมู่บ้านชาวเขาดังกล่าวไม่ได้เลย (กระทรวงศึกษาธิการ 2524) การดำเนินการโดยอาศัยข้อยกเว้นของระเบียบดังกล่าว ก็เป็นการลงทุนที่สูงมากจนไม่คุ้มทุน และถ้าชาวเขาย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่นก็ทำให้เสียทรัพยากรที่ลงทุนไปอย่างมากมาย แต่เมื่อจำเป็นตองจัดการศึกษาภาคบังคับ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงคิดหาวิธีการขยายการจัดการศึกษาภาคบังคับขึ้น โดยมีหลักการที่ตองอาศัยการพึ่งพิงและรับความสนับสนุนจากชุมชนในการดำเนินงานให้มากที่สุด ตามโครงการกำหนดจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นในหมู่บ้านที่มีจำนวนนักเรียนน้อย และท้องถิ่นพร้อมที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดให้มีสถานที่เรียน สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เช่น จัดที่พักแก่ครูหรือจัดหาบ้านพักครูให้ ช่วยเหลือในด้านการเกณฑ์เด็กให้มาเข้าเรียน ดูแลการมาเรียนของนักเรียน และช่วยเหลือเกี่ยวกับการเรียน ควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน

ให้เป็นไปในแนวทางที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากโรงเรียน รูปแบบในการจัดโรงเรียน
ประถมศึกษาภาคบังคับตามโครงการมี 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง จัดตั้งเป็นโรงเรียน
ประจำ รับนักเรียนจากหมู่บ้านที่มีประชากรจำนวนน้อย ทำให้ไม่อาจจัดการศึกษาใน
รูปแบบอื่นได้ เมื่อนักเรียนเข้ามาอยู่ประจำในโรงเรียนแล้ว ต้องทำการเกษตรเพื่อหา
เลี้ยงชีพในระหว่างที่เรียนอยู่ด้วย

รูปแบบที่ 2 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาแบบครูเดินสอน จัดในหมู่บ้านเล็ก ๆ
ที่มีประชากรในวัยเรียนประมาณ 10 - 30 คน โดยมีครู 1 คน ต่อ 2 หมู่บ้าน

รูปแบบที่ 3 เป็นโรงเรียนที่มีครูคนเดียว จัดในหมู่บ้านที่มีประชากรใน
วัยเรียน ประมาณ 20 - 40 คน และมีแนวโน้มว่าชาวเขาส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนั้น
อาจย้ายที่อยู่ไปหาที่ทำกินใหม่

สำนักงานการศึกษาจังหวัดไค้นำเอาวิธีการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ
มาดำเนินการในหมู่บ้านที่ยังไม่เคยจัดการศึกษามาก่อนตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 โดย
หวังว่าสามารถจัดการศึกษาได้ครบ 429 หมู่บ้าน ภายในปีการศึกษา 2529 แต่บาง
หมู่บ้านเข้าหลักเกณฑ์ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ จึงจัดตั้งรูปแบบปกติ รวมวิธีการ
จัดการศึกษาที่นำมาดำเนินการในหมู่บ้านที่ไม่ได้จัดการศึกษามาก่อน 4 รูปแบบ ในขณะนี้
ยังบอกไม่ได้ว่ารูปแบบทั้ง 4 รูปแบบนี้ เมื่อพิจารณาถึงผลของการดำเนินการ และการ
ลงทุน รูปแบบใดให้ผลตรงตามเป้าหมายมากที่สุด จึงควรได้จัดการศึกษาเปรียบเทียบผล
การจัดโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบนี้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ
ซึ่งได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ว่าให้ผลแตกต่างกันหรือไม่เพียงไร
โดยมุ่งพิจารณาในด้านจำนวนเด็กที่เกณฑ์มาเข้าเรียน การมาเรียนของนักเรียน
ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และสุขนิสัยของนักเรียน ความพอใจต่อการเข้ารับ
การศึกษาของนักเรียน ความสามารถด้านการดำรงชีวิต และความสำนึกในหน้าที่
รับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายในการจัดการศึกษานั้นมิได้จำกัดอยู่แต่ผลที่ได้รับโดยตรงจากการศึกษาในโรงเรียนเท่านั้น ยังสนใจไปถึงผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อชุมชนอีกด้วย เพราะจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศโดยตรง (สิทธิชัย ธาคานิติ 2524 : 22 - 23) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้นอกจากได้เปรียบเทียบผลการจัดการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบดังกล่าวแล้ว ยังศึกษาต่อไปอีกว่ารูปแบบของการจัดการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบนี้มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาประการใดขึ้นในชุมชนของชาวเขาที่มีโรงเรียนทั้ง 4 ประเภทนี้ตั้งอยู่ ผลต่อชุมชนดังกล่าวนี้มีตั้งแต่ความพอใจของผู้ปกครองต่อการส่งบุตรหลานเข้าเรียน ความยอมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ผลในด้านการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่อันเกิดจากการได้เรียนรู้จากลูกหลานและโรงเรียน เช่น สุขนิสัยในการกินอยู่ ความสะอาดของที่อยู่อาศัย เป็นต้น ผลในด้านจิตสำนึกในความเป็นไทยและในประโยชน์ส่วนรวม และผลต่อสภาพทางเศรษฐกิจ ความเจริญ และการย้ายถิ่นของหย่อมบ้านที่เป็นที่ตั้งโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดการศึกษาในชุมชนชาวเขา 4 รูปแบบ ที่มีองค์ประกอบในการดำเนินงานแตกต่างกันว่ามีผลต่อนักเรียนและต่อชุมชนอย่างไรบ้าง

ความสำคัญของการวิจัย

การดำเนินการโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ตามโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2526 นั้น มีจุดมุ่งหมายเป็นแบบเดียวกัน แต่มีวิธีการแตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของหย่อมบ้านชาวเขา หากมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ให้ทราบว่า ผลที่ได้รับจากการจัดบริการการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ

แตกต่างกันเพียงไร และแตกต่างเนื่องมาจากองค์ประกอบใด ผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ในการพิจารณาปรับสภาพองค์ประกอบในการดำเนินงานแต่ละรูปแบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังช่วยให้ทราบว่า การดำเนินการจัดโรงเรียนประถมศึกษา 3 รูปแบบ เมื่อเปรียบเทียบกับแบบปกติได้ผลแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์ในการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับไปในหมู่บ้านชาวเขาในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาแบบปกติได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จำกัดขอบเขตอยู่ที่ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยทำการศึกษาผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามโครงการจัดการศึกษาภาคบังคับ 2 ประการ ดังนี้

1. ผลต่อนักเรียน ได้แก่

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทั้งด้านวิชาการ และคุณธรรม โดยทำการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และส่วนรวม

2) ผลการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และการมาเรียนของนักเรียน

2. ผลต่อชุมชน ได้แก่

1) สภาพของชุมชน โดยเฉพาะความเจริญของชุมชนด้านสาธารณูปโภค ด้านสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป ด้านวิธีการทางการเกษตร

2) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกในชุมชน ในด้านความพอใจต่อการจัดตั้งโรงเรียน การยอมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคาดหวัง และความสำนึกในความเป็นไทย

3) ความรู้ทางวิชาการ ได้แก่ ความรู้ในด้านการเกษตร การดำรงชีวิต และอบรมเลี้ยงดูบุตร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวเขาและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาภาคบังคับในหอยมบ้าน 429 หอยมบ้าน จังหวัดแมฮ่องสอน ซึ่งสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแมฮ่องสอน ได้ทำการสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2525 และกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2526 แบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. หอยมบ้านที่ได้จัดการศึกษาภาคบังคับ แบบโรงเรียนพึ่งตนเอง จำนวน 2 หอยมบ้าน คือ หอยมบ้านท่าไคร้ และบ้านไร่ มีโรงเรียน 1 โรงเรียน
2. หอยมบ้านที่ได้จัดการศึกษาภาคบังคับ แบบโรงเรียนครูเดินสอน จำนวน 4 หอยมบ้าน คือ หอยมบ้านห้วยฮั้ว ห้วยกุ่ม หมองขาวกลาง และห้วยปูเลย อำเภอเมือง มีจำนวนโรงเรียน 4 โรงเรียน
3. หอยมบ้านที่ได้จัดการศึกษาภาคบังคับ แบบโรงเรียนครูคนเดียว จำนวน 2 หอยมบ้าน คือ หอยมบ้านกีกสามสิบ และหอยมบ้านเอ เอส มีโรงเรียน 2 โรงเรียน
4. หอยมบ้านที่ได้จัดการศึกษาภาคบังคับ แบบโรงเรียนประชาบาลปกติ จำนวน 25 หอยมบ้าน มีโรงเรียน 25 โรงเรียน อยู่ในเขตอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดแมฮ่องสอน
5. หอยมบ้านที่ยังไม่ได้จัดการศึกษาภาคบังคับในปีการศึกษา 2526 มีจำนวนประมาณ 400 หอยมบ้าน อยู่ในเขตอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดแมฮ่องสอน

โดยที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแมฮ่องสอน ได้เริ่มนำรูปแบบการจัดการศึกษาภาคบังคับ 3 รูปแบบ มาใช้กับหอยมบ้านชาวเขาในเขตอำเภอเมือง และผู้วิจัยประสงค์จะศึกษาผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ โดยใช้โรงเรียนประชาบาลซึ่งจัดการศึกษาในรูปแบบปกติเพื่อเป็นกลุ่มเปรียบเทียบ โดยเลือกจากโรงเรียนรูปแบบปกติในเขตอำเภอเมืองเป็นรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบที่ 4 ว่ามีผลต่อนักเรียนและต่อชุมชน แตกต่างกันหรือไม่ อีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยต้องการศึกษาเปรียบเทียบว่าการจัด

การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ มีผลต่อชุมชนด้วย จึงกำหนดหมู่บ้านที่ไม่ได้จัดการศึกษา
ภาคบังคับให้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ หย่อมบ้านกลุ่มตัวอย่างเพื่อเปรียบเทียบนี้กำหนด
เป็นหย่อมบ้านชาวเขาที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รายละเอียดของ
หย่อมบ้าน 4 ประเภทแรก ได้แก่ จำนวนครัวเรือน ประชากร และจำนวนนักเรียน
ได้แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ จำนวนครัวเรือน ประชากร และนักเรียนในทยอมบามาตได้รับการจัดการศึกษา
ภาคบังคับ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเมธขอสอน

ที่	คำบลด	รูปแบบ	ชื่อโรงเรียน	ทยอมบามา	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน ประชากร	จำนวน นักเรียน วัยเรียน	จำนวน นักเรียน เขาเรียน	เขต
1	ปางมะพร้าว	พึ่งตนเอง	โรงเรียนบ้านท่าไคร้	ท่าไคร้ บ้านไร่ บ้านแสนคำลือ บ้านนาออน บ้านหนองผาจำ	12 7 24 20 38	49 45 — — —	11 8 39 45 95	61	ตมเมือง และโต ดลชอ มูเขอ ดลชอ ดลชอ
				บ้านดงมะไฟ บ้านน้ำดสสะเป บ้านแม่มอญอง	19 16 15	— — —	53 36 24		มูเขอ มูเขอ กะเพรียง
				ดลสาลิม	78	482	99	63	ดลชอ
2	พวยผา	คุรุคนเคียว ปกติ	โรงเรียนบ้านทวยส่าน โรงเรียนบ้านทวยส่าน	ทวยส่าน	30	166	30	33	มูเขอ

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	คำขาด	รูปแบบ	ชื่อโรงเรียน	ชื่อย่อบริษัท	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน ประชากร	จำนวน นักเรียน วัยเรียน	จำนวน นักเรียน เข้าเรียน	เพศ
3	หมอกจำแป่	ปกติ	โรงเรียนบ้านไม้อ่าแป่	ไม้อ่าแป่	34	190	34	28	กะเหรี่ยง
4	หวายโป่ง	ครูคนเดียว ครุภัณฑ์	โรงเรียนบ้านเอ เอส โรงเรียนบ้านหวายฮือ โรงเรียนบ้านหวายฮือ โรงเรียนบ้านหวายฮือ โรงเรียนบ้านหนองขาวกลาง โรงเรียนบ้านหวายฮือ	เอ เอส หวายฮือ หวายฮือ หวายฮือ หนองขาวกลาง หวายฮือ	42 14 21 27 26	286 66 125 112 203	78 17 17 20 47	34 17 17 29 47	กะเหรี่ยง แม่ กะเหรี่ยง กะเหรี่ยง กะเหรี่ยง กะเหรี่ยง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) โดยมีวิธีการ 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกจัดแบ่งชั้นหอย่อมบ้าน ทั้ง 429 หอย่อมบ้าน เป็น 5 ประเภท ตามลักษณะการจัดการศึกษาภาคบังคับ ดัง รายละเอียดข้างต้น กลุ่มหอย่อมบ้าน 4 ประเภทแรกเลือกโรงเรียนประถมศึกษา มา ประเภทละ 2 โรงเรียน โดยการเลือกแบบเจาะจงในกรณีที่มีโรงเรียนไม่เกิน 2 โรงเรียน และใช้การสุ่มแบบง่ายในกรณีที่มีโรงเรียนมากกว่า 4 โรงเรียน เป็น หอย่อมบ้านที่โรงเรียนประถมศึกษาที่ได้เลือกมาจัดการศึกษาภาคบังคับ สำหรับหอย่อมบ้าน ประเภทที่ 5 ที่ยังไม่ได้รับการจัดการศึกษาภาคบังคับ ทำการสุ่มเลือกหอย่อมบ้านมา 2 หอย่อมบ้าน เป็นหน่วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนแรก

ขั้นตอนที่ 2 จากหอย่อมบ้านที่เลือกไว้ในขั้นตอนแรก รวม 9 หอย่อมบ้าน ผู้วิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาสำหรับการวิจัยนี้จาก ศึกษานิเทศก์ ครู นักเรียน เด็กวัยเรียน และผู้นำหอย่อมบ้านทุกคน ส่วนหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ปกครองนั้น ผู้วิจัย ได้สุ่มเลือกมาเพียง 50% จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแสดงไว้ในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย

ประเภทของการรับบริการ การศึกษาภาคบังคับ	หมู่บ้าน	ศึกษานิเทศก์	ครู	นักเรียน	ผู้นำ หมู่บ้าน	ผู้ปกครอง หรือ หัวหน้าครอบครัว
โรงเรียนตนเอง	บ้านไร่		10	42	1	17
โรงเรียนครูเงินสอน	ห้วยปุเลย		1	41	1	12
	หนองขาวกลาง		1	19	1	12
โรงเรียนครูคนเดียว	ผู้เกิดสามสิบ		1	47	1	38
	เอ.เอ.ส	3	1	25	1	12
โรงเรียนประชาบาลปกติ	ห้วยสำน		2	31	1	11
	ไม้สาเป		2	28	1	18
ไม่รับบริการการศึกษา	บ้านขุนห้วยเค็ด		1	-	1	15
	บ้านเขานอน		1	-	1	8
รวม		3	18	233	9	143

ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยเกี่ยวกับผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน
 ตอนแรก เป็นผลการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียน ตอนหลัง เป็นผลการจัดการศึกษาที่มี
 ต่อชุมชน เพื่อให้การศึกษาเรื่องนี้ได้ภาพที่สมบูรณ์ สามารถอธิบายผลได้ชัดเจน ผู้วิจัย
 ได้ศึกษาตัวแปรต้น อันได้แก่ ตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษาคือ
 นอกจากนั้นยังมีกลุ่มตัวแปรอิสระอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ ตัวแปรของการจัดการศึกษารูปแบบ
 ต่าง ๆ กลุ่มตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

1. กลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษารูปแบบ
 ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) พึ่งตนเอง ได้แก่ การจัดการศึกษาภาคบังคับที่จัดให้นักเรียนอยู่
 ประจำ และนักเรียนต้องหาเลี้ยงตนเองระหว่างเรียน

2) ครูคนเดียว ได้แก่ การจัดการศึกษาภาคบังคับในหมู่บ้านเล็ก ๆ
 2 หมู่บ้าน ให้มีครูสอนเพียงคนเดียว ครูสอนหมู่บ้านที่หนึ่งเป็นระยะเวลาหนึ่ง
 แล้วไปสอนในหมู่บ้านที่สองต่อไป สลับกันไป

3) ครูคนเดียว ได้แก่ การจัดการศึกษาภาคบังคับในหมู่บ้านเล็ก ๆ
 ให้มีครูคนเดียวสอนทุกชั้น

4) รูปแบบปกติ ได้แก่ การจัดการศึกษาภาคบังคับที่เป็นไปตามระเบียบ
 การจัดตั้งโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

2. กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวกับผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียน ได้แก่ ตัวแปร
 ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) สภาพของนักเรียน ได้แก่ ความสะอาดของร่างกาย เครื่อง
 แต่งกาย สุขภาพ พฤติกรรมที่แสดงออก ความร่าเริง สภาพของนักเรียนเป็นข้อมูล
 ประกอบเพื่อให้การวิจัยนี้ได้ภาพของนักเรียนในโรงเรียนแต่ละรูปแบบสมบูรณ์ขึ้น

2) การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ได้แก่ ความสามารถของโรงเรียนที่ช่วยให้เด็กในวัยเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับมาเข้าเรียนในสถานศึกษา การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนเป็นวัตถุประสงค์หลักของการจัดการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ตัวแปรนี้จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ตองศึกษา

3) การมาเรียน เมื่อเกณฑ์เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนได้แล้ว เด็กนักเรียนเหล่านั้นจะต้องมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ การขาดเรียนบ่อย ๆ ทำให้คุณภาพการศึกษาต่ำ การจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบนั้น นอกจากจะให้โอกาสเด็กได้เข้าเรียนแล้วยังต้องการให้เด็กนักเรียนได้มาเรียนสม่ำเสมอ เพื่อได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ จึงศึกษาตัวแปรนี้

4) ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย เด็กที่มาเข้าเรียนในโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง 4 รูปแบบ เป็นเด็กชาวเขาที่ไม่รู้ภาษาไทยมาก่อน จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่โรงเรียนต้องสอนภาษาไทยให้เด็กเข้าใจ เพื่อให้สามารถเรียนกลุ่มวิชาอื่น ๆ ต่อไปได้ ในปีแรกของการเกณฑ์เด็กชาวเขาเข้าเรียนนั้น ต้องเน้นในด้านภาษามาก ตัวแปรนี้เป็นตัวแปรทางด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) ที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีแรกของการศึกษา เป็นการวางพื้นฐานทางภาษาเพื่อจะได้เรียนวิชาอื่นต่อไป ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาความพร้อมในการเรียนภาษาไทย

5) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมนี้ นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ จะได้รับการฝึกฝนตลอดเวลา เป็นคุณลักษณะที่ปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็กทุกคน ในช่วงระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เริ่มเปิดเรียนนั้น เด็กนักเรียนได้รับการฝึกมาแล้ว เป็นตัวแปรทางด้านคุณธรรม (Affective Domain) ที่โรงเรียนสอนมาตั้งแต่เปิดเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาตัวแปรนี้

3. กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวกับผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อชุมชน ได้แก่ ตัวแปรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) สภาพของชุมชน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านสาธารณสุข สภาพความเป็นอยู่ และในด้านการทำการเกษตร

รวมเรียกว่า ความเจริญของชุมชน สภาพของชุมชนนี้เป็นข้อมูลทั่ว ๆ ไป เพื่อช่วยอธิบายความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างกว้าง ๆ ช่วยให้เห็นภาพรวมของชุมชนที่มี การจัดการศึกษาชัดเจนขึ้น

2) ความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกในชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ความพอใจในการจัดตั้งโรงเรียน ความยอมรับความเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคาดหวัง และ ความสำนึกในความเป็นไทย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของชุมชนนั้น ผู้วิจัยต้องการดูภาพรวม โดยกว้าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนที่มีการจัดการศึกษาแต่ละรูปแบบ

3) ความรู้ทางวิชาการ ได้แก่ ความรู้ในด้านการทำการเกษตร การดำรงชีวิต และการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ตัวแปรเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการนี้ เป็นตัวแปรที่ได้ศึกษาเจาะลึกลงไป และศึกษาจากสมาชิกในชุมชนโดยตรง ความรู้ทาง วิชาการนี้เป็นคุณลักษณะเกิดขึ้นภายหลังจากสมาชิกในชุมชนได้มีการร่วมงานกับโรงเรียน ได้เรียนรู้จากโรงเรียนหรือจากครูโดยตรง โรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ได้มีความร่วมมือ กับชุมชนเป็นอันมาก ประชาชนจึงเรียนรู้ในค่านนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาตัวแปรนี้

4. กลุ่มตัวแปรอิสระหรือตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการ ศึกษา การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยจะช่วยอธิบายผลของการจัดการศึกษาแต่ละ รูปแบบชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวแปรต่าง ๆ มีดังนี้

1) นักเรียน นักเรียนเป็นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดผลการเรียนที่ แตกต่างกัน เด็กนักเรียนที่พ่อแม่เอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ฐานะทางบ้านดี สิ่งแวดล้อม ทางบ้านดี จะเรียนดีกว่าเด็กนักเรียนที่มีสภาพตรงกันข้าม ผู้วิจัยต้องการทราบว่า นักเรียนโรงเรียนในโครงการแตกต่างกันอย่างไร หรือไม่ ก่อให้เกิดความแตกต่าง ในผลของการจัดการศึกษาหรือไม่

2) ครู องค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวครูซึ่งมีผลทำให้เกิดการแตกต่างกัน ในผลงานที่สำคัญ ได้แก่ ความตั้งใจ ความพร้อมที่จะปฏิบัติงานบนเขา เจตคติต่อ

การสอนเด็กชาวเขา ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถของเด็กชาวเขา วุฒิและ
ประสบการณ์และภาระงาน องค์ประกอบเกี่ยวกับตัวครูจึงกล่าวช่วยอธิบายผลของการ
จัดการศึกษา ทั้ง 4 รูปแบบ ไล่ชัดเจนขึ้น

3) วิธีการดำเนินงานตามโครงการ องค์ประกอบด้านวิธีดำเนินการนี้
รวมถึงเอกสารประกอบหลักสูตร การดำเนินงานตามโครงการ การสอน การนิเทศ
องค์ประกอบเหล่านี้ต่างกันในแต่ละรูปแบบ ก่อให้เกิดผลการดำเนินงานที่ต่างกันด้วย
ตัวแปรช่วยอธิบายผลของการจัดการศึกษาแต่ละรูปแบบได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

4) สภาพของโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สภาพของ
อาคารเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ม้านั่ง กระดานดำ สิ่งเหล่านี้
ก่อให้เกิดความแตกต่างในผลการปฏิบัติงานด้วย

5) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามโครงการ ค่าใช้จ่ายนี้หมายถึง
งบประมาณที่รัฐเป็นผู้จัดให้เป็นค่าใช้จ่ายของโรงเรียน โรงเรียนมีค่าใช้จ่ายมาก ทำให้
โรงเรียนดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงกว่าโรงเรียนที่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า

6) ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน
และชุมชนนั้น มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน และการเรียนรู้ของชุมชน
การรวมมือดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการแตกต่างในผลของการศึกษาได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีคำศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะดังต่อไปนี้

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนต่าง ๆ ที่
จัดการศึกษา 4 รูปแบบ คือ รูปแบบพึ่งตนเอง รูปแบบครูเกินสอน รูปแบบครูคนเดียว
และรูปแบบปกติ

เกณฑ์ หมายถึง เกณฑ์การศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เข้าเรียนประถมศึกษาเมื่อ
อายุ 6 ปีบริบูรณ์

ผลต่อชุมชน หมายถึง ผลที่การดำเนินการโครงการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาที่มีต่อชุมชนชาวเขา อันอาจทำให้ชาวเขามีค่านิยมใหม่ ความรู้สึกใหม่ หรือมี พฤติกรรมใหม่ในการดำรงชีพ เช่น การทำการเกษตรด้วยวิธีใหม่ ผลดังกล่าวนั้น เกิดขึ้นเนื่องมาจากการมีโครงการจัดการศึกษาขึ้นในชุมชนนั้น ๆ

ผลต่อนักเรียน หมายถึง ผลการศึกษาของนักเรียนชาวเขาทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม ลักษณะนิสัยและทักษะต่าง ๆ ที่เกิดจากการฝึกอบรมที่โรงเรียน เช่น ความพร้อม ในการเรียนภาษาไทย ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม ทักษะทางการเกษตร เป็นต้น

สภาพของนักเรียน หมายถึง สภาพทั่ว ๆ ไปในด้านการสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย สุขภาพอนามัย ความร่าเริงแจ่มใส กล้าพูดกล้าแสดง รวมถึงความสามารถในการใช้ภาษาไทยของนักเรียนในโรงเรียนโครงการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของนักเรียนเก็บรวบรวมจากการสังเกตนักเรียนในขณะที่ อยู่ในห้องเรียน หรือในโรงเรียน โดยใช้แบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และสอบถามข้อมูล เพิ่มเติมจากครูผู้สอนในหย่อมบ้านนั้น ๆ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของนักเรียนเป็นข้อมูลรวม ๆ ของนักเรียนในแต่ละรูปแบบของการจัดการศึกษา

สภาพของชุมชน หมายถึง สภาพในด้านการอุปโภค โดยเฉพาะน้ำดื่ม น้ำใช้ ในด้านการดำรงชีพหรือสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งได้แก่ การรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย การรู้จักรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ การป้องกันการเจ็บป่วย และการทำการเกษตร เมื่อสภาพดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สภาพที่ดีขึ้นเรียกว่า ความเจริญของชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของชุมชนเก็บรวบรวม จากการสังเกตสภาพของชุมชนโดยทั่ว ๆ ไป ใช้แบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เก็บรวบรวม ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ผู้นำหย่อมบ้าน และครูที่เข้าไปสอนในหย่อมบ้าน

ความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดแก่สมาชิกในชุมชนหลังจากได้จัดการศึกษาแล้ว ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้แก่ ความพอใจต่อการจัดตั้งโรงเรียน ความยอมรับการเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยน

พฤติกรรม ความคาดหวัง ความสำนึกในความเป็นไทย ข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชนนี้เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ครูที่เข้าไปสอนในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง 4 รูปแบบ

ความรู้ทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ของสมาชิกในชุมชนในด้านการทำการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต และความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ข้อมูลที่เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการ รวบรวมจากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้สัมภาษณ์ได้รับการฝึกอบรมจากผู้วิจัยแล้ว

การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน หมายถึง การนำเด็กที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับในชุมชนมาเข้าเรียนในโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนนั้น ข้อมูลการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนนี้รวบรวมจากสมุดบัญชีเรียกชื่อของโรงเรียนเป็นจำนวนที่โรงเรียนสามารถเกณฑ์เข้าเรียนได้ จำนวนเด็กในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทั้งหมดรวบรวมจากรายงานการสำรวจนักเรียนที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปีการศึกษา 2525 (สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ข.) ใช้เป็นค่าคาดหมายของการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน

การมาเรียนของนักเรียน หมายถึง เวลาที่นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนที่จัดตั้งในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ ข้อมูลเกี่ยวกับการมาเรียนของนักเรียนรวบรวมจากสมุดบัญชีเรียกชื่อนักเรียน โดยรวบรวมเวลามาเรียนทุกวันที่ 15 ของเดือน ถ้าวันที่ 15 ของเดือนเป็นวันหยุด รวบรวมหลักฐานในวันแรกที่เปิดเรียนหลังจากวันที่ 15

ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ความสามารถในการฟัง ทำตามคำสั่ง รู้ความหมายของศัพท์ง่าย ๆ รวมถึงความสามารถในการใช้สายตาและกล้ามเนื้อให้สัมพันธ์กัน อันเป็นพื้นฐานในการเรียนภาษาไทยต่อไป ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยวัดได้โดยใช้แบบทดสอบความพร้อมของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ความรับผิดชอบต่อน้ำที่และส่วนรวม หมายถึง คุณธรรมที่มีอยู่ในตัวนักเรียนแต่ละคน ด้วยคุณธรรมข้อนี้ทำให้นักเรียนแสดงออกในทางปฏิบัติด้วยความสำนึกในการปฏิบัติงานให้ลุล่วงตามที่ได้รับมอบหมาย หรือปฏิบัติงานด้วยความสำนึกในฐานะที่เป็นนักเรียน บุตร สมาชิกของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อน้ำที่และส่วนรวมจากนักเรียน โดยการสัมภาษณ์

รูปแบบที่ 1 โรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง หมายถึง โรงเรียนในโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับที่จัดให้นักเรียนอยู่ประจำในบ้านพักที่จัดไว้ให้ โดยที่บ้านพักหนึ่งหลังจะให้นักเรียนอยู่ได้ 10 - 12 คน ครูอยู่ด้วย 1 คน นักเรียนหาเลี้ยงตนเองระหว่างเรียน โรงเรียนรูปแบบนี้มุ่งฝึกนักเรียนให้รู้จักพึ่งตนเอง เป็นนักพัฒนาการเรียนการสอนเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ชีวิตที่บ้านอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันในรูปสหกรณ์ นักเรียนต้องหว่าน ปลูกผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์เพื่อหาเลี้ยงตนเอง นักเรียนจะได้รับการฝึกให้ปกครองกันเอง

รูปแบบที่ 2 โรงเรียนประถมศึกษาแบบครูเดินสอน หมายถึง โรงเรียนแห่งหนึ่งจัดให้มีที่เรียน 2 หอชมบ้าน มีครูคนเดียว สอนหอชมบ้านที่หนึ่งชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงไปสอนในหอชมบ้านที่สอง โดยมอบงานให้นักเรียนในหอชมบ้านที่หนึ่งทำในระหว่างที่ครูไปสอนอีกหอชมบ้านหนึ่งสลับกันไป โรงเรียนในรูปแบบครูเดินสอนนี้มุ่งฝึกให้นักเรียนปกครองกันเองเพื่อให้ปกครองกันเองได้ระหว่างที่ครูไปสอนอีกหอชมบ้านหนึ่ง กิจกรรมการเรียนมีทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน สิ่งที่นักเรียนเรียนที่โรงเรียนและนำไปปฏิบัติที่บ้านถือเป็นกิจกรรมการเรียนด้วย โรงเรียนในรูปแบบนี้ให้ชุมชนรับผิดชอบโรงเรียนมาก ช่วยดูแลนักเรียนในระหว่างที่ครูไปทำการสอนที่หอชมบ้านอื่น ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ โรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุมชนด้วย กิจกรรมการเรียนและเนื้อหาวิชาที่เรียนในบางอย่างเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนด้วย

รูปแบบที่ 3 โรงเรียนประถมศึกษาแบบครูคนเดียว หมายถึง โรงเรียนที่มีครูสอนคนเดียว และตั้งอยู่ในหอชมบ้านที่มีแนวโน้มว่าจะย้ายถิ่นเนื่องจากดินเสื่อมสภาพ

ในการสอนมุ่งเน้นให้นักเรียนปกครองกันเอง เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครูเมื่อมีนักเรียนหลายชั้น และมุ่งเน้นเป็นพิเศษในด้านการทำการเกษตรบนที่ดินเสื่อมสภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนด้วย การเรียนการสอนจึงมุ่งให้เกิดการปฏิบัติที่บ้าน ให้ชุมชนร่วมรับผิดชอบโรงเรียนร่วมกับครูด้วย

รูปแบบที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษาปกติ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดในหย่อมบ้านชาวเขาตามลักษณะโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดอยู่ทั่ว ๆ ไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพของจังหวัดแม่ฮ่องสอน อันเป็นจังหวัดที่ดำเนินการตามโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่ทำการศึกษาในการวิจัยนี้

ตอนที่ 2 เป็นเอกสารเกี่ยวกับสภาพชาวเขา ซึ่งเป็นลักษณะของประชากรที่ผู้วิจัยศึกษา

ตอนที่ 3 เป็นรายละเอียดของโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของโครงการ

ตอนที่ 4 เป็นการรายงานเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ให้ทราบถึงผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับที่มีต่อนักเรียนและชุมชน

ตอนที่ 5 เป็นรายงานว่าด้วยองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของผลที่ได้รับจากการดำเนินการจัดการศึกษาภาคบังคับ

ตอนที่ 1 สภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สภาพจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่กล่าวถึงต่อไปนี้ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งได้แก่ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ประชากร และสภาพการศึกษาภาคบังคับ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพมหานคร 11 โทร. 3921 575, 391 5058

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ รวม 7 เผ่า แต่ละเผ่ามี
ขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกันไป แต่ละเผ่ามีภาษาพูดเป็นของตนเอง การติดต่อ
ระหว่างเผ่าใช้ภาษาไต (ไทยใหญ่) คนเมืองและชาวไตที่อยู่บนพื้นราบเท่านั้นที่พูด
ภาษาไทย (กลาง) เผ่าต่าง ๆ ได้แก่ ไทยใหญ่ คนเมือง กะเหรี่ยง ลัวะ
มูเซอ ลีซอ และม้ง (จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525) ในทางเศรษฐกิจนั้น จังหวัด
แม่ฮ่องสอนมีฐานการผลิตแคบ พืชเศรษฐกิจมีเพียงไม่กี่ชนิด (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด
แม่ฮ่องสอน 2525) เช่น ข้าว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง กระเทียม หอม ข้าวโพด
ยาสูบ ประชากรร้อยละ 85 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรทั่วไปมีฐานะยากจน
ไม่สามารถช่วยตนเองได้ (สำนักงานเกษตรกรจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525)

ประชากร

ประชากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีทั้งหมด 135,100 คน เป็นไทยใหญ่และ
คนเมืองรวมกันประมาณ 73,221 คน หรือประมาณร้อยละ 54.24 รองลงมา ได้แก่
เผ่ากะเหรี่ยง มีประชากรประมาณ 51,874 คน หรือร้อยละ 38.43 (จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2525)

ตาราง 3. แสดงประชากรแต่ละเฒ่าแยกเป็นอำเภอ

อำเภอ	ประชากรรวม	แยกตามเฒ่า					
		ไทยใหญ่กับ คนเมือง	กะเหรี่ยง	ลัวะ	มูเซอ	ลีซอ	มั่ว
เมืองฯ	31,283	22,367	5,256	—	2,566	724	370
แม่สะเรียง	52,313	24,381	26,643	1,589	—	—	—
ขุนยวม	14,778	8,392	6,098	—	—	—	288
ปาย	15,636	10,839	2,633	—	476	1,688	—
แม่ลาน้อย	20,790	7,242	11,244	2,038	—	—	266
รวม	135,100	73,221	51,847	3,627	3,042	2,412	924

สภาพการศึกษาภาคบังคับ

การจัดการศึกษาภาคบังคับหรือการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้น จังหวัด
แม่ฮ่องสอน กำหนดเป้าหมายที่ต้องทำอยู่ 2 ประการ ประการแรก เน้นทางด้านปริมาณ
ได้แก่ การจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง หรือจัดบริการการศึกษาให้เด็กในวัยการศึกษา
ภาคบังคับได้เข้าเรียนอย่างครบถ้วนภายในปี พ.ศ. 2529 ประการที่สอง เน้นทางด้าน
คุณภาพของการประถมศึกษา พยายามพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินการ
อยู่แล้วให้สูงขึ้น (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 2525) สภาพและปัญหาการดำเนิน
การจัดการศึกษาภาคบังคับด้านปริมาณ และคุณภาพ มีดังนี้

ปัจจุบันจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด 199 โรงเรียน ในจำนวน 199 โรงเรียน มี 15 โรงเรียนที่มีสาขาซึ่งโรงเรียนต้องรับนิคชอบอีก 15 สาขา เปิดดำเนินการจริง 197 โรงเรียน และ 15 สาขา ส่วนอีก 2 โรงเรียน ยังเปิดดำเนินการไม่ได้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่อยู่ชายแดน มีปัญหาการคมนาคมและความปลอดภัย ยังไม่สามารถจัดครูไปสอนได้ จากการสำรวจวันที่ 20 มิถุนายน 2526 การศึกษาระดับประถมศึกษามีครูทั้งหมด 1,438 คน จำนวนนักเรียน 16,393 คน เฉลี่ยอัตราส่วนระหว่างครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1 : 12 จำนวนนักเรียนวัยเรียนที่เกณฑ์มาเข้าเรียนระดับประถมศึกษาได้้นเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กวัยเรียนทั้งหมด 25,085 คน มีจำนวน 65% นั่นคือ มีผู้ที่ยังไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษ 35% ทั้งนี้ไม่รวมจำนวนนักเรียนในวัยเรียนประถมศึกษาที่ทั้งบ้านเรือนอยู่ในหย่อมบ้านที่มีการจัดการศึกษา หรือสามารถเดินทางไม่รับการศึกษาได้ แต่ไม่ไปรับการศึกษา ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังไม่ได้สำรวจข้อเท็จจริงในค่านนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2523 : 38 - 42) ได้จัดทำดัชนีแสดงคุณภาพของการศึกษารายจังหวัดทั่วประเทศไทย เปรียบเทียบให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของดัชนี ระหว่างปีการศึกษา 2516/2517 และ 2519/2520 ปรากฏว่า ดัชนีมีประสิทธิภาพของการประถมศึกษาวัดด้วยดัชนีความสูงเปล้าทางการศึกษาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีค่าเท่ากับ 1.486 และ 1.453 เทียบกับค่าเฉลี่ย 1.23 และ 1.24 แล้วแสดงว่า ประสิทธิภาพการประถมศึกษาค่อนข้างต่ำ หรือมีความสูงเปล้าทางการศึกษาค่อนข้างสูง อัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อครู 1 คน (ประชากร) ปีการศึกษา 2510 และ 2519 มีค่าเท่ากับ 24.15 และ 13.84 เทียบกับค่าเฉลี่ย 35.47 และ 25.74 แล้วคุณภาพครูอยู่ในเกณฑ์ดี แต่เมื่อจำแนกครูตามวุฒิแล้ว พบว่า จำนวนครูต่อนักเรียน 100 คน ที่มีวุฒิปริญญาตรี อนุปริญญา ป.กศ. หรือต่ำกว่า มีจำนวน 0.07 0.54 3.80 ในปีการศึกษา 2510 และ 0.31 1.63 และ 5.22 ในปีการศึกษา 2519 การที่มีครูคุณวุฒิต่ำ

อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณภาพการศึกษาต่ำ มีนักเรียนสอบตกมาก ดังจะเห็นได้จากนักเรียนซ้ำชั้น ในปีการศึกษา 2524 นักเรียนซ้ำชั้นทั้งหมดถึง 18% โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซ้ำชั้นถึง 34% การซ้ำชั้นเนื่องจากเวลาเรียนไม่ครบเกณฑ์ให้เลื่อนชั้นได้เป็นจำนวน 10% สอบไม่ผ่านหรือไม่ผ่านจุดประสงค์ถึง 8% ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นั้นนักเรียนไม่ได้เลื่อนชั้นเพราะเวลาเรียนไม่เข้าเกณฑ์ให้เลื่อนชั้นถึง 18% ไม่ผ่านจุดประสงค์ 16%

การจัดการศึกษาภาคบังคับของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังมีปัญหาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องพิจารณาแก้ไขปัญหาคำแนะนำการให้ดูลงไป จากสภาพปัญหาทางด้านการปริมาณและคุณภาพที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นนั้น จะเห็นว่าสภาพปัญหาทางปริมาณเป็นปัญหาริပ်คว่นที่จะต้องแก้ไขก่อน แล้วจึงปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น การที่มีเด็กวัยเรียนไม่ได้รับการศึกษาถึง 35% นั้น หากปล่อยไว้โดยไม่แก้ไขนานไปจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปโดยยาก สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนตระหนักในควมสำคัญของปัญหาด้านปริมาณ จึงได้ทำการสำรวจรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กวัยเรียนที่ยังไม่ได้เข้ารับการศึกษาคผลการสำรวจซึ่งทำขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2525 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ข.) พบว่า เด็กวัยเรียนที่ยังไม่ได้การศึกษาส่วนใหญ่ เป็นเด็กชาวเขาที่อาศัยอยู่ในหอย่อมบ้านที่ยังไม่สามารถจัดการศึกษาภาคบังคับ และเด็กชาวเขาในหอย่อมบ้านนั้นไม่สามารถเดินทางไปเรียนในหอย่อมบ้านใกล้เคียงได้ หอย่อมบ้านชาวเขาคงกล่าวมีจำนวนถึง 429 หอย่อมบ้าน มีเด็กวัยเรียนที่ยังไม่ได้รับการศึกษาถึง 8,692 คน

กล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาภาคบังคับที่สำนักงานการประถมศึกษาภาคบังคับจะต้องจัดดำเนินการโดยริပ်คว่น โดยเฉพาะการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยเรียนในหอย่อมบ้านชาวเขา จำนวน 429 หอย่อมบ้านนั้น โดยที่ประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นชาวเขาคงนั้นก่อนที่จะกล่าวถึงการจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กชาวเขา ผู้วิจัยได้ศึกษาสำรวจเอกสารเกี่ยวกับชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตลอดจนการศึกษาของชาวเขาด้วย

ตอนที่ 2 สภาพของชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นจังหวัดที่ดำเนินการตามโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ มีชาวเขาเผ่าต่าง ๆ อาศัยอยู่ถึง 5 เผ่าด้วยกัน ได้แก่ กะเหรี่ยง ลัวะ หรือลว้า ลีซอ มูเซอ และเมว กระจุกกระจายอยู่ทุกอำเภอ กะเหรี่ยงเป็นชาวเขาเผ่าใหญ่ที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากรประมาณ 51,874 คน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ก : 3) หมู่บ้านของชาวเขากังกล่าวอยู่บนพื้นที่สูงระดับต่างกัน ตั้งแต่ประมาณ 400 เมตร จนกระทั่งถึง 1,500 เมตรจากระดับน้ำทะเล แยกอยู่เป็นเผ่า ๆ แต่ละเผ่ามีหัวหน้าซึ่งเขาเลือกขึ้นมาเป็นผู้นำของหมู่บ้าน (กรมประชาสัมพันธ์ ม.ป.ป. : 12 - 13) ชาวเขาเหล่านี้ทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัว ส่วนมากทำไร่เลื่อนลอย เมื่อที่ดินทำกินเสื่อมสภาพจะย้ายที่ทำกินโดยไปกางป่าทำการเพาะปลูกแห่งใหม่ต่อไป ชาวเขาหลายเผ่า เช่น มูเซอ ลีซอ และเมว มีอาชีพทำไร่ฝิ่น มีรายได้สูงกว่าปลูกพืชชนิดอื่น ยิ่งฝิ่นราคาสูง ชาวเขาจะปลูกกันมาก (กรมประชาสัมพันธ์ ม.ป.ป. : 23) ชาวเขาเผ่าอื่น ได้แก่ กะเหรี่ยง และลัวะ ไม่ปลูกฝิ่น แต่ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก ชาวเขาเหล่านี้มีรายได้ต่ำมาก บางเผ่าชอบเสพฝิ่น แต่ไม่ปลูกฝิ่น เช่น กะเหรี่ยง ชาวเขาเหล่านี้ไปขายแรงงานกับเผ่าที่ปลูกฝิ่น โดยคิดค่าแรงเป็นฝิ่น นานเข้าชาวเขาเหล่านี้กลายเป็นกรรมกรประจำของเจ้าของไร่ฝิ่น (พิทยา สายหุ 1970 : 37 - 38) ชาวเขาสส่วนมากเป็นโรคทางเดินอาหาร ประมาณร้อยละ 99 เป็นโรคพยาธิปากขอ (อ้างอิงมาจากกรมประชาสัมพันธ์ ม.ป.ป. : 12 - 13) การรักษาโรคยังใช้หมอผีรักษาทางเวทย์มนต์และยาสมุนไพร พร้อมทั้งเช่นไข้ผื่น อัตราการเกิดสูงมาก (เมวเกิดร้อยละ 4.3 มูเซอ ร้อยละ 3.1) อัตราการตายก็สูงมากด้วย (ประมาณร้อยละ 2.5 - 2.8)

หย่อมบ้านชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ยังไม่ได้จัดให้มีการศึกษาภาคบังคับนั้น เป็นหย่อมบ้านขนาดเล็ก กระจุกกระจายอยู่ในป่าเขา ไม่มีทางคมนาคม สภาพทางสังคม คล้ายคลึงกันมาก กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้สำรวจหย่อมบ้านชาวเขา ที่กลุ่มบ้าน แม่สรวงน้อย อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้สำรวจหย่อมบ้านแม่สรวงน้อย (26 หลังคาเรือน) หย่อมบ้านผาแดง (24 หลังคาเรือน) หย่อมบ้านแม่สรวง หลวงเหนือ (25 หลังคาเรือน) หย่อมบ้านห้วยขุน (18 หลังคาเรือน) หย่อมบ้าน แม่สะลี (36 หลังคาเรือน) หย่อมบ้านแม่ริ้นน้อย (17 หลังคาเรือน) พบว่า สภาพ ของหย่อมบ้านคล้ายคลึงกันมาก (กรมการศึกษานอกโรงเรียน ม.ป.ป. : 1 - 37) ยกเว้นที่หย่อมบ้านสรวงน้อย ซึ่งเป็นศูนย์พัฒนาของกรมประมงสงเคราะห์เท่านั้นที่มี การพัฒนา มีการทำประปาภูเขา (ใช้เงินของธนาคารโลก) หย่อมบ้านอื่น ๆ อยู่ทางไกล กันมาก คึกคักกันไปด้วยการเดินทาง และขึ้นเขาเป็นส่วนใหญ่ หย่อมบ้านของชาวเขาที่ ถูกตัดจากสังคมภายนอก แม้ว่าชนาคนแตกต่างกัน เช่น ที่หย่อมบ้านแม่สะลี มี 36 หลังคาเรือน และที่หย่อมบ้านแม่ริ้นน้อย มี 17 หลังคาเรือน มีสภาพคล้ายคลึงกัน ซึ่งแสดงว่าชนาคนของ หย่อมบ้านไม่ก่อให้เกิดการแตกต่างกัน

การจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา

ชาวเขาส่วนใหญ่ไม่สนใจการศึกษา ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาเข้าไปถึงชุมชน ชาวเขา แต่ยังมีชาวเขาหลายหย่อมบ้านที่ไม่สามารถอ่านออก เขียนได้ อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษายังเข้าไปไม่ถึงทุกพื้นที่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังมีหย่อมบ้านอีก 429 หย่อมบ้าน ซึ่งยังไม่มีการจัดการศึกษา และชาวเขาในหย่อมบ้านนั้นก็ไม่มีผู้รู้หนังสือเลย (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ข.)

การจัดการศึกษาสำหรับชาวเขานั้น มีหน่วยงานหลายหน่วยงานจัดอยู่ แต่ละ หน่วยงานดำเนินการโดยอิสระแยกจากกัน ทั้งการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาภาคบังคับ หน่วยงานระดับกรมที่รับผิดชอบจัดการศึกษาเพื่อชาวเขามี

5 หน่วยงาน - หน่วยงานแรก คือ กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา จัดการศึกษา
ในรูปศึกษาสงเคราะห์ โดยจัดตั้งโรงเรียนในภาคต่าง ๆ ที่มีชาวเขา เป็นการศึกษา
แบบให้เปล่า ให้นักเรียนประจำตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยงานที่สอง คือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบ
เบ็ดเสร็จ ซึ่งสอนทั้งวิชาชีพ และความรู้ทั่ว ๆ ไปพร้อมกันไป ในขณะเดียวกันการศึกษา
ผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จนั้นมิได้เป็นรูปแบบที่จัดการศึกษาเพื่อชาวเขาโดยเฉพาะ แต่เป็น
รูปแบบการศึกษาที่ใช้ทั่วประเทศโดยเจตนาที่สอนผู้ไม่รู้หนังสือ ให้สามารถอ่านออก
เขียนได้ และเรียนวิชาชีพไปด้วย ต่อมา กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้พัฒนารูปแบบ
ในการจัดการศึกษาเพื่อชาวเขาขึ้นมาใหม่ โดยเรียกโครงการนี้ว่า โครงการศูนย์การ
ศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) โครงการนี้เน้นเป้าหมายที่ชาวเขาโดยเฉพาะ
สอนทั้งผู้ใหญ่และเด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับด้วย ถ้าพื้นที่นั้นยังไม่มีการจัดการศึกษา
ภาคบังคับ

หน่วยงานที่สาม ที่เข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขา คือ กรม
ประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย จัดการศึกษาระบบโรงเรียน เรียกว่า
โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ชาวเขา เป็นการสอนแบบโรงเรียนชั่วคราวตามหมู่บ้าน
ชาวเขา ซึ่งมีหน่วยเคลื่อนที่ของกรมประชาสัมพันธ์ไปปฏิบัติงานอยู่แล้ว นอกจากนี้
กรมประชาสัมพันธ์ยังจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็ก เรียกว่า โครงการศูนย์พัฒนา
เด็กเล็ก อีกด้วย

หน่วยงานที่สี่ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมตำรวจ จัดการ
ศึกษาให้แก่ชาวเขาเช่นเดียวกัน เริ่มตั้งแต่จังหวัดเชียงรายในปี พ.ศ. 2497 และได้
ขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยได้รับเงินบริจาค เงินพระราชทานส่วนพระองค์ในพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระราชชนนี ฯลฯ

หน่วยงานที่ห้า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็น
หน่วยงานที่จัดการศึกษาภาคบังคับแก่เด็กทั่วประเทศ โดยไม่คำนึงถึงเผ่าพันธุ์เชื้อชาติ
โดยดำเนินการสอนเด็กชาวเขาเช่นเดียวกับเด็กทั่วประเทศ ไม่มีหลักสูตรพิเศษเหมือน

หน่วยงานอื่น ๆ จากข้อมูลเบื้องต้นของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า โรงเรียนในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มีเด็กชาวเขาอยู่ 545 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526 : 69 - 70).

การจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งได้กล่าวมาแล้วดำเนินการจัดการศึกษา กล่าวคือ กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา ได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขึ้นที่หมู่บ้านปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมืองฯ จำนวนหนึ่งโรงเรียน เปิดดำเนินการมาแล้วเป็นเวลาประมาณ 7 ปี กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้จัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนแบบเบ็ดเสร็จให้กับผู้ใหญ่ชาวเขาในอำเภอต่าง ๆ หลายแห่ง ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 กรมประชาสงเคราะห์ ได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอแม่สะเรียง จำนวน 10 โรงเรียน ในอำเภอแม่ล่าน้อย จำนวน 1 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง 2 โรงเรียน เขตอำเภอป่าเย็บ 1 โรงเรียน เขตอำเภอขุนยวม 8 โรงเรียน โรงเรียนที่ดำเนินการโดยกรมประชาสงเคราะห์นี้ เริ่มดำเนินการไม่พร้อมกัน บางแห่งดำเนินการได้เพียง 2 ปี บางแห่งดำเนินการมานานกว่านั้น ส่วนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนั้นมีจำนวน 6 โรงเรียน อยู่ในเขตอำเภอแม่สะเรียง จำนวน 1 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง 2 โรงเรียน และเขตอำเภอขุนยวม 1 โรงเรียน ในเขตอำเภอแม่ล่าน้อย จำนวน 2 โรงเรียน โรงเรียนสำหรับเด็กชาวเขาที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับกรมประชาสงเคราะห์จัดเรียกว่า ศูนย์ศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา นั้นจัดที่อำเภอแม่สะเรียงหนึ่งกลุ่ม จำนวน 9 หย่อมบ้าน

การจัดการศึกษาภาคบังคับ โดยหน่วยงานระดับกรมที่ได้กล่าวมาแล้วนี้มีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับการศึกษาที่จัดขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาภาคบังคับ ยิ่งไปกว่านั้นการสนับสนุนและการลงทุนทางทรัพยากร ยังมีระดับแตกต่างกันอีกด้วย หน่วยงาน 4 หน่วยงานแรก ดำเนินงานโดยมีงบประมาณพิเศษเฉพาะงานในกลุ่มประชากรขนาดเล็ก ใช้หลักสูตรพิเศษ ในขณะที่

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินงานตามแนวทางนโยบายของ
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีงบประมาณที่ได้จากการจัดสรร
จำนวนจำกัดให้จัดการศึกษาภาคบังคับแก่เด็กวัยเรียนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งหมด
โดยเฉพาะกลุ่มเด็กวัยเรียนชาวเขา จำนวน 8,692 คน ใน 429 หย่อมบ้านที่ยัง
ไม่ได้การจัดการศึกษาภาคบังคับมาก่อน เพื่อแก้ปัญหาความปริมาณในการจัดการศึกษา
ภาคบังคับ โดยได้จัดทำโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น

ตอนที่ 3 โครงการขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดยที่เด็กวัยเรียนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้จัดการศึกษา
ภาคบังคับ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชาวเขา ประกอบด้วยสภาพภูมิศาสตร์และสภาพทาง
เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มชนชาวเขาเป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษา ดังได้กล่าวแล้ว
(สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ก. 2525 ข.) จึงได้จัด
ดำเนินการโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีหลักการ
ที่จะใช้งบประมาณซึ่งมีอยู่จำกัด และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์อย่าง
เต็มที่ในการจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กวัยเรียนกลุ่มชนชาวเขาซึ่งอยู่ในหย่อมบ้าน
ที่ยังไม่เคยได้จัดการศึกษาภาคบังคับมาก่อน รายละเอียดของโครงการมีดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน
กำหนดเป้าหมายของโครงการไว้ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
(สำนักงานปลัดกระทรวง 2525 : 3) กล่าวคือ กำหนดจัดการศึกษาภาคบังคับ
ตามหย่อมบ้านกลุ่มชนชาวเขาที่ไม่เคยได้จัดการศึกษาภาคบังคับมาก่อน โดยการขยาย
การศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 จนเด็กวัยเรียนกลุ่มชนชาวเขาทุกคนได้รับ
การศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึงในปี พ.ศ. 2529

จากทรัพยากรในท้องถิ่นและงบประมาณทางการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ได้รับ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ

ให้แก่เด็กวัยเรียนกลุ่มชนชาวเขา โดยใช้รูปแบบที่ใช้งบประมาณและทรัพยากรท้องถิ่นอย่างประหยัด แต่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนชาวเขาสูงที่สุด เพื่อให้เด็กวัยเรียนชาวเขาได้รับการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2521 และได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมบนเขาอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ให้รักและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ
- 3) ให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาการดำรงชีพบนเขา ทั้งปัญหาชีวิต

และสังคมอย่างฉลาด

- 4) ให้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

2. เป้าหมายของโครงการ จากหมู่บ้านชาวเขา 429 หมู่บ้าน ที่ยังไม่ได้จัดการศึกษาภาคบังคับ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน การขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วทั้ง 429 หมู่บ้าน ภายในปี พ.ศ. 2529 โดยกำหนดเป็นเป้าหมายการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาแต่ละรูปแบบในแต่ละปีการศึกษา ดังรายละเอียดในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงเป้าหมายการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาระหว่างปี 2526 - 2529

รูปแบบของโรงเรียน พ.ศ.	ร.ร. ประถม ทั่วไป	ร.ร. ประถมแบบ พึ่งตนเอง	ครูเงินเดือน	ครูคนเดียว (หรือ 2 คน)	รวม
2526	25	1	4	2	32
2527	12	-	15	25	52
2528	9	3	30	30	72
2529	9	3	45	35	92
รวม	55	7	94	92	248

3. หลักสูตรและการสอน การเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาทั่วประเทศ ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และใช้แผนการสอนซึ่งกรมวิชาการได้จัดทำขึ้น แต่ จังหวัดอาจปรับปรุงแผนการสอนที่จัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนได้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้จัดทำ แผนการสอนขึ้นใช้ในจังหวัด โดยใช้แผนการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแนวทาง และยึดจุดประสงค์ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นเป้าหมายของ การเรียนการสอน ได้ปรับปรุงครบทั้ง 6 ชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 2 และ 3 ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 นั้นเริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526

แผนการสอนที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนปรับปรุงขึ้นใช้ในจังหวัดนั้น ได้พยายามรวมกลุ่ม วิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันให้มากที่สุด จนเหลือเพียงกลุ่มวิชาทักษะ และกลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัยเพียงบางวิชา เช่น พลศึกษา เท่านั้น ที่ไม่รวมเข้าไว้ในแผนการสอนดังกล่าว การเรียนในแต่ละแผนการสอน จึงได้ปฏิบัติกิจกรรมเสริมทุกกลุ่มวิชา เช่น แผนการสอน เรื่องบ้านของเรา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รวมเรื่องของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้แก่ เรื่องบ้าน ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพความสะอาด การตกแต่งบ้านให้สวยงาม กลุ่มทักษะ (เฉพาะภาษาไทย) เรียนภาษาที่เกี่ยวข้องกับบ้าน เช่น เรียนอ่าน เขียนคำที่ เกี่ยวกับบ้าน การรักษาความสะอาดบ้าน เป็นต้น ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เรียน เกี่ยวกับมารยาทของเจ้าของบ้าน มารยาทในการรับแขก เป็นต้น เรียนวาดภาพหรือ ประติมากรรม เกี่ยวกับบ้าน ประติมากรรมของเล่นของใช้ในบ้าน เป็นต้น (สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ง.)

ในค่านี้อาจารย์นั้น จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เพิ่มเติมเรื่องราวที่เกี่ยวกับจังหวัด แม่ฮ่องสอนเข้าไป และลดเนื้อหาวิชาที่ไม่เกี่ยวกับแม่ฮ่องสอน หรือเด็กแม่ฮ่องสอนลงบ้าง ตามความเหมาะสม เรื่องที่จังหวัดสนใจเพิ่มเติมลงไปในทุกชั้น และต้องให้การศึกษาค้นคว้า มาก ได้แก่ การเกษตรโดยเฉพาะการปลูกพืชผักสวนครัว ซึ่งทุกชั้นต้องเรียนและต้องฝึก

ท่าตลอดปี เรื่องการพัฒนาชุมชน ทุกชั้นต้องเรียน และต้องปฏิบัติงานในชุมชนตลอดปี
เป็นต้น

ในคํานักกรรมการสอนนั้น จังหวัดได้พยายามคิดหากิจกรรมการเรียนเพื่อ
ใช้ประโยชน์ในการสร้างเสริมคุณธรรมให้แก่เด็กในระหว่างเรียนควบคู่กันไปด้วย
และจังหวัดเน้นกระบวนการเรียนเพื่อสร้างคุณธรรมมากกว่าการรอบรู้ในเนื้อหาวิชา
เช่น ในการเรียนเรื่องบ้านของฉัน นักเรียนต้องทำกิจกรรมหลายอย่าง เช่น แบ่งเป็น
กลุ่ม ๆ (ทำงานเป็นกลุ่ม) แต่ละกลุ่มไปหาความรู้เรื่องบ้านของฉันตามที่ครูสั่ง (ซึ่งไม่
เหมือนกัน) การไปหาความรู้ในชั้นประถมศึกษา 1 ทำได้โดยการไปสอบถามวิทยากร
หรือชาวบ้านใกล้เคียง ก่อนไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องบ้านของฉัน นักเรียนต้อง
แบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันทำ ผูกข้อเรื่องมารยาท การผูกกับวิทยากร
การแสดงการละเล่น ชักข้อเรื่องการเดินทาง ซึ่งต้องระวังเรื่องความปลอดภัย และ
ระวังเรื่องการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม เช่น ไม่เคັคคอกไม้ของชาวบ้าน ไม่เหยยัสัตว์
เป็นต้น กลับจากการไปศึกษามาแล้ว นักเรียนจะต้องประชุมปรึกษากัน แล้วส่งตัวแทน
ไปรายงาน มีการอภิปรายซักถามหลังจากนั้นร้องเพลงเกี่ยวกับบ้านของฉัน วาดภาพ
ระบายสีหรือทำงานศิลปะอื่น ๆ เกี่ยวกับบ้านของฉัน เขียนถ้อยคำ ประโยค หรือ
เรียงความเกี่ยวกับบ้านของฉัน ถ้ามีผลงานมาก ๆ ก็จัดนิทรรศการเชิญผู้ปกครอง
บางคนมาร่วมงานด้วย งานบางอย่างอาจต้องทำต่อเนื่องนาน ๆ เช่น การช่วยเหลือแม่
ทำความสะอาดบ้าน จัดบ้านให้น่าอยู่ ต้องกำหนดให้นักเรียนทำต่อเนื่องไปอีกนาน และ
ต้องมีการติดตามผล มีการรายงานผลงานตลอดเวลา เป็นต้น (สำนักงานการประม
ศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ง.)

กิจกรรมการสอนดังกล่าวข้างต้นนั้น เนื้อหาที่เรียนมีเพียงเล็กน้อย คือ ให้รู้ว่
บ้านฉันอยู่ที่ไหน ช่วยพ่อแม่ทำอะไรบ้าง เท่านั้น แต่ถาเรียนตามกระบวนการดังกล่าว
แล้วนั้นต้องฝึกนักเรียนหลายประการ เช่น ฝึกให้รู้จักศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง / รู้จัก
๑. ทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักหน้าที่ที่ประชวน สมาชิก เลขาญการ ฝึกความเป็นผู้มีเหตุผล

เคารพเหตุผลของผู้อื่น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นการฝึกความเป็น
ประชาธิปไตยไปทั่ว สร้างคุณธรรม เช่น มรรยาทที่ดี การรู้จักช่วยเหลือแม่ทำงานบ้าน
มรรยาทในการรับแขก รู้จักถนอม รับนิยชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีสัมมาการวระ
มีความรอบคอบ ไม่ประมาท เห็นแก่ส่วนรวม เป็นต้น นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้เด็ก
มีความคิด มีเหตุผล รู้จักแก้ปัญหา ซึ่งได้เรียนจากกรอภิปรายเช่นเดียวกัน และ
จากการแสดงออกทางศิลปะต่าง ๆ

ดังกล่าวนั้น นักเรียนมีโอกาสดำเนินการฝึกฝนในแต่ละแผนการสอนที่นักเรียน
ได้เรียน จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความเชื่อว่านักเรียนได้เรียนด้วยกระบวนการดังกล่าวแล้ว
ตลอดเวลา 6 ปี และสามารถพัฒนาคุณภาพของชาวแม่ฮ่องสอนได้มากใกล้เคียงกับ
จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

แผนการสอนดังกล่าวนี้ ได้ใช้ในโรงเรียนในโครงการการจัดการศึกษาภาคบังคับ
ทั้ง 4 รูปแบบด้วย แต่ในระยะแรกนั้น ครูเป็นผู้ปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของ
ชาวเขาที่ไม่พูดภาษาไทย (กลาง) การนำเอาไปใช้ในแต่ละโรงเรียนอาจแตกต่างกันไป
ตามความเหมาะสม

4. ผู้รับผิดชอบโครงการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นผู้
รับผิดชอบโครงการ โดยมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน 3 ระดับ คือ

1) เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด ได้แก่ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด
ศึกษานิเทศก์จังหวัด หัวหน้าบริหารโครงการ รวมทั้งการติดตามและจัดสรรงบประมาณ
สำหรับดำเนินงาน

2) เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ได้แก่ ผู้บริหารระดับอำเภอ และศึกษานิเทศก์
เจ้าหน้าที่ในการจัดสรรครู จัดทำบัญชีทะเบียนเด็กวัยเรียนชาวเขา และเกณฑ์เด็กเข้า
รับการศึกษา ตลอดจนดูแลให้การศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายและการดำเนินงานตาม
โครงการ

3) ครู มีหน้าที่รับผิดชอบในการเรียนการสอน และการจัดการต่าง ๆ ในโรงเรียน รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่

5. วิธีการดำเนินงาน มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง การกำหนดหมู่บ้านเพื่อจัดตั้งโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ
ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) กำหนดลักษณะของ หมู่บ้านที่จะจัดตั้ง โรงเรียนแต่ละรูปแบบ
- 2) กำหนดหมู่บ้านที่จะจัดตั้ง โรงเรียนแต่ละรูปแบบ และจัดลำดับความ

สำคัญ

3) แจ้งให้ผู้เกี่ยวข้อง เตรียมดำเนินการล่วงหน้า

ตอนที่สอง กำหนดการปฏิบัติงาน

- 1) จังหวะและอำเภอทำแผนปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง
- 2) เตรียมจัดตั้งงบประมาณ
- 3) เตรียมสรรหาครู
- 4) อบรมครู
- 5) การเตรียมการขั้นแรกในหมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียน จัดให้มี

สถานที่เรียน เตรียมเกณฑ์เด็กเข้าเรียน

6) การดำเนินงานในโรงเรียน

7) การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

ส่วนรูปแบบและวิธีการดำเนินงานนั้น ในปี พ.ศ. 2526 อันเป็นปีแรกของการดำเนินงานตามโครงการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้พิจารณา รูปแบบที่ใช้ในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนชาวเขาเพิ่มเติม จากรูปแบบการจัดการประถมศึกษาที่ดำเนินการโดยทั่วไป ในปัจจุบัน และได้พิจารณานำมาใช้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบโรงเรียนประถมศึกษาแบบ

พึ่งตนเอง รูปแบบโรงเรียนประถมศึกษาแบบครูเดินสอน และรูปแบบโรงเรียน
ประถมศึกษาแบบครูคนเดียว แต่ละรูปแบบมีรายละเอียดการดำเนินงานแตกต่างกัน
ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบโรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง

หลักการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดตั้งโรงเรียน
ประถมศึกษา 1 โรงเรียน สำหรับเด็กวัยเรียนชาวเขาจากห้วยบ้านที่มีจำนวนนักเรียน
ในวัยเรียนการศึกษาภาคบังคับไม่เกิน 10 คน จัดสร้างบ้านพักให้ครูและนักเรียนอยู่
รวมกัน ทำอาหารขายได้นำมาใช้ในการดำรงชีวิต โดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชน
ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และอาหารในระยะแรก

งานที่ปฏิบัติตามโครงการ งานตามโครงการมีดังนี้

- 1) จัดการศึกษาภาคบังคับ สำหรับนักเรียนที่สมัครเรียนตามโครงการนี้
และนักเรียนในห้วยบ้านใกล้เคียง ซึ่งต้องเข้าเรียนตามเกณฑ์บังคับ
- 2) ฝึกอบรมนักเรียนให้อยู่รวมกันและทำงานร่วมกันในรูปสหกรณ์ และ
เน้นเป็นพิเศษในด้านนิสัยความเป็นนักสหกรณ์
- 3) ฝึกอบรมเป็นพิเศษในด้านการพึ่งตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกัน
และกัน
- 4) ฝึกนักเรียนให้เป็นนักพัฒนา รู้จักปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเอง
และของชุมชน

สถานที่ดำเนินงาน หมู่บ้านท่าไคร้ ตำบลปางมะผ้า อำเภอเมือง
แม่ฮ่องสอน สถานที่ตั้งโรงเรียนอยู่ติดกับศูนย์การพัฒนาที่ราบสูงโครงการตามพระราช
ดำริ "ลุ่มน้ำแดง" อยู่ระหว่างห้วยบ้าน "ท่าไคร้" ซึ่งเป็นคนเมืองอพยพมา
ทำงานในโครงการตามพระราชดำริ จำนวน 12 ครอบครัว มีนักเรียนในวัยเรียน
11 คน และห้วยบ้าน "บ้านไร่" ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ มีอาชีพหลักทางการ
เกษตร จำนวนประชากร 7 ครอบครัว 45 คน จำนวนนักเรียน 8 คน

สภาพโรงเรียน ประกอบด้วยอาคารเรียนสองหลัง 16 ห้องเรียน เป็น
อาคารถาวรสร้างด้วยไม้ มีห้องส้วม 18 ห้อง บ้านพักนักเรียนและครู 10 หลัง
เล่าไก่หนึ่งเล้า ถังน้ำฝนหนึ่งที (จุ้น้ำ 30 ลูกบาศก์เมตร) โรงเรียนมีที่ดิน 12 ไร่
ชาวบ้านให้ใช้ที่ดินของชาวบ้านทำการเกษตร 12 ไร่ ศูนย์พัฒนาที่ราบสูงโครงการ
ตามพระราชดำริ "ลุ่มน้ำแดง" ให้ใช้ที่ดินของโครงการเพื่อทำการเกษตร 50 ไร่

การดำเนินงานตามโครงการ

นโยบายในการดำเนินงาน เพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์
จึงกำหนดนโยบายในการดำเนินงานไว้ดังนี้

รับเด็กชาวเขาเฉพาะในตำบลปางมะผ้า อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
เท่านั้น

จัดเด็กเข้าพักในบ้านพักคณะเฒ่ากัน

การอยู่ร่วมกันในบ้าน ให้ทุกคนเป็นสมาชิกสหกรณ์ในแต่ละบ้าน และให้
ทุกบ้านเป็นสมาชิกสหกรณ์กลาง การขายผลผลิตและซื้อของใช้แต่ละบ้านซื้อขายในนาม
ของสหกรณ์

ในระยะแรกของการให้ครูอยู่ร่วมกับนักเรียนบ้านละ 1 คน เมื่อ
นักเรียนสามารถปกครองตนเองได้ อาจไม่มีครูอยู่ร่วมด้วยก็ได้

ชีวิตในรอบวันเป็นการศึกษาทั้งหมด ครูต้องฝึกอบรมนักเรียนตลอดเวลา

เมื่อนักเรียนเรียนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะต้องพึ่งตนเองโดยตลอด ไม่รับ
อาหารจากบ้าน และไม่รับบริจาค

นักเรียนต้องทำการเกษตรให้มีผลผลิตเหลือส่งขายตลาดได้ด้วย ครูเป็น
ผู้เสนอแนะวิธีการที่ใช้ในการผลิตให้เหมาะสมกับชีวิตบนเขา และให้ผลผลิตสูงด้วย

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน
ดังนี้

ขอความร่วมมือจากศูนย์พัฒนาที่ราบสูงโครงการตามพระราชดำริ เพื่อขอความช่วยเหลือในด้านเครื่องมือทำการเกษตร เช่น รถแทรกเตอร์ รถไถนา ขอความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่เกษตรช่วยสอนการเกษตรให้ครูและนักเรียน

ให้ครูปรับปรุงเนื้อหาวิชาที่เรียนได้ตามความเหมาะสม

การทำเกษตรต้องวางแผนอย่างรัดกุม เพื่อให้มีอาหารรับประทานตลอดปี และหมุนเวียนกันไปจนแน่ใจว่านักเรียนทุกคนได้เรียนทุกอย่าง

โรงเรียนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบนเขา เมื่อนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว จะให้คงสภาพเป็นสมาชิกสหกรณ์ต่อไป และสหกรณ์โรงเรียนทำหน้าที่ช่วยเหลือนักเรียนที่สำเร็จแล้วในอำเภุนั้น และการซื้อขายผลิตภัณฑ์

การจัดตั้งโรงเรียน จังหวัดได้รับความร่วมมือจากศูนย์พัฒนาที่ราบสูงโครงการตามพระราชดำริ และได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สร้างอาคารเรียนขนาด 4 ห้องเรียน 1 หลัง บ้านพักนักเรียน 10 หลัง

จังหวัดได้ทำการสำรวจจำนวนนักเรียนที่สมัครมาเรียนที่โรงเรียนในโครงการล่วงหน้า โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าส่งบุตรหลานเข้าเรียนในปี พ.ศ. 2526 ซึ่งโรงเรียนยังเลี้ยงตัวเองไม่ได้นั้น ผู้ปกครองต้องส่งอาหารให้นักเรียนไปหุงรับประทานกันเองอย่างเพียงพอ

การฝึกอบรมครู จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการฝึกอบรมครูที่ไปสอนในโรงเรียนในโครงการก่อนส่งไปปฏิบัติงาน เนื้อหาในการอบรมมุ่งเน้นให้เข้าใจโครงการ และการปฏิบัติงานตามโครงการ

การเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดในแผนการสอนที่จังหวัดได้ปรับปรุงจากแผนการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ แต่ให้ครูมีสิทธิที่ปรับปรุงเนื้อหาและกระบวนการเรียนได้ตามความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและเด็กชาวเขา

ความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านการจัดการศึกษา โรงเรียนขอความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแรงงานในการก่อสร้าง และจัดหาวัสดุที่จำเป็นในการดำเนินการของโรงเรียน นักเรียนในหมู่บ้าน 2 หมู่บ้าน ที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นนักเรียนเดินเรียน ผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กับโรงเรียน และช่วยเหลือกิจการของโรงเรียน ส่วนผู้ปกครองของนักเรียนที่มาจากหมู่บ้านใกล้เคียง ไม่มีส่วนช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนมากนัก นักเรียนออกจากหมู่บ้านมาอยู่ประจำในโรงเรียนโดยผู้ปกครองจัดหาอาหารแห้งมาให้โรงเรียนเป็นครั้งคราว

การดำเนินงานภายในโรงเรียน นักเรียนพักอยู่ในบ้านพักที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้ ในบ้านพักแต่ละบ้านมีนักเรียนเฝ้าต่าง ๆ กระจายกัน พักรวมกัน 10 - 12 คน ชีวิตในบ้านเป็นครอบครัวเดียวกัน มีครูเป็นพ่อบ้าน แต่ละบ้านดำรงชีวิตในรูปสหกรณ์ ครูทำหน้าที่เป็นทั้งที่ปรึกษาและเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของสหกรณ์ด้วย การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงตนเองนั้น โรงเรียนจัดสรรที่ดินสำหรับทำการเกษตรให้ ให้เมล็ดพันธุ์พืช ให้พันธุ์สัตว์เลี้ยง อาหารสัตว์ และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ตลอดจนกระทำการเตรียมที่ดินทำการเกษตรให้

นักเรียนได้รับการฝึกให้ปกครองตนเอง โดยผลัดเปลี่ยนกันเป็นหัวหน้า ตั้งกฎเกณฑ์ปฏิบัติตัวเองในแต่ละบ้าน มีการทบทวนกฎเกณฑ์ และประเมินการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เสมอ ๆ ไม่ใช่วิธีใช้อำนาจในการปกครอง ไม่มีการทำโทษให้เจ็บกาย ฝึกให้ควบคุมกันเองเมื่อนักเรียนทำผิดใช้วิธีฝึกให้สำนึกผิด และปรับปรุงตนเอง

โรงเรียนเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน และจัดบริการให้ความสะดวกต่าง ๆ แก่นักเรียนในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง เช่น จัดเตรียมเมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช การเตรียมดินสำหรับการเกษตร การจัดการเกี่ยวกับตลาด โดยจัดตั้งสหกรณ์กลาง หรือสหกรณ์โรงเรียนขึ้นเป็นผู้รับผิดชอบงานต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว

การนิเทศและติดตามผล ครูใหญ่เป็นผู้นิเทศทั้งด้านการเรียนการสอน และ การทำการเกษตรเพื่อหารายได้หาเลี้ยงตนเอง ตลอดจนการฝึกนักเรียนให้เป็นไปตามทิศทางที่กำหนด ผู้ปฏิบัติงานระดับอำเภอ ศึกษาพิเศษอำเภอ มีหน้าที่ไปนิเทศอย่างสม่ำเสมอ ส่วนผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานตามโครงการระดับจังหวัด มีหน้าที่ติดตามและนิเทศเป็นครั้งคราว

งบประมาณ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการตามโครงการนี้ได้รับจาก 2 ทาง คือ

1) งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีดังนี้ คือ

ก. งบประมาณสมทบสร้างอาคารเรียน	20,000	บาท
ข. สร้างส้วม 8 ที่นั่ง	100,000	บาท
ค. งบประมาณสมทบสร้างบ้านพักนักเรียน	70,000	บาท
ง. งบประมาณสำหรับลงทุนทำการเกษตร	24,000	บาท
จ. สร้างถังน้ำฝน	30,000	บาท
ฉ. ค่าใช้จ่ายสำหรับครูในการไปราชการ	1,000	บาท
ช. ค่าวัสดุสำหรับโรงเรียน	500	บาท
ซ. ค่าวัสดุฝึกงานสำหรับนักเรียนหัวละ 40 บาท	—	บาท

2) งบประมาณที่ได้รับจากหน่วยงานอื่น ๆ

ก. งบประมาณสร้างอาคารเรียน ขนาด 4 ห้องเรียน		
1 หลัง	40,000	บาท
ข. งบประมาณสร้างอาคารเรียน ขนาด 12 ห้องเรียน		
1 หลัง	200,000	บาท
ค. องค์การบริหารส่วนจังหวัด จัดสรรให้สร้างส้วม		
10 ที่นั่ง	30,000	บาท
ง. บริษัทเอกชน จัดสรรงบประมาณค่าอาหารสำหรับเลี้ยงดูนักเรียน	72,000	บาท

งบประมาณตามรายการที่ 2 (ก) และ 2 (ข) นั้น ศูนย์พัฒนา
ที่ราบสูงโครงการตามพระราชดำริ "อู่น้ำกลาง" เป็นผู้จัดสรรให้

2. รูปแบบโรงเรียนประถมศึกษาแบบครูเดินสอน

หลักการ จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีประชากรในวัยเรียน
ประมาณ 10 - 30 คน โดยให้ครูเพียงคนเดียวรับผิดชอบการเรียนการสอน 2
โรงเรียน ใน 2 หย่อมบ้าน กล่าวคือ ครูสอนหย่อมบ้านแรกระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึง
ไปสอนนักเรียนในหย่อมบ้านที่สองต่อไป ในขณะที่ครูไปสอนในหย่อมบ้านที่สองนั้นจะมอบ
งานให้นักเรียนหย่อมบ้านแรกทำ เมื่อถึงเวลาที่กำหนดครูจะกลับมาสอนในหย่อมบ้าน
แรกอีก และมอบงานให้นักเรียนในหย่อมบ้านที่สอง ได้ปฏิบัติระหว่างครูไม่อยู่สอน
หมุนเวียนกันเช่นนี้ตลอดไป

ในระยะแรกของการดำเนินงานมีปัญหาเกี่ยวกับภาษา เพราะเด็กชาวเขา
ทุกคนไม่รู้ภาษาไทย (กลาง) มาก่อนเลย จึงต้องส่งครูไปสอนหย่อมบ้านละ 1 คน จนกว่า
นักเรียนเข้าใจและใช้ภาษาไทย (กลาง) ได้ดีพอจนมอบงานให้ปฏิบัติระหว่างครูไม่อยู่
สอนได้จึงเริ่มการเดินสอน โดยถอนครูออกให้เหลือครู 1 คน สอน 2 หย่อมบ้าน การถอน
ครูนั้นอยู่ในดุลพินิจของครู ทั้งนี้ต้องถอนครูออกภายในระยะหนึ่งปีการศึกษา

ในการดำเนินงานนั้นใช้หลักการให้ชุมชนร่วมรับผิดชอบให้มากจนชุมชน
เห็นว่าโรงเรียนเป็นของชุมชน ตั้งแต่การจัดหาสถานที่เรียนชั่วคราว จัดหาที่พักให้ครู
การเกณฑ์เด็กนักเรียนเข้าเรียน การติดตามการมาเรียนของนักเรียน การติดตามดูแล
การเรียนของนักเรียน ตลอดจนการดูแลนักเรียนในขณะที่ครูไปสอนในหย่อมบ้านอื่น

ครู เป็นผู้จัดการเรียนการสอนตามนโยบายของจังหวัด โดยปรับเนื้อหา
วิชา และกระบวนการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนชาวเขาค่าย นอกจากนั้น
ครูต้องช่วยพัฒนาชุมชนอีกด้วย แต่การพัฒนาชุมชนที่ครูทำนั้นอยู่ในขอบเขตที่พอทำได้โดย
ไม่เสียงานที่รับผิดชอบโดยตรง

งานที่ปฏิบัติตามโครงการ งานตามโครงการนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ

1) การจัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับเด็กวัยเรียนระดับประถมศึกษา (6 - 14 ปี) ได้แก่ การให้โอกาสแก่เด็กในวัยดังกล่าวได้เข้ารับการศึกษภาคบังคับครบทุกคน และได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพเท่าที่สิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อนุญาตให้ และเน้นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับเด็กชาย เขาคงกล่าวข้างต้น

2) การพัฒนาชุมชน มีสองลักษณะ สิ่งแรก คือ สร้างความรู้สึกให้ชุมชนรับผิดชอบโรงเรียน โดยให้ชุมชนรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนร่วมรับผิดชอบโรงเรียนกับครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดให้มีสถานที่เรียน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และรับผิดชอบในเรื่องการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนดังกล่าวมาแล้ว อีกประการหนึ่ง ที่โรงเรียนมีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน คือ การปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยการดูแลสุขภาพของชาวเขา โดยผ่านทางโรงเรียน การสอนทางหนึ่ง และโดยการกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความสำนึกที่พัฒนาตนเองอีกด้วย

สถานที่ดำเนินงาน เปิดดำเนินงานแล้ว 4 จุด ดังนี้

จุดที่ 1 จัดตั้งที่หอย่อมบ้านห้วยฮั้ ประชากรเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 14 ครอบครั้ว ประชากร 66 คน นักเรียนทั้งหมด 17 คน

จุดที่ 2 จัดตั้งที่หอย่อมบ้านห้วยกุ่ม ประชากรเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 21 ครอบครั้ว ประชากร 125 คน นักเรียนทั้งหมด 17 คน

จุดที่ 3 จัดตั้งที่หอย่อมบ้านหนองขาวกลาง ประชากรเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 27 ครอบครั้ว ประชากร 112 คน นักเรียนทั้งหมด 20 คน

จุดที่ 4 จัดตั้งที่หอย่อมบ้านห้วยปลูเล ประชากรเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 26 ครอบครั้ว ประชากร 203 คน นักเรียนทั้งหมด 47 คน

สภาพโรงเรียน อาคารเรียนเป็นอาคารชั่วคราวที่ชาวบ้านช่วยกันปลูกสร้างกันเอง โดยใช้วัสดุที่ได้ในท้องถิ่น ชาวบ้านบริจาคที่ดินให้พอกับอาคารเรียนชั่วคราว ครุภัณฑ์ เช่น โต๊ะ ม้านั่งของครู ของนักเรียน กระดานดำ ประชาชนในท้องถิ่น

เชื้อเพื่อจัดทำให้ทั้งหมด ทำจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และมุ่งประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น
เฉพาะที่ห้อมบ้านห้วยปูเลย ชาวบ้านอนุญาตให้ใช้โบสถ์ (คริสต) เป็นสถานที่เรียน
ชั่วคราว

การดำเนินงานตามโครงการ

นโยบายในการดำเนินงาน จังหวัดซึ่งเป็นผู้วางโครงการเป็นผู้กำหนด
นโยบายสำหรับโครงการโรงเรียนประถมศึกษาแบบครูเดินสอน นโยบายมีดังต่อไปนี้

มุ่งเกณฑ์เด็กวัยการศึกษาภาคบังคับในชุมชนที่ตั้งโรงเรียน ให้เข้ารับ
การศึกษาครบทุกคน ตั้งแต่ปีแรกของการดำเนินงานตามโครงการ

มุ่งสร้างคุณสมบัติพิเศษสำหรับชาวเขาตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ นอกเหนือ
จากการปลูกฝังคุณสมบัติต่าง ๆ ของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนและปรับปรุงเนื้อหาวิชา เพื่อให้เป็นประโยชน์
แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นชาวเขา และช่วยส่งเสริมในการพัฒนาชุมชนชาวเขาไปควบในขณะ
เดียวกัน

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน จังหวัดซึ่งเป็นผู้วางโครงการ และอำเภอ
ซึ่งเป็นผู้นำโครงการ ไปปฏิบัติได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้

ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากที่สุด จนกระทั่งชุมชนสำนึก
ในความรับผิดชอบต่อโรงเรียน และถือว่าโรงเรียนเป็นของชุมชนโดยแท้จริง

ให้ครูปรับปรุงกระบวนการเรียน และเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของท้องถิ่น โดยมุ่งถึงประโยชน์ที่นักเรียนได้รับ และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
ชุมชนด้วย

ให้ครูรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยส่งบันทึกการปฏิบัติงานแก่ผู้บริหาร
งานระดับอำเภอ และรายงานคำขวัญประจำทุกเดือน

ให้ชุมชนรับผิดชอบในการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ดูแลการมาเรียน และ
ติดตามผลการเรียนที่บ้าน

การจัดตั้งโรงเรียน จัดตั้งโรงเรียนในชุมชนเล็ก ๆ ที่มีนักเรียนในวัยเรียน การศึกษาภาคบังคับ ประมาณ 10 - 30 คน โดยให้โรงเรียน 2 โรงเรียนอยู่ในละแวกเดียวกัน การเดินทางด้วยเท้าติดต่อกันระหว่าง 2 โรงเรียนนั้นไม่เกิน 8 ชั่วโมง

ในการเตรียมการจัดตั้งนั้นอำเภอเป็นผู้ดำเนินการ โดยส่งเจ้าหน้าที่และครูที่สอนในโรงเรียนดังกล่าวขึ้นไปยังหมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียน หรือกับผู้นำในชุมชน และมอบหมายให้ครูและชุมชนดำเนินงานต่อ

ครูที่ทางจังหวัดส่งไปสอนในโรงเรียนเหล่านี้ อำเภอเป็นผู้คัดเลือกจากบุคคลที่อาสาสมัครไปสอนเด็กชาวเขา โดยไม่จำกัดเพศ และวุฒิ แต่ศึกษาประวัติการทำงาน และคัดเลือกครูเข้ารับการอบรมก่อน

การฝึกอบรมครู จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการฝึกอบรมครูก่อนส่งไปปฏิบัติงานในโรงเรียนตามโครงการ การฝึกอบรมนั้นเน้นหนักในด้านการให้กำลังใจเป็นส่วนใหญ่ เช่น ให้ผู้ที่ทำประโยชน์และประสบความสำเร็จในการทำงานมาบรรยาย ให้ไปดูผลงานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ โดยหวังให้ครูที่ไปทำงานในชุมชนชาวเขานั้น เกิดความสำนึกเพื่อสร้างผลงานบนเขาบ้าง ในด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน การสอน เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมด้วย แต่เป็นส่วนน้อย

การเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดในแผนการสอน ที่จังหวัดได้ปรับปรุงจากแผนการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และให้ครูปรับปรุงเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนได้ตามความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และสภาพของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง โดยให้คำนึงถึงจุดที่มุ่งสร้างให้เกิดขึ้นกับเด็กชาวเขาทั้ง 4 ประการ ดังได้กล่าวมาแล้วเป็นสำคัญ

นักเรียนได้รับการฝึกให้รู้จักปกครองตนเอง โดยการฝึกให้ทำงานเป็นกลุ่ม เลือกตั้งหัวหน้า สร้างกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ นักเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น หัวหน้าต้องดูแลให้ทุกคนปฏิบัติตามข้อตกลง ผลัดเปลี่ยนกันเป็นหัวหน้า จนทุกคนสามารถเป็นหัวหน้าที่ทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

ครูปฏิบัติต่อนักเรียนเหมือนญาติ ไม่ใช่อำนาจ ไม่มีการลงโทษให้เจ็บกาย
ไม่ว่าเป็นความผิดประเภทใด ถ้านักเรียนประพฤติผิดข้อตกลง สมาชิกในกลุ่มช่วยกัน
พิจารณาหาทางแก้ไขกันเอง ครูเป็นผู้ให้คำแนะนำว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรเท่านั้น

ในระยะแรกนี้นักเรียนยังไม่เข้าใจภาษาไทย (กลาง) ยังมอบหมายงานให้
ทำตามลำพังไม่ได้ จึงยังไม่มีบทเรียนสอน อาจเริ่มเรียนสอนในต้นปีการศึกษา 2527

ความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านการจัดการศึกษา ชุมชนให้ความร่วมมือ
ช่วยเหลือโรงเรียนในสังกัด ดังนี้

การจัดให้มีสถานที่เรียน เป็นสิ่งที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ปลูกสร้าง
อาคารชั่วคราวให้ หรือจัดให้เรียนที่ใดก็ได้ ถ้าสร้างอาคารชั่วคราวก็ต้องจัดหาที่ดิน
สำหรับปลูกสร้างอาคารเรียนดังกล่าวด้วย ผู้บริหารการศึกษาระดับอำเภอและครูเป็น
ผู้ประสานงาน แคมป์อำนาจการตัดสินใจให้กับชุมชนทั้งหมด

ที่พักครู ชุมชนช่วยเหลือในการจัดหาที่พักให้ครู จัดให้พักที่บ้านชาวบ้าน
คนใด หรือปลูกบ้านพักครูให้ขึ้นอยู่กับมติของชุมชน

การเกณฑ์เด็ก ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบในการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ครูเป็น
เพียงผู้ประสานงาน หรือเป็นผู้แจ้งให้ชุมชนทราบว่า ใครบ้างควรเข้ารับการศึกษา ชุมชน
เป็นผู้จัดส่งเด็กตามรายชื่อที่ครูมอบให้เข้าเรียน

การดูแลเรื่องการมาเรียนของนักเรียน ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้
แทนโรงเรียน ถ้านักเรียนคนใดไม่มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนเป็นผู้ติดตามให้มา
เรียนตามปกติ ครูจึงไม่ต้องรับผิดชอบติดตามเด็กที่ขาดเรียนบ่อย ๆ หรือไม่มาเรียน

การดูแลนักเรียนเกี่ยวกับการเรียน ผู้ปกครองเป็นผู้ช่วยเหลือดูแล
นักเรียนที่บ้านให้ประพฤติตามที่ได้เรียน หรือได้รับการสั่งสอนไปจากโรงเรียน ครู
ประสานงานกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด ชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจว่าโรงเรียนต้องการ
ให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติอย่างไร

ร่วมมือกับโรงเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน
บางอย่าง เช่น นักเรียนเรียนเรื่องการทอการเกษตรบนที่ราบสูง และต้องไปปลูกพืช

ที่บ้าน ผู้ปกครองจะให้ความร่วมมือช่วยเหลือและช่วยปฏิบัติ ในบางกิจกรรม เช่น การพัฒนาชุมชน นักเรียนจะเรียนปฏิบัติงานในชุมชน ผู้ปกครองร่วมมือปฏิบัติงานด้วย

การดำเนินงานภายในโรงเรียน โรงเรียนประเภทนี้เรียนสัปดาห์ละ 6 วัน หยุดเรียนวันอาทิตย์วันเดียว ปิดเรียนในตอนปลายเดือนติดต่อกัน 5 วัน เพื่อให้โอกาสครูเดินทางไปราชการที่อำเภอ แต่ละหมู่บ้านต้องใช้เวลาเดินทาง 1 วัน จึงถึงที่ว่าการอำเภอ ยกเว้นหมู่บ้านที่ห้วยปูเลย ต้องใช้เวลาเดินทางถึง 2 วัน จึงถึงที่ว่าการอำเภอ การสอนสัปดาห์ละ 6 วัน เป็นการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน ติดกัน

การนิเทศและติดตามผล ศึกษาพิเศษอำเภอเป็นศูนย์นิเทศและติดตามผลโดยการไปในที่ถึงโรงเรียนตามโอกาส เนื่องจากศึกษาพิเศษอำเภอมีจำนวนจำกัด และต้องรับผิดชอบโรงเรียนทั้งอำเภอ ไม่สามารถไปในที่บ่อย ๆ ได้ จึงให้ครูทุกคนบันทึกผลการปฏิบัติงานในรอบวันทุกวันตลอดเวลา 1 เดือน แล้วนำบันทึกนั้นไปประชุมกับศึกษาพิเศษ และผู้บริหารระดับอำเภอทุกเดือน ซึ่งเป็นการรายงานผลงานและการนิเทศไปด้วยในขณะเดียวกัน ผลจากการประชุมนำไปแก้ไขในการปฏิบัติงานในเดือนต่อ ๆ มา ปฏิบัติเช่นนี้ทุกเดือน

งบประมาณ งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานมีดังนี้

1) งบประมาณค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง การจัดหาที่ดินและสถานที่เรียนทั้ง 4 หย่อมบ้าน ชุมชนรับดำเนินการทั้งหมด ใน 3 หย่อมบ้านจัดให้มีที่ดินและอาคารเรียนชั่วคราว ส่วนที่บ้านห้วยปูเลย ให้ใช้โบสถ์ (คริสต์) เป็นสถานที่เรียน ครุภัณฑ์ที่จำเป็น เช่น โต๊ะ ม้านั่งทั้งของนักเรียนและครู ชุมชนเป็นผู้จัดให้โดยทำจากวัสดุในท้องถิ่น

2) งบประมาณรายจ่ายอื่น ๆ มีดังนี้

ก. ค่าใช้จ่ายสำหรับครูใช้ในราชการที่อำเภอ รวมทั้ง

4 หย่อมบ้าน

1,000 บาท

ข. ค่าใช้จ่ายสำหรับจัดซื้อวัสดุที่จำเป็นใช้ในโรงเรียน

รวม 4 หย่อมบ้าน

400 บาท

ค. ค่าขนส่ง หนังสือ และสมุดดินสอ

70 บาท

3. รูปแบบโรงเรียนประถมศึกษาแบบลูกคนเดียว

หลักการ จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีประชากรในวัยเรียน ประมาณ 20 - 40 คน จัดสรรครูให้ทำการสอนเพียงคนเดียว และจัดตั้งในหมู่บ้าน ที่มีแนวโน้มที่ประชาชนอาจย้ายถิ่นไปหาที่ทำกินใหม่ ในกรณีที่หมู่บ้านใหญ่มีประชากร ในวัยเรียนมากกว่า 40 คน จัดสรรครูให้ 2 คน และถ้าหมู่บ้านดังกล่าวมีประชาชน อยู่หนาแน่นขึ้น และไม่ย้ายถิ่นต่อไปอีก โรงเรียนประเภทนี้อาจกลายสภาพเป็นโรงเรียน ประถมศึกษาทั่ว ๆ ไป

งานที่ปฏิบัติตามโครงการ งานตามโครงการมีดังนี้

1) จัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับนักเรียนในวัยเรียนในชุมชนนั้นให้ครบทุกคน และพยายามให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีคุณภาพ

2) ช่วยพัฒนาชุมชน พยายามใช้การเรียนการสอนนักเรียนเป็นสื่อในการพัฒนาชุมชน พยายามให้ชุมชนตั้งถิ่นฐานให้เป็นหลักแหล่ง ไม่ย้ายถิ่นต่อไปอีก

สถานที่ดำเนินงาน จัดดำเนินการครั้งแรกใน 2 หมู่บ้าน คือ

แห่งแรก ได้แก่ โรงเรียนบ้านถ้ำสามสิบ จัดในหมู่บ้านถ้ำสามสิบ ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ อยู่ในตำบลปางมะผ้า อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน มีประชาชนอาศัยอยู่ทั้งหมด 78 ครอบครัว ประชากรในวัยเรียนทั้งหมด 99 คน

แห่งที่สอง ได้แก่ โรงเรียนบ้านเอ เอส จัดในหมู่บ้านเอ เอส ประชาชนเป็นชาวเขาเผ่ามั่ว อยู่ในเขตตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน มีประชาชนอาศัยอยู่ 42 ครอบครัว ประชากรในวัยเรียนประมาณ 78 คน

สภาพโรงเรียน อาคารเรียนทั้ง 2 หมู่บ้าน เป็นอาคารชั่วคราวที่ชุมชนช่วยกันสร้างให้เป็นสถานที่เรียน ตั้งอยู่ในที่ดินผืนเล็ก ๆ ที่ชาวบ้านบริจาคให้ นอกจากนั้นชุมชนยังได้ช่วยสร้างที่นั่งเรียนสำหรับนักเรียนให้ด้วย

การเรียนการสอน เนื่องจากเปิดดำเนินการเป็นปีแรก มีนักเรียนเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นเดียว การสอนจึงดำเนินการตามแผนการสอนที่จังหวัดปรับปรุงจาก

แผนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการไว้ทุกประการ และให้ครูปรับปรุงเนื้อหา
ที่เรียน และกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และเน้นเป็นพิเศษตาม
จุดประสงค์ 4 ข้อที่กล่าวแล้ว

ความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านจัดการศึกษา ชุมชนทั้ง 2 หย่อมบ้านนี้
กำลังเปลี่ยนแปลง เพราะที่ดินที่ประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอยกำลังหมดสภาพ ประชากร
ในชุมชนกำลังย้ายถิ่นไปหาที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแห่งใหม่ การสร้างถาวรวัตถุ
ในขณะนี้เป็นการเสียต่อการสูญเปล่า จึงขอความร่วมมือจากชุมชนช่วยจัดหาสถานที่ตั้ง
โรงเรียน อาคารเรียนชั่วคราว บ้านพักครู หรือที่พักสำหรับครู ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ม้านั่ง กระดานดำ โดยจัดทำจากวัสดุที่หาได้ใน
ท้องถิ่น นอกจากนั้นชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และ
ช่วยดูแลการมาเรียนของนักเรียนด้วย

การดำเนินงานตามโครงการ

นโยบายในการดำเนินงาน นโยบายในการดำเนินงานตามโครงการ

มีดังนี้

มุ่งเกณฑ์เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับให้ เข้ารับการศึกษาให้ครบทุกคน

มุ่งจัดกระบวนการเรียนและเนื้อหาวิชาให้เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต

บนเขา และมีผลต่อการพัฒนาชุมชนด้วย

มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้และเข้าใจในการทำ การเกษตรในที่เดิม

อย่างมีประสิทธิภาพ

เน้นในเรื่องการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติเป็นพิเศษ

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน มีดังต่อไปนี้

ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มาก โดยเฉพาะในด้าน
จัดหาที่เรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

ให้ครูปรับปรุงเนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียนให้เหมาะสมกับสภาพ
ท้องถิ่น

ให้ครูรายงานผลการปฏิบัติงานทุกเดือน และให้ครูมีโอกาสพบกับหัวหน้า
การประถมศึกษาอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาเสมอ ๆ

การจัดตั้งโรงเรียน โรงเรียนประเภทนี้ตั้งในชุมชนชาวเขาที่มีแนวโน้มนำ
ชุมชนอพยพไปประกอบอาชีพที่อื่น การจัดตั้งโรงเรียนเป็นหน้าที่ของสำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอ โดยขอความร่วมมือจากชุมชน จัดให้มีสถานที่เรียนชั่วคราว และจัดหา
สิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น

ขอความร่วมมือชุมชนช่วยในการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และช่วยดูแลการมาเรียน
ของนักเรียนด้วย

ครูที่ไปปฏิบัติงานในโรงเรียนดังกล่าว เป็นครูที่อาสาไปทำการสอน และทำการ
สอนอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อครบกำหนดเวลาจึงเปลี่ยนครูใหม่

การฝึกอบรมครู ครูที่ไปสอนในโรงเรียนในโครงการนี้ ต้องเข้ารับการอบรม
ก่อนโดยจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการจัดอบรม การอบรมมุ่งเน้นที่การให้กำลังใจให้ครูไป
ทำงานบนเขา โดยให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นผลงานของคนอื่น ๆ ที่ได้ทำสำเร็จมาแล้ว ให้ผู้ที่
ประสบผลสำเร็จในการทำงานมาบรรยายให้ฟัง นอกจากนี้ยังมุ่งฝึกให้เข้าใจวิธีการ
ปรับปรุงเนื้อหาวิชา และกระบวนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนชาวเขา

การดำเนินงานภายในโรงเรียน เปิดเรียนสัปดาห์ละ 6 วัน หยุดเรียนวัน
อาทิตย์ เปิดเรียนติดต่อกัน 5 วัน ในตอนปลายเดือนในช่วงระยะเวลาที่ครูไปราชการ
ที่อำเภอ ซึ่งต้องปฏิบัติเป็นประจำทุกเดือน

การนิเทศและติดตามผล ผู้บริหารการศึกษาระดับอำเภอ และศึกษานิเทศก์
อำเภอ เป็นผู้นิเทศและติดตามผล เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีจำนวนจำกัดไม่สามารถไป
นิเทศได้อย่างสม่ำเสมอ จึงจัดให้มีการประชุมระดับอำเภอเป็นประจำทุกเดือน ประชุม
ร่วมกับครูใหญ่ทุกคนภายในอำเภอ ในการประชุมทุกครั้งจัดให้มีการรายงานความ
ก้าวหน้าของงาน และเสนอปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ผู้บริหาร
ศึกษานิเทศก์อำเภอ และผู้เข้าร่วมประชุม ช่วยกันคำแนะนำแก้ไขการปฏิบัติงานของ
แต่ละโรงเรียน

งบประมาณ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการมีดังนี้

1) งบประมาณค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง โรงเรียนที่ดำเนินการใน
รูปแบบนี้ไม่สร้างอาคารวัตถุ และให้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดหาที่ดินสำหรับปลูกสร้าง
อาคารเรียน และปลูกสร้างอาคารชั่วคราวเป็นสถานที่เรียน และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวก เช่น โต๊ะ ม้านั่งครูและนักเรียนให้ด้วย

2) งบประมาณรายจ่ายอื่น ๆ มีดังนี้

ก. ค่าใช้จ่ายสำหรับครูใช้ไปราชการที่อำเภอ

โรงเรียนละ

1,000 บาท

ข. ค่าวัสดุที่จำเป็นใช้ในโรงเรียนโรงเรียนละ 400 บาท

ค. ค่าขนส่ง แบบเรียน สมุดกินสอ 70 บาท

โครงการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าวมาแล้วนั้น
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้คิดนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการจัดบริการการศึกษาภาคบังคับสำหรับ
เด็กชาวเขาที่อยู่กระจัดกระจายในหุบเขาน้อย โดยคิดว่าเป็นรูปแบบ
ที่สามารถจัดบริการแก่ชุมชนเล็ก ๆ ได้ และมีประสิทธิภาพในการให้การศึกษาอย่าง
พอเพียง ลักษณะของโครงการทั้งสามรูปแบบ มีวัตถุประสงค์หลักและวิธีดำเนินการ
ส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับรูปแบบการจัดบริการการศึกษาภาคบังคับ โดยทั่วไปที่จัดอยู่ในปัจจุบัน
เมื่อเปรียบเทียบให้เห็นข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เสนอรูปแบบการจัดการศึกษา
ภาคบังคับที่จัดกันอยู่โดยทั่วไปด้วยดังต่อไปนี้

4. รูปแบบโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป

หลักการ จัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้าน หรือในกลุ่มของ
หมู่บ้านที่มีนักเรียนในแต่ละกลุ่มอยู่ประมาณ 20 คน และอยู่ห่างจากโรงเรียนประถม
ศึกษาแห่งอื่น ๆ ประมาณ 6,000 เมตร เว้นแต่มีความจำเป็นเฉพาะท้องถิ่น ถ้าคณะ
กรรมการการศึกษาจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรก็เปิดได้

สถานที่ดำเนินงาน เฉพาะที่จัดตั้งใหม่ในปีการศึกษา 2526 นี้ มีทั้งหมด
25 โรงเรียน แยกตามอำเภอและเผ่าคามตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 แสดงโรงเรียนที่จัดตั้งปีการศึกษา 2526 แยกตามเผ่าต่าง ๆ

อำเภอ \ เผ่า	ไท	ลีซอ	มูเซอ	ลัวะ	กะเหรี่ยง	ม้ง	รวม
เมืองฯ	—	—	1	—	3	—	4
แม่สะเรียง	—	—	—	—	8	—	8
แม่ลาน้อย	—	—	—	—	5	1	6
ขุนยวม	—	—	—	—	1	1	2
ปาย	—	1	2	—	1	1	5
รวม	—	1	3	—	18	3	25

โรงเรียนในเขตอำเภอเมืองมี 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านห้วยส้าน ตั้งอยู่ที่ห้วยมบ้านห้วยส้าน ตำบลห้วยผา เป็นชาวเขาเผ่ามูเซอ โรงเรียนบ้านคากา ตั้งอยู่ที่ห้วยมบ้านคากา ตำบลห้วยผา เป็นชาวไท โรงเรียนบ้านแม่ออ ตั้งอยู่ที่ห้วยมบ้านแม่ออ ตำบลหมอกจำแป่ เป็นจีนฮ่อ (กองพล 93) โรงเรียนร่มเกล้า ตั้งอยู่ที่บ้านปางทอง ตำบลหมอกจำแป่ เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ชาวไท โรงเรียนบ้านไม้สาแป่ ตั้งอยู่ที่ห้วยมบ้านไม้สาแป่ ตำบลหมอกจำแป่ เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

สภาพโรงเรียน อาคารเรียนของโรงเรียนทุกแห่งเป็นอาคารชั่วคราวเท่าที่ชุมชนจะจัดหาให้ได้ เครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น โต๊ะ ม้านั่งสำหรับนักเรียนและครู กระดานดำ ชุมชนเป็นผู้จัดหาให้

การเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่จังหวัด
ได้ปรับปรุงจากแผนการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และให้ครูปรับปรุง
เนื้อหาที่สอน และกระบวนการเรียนให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และเพื่อนำไปสู่
จุดมุ่งหมายที่ต้องการเน้นเป็นพิเศษ 4 ประการ ดังได้กล่าวมาแล้วด้วย

ความช่วยเหลือจากชุมชนในด้านการจัดการศึกษา ชุมชนจัดหาที่ดินสำหรับ
ปลูกสร้างอาคารเรียน จัดสร้างอาคารเรียนชั่วคราว จัดหาหรือสร้างบ้านพักครู และ
จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น และจัดหาได้ในท้องถิ่น ร่วมมือกับโรงเรียน
เมื่อโรงเรียนขอความช่วยเหลือ

การดำเนินการภายในโรงเรียน ในระยะที่เปิดเรียนเป็นปีแรก สำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดจัดครูให้โรงเรียนละ 2 คน คนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร
โรงเรียน อีกคนหนึ่งเป็นผู้สอน เปิดเรียนสัปดาห์ละ 5 วัน เช่นโรงเรียนประถมศึกษา
ทั่วไป แต่โรงเรียนใดอยู่ไกลมาก การไปประชุมที่อำเภอเป็นประจำทุกเดือนนั้น ถ้าไป
คนเดียวไม่ปลอดภัยต้องเดินทางไปด้วยกันทุกคน ใ้รับอนุญาตให้เปิดสอนสัปดาห์ละ 6 วัน
และหยุดเรียน 5 วันติดกันในตอนปลายเดือน เพื่อให้ครูได้เดินทางไปประชุมด้วยกัน

การนิเทศและติดตามผล ผู้บริหารระดับอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอ เป็นผู้
นิเทศและติดตามผลเป็นครั้งคราว ทุกอำเภอจัดให้มีการประชุมประจำเดือน โรงเรียน
รายงานผลการปฏิบัติงานในรอบเดือน และนำเอาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการ
ปฏิบัติงานเสนอต่อที่ประชุม ครูใหญ่ซึ่งมีผู้บริหารระดับอำเภอ และศึกษานิเทศก์ร่วม
ประชุมด้วย ปัญหาและอุปสรรคของแต่ละโรงเรียนได้รับคำแนะนำเพื่อแก้ไขจากที่ประชุม
งบประมาณ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการมีดังนี้

1) งบประมาณค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ในระยะที่จัดตั้งโรงเรียนใหม่ ชุมชน
เป็นผู้จัดหาที่ดินสำหรับสร้างอาคารเรียน จัดหาที่ดินหรือสร้างอาคารชั่วคราว พร้อมทั้ง
จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นด้วย ต่อไปสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจารณา
ก่อสร้างอาคารเรียนถาวร บ้านพักครู และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่นเดียวกับ
ที่ไปปฏิบัติกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่ว ๆ ไปอยู่ในขณะนี้

2) งบประมาณรายจ่ายอื่น ๆ มีดังนี้

ก. ค่าใช้จ่ายสำหรับวัสดุที่ใช้ในราชการที่อำเภอแห่งละ 1,000 บาท

ข. ค่าใช้จ่ายสำหรับจัดซื้อวัสดุที่จำเป็นใช้ในโรงเรียน

แห่งละ

400 บาท

ค. ค่าขนส่ง แบบเรียน สมุดดินสอ

70 บาท

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาภาคบังคับที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนกำลังดำเนินการอยู่ทั้ง 4 รูปแบบในขณะนี้มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนการสอนที่จังหวัดจัดทำขึ้นเช่นเดียวกัน แตกต่างกันในจุดมุ่งหมายที่เน้นเฉพาะแต่ละรูปแบบ เช่น ให้มีนิสัยเป็นนักสหกรณ์ (ในรูปแบบที่ 1) หรือให้มีทักษะทางการเกษตรในที่ดินเดิม (รูปแบบที่ 2) และจุดมุ่งหมายรองในรูปแบบที่ 2 และ 3 เน้นให้ช่วยพัฒนาชุมชนด้วย นอกนั้นได้แก่วิธีดำเนินงาน เช่น การจัดให้นักเรียนอยู่ประจำ และหารายได้เลี้ยงตนเองระหว่างเรียนที่โรงเรียนบ้านท่าใคร่ การจัดให้ครูคนเดียวต้องเก็บสอนนักเรียนสองห้องเรียนที่โรงเรียนบ้านห้วยปูเลย หรือครูคนเดียวสอนนักเรียนทุกชั้นที่โรงเรียนบ้านเอ. เอส หรือครูคนหนึ่งรับผิดชอบเพียงชั้นเดียวที่โรงเรียนบ้านห้วยसान เป็นต้น ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ ความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียนในรูปแบบที่ 1 ชุมชนให้ความช่วยเหลือโรงเรียนน้อยมาก ผู้ปกครองมีข้อผูกพันที่ส่งอาหารสำหรับเลี้ยงนักเรียนในช่วงสองปีแรกเท่านั้น รูปแบบที่ 3 และ 4 ชุมชนรับผิดชอบในการจัดให้มีสถานที่เรียน และร่วมมือกับโรงเรียนเป็นครั้งคราวในรูปแบบที่ 2 นั้น ชุมชนรับผิดชอบโรงเรียนมากกว่ารูปแบบอื่น ตั้งแต่จัดให้มีสถานที่เรียนรับผิดชอบจนกระทั่งการมาเรียนและร่วมมือในกิจกรรมการเรียนของนักเรียนด้วย

สรุป การจัดบริการการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ มีข้อที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมาย ที่เน้นเฉพาะแต่ละรูปแบบ และความมุ่งหมายรอง

1) ความมุ่งหมายที่เน้นเฉพาะแต่ละรูปแบบ

รูปแบบที่ 1

ฝึกให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในรูปสหกรณ์ ฝึกนิสัยเป็นนักสหกรณ์
ฝึกให้ปกครองกันเอง ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม ฝึกการแบ่งงานกันทำ
ฝึกการพัฒนา ฝึกพัฒนาบ้านพัก และโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา
พึ่งตนเอง ฝึกพึ่งตนเองโดยการทำการเกษตรให้พอเลี้ยงชีพ

ระหว่างเรียน

รูปแบบที่ 2

ฝึกให้ปกครองกันเอง เพื่อเตรียมให้นักเรียนปกครองตนเองเมื่อ
ครูต้องไปสอนอีกแห่งหนึ่ง

รูปแบบที่ 3

ฝึกให้ปกครองกันเอง เน้นการเตรียมนักเรียนเพื่อแบ่งเบาภาระ
ของครูที่ต้องสอนหลายชั้น

ฝึกให้ทำการ เกษตรในที่ดินเดิมอย่างมีประสิทธิภาพ ฝึกให้รู้จักใช้ปุ๋ย
โดยเฉพาะอย่างยิ่งปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมัก

รูปแบบที่ 4 ไม่มีการเน้นเฉพาะรูปแบบ

2) ความมุ่งหมายรอง

รูปแบบที่ 1 ไม่มีความมุ่งหมายรอง

รูปแบบที่ 2

พัฒนาชุมชนผ่านทางกิจกรรมการเรียน มุ่งหวังให้การเรียนการสอน
เป็นสื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนด้วย โดยให้ผู้ปกครองช่วยเด็กทำกิจกรรมที่บ้าน เช่น
ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ หรือทำความสะอาดที่อยู่อาศัย

ให้ผู้ปกครองร่วมมือกับเด็กนักเรียนในการพัฒนาชุมชน โรงเรียน
สอนเรื่องการพัฒนาชุมชน และฝึกปฏิบัติงานในชุมชน โดยถือว่าชุมชนเป็นของโรงเรียน
ในขณะเดียวกันต้องให้ผู้ปกครองร่วมปฏิบัติด้วยทุกครั้ง

รูปแบบที่ 3

การพัฒนาชุมชนผ่านการเรียนรู้ของนักเรียน โดยให้ผู้ปกครองช่วยเหลือ
นักเรียนเมื่อนักเรียนต้องทำงานที่บ้าน เช่น ทำความสะอาดบ้าน ปลูกผักทำสวนครัว

รูปแบบที่ 4 ไม่มีความมุ่งหมายรอง

2. องค์ประกอบด้านวิธีดำเนินการ องค์ประกอบด้านวิธีดำเนินการที่
แตกต่างกัน มีดังนี้

รูปแบบที่ 1

สถานภาพนักเรียน นักเรียนอยู่ประจำ

เวลาทำการสอนของครู ครูต้องรับผิดชอบในการสอนตลอดเวลาดังแต่
คืนนอนเช้าจนเข้านอน

งานภาคปฏิบัติที่บ้าน นักเรียนต้องทำงานทุกอย่างตั้งแต่ทำครัว ทำความ
สะอาดบ้านเรือน ทำการเกษตร และพัฒนางานในครัว

การปรับเนื้อหาที่สอนและกระบวนการเรียน ครูมีสิทธิปรับได้ตามความ
เหมาะสม

รูปแบบที่ 2

งานภาคปฏิบัติที่บ้าน การเรียนที่โรงเรียนกับการปฏิบัติที่บ้านเป็นเรื่อง
เดียวกัน ผู้ปกครองต้องดูแลแทนครู งานบางอย่างผู้ปกครองต้องช่วยนักเรียนทำด้วย เช่น
ปลูกผัก ทำสวนครัว ทำความสะอาดบ้าน

การปรับเนื้อหาและกระบวนการเรียน ครูมีสิทธิปรับได้ตามความเหมาะสม

รูปแบบที่ 3

งานภาคปฏิบัติที่บ้าน งานบางอย่างที่เรียนที่โรงเรียน ครูมอบหมายให้ไป
ฝึกปฏิบัติที่บ้าน ผู้ปกครองต้องช่วยดูแลด้วย

การปรับเนื้อหาและกระบวนการเรียน ครูมีสิทธิปรับได้ตามความเหมาะสม

รูปแบบที่ 4

งานที่ปฏิบัติที่บ้านมีบ้างเป็นบางครั้ง ครูมอบหมายให้ไปทำเป็นครั้งคราว

3. องค์ประกอบด้านความร่วมมือของผู้ปกครอง ได้แก่ ความร่วมมือของผู้ปกครองที่เกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนโดยตรง แตกต่างกันไปดังนี้

รูปแบบที่ 1 - ไม่มีการเน้นพิเศษ

รูปแบบที่ 2

การเกณฑ์เด็กและการดูแลการมาเรียนของนักเรียน โรงเรียนมอบงานทั้งสองอย่างนี้ให้กับชุมชนทั้งหมด ถ้าระหว่างเรียนเด็กคนใดขาดเรียน เป็นหน้าที่ของชุมชนที่ต้องติดตามให้มาเรียน

การดูแลนักเรียน ชุมชนช่วยดูแลนักเรียนในระหว่างที่ครูไม่อยู่ หรือครูมีกิจอย่างอื่นทำ เมื่อครูจะไปสอนอีกแห่งหนึ่ง ชุมชนต้องดูแลนักเรียนแทนครูจนกว่าครูเดินทางกลับมาสอนอีกครั้งหนึ่ง

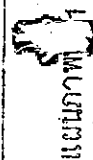
การรวมกิจกรรมกับนักเรียน เมื่อนักเรียนเรียนและฝึกพัฒนาชุมชน ผู้ปกครองต้องร่วมพัฒนาด้วยทุกครั้ง

รูปแบบที่ 3 - ไม่มีการเน้นพิเศษ

รูปแบบที่ 4 - ไม่มีการเน้นพิเศษ

เพื่อให้การเปรียบเทียบเห็นได้ชัดเจน และสังเกตได้ง่าย ผู้วิจัยได้สรุปรวมไว้ในแผนภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ประเภทโรงเรียน	1 4 ของตนเอง	2 ครู เห็นชอบ	3 ครู คนเดียว	4 รูปแบบปกติ
1. จุดประสงค์				
1.1 เน้นในแคลรูปแบบ	1. ฟังตนเอง 2. ฝึกการพัฒนา 3. สร้างนิสัยสหกรณ์ 4. ปกครองกันเอง	1. ปกครองกันเอง	1. ปกครองกันเอง 2. ฝึกทำการเกษตร ในที่ดินเป็นเดิม	-
1.2 จุดประสงค์รอง	-	1. พัฒนาชุมชน	1. พัฒนาชุมชน	-
2. องค์ประกอบ				
2.1 วิธีการดำเนินงาน	ประจำ		เห็นเรียน	
1. สถานภาพของนักเรียน	6.00 - 21.00 น. มีเขต		8.30 - 15.30 น. มีมาก มีมาก	มีน้อย
2. เวลาทำการเรียนกับนักเรียน				
3. จำนวนภาคปฏิบัติพัฒนา	-	มีการปรับเนื้อหา		ไม่มี
4. ผู้ปกครองช่วยเหลือเด็กเรียน				
5. การปรับเนื้อหาและกระบวนการ				
การเรียน				
2.2 ความร่วมมือจากชุมชน	ไม่มี	มากที่สุด	ไม่มี	ไม่มี
1. การ เกษตเกิด	ไม่มี	มากที่สุด	ไม่มี	ไม่มี
2. การดูแลการมาเรียนของเด็กเรียน	ไม่มี	มากที่สุด	ไม่มี	ไม่มี
3. การดูแลเด็กเรียน	ไม่มี	มากที่สุด	มีมาก	มีน้อย
4. รวมกิจการบางอย่างกับนักเรียน	ไม่มี	มากที่สุด	มีน้อย	ไม่มี

แผนภาพ 1 แสดงจุดประสงค์บางประการ และองค์ประกอบที่ต่างกันของการจัดการศึกษา 4 รูปแบบ

การจัดการศึกษากังกล่าวนั้น ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่นั้นปีการศึกษา 2526 เป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว เป็นที่น่าสนใจว่าการดำเนินงานในรูปแบบใด มีแนวโน้มที่ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายแตกต่างกันหรือไม่ นักเรียนสนใจต่อการเรียนมากน้อยเพียงใด ครูที่สอนในแต่ละรูปแบบมีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานในการจัดการศึกษารูปแบบต่าง ๆ อย่างไร ชุมชนที่มีโอกาสได้ร่วมให้ความร่วมมือกับโรงเรียนมาแต่แรก มีความพอใจมากน้อยเพียงไร มีความเปลี่ยนแปลงทั้งจิตใจและพฤติกรรมอย่างไรหรือไม่ การตอบคำถามเหล่านี้ได้ จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงผลที่มีต่อนักเรียน และที่มีต่อชุมชน การศึกษากาลังกับทั้ง 4 รูปแบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากทฤษฎีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อเปลี่ยนสภาพชุมชนที่ล้าสมัย ยากจน มีโรคภัยไข้เจ็บ ไร้การศึกษา ให้เป็นชุมชนที่ก้าวหน้า ทันสมัย ประชาชนอยู่ดีกินดี นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าเป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายความว่า การพัฒนา คือ การส่งเสริมการผลิตเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้สูงขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว ควบคู่กันจึงมีผู้นำเอาทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาชุมชนหรือประเทศ เช่น ทฤษฎีการสะสมทุน เป็นต้น (ประเทิน มหาจันทร์ 2523 : 1 - 14) ทฤษฎีนี้ถือว่าทุนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงต้องสะสมทุนเพื่อการพัฒนา เมื่อเศรษฐกิจก้าวหน้า ชุมชนหรือประเทศก็พัฒนา

การพัฒนาชุมชนโดยการพัฒนาเศรษฐกิจแต่อย่างเดียวนั้น หากทำให้ชุมชนพัฒนาอย่างสมบูรณ์ไม่ จำเป็นต้องพัฒนากันสังคมและการเมือง ไปด้วยในขณะเดียวกัน มิฉะนั้นอาจประสบปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากความเจริญทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เช่น ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของชุมชน ความปลอดภัยในร่างกายและทรัพย์สิน ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น ปัญหาทุกด้านของชุมชนจึงต้อง

พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน การศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพื่อไปพัฒนาชุมชนในทุกด้าน

การศึกษาเป็นวิธีการที่มนุษย์ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ค่านิยม ทัศนคติ แบบแผน ความประพฤติ และมรดกของสังคมแก่ชนรุ่นต่อไป เป็นการช่วยพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ เพื่อให้เข้าใจสังคม ให้สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นในสังคมได้ ทั้งยังสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือช่วยสังคมให้พัฒนาไปได้ นักวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้เห็นความสำคัญหรือบทบาททางการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ มานานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สำหรับนักปฏิบัติหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาโดยใกล้ชิดนั้น จะเห็นว่าสังคมหรือประเทศนั้นประกอบขึ้นจากชุมชน ซึ่งมีทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท นักปฏิบัติทั้งหลายจึงถือว่า การพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาประเทศ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2523 : 13)

การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน และการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ โดยเฉพาะประเทศที่มีชนกลุ่มน้อย ต่างเชื้อชาติต่างศาสนาอยู่ร่วมกัน การศึกษาต้องทำหน้าที่หล่อหลอมให้คนทุกกลุ่มทุกเผ่าพันธุ์ สำนึกถึงความเป็นชาติเดียวกัน โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานนี้ทำหน้าที่ทางการศึกษาจึงมีบทบาทที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติได้มากกว่าสถาบันอื่น แต่การที่โรงเรียนทำหน้าที่ดังกล่าวให้บรรลุผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อชุมชนได้เข้าใจความมุ่งหมายของโรงเรียน ดังที่ แบตเทน (Batten. 1959) ศึกษาพบว่า การใช้โรงเรียนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาตินั้น ต้องให้ชุมชนเข้าใจจุดมุ่งหมายของโรงเรียน และให้ความสนับสนุนแก่โรงเรียนด้วย แมคคอกซ์ (Maddox) เห็นว่า โรงเรียนต้องตอบสนองความต้องการของสังคม สิ่งนี้นักเรียนเรียนเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ชีวิตจริงในสังคม แมคคอกซ์ไม่เห็นด้วยที่มุ่งฝึกนักเรียนในชนบทให้เหมือนกับนักเรียนในเมืองดังที่เขาได้ไปเห็นมาจาก Tepoztlan ในเม็กซิโก (Hanson and Brembeck. 1966 : 256 - 264) ซึ่งตรงกับความเห็นของ แนช (Nash) ที่ว่า การที่ให้โรงเรียนสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติได้สำเร็จนั้น โรงเรียนต้องเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้แน่นแฟ้นขึ้น

เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชนก็คือ การส่งเสริมความเป็นอยู่
 ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่
 ชุมชนเป็นส่วนรวม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2523 : 10) การศึกษาก็มีบทบาทสำคัญใน
 ด้านนี้ กล่าวคือ เมื่อประชาชนได้รับการศึกษาก็จะสามารถปรับปรุงการประกอบอาชีพ
 ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นทำให้มีรายได้ดี มีเงินรักษาสุขภาพอนามัย ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน
 เกษตรกรที่มีความรู้ทางเกษตรกรรมแผนใหม่ รู้จักใช้ปุ๋ย และจักระบบชลประทานที่ดี
 ย่อมทำการผลิตได้ผลมากขึ้น อันนำไปสู่การเพิ่มรายได้ประชาชนอีกต่อหนึ่งด้วย การศึกษา
 ช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ท้องถิ่นใดประชาชนมีการศึกษาทำ
 มักเป็นสังคมแบบเก่าที่ชอบความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อได้รับ
 การศึกษาสูงขึ้น จึงไม่ปฏิเสธการผลิตที่ใช้เทคนิคหรือวิทยาการใหม่ ๆ ไปใช้ในการ
 ปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตน

การศึกษาแม้แต่ในระดับประถมศึกษาก็สามารถช่วยให้คนในชุมชนพัฒนาขึ้นได้
 สิ่งที่ประชาชนหรือเยาวชนได้รับจากการศึกษามีมากมาย นับตั้งแต่การอ่านออกเขียนได้
 ความรู้ทางคำนวณ ทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรม กฎหมาย การเมือง ทั้งหมดนี้
 เป็นความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตในฐานะเป็นพลเมืองดีของสังคม และเป็นคนที่มีความ
 ของชุมชน

เป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการศึกษาก็คือ การฝึกฝนอาชีพให้แก่
 เยาวชนเพื่อให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ในภายหน้า การจัดสอนวิชาชีพหลายประเภท
 และหลายระดับ ผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพชั้นสูง และต้องการมีรายได้มากก็ต้องเสียเวลา
 เล่าเรียนเป็นเวลานาน ซึ่งต้องอาศัยปัญญาและการลงทุนที่สูงพอสมควร สำหรับประเทศ
 เกษตรกรรมนั้น จำเป็นต้องให้การศึกษาแก่เยาวชนในด้านการศึกษาเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์
 และงานช่างฝีมือ เช่น การจักสาน แกะสลัก เย็บปักถักร้อย เป็นต้น อาชีพต่าง ๆ
 จึงควรได้รับการพัฒนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของการศึกษาที่ต้องมีบทบาทดัง กล่าว

นอกจากบทบาทในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแล้ว การศึกษายังทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชนด้วย ถ้ากล่าวโดยทั่วไปแล้ว การศึกษาก็คือ กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม หรือเป็นกระบวนการนำสมาชิกใหม่ เข้าสู่วิถีชีวิตในสังคมของเขานั้นเอง (อकिन รพีพัฒน์ 2522 : 162) การศึกษาควรมีบทบาทในด้านรักษาวัฒนธรรมเก่าที่ถึงงามไว้ และสร้างเสริมหรือปรับปรุงวัฒนธรรมไทยที่มีประโยชน์แก่ชุมชน เช่น วัฒนธรรมเกี่ยวกับความสามัคคี รักพวกพ้องของชาวชนบท เป็นที่ควรดำรงรักษาไว้ ในขณะที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางหรือภูติของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันได้

โครงการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ เป็นการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านชาวเขาที่ไม่เคยมีโรงเรียนมาก่อน โดยเริ่มต้นโครงการเมื่อต้นปี พ.ศ. 2526 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนมุ่งหวังให้ชุมชนชาวเขาร่วมมือกับโรงเรียน ในการทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะการเกษตร วัฒนธรรม และสร้างสำนึกความเป็นชาติไทย ให้แก่เด็กวัยเรียนชาวเขาให้สามารถอยู่ร่วมกัน และพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาภาคบังคับในชุมชนชาวเขาทั้ง 4 รูปแบบนั้น ย่อมเกิดผลสำคัญถึงสองประการ นั่นคือ ที่เกิดกับเด็กในวัยเรียน หรือเด็กที่มาเข้ารับการศึกษากับผลกระทบที่เกิดกับชุมชนที่จัดให้มีบริการการศึกษาภาคบังคับ รายละเอียดของผลที่มีต่อนักเรียน และผลต่อชุมชนที่เกิดขึ้นจากโครงการมีดังต่อไปนี้

1. ผลตามจุดหมายของโครงการ แยกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านปริมาณ และคุณภาพ ดังนี้

1) ด้านปริมาณ ได้แก่ โอกาสที่นักเรียนวัยเรียนการศึกษาภาคบังคับในแต่ละหมู่บ้านที่มีการจัดการศึกษาในแต่ละรูปแบบ ดังนี้

ก. โอกาสเข้ารับการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดได้จัดตั้งโรงเรียนในหมู่บ้านนั้นโดยหวังให้โอกาสแก่นักเรียนวัยการศึกษาภาคบังคับ

(6 - 14 ปี) ได้เข้ารับการศึกษาร่วมกัน (วันจากผู้ที่มีเหตุจำเป็นอันควรยกเว้นเท่านั้น)

ข. การมาเรียนของนักเรียน ควรมาเรียนอย่างสม่ำเสมอทุกคน ไม่มีการขาดเรียนโดยไม่มีเหตุผลสมควรวันเจ็บป่วยมาเรียนไม่ได้เท่านั้น

2) ด้านคุณภาพ เนื่องจากโครงการจัดการศึกษาภาคบังคับนี้ได้เริ่มดำเนินการมาเมื่อต้นปีการศึกษา 2526 นี้ ซึ่งเป็นระยะเวลาสั้นมาก ประกอบกับนักเรียนเป็นชาวเขาทั้งหมด และไม่พูดภาษาไทย ผลในด้านการคุณภาพ จึงมองในแง่ผลในระหว่างดำเนินการและคำนึงถึงความไม่เข้าใจภาษาเป็นสำคัญด้วย สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ตั้งเป้าหมายดังนี้

ก. ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ความคาดหวังในระยะแรกนี้ต้องการเตรียมนักเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนมากกว่าเรียนเนื้อหาวิชาจริงจัง ในด้านภาษาไทยนั้นต้องการฝึกนักเรียนให้สามารถสื่อความหมายกันไต่ระหว่างครูและนักเรียน และระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน สามารถฟังคำสั่งของครูที่สั่งให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนและการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในขอบข่ายของการเรียนได้อย่างเข้าใจสามารถพูดโต้ตอบกับครู เพื่อนนักเรียนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การปฏิบัติงานในโรงเรียน และสามารถเล่าข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รู้ได้เห็นมาให้เพื่อน ๆ และครูฟังพอรู้เรื่องหรืออย่างน้อยพูดได้ครั้งละประมาณห้าประโยคต่อเนื่องกันได้ ในด้านการอ่านสามารถอ่านคำง่าย ๆ ที่เกี่ยวกับครู นักเรียน และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวนักเรียนอ่านข้อความที่เป็นคำสั่งสั้น ๆ เช่น ลมกระดาน ไปโรงเรียนได้ และเข้าใจความหมายด้วย ในด้านการเขียนนั้น ให้เขียนตามแบบที่ครูเขียนให้ดูเป็นแบบได้ ทั้งเขียนเป็นคำ ๆ หรือเป็นคำ หรือเป็นประโยค ในวิชาคณิตศาสตร์นั้น ให้นักเรียนเข้าใจสิ่งเกี่ยวกับทางคณิตศาสตร์ง่าย ๆ เช่น ความหมายของตัวเลข จาก 1 - 20 จำนวนนับ บวก - ลบ เลขที่มีผลลัพธ์ไม่เกิน 10 และนำเอาความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข. ผลสัมฤทธิ์ทางสุขภาพพลานามัย นักเรียนควรมีความรู้และมีทักษะต่าง ๆ ในบางเรื่องดังนี้ ทักษะในการรักษาความสะอาดร่างกายและเครื่องแต่งกาย

ของตนเอง รู้จักวิธีอ่านน้ำที่ถูกต้อง วิธีซักเสื้อผ้า ทักษะในการทำความสะดวก
ที่อยู่อาศัย สามารถจัดบ้านเรือนให้สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย ช่วยพ่อแม่
ทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ทำความสะอาดบ้าน เลี้ยงน้อง ช่วยพ่อแม่ทำ
อาหารรับประทาน ความรู้ที่สำคัญยิ่งสำหรับนักเรียนชาวเขา คือ ความรู้เกี่ยวกับ
โภชนาการ รู้จักการเกษตร เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รู้โทษของการ
สูบบุหรี่

ค. พฤติกรรมด้านคุณธรรม (Affectives) เด็กชาวเขามิ
โอกาสได้รับการศึกษาอบรม ให้มีคุณภาพทัดเทียมกับเด็กพื้นราบ แต่เนื่องจากสภาพ
แวดล้อมไม่อำนวยให้ ประกอบกับชนบทรอบเนินมประเพณีต่างกัน จึงไม่อาจได้รับการ
ฝึกอบรมเช่นเดียวกับเด็กพื้นราบได้ทุกอย่าง อย่างไรก็ตามเด็กชาวเขาคิดได้เรียน
ทุกอย่างใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษาปี พ.ศ. 2521 และเน้นพิเศษ
ในถ้านคุณธรรม ให้นักเรียนมีความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ชาวเขามีชีวิต
อยู่ร่วมกับป่าไม้และสัตว์ป่า และใช้ทำลายป่าไปแล้วมากมาย เป็นปัญหาทั้งชาวเขาเอง
และปัญหาของประเทศด้วย จึงต้องปลูกฝังให้ชาวเขามีความรักธรรมชาติที่อยูรอบ
ตัวเขา ความหมายของรักธรรมชาติที่ปลูกฝังให้แก่เด็กชาวนั้นหมายถึงการไม่
ทำลายธรรมชาติหรือป่าไม้ และสัตว์ป่าอย่างขาดเหตุผล แต่เมื่อมีความจำเป็นในการ
ครองชีพ ชาวเขาต้องใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างฉลาดและไม่หมดสิ้นไป เช่น เลิกทำไร่
เลื่อนลอย ไม่ล่าสัตว์ในฤดูที่มีลูก ไม่จับปลาค่ายวิธีใช้ระเบิดหรือใช้ไฟฟ้าช็อต เป็นต้น

ง. ความสามารถในการดำรงชีวิตบนเขา ชาวเขาเป็นจำนวนมาก
ทำการปลูกพืชและพืชอื่น ๆ โดยการทำไร่เลื่อนลอย และทำลายป่าโดยความรู้เท่า
ไม่ถึงการณ์ สำนักงานการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงได้กำหนดเป็นเป้าหมาย
หนึ่งของโครงการที่ให้เด็กชาวเขามีความสามารถดำรงชีวิตบนเขาได้โดยไม่ทำความ
เสียหายต่อทรัพยากร กล่าวคือ เมื่อนักเรียนจบการศึกษาซึ่งต้องใช้เวลาเรียนทั้งหมด
หกปีนั้น นักเรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการทำเกษตรบนเขา

ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหมายความว่านักเรียนต้องมีความรู้ และทักษะในการทำการเพาะปลูก ในที่ดินที่อยู่ในหุบเขา หรือที่ลาดเทไหลเขา และอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่หนึ่งพันฟุต ถึงห้าพันฟุต ความรู้ความสามารถในการนำเอาไปใช้ในการทำการเกษตรบนเขา หลายประการ เช่น ลักษณะการปลูกพืชบนที่ลาดเอียงที่ทำให้ที่ดินสูญเสียคุณภาพน้อยที่สุด การเลือกปลูกพืชให้เหมาะกับที่ดินและอากาศ โดยเฉพาะบนเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเล ตั้งแต่สองพันฟุตขึ้นไป อากาศหนาวมากในฤดูหนาว และหนาวเป็นระยะเวลานานกว่า บนพื้นราบมาก นักเรียนควรได้เรียนรู้ว่า เขาควรปลูกพืชอะไรจึงเหมาะสม และได้ ประโยชน์สูงสุด พืชบางชนิดอาจให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าผืน ทิศทางอีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับการเกษตรบนเขา ก็คือ การดูแลบำรุงรักษาพืชให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูง นั่นคือ การใส่ปุ๋ย การไถย่ำปราบศัตรูพืช และการบำรุงรักษาให้ถูกหลักวิชาอีกด้วย ที่กล่าว มาทั้งหมดนั้นเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนครบ 6 ปี มีความรู้ความ สามารถดังกล่าว แต่ในขณะนั้นนักเรียนเริ่มมาเรียนเพียงไม่กี่เดือน (เปิดเรียนพฤษภาคม 2526) สิ่งที่เราคาดหวังในตอนนั้นคือ นักเรียนควรมีโอกาสฝึกทำการเกษตร โดย ปลูกพืชผักสวนครัวที่โรงเรียนและที่บ้านบ้าง รู้จักเอาใจใส่ดูแลอย่างสม่ำเสมอ

จ. ความสำคัญถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ชาวเขาที่อยู่รวมกัน เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ นั้น ต้องพึ่งพาอาศัยกันและช่วยเหลือกันอยู่แล้ว แต่สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความมุ่งหมายในการฝึกอบรมให้เด็กชาวเขาที่มีความ สำคัญถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างกว้างขวาง ความหมายของหน้าที่ความ รับผิดชอบต่อส่วนรวมในที่นี้ครอบคลุมและเน้นด้านการพัฒนา หมายถึง การร่วมมือกัน ในการพัฒนาในทุกด้าน ตั้งแต่ด้านสุขภาพ อนามัย การหาเลี้ยงชีพ แม้กระทั่ง การปกครองและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้พ้นสภาพความทุกข์ยากและความโง่เขลาเบา บัญญาด้วย โดยถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ ความคาดหวังในเรื่องนี้คล้ายกับเป็นเรื่องใหญ่ทำได้โดยยาก แต่เมื่อคำนึงถึงหมู่บ้าน เล็ก ๆ อาจทำได้โดยง่าย ในระยะแรกของการจัดตั้งโรงเรียนนี้ คาดหวังเพียงให้

นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงานร่วมกัน เกิดความสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยินดียื่นมือเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาได้รับทุกข์ยาก

2. ผลต่อชุมชนของโครงการ การมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นในสังคมโลกก็อาจไม่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่นั้นจะมีวัตถุประสงค์อย่างไรก็ตาม มีผลต่อชุมชนนั้นหลายด้าน ทั้ง ๆ ที่สิ่งใหม่นั้นไม่มีวัตถุประสงค์โดยตรงต่อการทำให้มีผลถึงชุมชนก็ตาม โรงเรียนเป็นสถาบันของสังคมสถาบันหนึ่งที่ไปจัดตั้งในชุมชนนั้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการอบรมสั่งสอนเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพ ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนต้องพึ่งพาและรับความช่วยเหลือจากชุมชน ดังนั้นการดำเนินงานของโรงเรียนจึงมีผลกระทบต่อประชาชนชาวเขาในหุบเขานั้นด้วย ผลกระทบนั้นมีหลายด้าน คือ

1) ด้านสังคมวิทยา ระบบสังคมของชาวเขาที่จัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 3 โครงการนี้ เป็นสังคมที่อยู่โดดเดี่ยว ติดต่อกับสังคมภายนอกได้โดยยาก สภาพของสังคมเป็นสังคมเกษตรกรรม เมื่อมีองค์กรเกิดขึ้นในชุมชน นั่นคือ การจัดการศึกษาภาคบังคับ จะเป็นเหตุอันหนึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น มีสาเหตุสองประการ คือ สาเหตุกดดันจากภายนอกสังคม (Stresses) และสาเหตุภายในสังคมหรือความเครียด (Strains) สาเหตุประการแรก เหตุการณ์จากภายนอกสังคมก่อให้เกิดความตึงเครียดและความแตกแยกภายในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในบางลักษณะ แต่หากความกดดันจากภายนอก มีผลโดยตรงต่อสังคมทำให้เกิดความตึงเครียดและการแตกทำลายโดยทันที และมีผลนำไปสู่การขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลง สาเหตุประการที่สองนั้นเกิดความเครียดขึ้นในสังคม ก่อให้เกิดการแตกทำลายโดยทันที และมีผลนำไปสู่การขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลง สาเหตุประการที่สองนั้นเกิดความเครียดขึ้นในสังคม ก่อให้เกิดการแตกทำลายและความตึงเครียด กระบวนการนี้เป็นไปตามทฤษฎีสังคมวิทยาในเรื่องความขัดแย้ง (Conflict theory) ที่ว่า ความขัดแย้งในสังคมนั้นเกิดขึ้นโดยปกติ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม (มองพันซ์ มณีรัตน์ 2521 : 88 - 89) จากสาเหตุทั้งสองประการนั้น มีปัจจัยบางอย่างที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น

ปัจจัยทางนิเวศวิทยา อันได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมทางบ้าน
 ประชากร ปัจจัยในค่านเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การค้นพบใหม่ ๆ
 เป็นต้น สังคมมีการเปลี่ยนแปลง เมื่อสังคมยอมรับสิ่งใหม่เหล่านั้น หมายความว่า
 สิ่งใหม่เหล่านั้นเป็นแรงกดดันจากภายนอก ก่อให้เกิดความตึงเครียด และความ
 ชักแย้งในสังคมขึ้น แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่อไป

ท่านองเดียวกัน ในการจัดการศึกษาภาคบังคับขึ้นในชุมชนชาวเขานั้นเป็น
 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทั้ง 2 สาเหตุ คือ เหตุภายนอก เพราะเป็น
 สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากสาเหตุภายนอกสังคม อาจเกิดแรงผลักดันให้สังคมเกิดการชักแย้งขึ้น
 แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง แต่ในขณะเดียวกันบริการดังกล่าวเป็นสถาบันของสังคม
 อยู่ในสังคม การทำหน้าที่ของสถาบันอาจก่อให้เกิดการชักแย้งแก่สังคมบ้าง เช่น การ
 ยอมรับ ไม่ยอมรับของใหม่ พอใจหรือไม่พอใจส่งลูกหลานเข้าเรียน ยินดีช่วยเหลือ
 โรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ที่โรงเรียนขอความช่วยเหลือหรือไม่เพียงไร

การพัฒนาชาวเขานั้น รัฐมุ่งหวังในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความสำนึก
 ในความเป็นคนไทย มีระเบียบวินัยและสามารถพัฒนาตนเองได้ (สำนักงานคณะ
 กรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป. : 324 - 325) แต่การพัฒนา
 ชาวเขาให้สัมฤทธิ์ผลตามความประสงค์นั้นยากมาก และต้องใช้เวลา รัฐจึงพยายาม
 พัฒนาในค่านเศรษฐกิจซึ่งเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงในค่านเศรษฐกิจขึ้น ความเปลี่ยนแปลง
 ในค่านสังคมก็ตามมา สุจริต ประยูรพิทักษ์ (สุจริต ประยูรพิทักษ์ 2519) ได้ศึกษา
 การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมของชาวเขาเผ่าเย้า ที่จังหวัดเชียงราย โดย
 การสัมภาษณ์และสังเกตการณ์โดยเข้าไปมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลง
 ทางเศรษฐกิจมาก และมากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางค่านอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงค่าน
 สังคมและวัฒนธรรมนั้นเปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อย คนส่วนใหญ่ยังรักษามโนธรรมนิยม
 ประเพณี และวัฒนธรรมเดิมอยู่ ในค่านการอนามัยและค่านการศึกษาเปลี่ยนไปค่อนข้าง
 มาก ตรงข้ามกับค่านการปกครองเปลี่ยนไปน้อยมาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็เป็น
 การเปลี่ยนแปลงแก่รูปแบบภายนอกที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดให้ขึ้น ในค่านการยอมรับ

เทคนิคใหม่ ๆ นั้น ชาวเขาเผ่าแม้วที่บ้านเข็กน้อย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ยอมรับเทคนิคใหม่ทางการเกษตร และยอมรับเทคนิคใหม่จากเจ้าหน้าที่ศูนย์อพยพชาวเขามากที่สุด และยังพบว่า วิธีการสาธิตโดยเฉพาะการทำแปลงสาธิต เป็นวิธีการที่ดีในการเผยแพร่เทคนิคใหม่ทางการเกษตรให้แก่ชาวแม้ว (ไพโรจน์ ราชพรหมมินทร์ 2519)

การจัดการศึกษาภาคบังคับในหมู่บ้านชาวเขานั้น เปรียบเหมือนนำเอาหน่วยงานพัฒนาเข้าไปในชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานใหม่ คือ โรงเรียนต้องส่งบุตรเข้าโรงเรียน ต้องดูแลการมาเรียนและการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งที่บ้าน สิ่งเหล่านี้ไม่เคยมีมาก่อนการจัดตั้งโรงเรียน ผู้วิจัยจึงอยากทราบว่าชาวเขาในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้งสามรูปแบบนั้นมีการปรับตัวเพื่อรับกับสิ่งใหม่นี้ได้เพียงไร

2) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนชาวเขาที่จัดให้มีบริการการศึกษาภาคบังคับนี้เป็นสังคมเกษตรกรรมแบบด้าหลัง คือ เป็นเกษตรประเภททำเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวเท่านั้น ทำเพื่อขายมีอยู่น้อยมาก นอกจากกลุ่มชาวเขาที่มีอาชีพปลูกฝิ่น พืชที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพืชอาหาร ได้แก่ ข้าวเป็นสำคัญ ทุกครอบครัวทำไร่ข้าวหรือนำข้าวเพื่อให้ได้ข้าวพอเลี้ยงครอบครัวตลอดปี ชาวเขามางานใช้เวลาว่างจากฤดูทำการเกษตรไปขายแรงงานให้กับชาวเขาเผ่าที่มีอาชีพปลูกฝิ่น

ถ้าพิจารณาถึงลำดับขั้นในการพัฒนาเศรษฐกิจของ รอสโตว์ (W.W. Rostow) ซึ่งมี 5 ขั้น คือ ขั้นสังคมโบราณ (Traditional society) ขั้นเตรียมทะยานบิน (Pre - conditions to take - off) ขั้นทะยานบิน (Take off) ขั้นสู่ระดับอิ่มตัว (Drive to maturity) ขั้นการบริโภคระดับสูง (High mass consumption) เศรษฐกิจของชาวเขาคงกล่าวอยู่ในขั้นแรก คือ ขั้นสังคมโบราณ ถ้าต้องการพัฒนาให้ก้าวไปสู่ขั้นที่สอง คือ ขั้นการเตรียมทะยานบินนั้น ต้องมีปัจจัยภายนอกเข้าไปช่วยอย่างมาก เช่น การคมนาคมขนส่ง ขาดประทาน นำเอาวิทยาการใหม่ ๆ เข้าไปใช้ และต้องมีการระดมทุน (รัตนาศายคดี 2524 : 15 - 21)

ในการพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมเกษตรให้ก้าวหน้าขึ้น มีทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่หลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีพัฒนาเศรษฐกิจของหลุยส์ (W.A. Lewis) ซึ่งเห็นว่าการยก

ระกับการออม ถ้าการออมทำแม่แรงงานสูงก็ไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้ หลุยส์แบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคลงทุน และภาคลงแรง ภาคลงแรงไม่จ่ายค่าแรง แต่จ่ายเป็นผลผลิต ส่วนภาคลงทุนนั้นเก็บไว้เป็นเงินออม เพื่อลงทุนในกิจการต่อไป ทฤษฎีของเฟย์ และแรนิส (Fei and Ranis) คล้ายกับของหลุยส์ คือ แบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ภาค เป็นต้น แต่เฟย์ และแรนิสเห็นว่าผลิตภัณฑ์ส่วนเกินภาคเกษตร เป็นทั้งอาหาร และเงินออมให้ชุมชนควย (รัตนาศายคณิต 2524 : 85 - 100)

สภาพทางเกษตรกรรมของชาวเขาก่อนการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา เป็นการเกษตรกรรมเพื่อเลี้ยงครอบครัว อาจมีผลิตภัณฑ์ส่วนเกินภาคเกษตร แต่มีในระดับต่ำ เนื่องจากไม่มีความต้องการ การจัดตั้งโรงเรียนชั้นในหมู่บ้านเป็นการเปิดตลาดให้มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตทางเกษตรให้กับครูนักเรียนเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นการจัดตั้งโรงเรียนนั้นยังจัดให้มีการเรียนการเกษตรสมัยใหม่ โดยการเริ่มจากการปลูกพืชผักสวนครัว การทำปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช วิธีการปลูกพืชบนที่ลาดเขา การไถไถดินและไถรวมมือกับโรงเรียน อาจช่วยให้ชุมชนเห็นวิธีการที่ใหม่และได้รับประโยชน์ในการปลูกพืช เป็นวิธีการปลูกพืชที่ได้ผลเป็นสิ่งที่เร้าไปสู่ความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา เศรษฐกิจในอนาคตได้

3) ด้านจิตวิทยา การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันนั้นย่อมมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการเลียนแบบหรือเอาอย่างกัน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง หรือเรียกว่ากระบวนการสังคมประกฤต ลูกเลียนแบบจากพ่อแม่ ลูกศิษย์เลียนแบบจากครู คนบางคนชอบเลียนแบบคนมีชื่อเสียงโด่งดัง ถ้าตัวแบบหรือคนที่เขาชื่นชมใหม่เลียนแบบเป็นตัวแบบที่ดี เขาวงนั้นก็เป็นคนดีตามที่สังคมปรารถนา ถ้าตัวแบบไม่ดี เขาวงนั้นก็ปัญหาแก่สังคมต่อไป

ในสังคมที่ต้องการการพัฒนา ย่อมต้องการคนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา คนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องมีลักษณะความเป็นผู้นำ ซึ่งหมายถึงต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดริเริ่มสูง มนุษย์สัมพันธ์ดี มีความสามารถในการจูงใจผู้อื่นให้ร่วมในการพัฒนา สังคมใดมีบุคคลประเภทนี้อยู่มากก็สามารถพัฒนาได้เร็ว ลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอีกประการหนึ่งคือ การมีแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ คนที่มีแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์สูง

เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานสูง เอาใจใส่ทำงาน พยายามปรับปรุงโดยไม่ย่อท้อ คนประเภทนี้กล้าหาญในการปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ไม่เหมาะสม และกล้านำเสนอสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเข้ามาใช้เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม อย่างไรก็ตาม ลักษณะทั้งสองประการนี้มีต้นกำเนิดมาจากครอบครัว จากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความเชื่อมั่น หรือความมีแรงจูงใจไม่ล้มเหลว ซึ่งหมายความว่าพ่อแม่ต้องมีความเข้าใจในการเลี้ยงดูลูกให้ถูกวิธี จึงสามารถอบรมสั่งสอนให้ลูกมีลักษณะตามที่ต้องการนั้นได้

ลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นเป็นลักษณะที่ใช้อำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาสังคม แต่สังคมจะสงบสุข ประชาชนอยู่กันด้วยความเรียบร้อยได้ ประชาชนต้องเป็นคนดีหรือเป็นพลเมืองดี สิ่งนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสร้างใหม่ขึ้นในสมาชิกของสังคม อันได้แก่ ความรู้สึกรับผิดชอบ ความมีวินัย ความเชื่อฟังและความเกรงใจ (จรรยา สุวรรณทัต กวง เกื้อน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม 2521 : 28 - 34) การสร้างลักษณะดังกล่าวนี้ต้องเริ่มต้นจากครอบครัวเป็นสำคัญ พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูลูกให้ถูกวิธี จึงสามารถสร้างสิ่งเหล่านั้นได้

ในชุมชนชาวเขาที่มีสภาพล้าหลังในทุกประการนี้ เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียน พ่อแม่มีหน้าที่ส่งลูกเข้าโรงเรียน ดูแลลูกให้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ลูกในการเล่าเรียน ดูแลให้ความสะดวกแก่ลูกในการเรียนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่โรงเรียนได้อบรมสั่งสอน ตลอดจนกระทั้งการร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อช่วยโรงเรียนให้จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม สิ่งเหล่านี้มีส่วนเป็นแรงผลักดันให้พ่อแม่มีความคิดอบรมสั่งสอนลูกให้ดีขึ้นได้ สร้างเจตคติใหม่ในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูก ซึ่งสนใจกับลูกมากขึ้น เกิดความคาดหวังที่จะให้ลูกมีความรู้ มีความฉลาด ผลกระทบทางจิตวิทยาเหล่านี้เกิดขึ้นได้ในชุมชนชาวเขาที่เริ่มจัดให้มีบริการการศึกษาภาคบังคับขึ้น

ชาวเขาที่ทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่บนเทือกเขา ขาดการติดต่อกับสังคมภายนอก มีความเป็นอยู่อย่างล้าหลัง สุขภาพไม่สมบูรณ์ ที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ ทำอาชีพเพียงเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ดำเนินชีวิตเช่นนี้มาหลายชั่วคน ชาวเขาจึงไม่มีความรู้สึกว่ามีชีวิตที่ก้าวหน้า เมื่อมีโอกาสติดต่อกับสังคมภายนอก หรือเมื่อมี

สถาบันทางการพัฒนาเข้าไปในชุมชน ชาวเขาว่าสิ่งที่สามารถอำนวยความสะดวก หรือให้ความสุขแก่เขาได้มีมากกว่าสิ่งที่มีอยู่ในขณะนี้ เกิดความคาดหวังที่จะได้ สิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตน

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ความคาดหวังเกี่ยวกับการทำงานของชาวชนบทในจังหวัดขอนแก่นและเชียงราย กลุ่มตัวอย่างเป็นชาวชนบททั้งหมด 500 คน ศึกษาโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และ ศึกษาจากเอกสาร ผลวิจัยพบว่า ความคาดหวังของชาวชนบทแยกได้เป็นสองประการ คือ ความคาดหวังในค่านิยม และความคาดหวังในค่านิยมที่ไม่ใช่ค่านิยม ความคาดหวัง ในค่านิยมที่ผู้วิจัยพบว่า ชาวชนบทคาดหวังในสิ่งต่าง ๆ คือ ที่ดินทำกิน เครื่องมือ ประกอบอาชีพ เงินลงทุน ที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ เครื่องอำนวยความสะดวก ทั้งหมด เป็นปัจจัยพื้นฐาน ยกเว้นเครื่องอำนวยความสะดวกที่ไม่ใช่ปัจจัยพื้นฐาน เป็นที่นาสังเกต ว่าความต้องการที่ดินทำกินเป็นความคาดหวังอันดับหนึ่งของชาวชนบท (ขอนแก่น 45% เชียงราย 40%) อันดับสองได้แก่ เครื่องมือประกอบอาชีพ

ในค่านิยมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุหรือเรื่องที่เป็นนามธรรม ความคาดหวังของชาว ชนบทมี การศึกษาของลูก หลักประกันความมั่นคงชีวิต ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ความเป็นธรรม ให้คนอื่นยึดมั่นในศาสนา การย้ายที่อยู่ชาวชนบทคาดหวังในค่านิยม การศึกษาของบุตรสูงเป็นอันดับหนึ่ง ย่อมแสดงว่า ชาวชนบทเหล่านั้นมีความรู้สึกว่าการ ศึกษาช่วยอำนวยความสะดวกอยู่ของครอบครัวดีขึ้น ส่วนใหญ่อาจต้องการให้บุตร ของตนเป็นข้าราชการหรือนักธุรกิจ และอาจต้องการให้บุตรของตนเองออกจากท้องถิ่น ที่ไม่เจริญและขาดการเอาใจใส่จากรัฐ ในค่านิยมมั่นคงของชีวิตนั้นเป็นเรื่องที่ เกี่ยวกับการให้สภาพความเป็นอยู่ได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่างน้อยก็ในเรื่อง อาหารการกิน และการจัดการเรื่องการเงินในครอบครัว ความไม่แน่นอนในการ ประกอบอาชีพ ทำให้ชาวชนบทต้องขาดอาหาร และต้องกู้เงินผู้อื่นมาดำรงชีพ ต้องเป็น หนี้สิน (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ 2522 : 45 - 58)

ถึงได้กล่าวมาแล้วว่าชาวเขาที่อยู่ในชุมชนที่ถูกตัดขาดจากสังคมภายนอกย่อมไม่
คาดหวังอะไร แต่เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้น หรือมีสถาบันทางการพัฒนาเกิดขึ้นใน
หมู่บ้าน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานทางพัฒนากับชุมชนก็เกิดขึ้น
ชาวเขาก็มีความรู้เพิ่มขึ้นว่าตนเองควรจะมั่งมีร่ำรวยขึ้นกว่าเดิม ความคาดหวังก็เกิดขึ้น
ผู้วิจัยต้องการทราบว่าหลังจากได้มีการจัดบริการการศึกษาภาคบังคับในหมู่บ้านชาวเขา
แล้ว ชาวเขามีความคาดหวังอะไรบ้าง ความคาดหวังของชาวเขาดังกล่าวนำไปสู่การ
พัฒนามากน้อยเพียงไร

สรุป

การดำเนินงานตามโครงการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับในจังหวัด
แม่ฮ่องสอน โดยการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา 4 รูปแบบ ในหมู่บ้านชาวเขาที่
ไม่เคยมีโรงเรียนประถมศึกษาเก่านั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน
คาดหวังว่าในระยะต้นของโครงการ ควรจะมีผลต่อนักเรียนและชุมชนดังต่อไปนี้

1. ผลต่อนักเรียน

1) ด้านปริมาณ

โอกาสการเข้ารับการศึกษา โครงการขยายบริการการศึกษา
ภาคบังคับ ให้โอกาสการเข้ารับการศึกษาแก่เด็กวัยเรียน จำนวนนักเรียนในแต่ละ
โรงเรียนควรเท่ากับจำนวนเด็กวัยเรียนครบเกณฑ์อายุในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่
การมาเรียน นักเรียนควรมาเรียนสม่ำเสมอ

2) ด้านคุณภาพ

ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ นักเรียนควรมีความเข้าใจภาษาไทยพอ
สื่อความหมายได้ สามารถปฏิบัติงานตามคำสั่งของครูได้ พูดประโยคภาษาไทยสั้น ๆ
ได้ 5 ประโยคติดต่อกัน อ่านคำง่าย ๆ ได้ เขียนภาษาไทยตามแบบได้

ผลสัมฤทธิ์ทางสุขภาพพลานามัย นักเรียนควรรู้จักทำความสะอาดร่างกาย รู้วิธีการทำความสะอาดบ้านและโรงเรียน ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน มีความรู้เรื่องอาหารว่าสิ่งใดก็มีประโยชน์ต่อร่างกาย และรู้โทษของฉิ่นการสูบบุหรี่

พฤติกรรมด้านคุณธรรม นักเรียนควรมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและครู เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ เห็นโทษของการทำลายป่า

ความสามารถด้านการดำรงชีวิตบนเขา นักเรียนควรมีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติทำการเกษตรทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเฉพาะการเกษตรอย่างง่ายที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกไม้ประดับ ตลอดจนมีความรู้ในเรื่องการใช้ปุ๋ยและการดูแลรักษา

ความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวม นักเรียนควรมีโอกาสทำงานร่วมกัน มีสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. ผลต่อชุมชน

ผลจากโครงการที่มีต่อผู้ปกครองและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ พิจารณาทางด้านสังคมวิทยา เศรษฐกิจ และจิตวิทยา ในช่วงระยะต้นของการดำเนินการ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) ผลต่อสมาชิกในชุมชน

ความพอใจต่อการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา สมาชิกในหมู่บ้านควรมีความรู้สึกที่ดีต่อครูและโรงเรียน เห็นประโยชน์ของการจัดบริการการศึกษาภาคบังคับ

ความยอมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ สมาชิกในหมู่บ้านควรมีการแสดงออกว่ายอมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เช่น ให้ความสนใจหาความรู้ทางเกษตรกรรมใหม่ ๆ จากครูและนักเรียน แสดงความเต็มใจและกระตือรือร้นช่วยงานของโรงเรียน สนใจถามข่าวคราวและความเปลี่ยนแปลงจากนักเรียน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สมาชิกในหมู่บ้านควรมีความสามารถนำความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ เช่น มีการรักษาความสะอาดดีขึ้น รักษาสุขภาพดีขึ้น ทดลองใช้วิธีการทางเกษตรกรรมใหม่ ๆ เลิกปลูกฝิ่น เป็นต้น

ความคาดหวัง สมาชิกในหย่อมบ้านควรมีระดับความคาดหวังสูงขึ้น มีความคาดหวังเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้มีเหลือใช้ มีที่อยู่อาศัยดีขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาทัดเทียมคนพื้นราบ ต้องการได้รับการรักษาพยาบาลที่ถูกต้อง

ความสำนึกในความเป็นไทยและประโยชน์ส่วนรวม สมาชิกในหย่อมบ้านควรมีความสำนึกว่าเป็นคนไทย เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยเข้าใจและทราบถึงผลร้ายของการทำลายป่า และทรัพยากรธรรมชาติ มีความต้องการเรียนรู้ภาษาไทย

ความรู้ทางวิชาการ สมาชิกในหย่อมบ้านควรมีความรู้ทางวิชาการ โดยเฉพาะทางด้านเกษตร การดำรงชีวิต การอบรมเลี้ยงดูเด็กเพิ่มขึ้น

2) ผลต่อสภาพชุมชนโดยส่วนรวม

ความเจริญของชุมชน ชุมชนที่มีโรงเรียนตั้งอยู่ควรมีความเจริญในด้านสาธารณูปโภค และสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไป และวิธีการที่ใช้ในการเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้น

การย้ายถิ่น ชุมชนที่มีโรงเรียนตั้งอยู่ควรได้แนวทางในการปรับปรุงชุมชน และมีการโยกย้ายถิ่นน้อยลง

สถานภาพทางเศรษฐกิจ ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนที่มีโรงเรียนตั้งอยู่ควรดีขึ้น และมีการทำการเกษตรตามแนวทางที่เป็นประโยชน์ เลิกการปลูกฝิ่น

การดำเนินการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับ ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้ง 4 รูปแบบ มุ่งหมายให้เกิดผลผลิตและผลกระทบทั้งที่ใกล้แล้วแต่โดยที่การดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ มีวิธีการและองค์ประกอบแตกต่างกันอยู่บ้างตามความเหมาะสมกับลักษณะชุมชน ผลผลิตโดยตรงและผลกระทบที่ได้รับจากโครงการทั้ง 4 รูปแบบ จึงมีความแตกต่างกัน ดังจะได้อธิบายต่อไปในรายงานนี้

ตอนที่ 5 องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของผลที่ได้รับจากโครงการ

เป้าหมายหลักในการจัดการบริการการศึกษาภาคบังคับ คือ ให้เด็กวัยเรียน ประถมศึกษาได้รับการศึกษาอบรมอย่างมีคุณภาพ มีความรอบรู้ทางวิชาการ มีการพัฒนาทางอารมณ์และจิตใจ มีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานที่กำหนดได้ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วสามารถสร้างความเจริญให้แก่สังคมได้ เป้าหมายรองคือ การดำเนินงานให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เป้าหมายทั้งสองประการนี้ หรือผลก่อเกิดเรียนและชุมชนของการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาจะได้ผล มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ตัวนักเรียน ครู วิธีดำเนินการ การเรียนการสอน สภาพของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และความ ร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน

1. นักเรียน ตัวนักเรียนเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่สำคัญ ในฟังก์ชันการผลิตทางการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน ภูมิหลังเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู เชื้อชาติ สัญชาติ การใช้เวลาในการเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่บ้านที่เอื้อต่อการเรียน ล้วนมีอิทธิพลในการกำหนดผลผลิตของโรงเรียน โดยเฉพาะในด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 23 - 49) ปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวนักเรียนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับสูง เมื่อมีการศึกษาในระดับชาติ ซึ่งปัจจัยเบื้องต้นมีความแปรผันมาก สำหรับการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มเด็กชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำกัดขอบเขตเฉพาะหอย่อมบ้านชาวเขาที่ยังไม่มีการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา กล่าวได้ว่า เป็นหอย่อมบ้านชาวเขานขนาดเล็ก มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกัน สภาพการคมนาคมมีลักษณะใกล้เคียงกัน หากมีความแปรผันในองค์ประกอบเกี่ยวกับตัวนักเรียน ไม่ว่าด้านใดก็ตาม ค่าความแปรผันนั้นน้อยมากในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบนี้

2. ครู ปัจจัยเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และต่อผลกระทบของการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญมาก ได้แก่ ครู ซึ่งรวมถึง ลักษณะส่วนตัว อันได้แก่ เจตคติต่อการปฏิบัติงานสอน และต่อความสามารถในการเรียนและการปฏิบัติงานของนักเรียนที่สอน ถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นบวกแล้วผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนที่ครูผู้สอนมีเจตคติ กังกลาวไปในทางลบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 23 - 49) นอกจากนี้จากเจตคติแล้ว วุฒิและประสบการณ์ส่วนตัวของครูมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วย หมายความว่า นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ ในการสอนมาก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ ทางการสอนน้อยกว่า (Keisling. 1971 : 24 - 27) นอกจากลักษณะส่วนตัว ของครู ซึ่งได้แก่ เจตคติและประสบการณ์ดังกล่าวแล้ว อายุของครู ความพร้อม ในการทำงานของครู ภาระงานและความตั้งใจในการทำงานของครู ก็มีความสำคัญ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520) นอกจากลักษณะของครูยังมีผลต่อผลกระทบของการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา อีกด้วย ครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีบุคลิกภาพดี สร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในหมู่บ้านได้ ง่ายกว่า และมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนดี ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในหมู่บ้านได้ง่าย

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของครูในโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ที่ทั้งชั้น ความโครงการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับที่กล่าวไว้ในตอนที่ 3 เห็นได้ว่า ครูที่ได้รับการคัดเลือกส่งไปสอนตามโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ เป็นครูที่อาสาสมัครไปทำงานกับ ชาวเขาทั้งสิ้น ครูทุกคนได้รับการอบรมแบบเดียวกันให้เข้าใจถึงวิธีปฏิบัติงานกับชาวเขา ให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรมบนเขา เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ามีความ แดกต่างน้อยมากในด้านเจตคติ วุฒิประสบการณ์ รวมทั้งความพร้อมในการทำงาน หากมีข้อแตกต่างบ้างก็อยู่ที่ภาระงานของครู ครูในโรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง

มีจำนวนมาก เมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียน ดังนั้นภาระงานจึงมีน้อยกว่าครูในโรงเรียน ประถมศึกษาแบบปกติ แบบครูคนเดียว และแบบครูเกินสอน ผลสืบเนื่องจากความแตกต่างนี้ ผู้วิจัยคาดว่าผลผลิตด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน สุขภาพพลานามัย คุณธรรม และลักษณะนิสัย และความสามารถในการดำรงชีวิตบนเขา ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง ควรจะมีระดับสูงกว่าโรงเรียนประถมศึกษาแบบอื่น ๆ

3. วิเคราะห์ผลการเรียนการสอน การสอนของครูเป็นสิ่งสำคัญมากที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูงหรือต่ำ โดยเฉพาะหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการนั้น มุ่งสร้างให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถในการหาเลี้ยงชีพ มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ การสอนจึงต้องมีกระบวนการที่ช่วยสร้างสิ่งดังกล่าวนี้ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน นักเรียนต้องได้รับการฝึกมาก ๆ ได้ปฏิบัติมากกว่าการท่องจำเนื้อหาวิชา ในเรื่องนี้กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการวิจัยระหว่าง พ.ศ. 2522 - 2523 ในโรงเรียนที่ทำการทดลองสอนหลักสูตร 2521 และโรงเรียนควบคุมรวม 50 โรง ผลการวิจัยพบว่า ครูที่สอนหลักสูตร พ.ศ. 2521 กับครูที่สอนหลักสูตรเก่า พ.ศ. 2503 ยังใช้กิจกรรมการสอนเหมือนกัน คือ การยืนอธิบายหน้าชั้นเป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก (กรมวิชาการ 2524)

นอกจากหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว องค์ประกอบที่ต้องพิจารณาในค่านิเทศวิเคราะห์การเรียนการสอน คือ สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินการรวมทั้งอุปกรณ์และสื่อการสอน และการนิเทศโรงเรียนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินการพร้อมบริบูรณ์ มีอุปกรณ์และสื่อการสอนที่ทันสมัย มีการนิเทศตามหลักวิชาการ ซึ่งนอกจากช่วยให้การเรียนการสอนได้ผลดีและส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีระดับสูงแล้ว ยังมีส่วนสร้างความประทับใจให้กับผู้ปกครอง และช่วยให้ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดีต่อทางโรงเรียนอีกด้วย

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ดำเนินการตามโครงการขยาย
บริการการศึกษาภาคบังคับ โดยจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น 4 รูปแบบนั้น ได้มี
หลักการให้โรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ใช้วิธีการดำเนินการเรียนการสอนแบบ
เดียวกัน กล่าวคือ ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 แผนการสอน คำาเรียน
อย่างเดียวกัน ครูผู้สอนได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนแบบเดียวกัน
ให้แนวทางการจัดทำอุปกรณ์การสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอนเหมือนกัน แม้แต่
การนิเทศการสอนก็ทำโดยศึกษานิเทศก์ระดับอำเภอ ซึ่งมีการประชุมปรึกษาให้เป็น
รูปแบบเดียวกัน อย่างไรก็ตาม โดยที่ครูผู้สอนในแต่ละโรงเรียนมีอิสระในการดัดแปลงวิธี
การเรียนการสอนได้บ้างตามความจำเป็นและความเหมาะสม ทั้งนี้ วิธีดำเนินการจัด
การเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ อาจแตกต่างกันได้บ้างเล็กน้อย
และส่งผลต่อนักเรียนและชุมชนได้บ้าง

วิธีดำเนินการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในห้องเรียนทั้ง 4
รูปแบบ อาจไม่ทำให้เกิดความแตกต่างในผลของการจัดการศึกษาตามโครงการดังที่ได้
กล่าวแล้ว แต่ลักษณะการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียนประถมศึกษาแบบที่ 1
แบบทั้งตนเองมีลักษณะพิเศษ ที่อาจส่งผลให้เกิดความแตกต่างของผลของการจัดการ
ศึกษาได้ ลักษณะพิเศษนั้นคือ การให้นักเรียนอยู่ประจำร่วมกับครู และการจัดกิจกรรม
ให้นักเรียนได้มีการเรียนเกือบตลอดเวลา 24 ชั่วโมงที่อยู่ร่วมกัน ลักษณะการอยู่ประจำนี้
ต่างกับลักษณะการเดินเรียนของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแบบครูเดินสอน แบบครู
คนเดียว และแบบปกติ การที่ครูอยู่ร่วมกับนักเรียน เปิดหัดให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน
ทำการเกษตรเพื่อขายผลผลิตเข้าสหกรณ์โรงเรียน และฝึกการปกครองตนเอง ซึ่งสิ่ง
เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนที่ส่งอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนรู้นักเรียน
คุณลักษณะ คุณธรรม และการพัฒนาทักษะความสามารถทางการเกษตรของนักเรียน
ได้มาก ในทางตรงกันข้าม การที่นักเรียนเข้ามาอยู่ประจำ ไม่มีโอกาสกลับบ้านไปพบ
ผู้ปกครอง การที่ผู้ปกครองและชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ความก้าวหน้าใหม่ ๆ จาก
โรงเรียนผ่านตัวนักเรียนก็ลดน้อยลงไปด้วย ผู้วิจัยคาดว่าโรงเรียนประถมศึกษานี้

พึงตนเองนี้ให้ผลต่อนักเรียนจากโครงการสูงกว่าโรงเรียนประถมศึกษาแบบอื่น ๆ
ในค่านิยมของโครงการต่อชุมชนที่โรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่นั้น โรงเรียนประถมศึกษา
ศึกษาแบบนี้ ควรให้ผลต่อชุมชนน้อยกว่าโรงเรียนประถมศึกษาอีก 3 รูปแบบ

4. สภาพของโรงเรียน สภาพของโรงเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มี
ความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และผลกระทบของโรงเรียนต่อชุมชน ในการ
ศึกษาประสิทธิภาพของการประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีสภาพอาคารเรียนดี มีห้องเรียนครบทุกชั้น และ
เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตชุมชนหนาแน่น มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก หรือโรงเรียนครูคนเดียวที่อยู่ในท้องที่ห่างไกลชุมชน และ
มีสภาพอาคารเรียนดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520)
งบประมาณสำหรับดำเนินงานจัดบริการการศึกษาภาคบังคับทั้งหกครูบาลเป็นผู้จัดสรร
โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้
ดำเนินงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดสรรงบประมาณให้
จังหวัดต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติงานในจังหวัดตามความจำเป็น งบประมาณสำหรับใช้ในการ
ดำเนินงานการจัดการศึกษาภาคบังคับแยกออกเป็นสองรายการ คือ

1) งบลงทุน ได้แก่ ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ค่าครุภัณฑ์ ซึ่งได้แก่
โต๊ะ เก้าอี้ครู โต๊ะ เก้าอี้นักเรียน เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องอัดสำเนา ตู้
กระดานดำ แท่งน้ำ จักรเย็บผ้า เป็นต้น งบลงทุนนี้มีจำนวนประมาณ 10% ของ
เงินงบประมาณ

2) งบดำเนินงาน ได้แก่ เงินเดือนครู ค่าจ้างประจำ ค่าตอบแทน
ค่าวัสดุ ค่าใช้สอย เงินอุดหนุน และรายจ่ายอื่น งบดำเนินงานนี้มีจำนวนประมาณ
90% ของเงินงบประมาณ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2519 :

โดยทั้งงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรส่วนใหญ่เป็นงบดำเนินงาน เพียงร้อยละ 10 เป็นเงินลงทุน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พิจารณาจัดให้จังหวัดต่าง ๆ ตามความจำเป็น ถ้ามีการเปิดโรงเรียนใหม่ ต้องการก่อสร้าง จะไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ เนื่องจากงบประมาณที่เป็นเงินลงทุนน้อย การก่อสร้างอาคารเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในระยะเริ่มแรกจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนบริจาคสร้างอาคารเรียนชั่วคราวไปก่อน

การจัดสรรงบประมาณสำหรับโรงเรียนเปิดใหม่ในหมู่บ้านชาวเขานั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดไม่ได้จัดงบลงทุนให้เลย โรงเรียนต้องขอความร่วมมือจากชุมชนจัดให้มีสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ขึ้น ทั้งนี้ยกเว้นโรงเรียนในรูปแบบที่ 1 โรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสรรงบลงทุนให้ 650,000 บาท และได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์การพัฒนาที่ราบสูงโครงการตามพระราชดำริ "อู่น้ำลาง" เพิ่มเติม (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 2526) ผลจากการจัดสรรงบประมาณด้านเงินลงทุนดังกล่าว เป็นผลให้โรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเองมีสภาพของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีกว่าโรงเรียนประถมศึกษาแบบอื่น อย่างไรก็ตาม สภาพของโรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง ซึ่งอยู่ในสภาพที่ดีกว่า และอยู่ในเกณฑ์ดีกว่าโรงเรียนประถมศึกษาแบบอื่น อาจไม่มีผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมากนัก เพราะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านชาวเขาเกือบไม่มีความแตกต่างกัน

5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ตามที่ได้กล่าวแล้วในหัวข้อที่ 4 ว่า งบประมาณการจัดการศึกษาภาคบังคับ มี 2 ประเภท คือ งบลงทุน และงบดำเนินการ เงินค่าใช้จ่ายงบดำเนินการนี้มีค่าประมาณ 90% ของงบประมาณทั้งหมด ใช้จ่ายเป็นค่าเงินเดือนครู ค่าจ้างประจำ ค่าตอบแทน ค่าวัสดุ และค่าใช้สอย การจัดสรรงบประมาณดำเนินการนั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้จัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนตามกฎเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้วางไว้ เช่น กำหนดให้จัดสรรค่าใช้จ่ายสำหรับโรงเรียนเป็นรายหัว ๆ ละ 40 บาท

ตามลักษณะการจัดสรรงบประมาณค่าดำเนินการดังกล่าวข้างต้น โรงเรียน
ประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ในโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับของสำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดแม่ออน จึงได้รับค่าใช้จ่ายในการดำเนินการใกล้เคียงกัน ยกเว้นโรงเรียน
ประถมศึกษาแบบที่ 1 แบบพึ่งตนเอง ซึ่งมีครูปฏิบัติงานมาก งบประมาณประเภท
เงินเดือนครูสูงกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น และการที่มีครูมากทำให้ภาระงานของครูน้อยลง
เป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีค่าสูงได้

6. ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับ
ชุมชน มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาก (Berger. 1981 : 73 - 86)
ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนนั้น นอกจากช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนสูงขึ้น ทั้งยังช่วยป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดกับตัวนักเรียน และเป็นปัญหาที่มี
สาเหตุมาจากทางบ้าน เช่น การขาดวินัย ขาดแรงจูงใจในการเรียน ขาดความเป็น
ระเบียบ ทำงานโดยคุณภาพ แม้กระทั่งศึกษาเสียทิศทาง ๆ ถ้าผู้ปกครองกับโรงเรียน
ไม่ร่วมมือกันแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวก็เกิดกับเด็กโดยง่าย และยากต่อการแก้ไข
การเรียนการสอนก็ประสบความล้มเหลว

เบอร์เกอร์ แนะนำว่า ผู้ปกครองต้องเข้าโรงเรียน เพื่อช่วยเหลืองานโรงเรียน
เพื่อลูก ๆ เรียน และที่สำคัญสำหรับผู้ปกครองเองก็คือ ทำให้ได้ทราบว่าโรงเรียนได้
ทำอะไร หรือสอนอะไรเพื่อบุตรหลานของตนบ้าง เพื่อผู้ปกครองได้ช่วยเหลือโรงเรียน
ดูแลการเรียนของนักเรียนที่บ้านได้ถูกต้องตรงเป้าหมาย มองในด้านของตัวนักเรียน
การที่ผู้ปกครองเข้าไปในโรงเรียนเป็นการให้กำลังใจแก่นักเรียน เด็กนักเรียนรู้สึกดีใจมาก
เมื่อเห็นพ่อแม่ไปโรงเรียน ยิ่งกว่านั้นผู้ปกครองยังสามารถช่วยครูได้อีกหลายประการ
ช่วยดูแลบุตรหลานของตนเองในระหว่างเรียนในห้องเรียน หรือในระหว่างทำกิจกรรม
นอกห้องเรียน ช่วยครูสอนหรือสอนแทนครูในบางเรื่อง อาสาทำงานแทนครู ช่วยเหลือครู
ตามที่ครูขอร้อง

หน้าที่ของผู้ปกครองต่อโรงเรียน ต่อการเรียนการสอนนั้น เบอร์เกอร์ แนะนำว่า
ผู้ปกครองเป็นบุคคลที่ช่วยเหลือโรงเรียนได้หลายประการ เช่น คอยดูแลการเรียนของ

นักเรียน ติดตามผลงาน ดูแลเอาใจใส่การทำงานที่ครูมอบหมายให้นักเรียนไปทำ อาสา
ทำงานให้โรงเรียนทั้งเรื่องที่ได้รับการขอความช่วยเหลือ หรือไม่ได้ขอความช่วยเหลือก็
อาสาทำได้ เป็นวิทยากรให้แก่โรงเรียน ผู้ปกครองแต่ละคนมีความรู้ความชำนาญต่างกัน
แต่ละคนเป็นวิทยากรให้แก่โรงเรียนตามความถนัดของตนได้ ประการที่สำคัญยิ่งก็คือ
ผู้ปกครองต้องทำหน้าที่ดูแลโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนทำหน้าที่ให้ครบถ้วนและถูกต้อง ให้
การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคุมการปฏิบัติงานของโรงเรียน และครู
ในโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบาย

โรงเรียนที่กล่าวถึงดำเนินการอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้ง 4 รูปแบบนั้น ต้องการ
ความร่วมมือจากผู้ปกครองมาก ทั้งในด้านการบริหารโรงเรียนและการเรียนของนักเรียน
นั่นคือ ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือตั้งแต่การจัดหาที่เรียน ที่พักครู สิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกต่าง ๆ ตลอดจนช่วยในการเกณฑ์เด็กมาเรียน ช่วยดูแลนักเรียนให้มาเรียนอย่าง
สม่ำเสมอ ช่วยติดตามเด็กขาดเรียนให้ด้วย การจัดการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ต้องการ
ความร่วมมือจากผู้ปกครองมากขึ้นใกล้เคียงกัน ยกเว้นรูปแบบที่ 1 โรงเรียนประถมศึกษา
แบบพึ่งตนเอง ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนประจำอยู่ใกล้เคียงกว่าที่จะให้ความช่วยเหลือใด ๆ ได้

สรุป

การจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา 4 รูปแบบ ตามโครงการขยายการศึกษา
ภาคบังคับให้ทั่วเขา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจุดมุ่งหมายที่เป็น
เป้าหมายหลัก คือ ผลต่อนักเรียน และเป้าหมายรอง ผลต่อชุมชน เป็นแบบเดียวกัน แต่มี
ข้อแตกต่างในวิธีการดำเนินการอยู่บ้าง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินการ
ที่ส่งผลกระทบต่อเป้าหมายของโครงการ มีดังนี้

1. องค์ประกอบเกี่ยวกับตัวนักเรียน สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ความเป็น
ปัญญา ภูมิหลังเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู การใช้เวลาเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกในการ
เรียนนอกโรงเรียน

2. องค์ประกอบเกี่ยวกับครู เจตคติในการปฏิบัติงานสอน เจตคติต่อนักเรียน
ชาวเขา วุฒิ ประสบการณ์ อายุ ความพร้อมในการทำงาน ภาระงาน ความตั้งใจ
ทำงาน ในจำนวนนี้ภาระงานของครูเป็นองค์ประกอบที่แตกต่างกันในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ
3. องค์ประกอบด้านวิธีดำเนินการเรียนการสอน หลักสูตร กิจกรรมการเรียน
การสอน ตำรา อุปกรณ์การสอน วิธีการสอน การนิเทศการสอน และลักษณะการอยู่
ประจำ เติบโตขึ้น อันเป็นองค์ประกอบที่แตกต่างกันในโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ
4. สภาพของโรงเรียน ความสมบูรณ์ของอาคารเรียน ครูภัณฑ์ เครื่องใช้
ในการเรียน
5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ
6. ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ความช่วยเหลือในการก่อสร้าง
การติดต่อสัมพันธ์ การเป็นวิทยากร การช่วยกวดขันการเรียนของนักเรียน

สรุปเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และสมมติฐานการวิจัย

สภาพทางเศรษฐกิจสังคม สภาพภูมิศาสตร์ และลักษณะประชากรของจังหวัด
แม่ฮ่องสอน ประกอบกับความจำกัดของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในการจัดการศึกษา
ภาคบังคับ เป็นผลให้การจัดการศึกษาภาคบังคับของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
แม่ฮ่องสอนทำได้ครอบคลุมประชากรวัยเรียนเพียงร้อยละ 65 และคุณภาพของการศึกษา
เทียบกับเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศยังมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดแม่ฮ่องสอนตระหนักถึงความสำคัญในการขยายการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้งในด้าน
ปริมาณ และการเพิ่มคุณภาพ ได้เริ่มดำเนินการโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับเมื่อต้นปี
พ.ศ. 2526 โดยจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา 4 รูปแบบ คือ แบบพึ่งตนเอง แบบครู
เดินสอน แบบครูคนเดียว และแบบปกติ ในหอย่อมบ้านชาวเขาที่ไม่เคยมีโรงเรียนประถม
ศึกษามาก่อน ตามโครงการต้องจัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบให้บริการแก่ชาวเขา 429
หอย่อมบ้าน ภายในปี พ.ศ. 2529

การดำเนินการโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ มีเป้าหมายหลักในการให้ การศึกษามากับเด็กวัยเรียนชาวเขาตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เน้น ความสามารถในการดำรงชีวิตบนเขา และความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบต่อส่วนร่วม โดยใช้หลักการพึ่งพาและได้รับความช่วยเหลือจากหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ การที่มีโรงเรียน ประถมศึกษาเกิดขึ้นในหมู่บ้าน และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา เป็น เป้าหมายรองของโครงการ

ผลผลิตโดยตรงอันเป็นเป้าหมายหลัก และผลกระทบนับเป็นเป้าหมายรองของ โครงการจัดโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบนี้ให้ผลแตกต่างกัน เนื่องจากวิธีการดำเนินการ จัดโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ มีความแตกต่างกันในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้ง การผลิตทางการศึกษา ความแตกต่างในการดำเนินการโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบนั้น สำนักงานงานการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดให้มีขึ้นให้เหมาะสมกับ สภาพของท้องถิ่นที่ตั้งโรงเรียนนั้น ความแตกต่างในองค์ประกอบทั้งกระบวนการผลิตทางการ ศึกษาของโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ นำไปสู่ความแตกต่างในผลที่ได้รับโดยสรุปถึงแผนภาพ ต่อไปนี้

ประเภทโรงเรียน ประถมศึกษา	1 พึ่งตนเอง	2 ครูเดินสอน	3 ครูคนเดียว	4 ปกติ
<u>องค์ประกอบ</u>				
1. ตัวนักเรียน				
ความรู้ก่อนเริ่มเรียน		เหมือนกัน		
2. ครู				
การอบรมก่อนเริ่มโครงการ		จัดอบรม		
สถานภาพส่วนตัว (วุฒิ อายุ เงินเดือน)		เหมือนกัน		
การดำเนินงาน		ดำเนินงาน		
ความพร้อมและความตั้งใจ ในการทำงาน	มาก	มาก	มาก	มาก
เจตคติต่อนักเรียนชาวเขา		ดี		ค่อนข้างดี
จำนวนครู/นักเรียน (ภาระงาน)	ต่ำ(น้อย)	สูง (มาก)	สูง (มาก)	ปานกลาง
3. วิธีการดำเนินงาน				
การเตรียมการขั้นต้น		เหมือนกัน		
การจัดหาครู		อาสาสมัคร		
การนิเทศติดตามผล		เหมือนกัน		
สถานภาพของนักเรียน	ประจำ		เดินเรียน	
การสอนของครู	สอนที่โรงเรียน และที่บ้าน		สอนที่โรงเรียน	

แผนภาพ 2 แสดงความแตกต่างขององค์ประกอบของโรงเรียน 4 รูปแบบ โครงการขยายบริการ
การศึกษาภาคบังคับ

แผนภาพ 2 (ต่อ)

ประเภทโรงเรียน ประถมศึกษา	1 พึ่งตนเอง	2 ครูเดินสอน	3 ครูครบเคียว	4 ปกติ
เวลาทำการที่ครูอยู่กับนักเรียน	6.00-21.00น.		8.30-16.30น.	
การปรับปรุงเนื้อหาและกระบวน การเรียน		มีการปรับ		
จุดเน้นในการเรียนการสอน		เน้นพัฒนาเด็ก		
ผู้ปกครองช่วยดูแลนักเรียน	ไม่มี	มีมาก	มีน้อย	ไม่มี
งานภาคปฏิบัติที่บ้าน	มีเต็มที่	มีมาก	มี	มีน้อย
4. สภาพโรงเรียน				
อาคารและสิ่งก่อสร้าง	ดีมาก	ไม่ดี	ไม่ดี	ดี
สิ่งอำนวยความสะดวก	ดีมาก	ไม่ดี	ไม่ดี	ดี
บริเวณ	ดีมาก	ไม่ดี	ไม่ดี	ดี
5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน				
เงินเดือนครู (รวม)	มาก	น้อย	น้อย	น้อย
ค่าวัสดุอุปกรณ์		ไม่มี		
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ		มีเล็กน้อย		
6. ความร่วมมือจากชุมชน				
การจัดตั้งโรงเรียน	น้อย	มาก	มาก	น้อย
การเรียนการสอน	น้อย	มากที่สุด	มาก	น้อย
การดูแลนักเรียน	ไม่มี	มากที่สุด	มาก	น้อย
การเกณฑ์เด็ก	ไม่มี	มากที่สุด	ไม่มี	ไม่มี
การดูแลการมาเรียน	ไม่มี	มากที่สุด	ไม่มี	ไม่มี
การรวมกิจกรรมกับนักเรียน	ไม่มี	มากที่สุด	น้อย	ไม่มี

สมมติฐานการวิจัย

โรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ที่มีองค์ประกอบในด้านการจัดการศึกษา
ต่างกัน มีผลต่อนักเรียนและผลต่อชุมชนแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการจัดโรงเรียนประถมศึกษา 4 รูปแบบ ที่มีต่อนักเรียนและชุมชนในถิ่นต่าง ๆ ตามโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ สำหรับชาวเขาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้บริหารในการดำเนินโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับสำหรับชาวเขาต่อไป

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาว่ารูปแบบในการจัดโรงเรียนประถมศึกษา 4 รูปแบบ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ต่างกันที่วิธีการดำเนินงานในบางองค์ประกอบ ทำให้เกิดผลแตกต่างกันเพียงใด แผนแบบการวิจัยจึงเป็นรูปแบบการศึกษาเปรียบเทียบ โดยมีกลุ่มควบคุมที่ไม่มี การดำเนินการตามรูปแบบใด และเป็นแบบแผนการการวิจัยที่มีการวัดครั้งเดียว (Posttest only) การที่ผู้วิจัยเลือกใช้แผนแบบการวิจัยโดยการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลอง และมีกลุ่มควบคุม ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิจัยมีความเชื่อถือได้ว่า ความแตกต่างนั้นเป็นผล มาจากการจัดโรงเรียนประถมศึกษาที่มีรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าว แบบแผนการวิจัยเป็นดัง ตาราง 6

ตาราง 6 แสดงแผนแบบการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง	รูปแบบ	การวัดผล
กลุ่มปฏิบัติตามโครงการ 1	X_1	O_1
2	X_2	O_2
3	X_3	O_3
กลุ่มควบคุม 4	X_4	O_4

ข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลต่อนักเรียนของโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อนักเรียนแยกเป็นลักษณะ คือ

1) ข้อมูลด้านปริมาณ ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณของผลในการจัดการศึกษาภาคบังคับ ได้แก่ โอกาสการเข้าเรียน (Enrollment) การมาเรียน การไม่มาเรียนด้วยเหตุต่างๆ เช่น ป่วย ลา ขาด และการมาสาย เป็นต้น ถึงแม้จะจัดตั้งโรงเรียนให้แล้วก็ตาม ชาวเขาจำนวนมากยังไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน นักเรียนที่เข้าเรียนแล้วก็ยังขาดเรียนบ่อย อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น การเดินทางลำบากในฤดูฝน เด็กที่อยู่ไกลออกไปขาดเรียนบ่อย สุขภาพไม่สมบูรณ์ เจ็บป่วยมาโรงเรียนไม่ได้ บางครอบครัวมาเรียนหลายคน จึงต้องผลัดเปลี่ยนกันมาเรียน ความจำเป็นของพ่อแม่ที่ต้องให้ลูกช่วยงานบ้าน ช่วยเลี้ยงน้อง และช่วยทำงานในไร่ในฤดู

เพาะปลูกและเก็บเกี่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุที่ทำให้เด็กขาดเรียนทั้งสิ้น การจัดการศึกษาภาคบังคับนั้น ไม่สามารถขจัดปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ได้ แต่ได้พยายามทุกวิถีทางที่ช่วยให้เด็กเข้าเรียนได้ครบถ้วนและมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ การศึกษาในเรื่องนี้ผู้วิจัยศึกษาในสองเรื่อง คือ โอกาสเข้าเรียน และการมาเรียนเท่านั้น

เหตุผลในการเลือกประเด็นศึกษา ดังได้กล่าวมาแล้วว่าประเด็นที่ศึกษาในค่านปริมาตรมีสองประเด็น คือ โอกาสเข้าเรียน และการมาเรียน เหตุผลในการเลือกประเด็นทั้งสองมาศึกษามีดังนี้ ข้อมูลทั้ง 2 ประการดังกล่าวนี้เป็นจุดประสงค์สำคัญของโครงการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ ที่ต้องการเกณฑ์เด็กในวัยเรียนให้ครบถ้วน และต้องการให้เด็กที่ถูกเกณฑ์เข้ารับการศึกษานั้นได้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ จึงสัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์ ในประเด็นที่เกี่ยวกับโอกาสการเข้าเรียนนั้นเป็นประเด็นที่สำคัญมาก เพราะชาวเขายังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา และนิยมการเอาบุตรหลานไว้ใช้งานมากกว่าส่งเข้ารับการศึกษ โดยเฉพาะเด็กหญิง ผู้ปกครองเอาไว้ใช้งานมากกว่าให้เข้าเรียน แต่จุดประสงค์ของโครงการต้องการเกณฑ์เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับให้เข้าเรียนอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าโรงเรียนในโครงการแต่ละรูปแบบประสบผลสำเร็จในค่านนี้เพียงไร

ในประเด็นที่เกี่ยวกับการมาเรียนนั้นเป็นปัญหาเช่นเดียวกับประเด็นแรก ชาวเขานิยมให้บุตรหลานอยู่ชว่รงานบ้าน เช่น เลี้ยงน่อง เพื่อพ่อแม่ได้ไปประกอบอาชีพ ขนั้ปรากฏความจริงที่เห็นได้ชัดในโรงเรียนชาวเขาทั่ว ๆ ไป ที่ได้จัดตั้งมาก่อนหน้านี้แล้ว เด็กจำนวนหนึ่งต้องนำเอน้องมาเลี้ยงที่โรงเรียนด้วย ยิ่งกว่านั้นในฤดูประกอบอาชีพ เช่น เพาะปลูก เก็บเกี่ยวกรักดิน นักเรียนต้องไปช่วยผู้ปกครองทำงาน ทำให้ต้องขาดเรียนครั้งละหลายสัปดาห์ ผู้วิจัยต้องการทราบว่า โครงการจัดการศึกษาภาคบังคับในแต่ละรูปแบบ สามารถหาทางให้นักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอได้หรือไม่ ซึ่งแสดงให้เห็นประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาภาคบังคับของแต่ละรูปแบบด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 2 ประเด็น ดังกล่าวแล้ว ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

โอกาสการเข้าเรียนของนักเรียน รวบรวมจากสถิติของ นักเรียนในกรณีที่เล็ก
มาเข้าเรียน และจากเอกสารการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนในกรณีที่เกี่ยวกับจำนวนนักเรียน
ในวัยเรียน

การมาเรียน รวบรวมจากบัญชีเรียกชื่อของนักเรียนย้อนหลัง 7 เดือน โดย
การเก็บข้อมูลเดือนละครั้ง

2) ข้อมูลด้านคุณภาพ ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อ
นักเรียน ได้แก่ ผลทางความรู้วิชาการ ด้านคุณธรรม และทักษะ ตามจุดประสงค์ของ
โครงการ ผลดังกล่าวนี้คือ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ผลสัมฤทธิ์ทางสุขภาพ
และพลานามัย ด้านคุณธรรม ความสามารถในการดำรงชีพ และความสำนึกในความ
รับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อส่วนรวม ผลเหล่านี้เป็นความคาดหวังของ โครงการ เพื่อสร้าง
เด็กชาวเขาให้มีสติปัญญาความเฉลียวฉลาด มีชีวิตอยู่ได้ด้วยความสามารถของตนเอง
และไม่สร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นในชุมชน เด็กเหล่านั้นควรมีความสามารถทางภาษาไทย
เพียงพอ เพื่อใช้เป็นสื่อในการศึกษาค้นคว้าเพื่อตนเองในอนาคต มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์
ไม่เป็นคนอ่อนแอ เพราะโรคภัยไข้เจ็บ เป็นสมาชิกที่เข้มแข็งของครอบครัว ไม่เป็น
ปัญหาของสังคมโดยส่วนรวม การหาทางให้เด็กชาวเขา มีความสามารถหาเลี้ยงชีพในถิ่น
ที่เขาอาศัยอยู่ในขั้นที่ทำให้เขามีความสุขได้ ไม่ขาดแคลนในสิ่งจำเป็น ให้เกิดความมั่นคง
ในชีวิต ซึ่งเป็นการประกันไม่ให้ชาวเขา เหล่านี้ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นทั้งทางตรง
ได้แก่ การเบียดเบียนกัน และทางอ้อม ได้แก่ การตัดไม้ทำลายป่า และการปลูกดิน
เป็นต้น การสำนึกถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสร้างให้
เกิดขึ้นในหมู่ชาวเขา เพื่อได้ร่วมกันประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่และร่วมกันสร้างสรรค์
สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ความหวังทั้งหมดนั้นควรสัมฤทธิ์ผลเมื่อจบโครงการ หรือเมื่อ
นักเรียนได้เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว ในขณะที่ผู้วิจัยทำการวิจัยนี้ได้ดำเนินงานมา
เพียงระยะเวลาอันสั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเฉพาะเรื่องความพร้อมในการเรียนภาษาไทย
และความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมเพียง 2 ประเด็น เท่านั้น

เหตุผลในการเลือกมาศึกษาเพียง 2 ประเด็นเท่านั้น คือ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และส่วนรวม ทั้งนี้เพราะโครงการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ จัดตั้งในชุมชนชาวเขาทั้งหมด นักเรียนที่เข้าเรียนไม่พูดภาษาไทยมาก่อนเลย การเรียนในปีแรกจึงเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านภาษาไทยเป็นสำคัญ ให้นักเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อสื่อสารกันได้และเพื่อเป็นรากฐานในการเรียนวิชาอื่น ๆ ต่อไป การเตรียมภาษา 1 ปี ก่อนเรียนวิชาอื่น ๆ นั้น ขณะนี้ดำเนินการอยู่ในโรงเรียนชาวเขาที่จัดตั้งมาก่อนแล้วถึง 76 โรงเรียน อย่างไรก็ตามบทเรียนวิชาอื่น ๆ ที่เรียนควบภาคปฏิบัติได้เรียนควบคู่กันไปกับการเรียนภาษาคูย เช่น การทำความสะอาดร่างกาย เครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนที่อยู่อาศัย ผูกทำการเกษตร การฝึกสอนสิ่งเหล่านี้ให้นักเรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่บ้าน เป็นการสร้างความรับผิดชอบทั้งต่อหน้าที่ และต่อส่วนรวม ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนของ โครงการศึกษาภาคบังคับแต่ละรูปแบบมีความรับผิดชอบแตกต่างกันหรือไม่ในเรื่องของคุณภาพนั้นผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย เพราะโรงเรียนมุ่งสอนภาษาตั้งแต่เริ่มเรียน เพื่อเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนวิชาอื่น ๆ ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย เป็นความรู้ที่นักเรียนได้เรียนภาษาไทยตั้งแต่เริ่มเข้าเรียน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดความพร้อมทางการเรียนภาษาไทย ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวัดความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และต่อส่วนรวม เป็นพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติเมื่อนักเรียนได้รับมอบหมายงานให้ไปปฏิบัติ ทั้งงานที่ปฏิบัติเฉพาะตนและส่วนรวมในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบสัมภาษณ์มีสองตัวเลือก ใช้สัมภาษณ์เป็นศึกษานิเทศก์ และล่ามที่รู้ภาษาชาวเขา และได้รับการฝึกสัมภาษณ์จากผู้วิจัยแล้ว

2. ข้อมูลเกี่ยวกับผลต่อชุมชนของ โครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ
ข้อมูลเกี่ยวกับผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อชุมชนแยกเป็น

2 ลักษณะ คือ

1) ข้อมูลเกี่ยวกับผลต่อสมาชิกในชุมชน โครงการจัดบริการการศึกษาภาคบังคับนี้ หวังผลถึงสมาชิกในชุมชนด้วย ผลดังกล่าวได้แก่ ความพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษา การยอมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคาดหวัง ความสำนึกในความเป็นไทย และประโยชน์ส่วนรวม ความรู้ทางวิชาการ ผลเหล่านี้เป็นจุดประสงค์ของโครงการที่ต้องการให้เกิดกับสมาชิกในชุมชนควบคู่ไปกับผลที่เกิดกับเด็กนักเรียนโดยส่วนรวม หวังให้ประชาชนในชุมชนพัฒนาขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม รู้จักรักษาความสะอาด รู้จักทำการเกษตรที่ทันสมัย รู้จักรักษาสุขภาพ มีความหวังในอนาคต หวังให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีทางคมนาคม มีความรู้ในเรื่องการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การดำรงชีวิต และการเลี้ยงดูเด็ก เนื่องจากการจัดตั้งโรงเรียนได้ดำเนินการมาเพียงระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ความเปลี่ยนแปลงยังไม่เกิดมากนัก ผู้วิจัยจึงศึกษาความรู้ทางวิชาการเป็นประเด็นหลัก

เหตุผลในการเลือกประเด็นศึกษา ผลที่เกิดกับชุมชนนั้นมีเหตุมาจากการร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เกิดการเรียนรู้ ความรู้ทางวิชาการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ทางการเกษตร การดำรงชีวิต และการเลี้ยงดูบุตรนั้น เรียนรู้ได้เร็วกว่าการสร้างคุณลักษณะ เช่น ความสำนึกในความเป็นไทย ซึ่งต้องใช้เวลาในการปลูกฝังมาก ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาความรู้ทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะอื่น ๆ ก็กล่าวข้างต้นผู้วิจัยศึกษาด้วย แต่ศึกษาในภาพรวม ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการ ซึ่งแสดงถึงความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำการเกษตร การดำรงชีวิต และการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างขึ้นมี 2 ตัวเลือก ใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นศึกษานิสัยทัศน์ที่ความรู้อาสาได้ และได้รับการฝึกสัมภาษณ์จากผู้วิจัยแล้ว

ส่วนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียน การยอมรับความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคาดหวัง ความสำนึกในความเป็นไทย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมนั้น เป็นลักษณะที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่เพื่อให้ได้ภาพรวม ๆ ของความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามจากครู ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ

2) ผลต่อสภาพของชุมชนโดยส่วนรวม ข้อมูลเกี่ยวกับผลต่อชุมชนโดยส่วนรวม ได้แก่ ความเจริญของชุมชน การย้ายถิ่น สภาพทางเศรษฐกิจ การจัดการศึกษาภาคบังคับ หวังผลที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในชุมชนด้วย นั่นคือ หวังว่าหลังจากดำเนินงานในระยะเวลาหนึ่งแล้วชุมชนเปลี่ยนไปในทางที่ดีที่เจริญขึ้น เช่น สภาพของชุมชนดีขึ้น มีสิ่งสาธารณูปโภคดีขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของชุมชนดีขึ้น ไม่มีการย้ายถิ่นอีกต่อไป สภาพทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมเจริญขึ้นด้วย เป็นเหตุให้คนในชุมชนเกิดความอบอุ่นและมีความสุข ในการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจัยสนใจเกี่ยวกับความเจริญของชุมชน เป็นประเด็นที่ศึกษา โดยแท้จริงแล้วความเจริญของชุมชนนั้นคลุมไปถึงสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนอีกด้วย

เหตุผลในการเลือกประเด็นศึกษา ผลของการจัดการศึกษาต่อชุมชนโดยส่วนรวมนั้นเกิดจากการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และโรงเรียนมีกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน โดยความร่วมมือกับชุมชนนั้นจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนในบางด้าน เช่น ความสะอาดของบ้านเรือน บริเวณ ตลอดจนของชุมชนโดยส่วนรวม ความเจริญในค่านิยมทางโลก ตลอดจนกระทั่งวิธีการที่ทำกาาเกษตร รวมเรียกว่า ความเจริญของชุมชน ผู้วิจัยต้องการทราบว่าความเจริญของชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ นั้นแตกต่างกันหรือไม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับความเจริญของชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการดังนี้ ความเจริญของชุมชน เป็นข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสัมภาษณ์ และจากการสังเกต ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทิศทางที่ดีขึ้นใน

เรื่องสาธารณูปโภค สภาพความเป็นอยู่ทั่วไป และวิถีทำการเกษตร แบบสัมภาษณ์เป็นแบบปลายเปิด สัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน ส่วนแบบสังเกตนั้นเป็นแบบที่มีอันดับความสำคัญ 5 อันดับ ผู้สังเกตเป็นชุดเดียวกับผู้สัมภาษณ์

เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยสอบถามข้อมูลพื้นฐาน (Baseline data) จากครูที่ได้มาปฏิบัติงานในชุมชนตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพชุมชนก่อนที่จะดำเนินงานตามโครงการ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระยะที่ดำเนินงาน เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่รวบรวมได้ไม่สมบูรณ์จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหมู่บ้าน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการศึกษา และผลของ โครงการ การขยายการศึกษาภาคบังคับ

1) นักเรียน ในสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่นั้นเป็นสังคมปิด สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การเลี้ยงดูบุตรหลาน และสภาพแวดล้อมทางบ้านคล้ายคลึงกันมาก จึงก่อให้เกิดความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนน้อยมาก แต่การมาเรียนและการขาดเรียนบ่อย ๆ มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมาก โรงเรียนต้องกรวมนักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ในการวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาการมาเรียนของนักเรียน อันเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนด้วย โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเวลาเรียนของนักเรียนดังกล่าวมาแล้ว

2) ครู ลักษณะของครู ได้แก่ สถานภาพส่วนตัว (อายุ เพศ วุฒิ ประสบการณ์ในการเป็นครู) เจตคติต่อนักเรียนชาวเขา ความพร้อม ความตั้งใจในการทำงาน ข้อมูลเหล่านี้ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

3) วิธีดำเนินงานตามโครงการ มีหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนต่อเนื่องและเชื่อมอานวยต่อกัน การรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้ทำ 2 วิธี คือ

วิธีแรก รวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ เช่น สมุดหมายเหตุรายวัน บันทึกการนิเทศของศึกษานิเทศก์ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และผู้เกี่ยวข้อง บันทึกรายงานการประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และรายงานการประชุมประจำเดือนของอำเภอ

วิธีที่สอง ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ ทั้งที่ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้นำเอาโครงการไปปฏิบัติ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ผู้นิเทศ และครูผู้สอน ข้อมูลที่จะรวบรวมในเรื่องการดำเนินงานมีดังนี้

การสอนของครู เทคนิคการสอนที่ครูนำมาใช้ การปรับการเรียน เนื้อหาที่เรียนให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม

การนิเทศและติดตามผล การช่วยเหลือครูแก้ปัญหาที่ครูประสบอยู่ และแก้ไม่ได้

การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งแก้ปัญหาเบื้องต้นคือ การให้มีที่เรียน การให้เด็กมาเรียน แก้ปัญหาการขาดแคลนแบบเรียน ตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ

4) สภาพของโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก

สภาพของโรงเรียน ได้แก่ สถานที่เรียน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ม้านั่งนักเรียนและครู กระดานดำ เครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น ถังน้ำดื่ม สมุดบัญชี สมุดหมายเหตุ เครื่องกีฬา ตลอดจนหนังสือ สมุด คินสอยที่นักเรียนใช้ และอุปกรณ์การสอน รวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต และสัมภาษณ์ครูผู้สอน

5) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามโครงการ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามโครงการ อันได้แก่ งบประมาณในการลงทุน และงบประมาณในการดำเนินงาน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ รวบรวมจากหลักฐานการเงินของโรงเรียน และสัมภาษณ์ครูเพิ่มเติม

6) ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน หมายถึง คณะกรรมการที่ชาวบ้านได้ช่วยโรงเรียนตามคำขอของโรงเรียนในเรื่องต่อไปนี้ การจัดให้มีสถานที่เรียน และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การช่วยโรงเรียนเกณฑ์เด็กในวัยเรียน เข้ารับการศึกษา การช่วยดูแลให้บุตรหลานมาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอร่วมมือใน

กิจกรรมการเรียนรู้ของบุตรหลาน เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวที่โรงเรียน หรือที่บ้าน
ร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การพัฒนาชุมชน

ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวกลุ่มตัวอย่างไม่ว่า
ครอบครัวใดจะมีบุตรหลานเข้ารับการศึกษหรือไม่ โดยใช้ผู้สัมภาษณ์ชุดเดียวกัน

เครื่องมือและวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ
ที่มีผู้สร้างไว้แล้วส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง
เครื่องมือ และเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ประเภทของเครื่องมือ มีดังนี้

1) แบบทดสอบวัดความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ใช้แบบทดสอบของ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

2) แบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียน ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

3) แบบสัมภาษณ์สำหรับหัวหน้าครัวเรือน ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

4) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำหอย่อมบ้าน ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

5) แบบสัมภาษณ์สำหรับครู ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

6) แบบสัมภาษณ์สำหรับศึกษานิเทศก์ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

7) แบบบันทึกการสังเกตสภาพของโรงเรียน และนักเรียน

8) แบบบันทึกการสังเกตสภาพของชุมชน

9) แบบบันทึกการปฏิบัติงานของครู

10) แบบบันทึกค่าใช้จ่ายของโรงเรียน

11) บันทึกการเข้าเรียน และการมาเรียนของนักเรียน

2. การสร้างเครื่องมือดำเนินการ ดังนี้

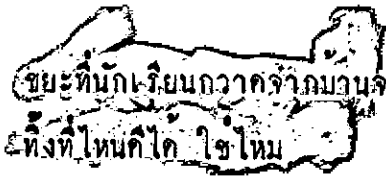
1) กำหนดขอบเขตของตัวแปรที่จะศึกษา และการเขียนข้อคำถาม ตัวแปร
ที่จะศึกษาทั้งหมดที่เป็นตัวแปรตามมี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ

ที่มีต่อนักเรียน ซึ่งได้แก่ สภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียน การเกิดตึกเข้าเรียน การมาเรียน ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบต่อนักที่และ ส่วนรวม กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับที่มีต่อชุมชน ซึ่งได้แก่ สภาพของชุมชน (หรือความเจริญของชุมชน) สภาพหรือความเปลี่ยนแปลงของสมาชิก ในชุมชน และความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชน สำหรับตัวแปรค่านั้นนอกจาก การจัดการศึกษา 4 รูปแบบแล้ว ยังมีกลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการ ศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งด้วย ตัวแปรนี้ได้แก่ นักเรียน ครู วิธีการดำเนินงานตามโครงการ สภาพของโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และความ ร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการกำหนดขอบเขตและเขียนข้อความของตัวแปรต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยแบ่ง แบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อให้โอกาสผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อธิบายตามความคิดหรือประสบการณ์ของเขา แบบสัมภาษณ์ประเภทนี้เป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยต้องการภาพรวม ๆ เพื่อประกอบให้เห็นภาพของชุมชนชัดเจนขึ้น เช่น คำถามที่เกี่ยวกับสภาพของชุมชน ถามจากครูที่สอนจากชุมชนนั้น ผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่จะถามลงไปก่อนว่า ในด้านสภาพของชุมชนนั้นถามในประเด็นใดบ้าง เช่น ด้านสาธารณูปโภค ความ สะอาดของบ้านเรือนและชุมชน การเจ็บป่วย พฤติกรรมในการจัดทำกาเกษตร เป็นต้น แล้วนำเอาแต่ละประเด็นมาตั้งคำถาม โดยจะถามกว้าง ๆ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบตามที่ได เห็นหรือมีประสบการณ์ เช่น ถามเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านต่าง ๆ กำหนดประเด็นและข้อความ ดังนี้

ตัวแปรที่จะศึกษา	ประเด็น	ข้อคำถาม
สภาพชุมชน (หรือความเจริญของชุมชน)	1. ด้านสาธารณูปโภค 1) น้ำดื่ม น้ำใช้ ฯลฯ 2. ด้านการดำรงชีพ 1) ความสะอาด บ้านเรือน ฯลฯ 3. ด้านการทำกรเกษตร ฯลฯ	1) ในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมา ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลง ในด้านสาธารณูปโภค และ อื่น ๆ ในหมู่บ้านอย่างไรบ้าง 2) ในช่วง 2 - 3 เดือนที่ ผ่านมานี้ท่านเห็นความ เปลี่ยนแปลงของชุมชน เกี่ยวกับความสะอาดของ บ้านเรือน บริเวณบ้าน และ ชุมชนอย่างไรบ้าง ฯลฯ

ตัวแปรที่ศึกษาให้ลดลงไป เช่น ความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมในกรณีที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน หรือความรู้ทางวิชาการ ในกรณีที่เกี่ยวข้องสมาชิกในชุมชนนั้น คำเป็นการเช่นเดียวกับตัวแปรอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว แต่ข้อคำถามเป็นคำถามที่ตอบได้เพียงคำตอบเดียว คือ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยเท่านั้น คำถามประเภทนี้ถามมากกว่าคำถามที่กล่าวถึงในตอนแรก ตัวอย่างเช่น

ตัวแปร	ประเด็น	ข้อคำถาม
ความรับผิดชอบ หน้าที่และส่วนรวม	1. ความรับผิดชอบหน้าที่ 1) หน้าที่ของตนเอง 2) หน้าที่ในฐานะเป็นนักเรียน 3) หน้าที่ในฐานะเป็นบุตร 4) หน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัว ฯลฯ 2. ความรับผิดชอบส่วนรวม 1) ในฐานะเป็นสมาชิกของโรงเรียน 2) ในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชน ฯลฯ	1) สละยอมอย่างมากเกือบจะครึ่งก็พอแล้วใช่ไหม 2) นักเรียนไปโรงเรียนทันเวลา เข้าเรียนทุกวันใช่ไหม ฯลฯ 1) ขยี้ตักเรียนกว่าค้ำจนจะถึงที่ไหนก็ได้ใช่ไหม ฯลฯ
ความรู้ทางวิชาการ	1. ความรู้ด้านการเกษตร 1) การปลูกพืชในที่ลาดชัน 2) การใช้พันธุ์พืชให้เหมาะสมกับสภาพ ฯลฯ	1) การทำไร่บนที่ราบเชิงเขาไม่ถูกวิธี จะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพเร็วใช่ไหม ฯลฯ

ตัวแปร	ประเด็น	ข้อความถาม
	2. ความรู้ด้านการดำรงชีพ 1) ความสะอาดของร่างกาย บ้านเรือน 2) การเจ็บป่วย ฯลฯ 3. ความรู้ด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร 1) การเอาใจใส่ในเรื่อง การเรียน 2) การเอาใจใส่ในเรื่อง อาหาร ฯลฯ	1) คนกินนมเลี้ยงแบบปล่อย จะติดโรคจากนมหรือไม่ ฯลฯ

เครื่องมือชุดอื่น ๆ เช่น แบบบันทึกการสังเกตสภาพชุมชน แบบบันทึกการสังเกตสภาพของโรงเรียนและนักเรียน ดำเนินการอย่างเดียวกัน แต่เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเพียงกว้าง ๆ เพื่อประกอบภาพของกรดำเนินการจัดการศึกษาคำยังคงค้างให้ชัดเจนขึ้นเท่านั้น ข้อคำถามเป็นคำถามกว้าง ๆ ที่คลุมสภาพทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างเช่น

ตัวแปร	ประเด็น	ข้อความถาม (หรือสังเกต)
สภาพของนักเรียน	1. ความสะอาดของร่างกาย 2. ความสะอาดของเครื่องแต่งกาย 3. สุขภาพ 4. ความสุขของนักเรียนเมื่ออยู่ในโรงเรียน ฯลฯ	1) ให้ผู้สังเกต สังเกตสภาพต่าง ๆ โดยส่วนรวม เช่น ☐ สะอาดก็เป็นส่วนมาก ☐ สะอาดเป็นส่วนน้อย ☐ ไม่สะอาด ฯลฯ

2) เมื่อได้เครื่องมือตามต้องการแล้ว จึงจัดพิมพ์เครื่องมือในรูปที่กำหนดตัวแปร ประเด็น และข้อความถาม ตามที่กล่าวมาแล้ว ให้คณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญาณนิพนธ์ทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบ เสร็จแล้วนำเอามาแก้ไข จัดพิมพ์เสนอคณะกรรมการตรวจแก้อีกครั้งหนึ่ง

3) หลังจากการตรวจแก้ครั้งสุดท้ายจึงจัดพิมพ์ในรูปแบบเกม คือ มีตัวแปร ประเด็น และข้อความถาม แต่เพิ่มช่องท้ายอีก 3 ช่อง คือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยเพราะอะไร ดังรูปแบบ คือ

ตัวแปร	ประเด็น	ข้อความ	ความเห็น		ไม่เห็นด้วย เพราะอะไร
			เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	
1. ความรับผิดชอบ หน้าที่และส่วนรวม	1) ความรับผิดชอบ ส่วนรวม	1) นักเรียน ปวดท้อง บิดสภาวะ จะถ่ายที่ไหน ก็ได้ใช้ไหม		✓	บนเขาไม่มีส้วม ให้ใช้ และสภาพ ทั่วไปเป็นป่า นักเรียนจึงถ่าย บิดสภาวะที่ไหน ก็ได้

นำเครื่องมือทั้งหมดให้ครูที่สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เด็กชาวเขา 5 คน ตรวจเนื้อหา
ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการใช้เครื่องมือทั้งหมดให้ครูทั้ง 5 คนทราบ และตรวจดูว่า
คำถามข้อใดไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในการเรียนการสอนเด็กชาวเขา หรือไม่จริง
ในชุมชนชาวเขา โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องความเห็น ในกรณีที่ไม่เห็นด้วยให้อธิบาย
ด้วยว่าไม่เห็นด้วยเพราะเหตุใด การดำเนินงานในขั้นตอนนี้เป็นการหาความเที่ยงตรงทาง
เนื้อหา เสร็จแล้วตรวจอีกครั้งหนึ่งแล้วจัดพิมพ์ การจัดพิมพ์ครั้งนี้พิมพ์เฉพาะตัวคำถามที่
ต้องการเท่านั้น ไม่พิมพ์ตัวแปรและประเด็น เช่นที่ทำมาแล้ว คำถามสำหรับสัมภาษณ์
นักเรียนนั้น ใช้กระดาษคำตอบแยกจากกระดาษคำถาม ส่วนคำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้นำ
หมู่บ้านและหัวหน้าครัวเรือน มีช่องสำหรับใส่คำตอบอยู่ในกระดาษคำถาม เช่น

แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์นักเรียน

ตอนที่ 1

1. สระมอย่างน้อยเคื่อนละครังกัพอแล้วไซ้ไหม
2. าลา

ตอนที่ 2

16. ชยะที่นักเรียนกวาคจากห้องเรียน ทั้งที่ไทนก็ไคไซ้ไหม
17. าลา

แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน

1. มีข้าวพันธุ์ใหม่ให้ผลิตผลสูงกว่าข้าวชนิดที่ปลูกอยู่จริงไหม
2. าลา

เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย

4) การทดลองเครื่องมือ และฝึกอบรมผู้สัมภาษณ์ การดำเนินการในขั้นนี้ทำไปพร้อมกันทั้ง 2 ประการ คือ ฝึกอบรมผู้สัมภาษณ์ ซึ่งใช้เวลาฝึกอบรมในสำนักงาน 3 วัน

และไปทดลองเครื่องมือ และให้ผู้สัมภาษณ์ทำการสัมภาษณ์เพื่อหาความเชื่อมั่นของการสัมภาษณ์ ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

การฝึกอบรมผู้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์เป็นศึกษานิเทศก์ที่พูดภาษาไทยได้ 3 คน ครูที่รู้ภาษาชาวเขาก้ออีก 3 คน ปีกไปพร้อม ๆ กัน เรื่องที่ฝึกอบรม ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงให้ผู้สัมภาษณ์เข้าใจธรรมชาติของงานวิจัย เน้นให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง และเก็บข้อมูลตามที่กำหนด และให้เป็นไปตามวิธีการที่ตกลงไว้ทุกประการ เพื่อมิให้ข้อมูลผิดพลาด เน้นเป็นพิเศษในเรื่องความรับผิดชอบทางวิชาการ คือ การเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงและตามหลักการ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ทุกฉบับ ทำความเข้าใจที่จะข้อคำถาม จนเข้าใจตรงกันทุกคน เรื่องสุดท้ายที่ฝึกอบรม คือ วิธีสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

วันที่ 4 ของการฝึกอบรม ทำ 2 ประการพร้อม ๆ กัน คือ ตอนเช้านำเอาเครื่องมือที่จัดทำไว้แล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านโป่งกาน ซึ่งเป็นโรงเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และเผ่าม้งในปี 2526 นี้เช่นกัน และทดลองใช้กับชาวเขาหม่อมบ้านห้วยโป่งกาน ในตอนบ่าย ให้ผู้สัมภาษณ์ทั้ง 3 คน สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน 6 คน ทางคนทางสัมภาษณ์แล้วนำเอาคะแนนสัมภาษณ์ไปมาหาค่า intraclass correlation ที่ได้จากทั้ง 3 คน มาหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยใช้สูตร

$$r_{tt} = \frac{MS_{\text{within people}}}{MS_{\text{between people}}}$$

(Thorndike. 1971 : 424)

เมื่อ r_{tt} คือ ค่าความเชื่อมั่น
ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8505 ซึ่งใช้เป็นค่าประมาณความเชื่อมั่น (Estimated reliability coefficient) ของการสัมภาษณ์

5) หลังจากการทดลองใช้เครื่องมือแล้วตรวจแก้ครั้งสุดท้าย จัดพิมพ์ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

6) เครื่องมือสำหรับวัดความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ซึ่งใช้เครื่องมือที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการสร้างขึ้นนั้น แบ่งเป็น 3 ฉบับ รวม 8 ตอน แต่ละตอนต้องการวัดสิ่งต่าง ๆ คือ วัดความสามารถจำแนกเสียงที่คล้ายคลึงกัน วัดความสามารถในการรู้ความหมายของคำศัพท์ วัดความสามารถจำแนกสิ่งที่คล้ายคลึงกันด้วยสายตา (โดยให้หาภาพที่เหมือนกับภาพที่กำหนดไว้) วัดความสามารถจำแนกสิ่งที่คล้ายคลึงกันด้วยสายตา (โดยให้หาภาพที่ต่างไปจากพวก) วัดความเข้าใจในการฟัง วัดความสามารถในการทำตามคำสั่ง วัดความสามารถในการใช้สายตาและกล้ามเนื้อให้สัมพันธ์กัน วัดความสามารถในการหาความสัมพันธ์ระหว่างภาพและสัญลักษณ์ ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบดังกล่าวแสดงไว้ในภาคผนวก 1

3. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ศึกษาในเทศก์ 3 คน และล่าม 3 คน เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเปรียบเทียบการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบนี้ ส่วนใหญ่เสนอในรูปแบบการบรรยาย แต่เนื่องจากตัวแปรบางตัวมีการวัดเป็นข้อมูลแบบต่อเนื่อง (Continuous data) และข้อมูลแบบไม่ต่อเนื่อง (Discrete data) ผู้วิจัยจึงแบ่งการวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. เปรียบเทียบผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อนักเรียนในสถานภาพต่าง ๆ ไป การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน การมาเรียนของนักเรียน ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

ข้อมูลสถานภาพต่าง ๆ ไปของนักเรียน ได้แก่ ความสะอาดของร่างกาย ของเครื่องแต่งกาย ความว่องไวแจ่มใส ความกล้าแสดงออก ความสามารถในการใช้ภาษาไทย ผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบและเสนอในรูปของการบรรยายเพื่อให้เห็นภาพของผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ ที่มีผลต่อสภาพโดยทั่วไปของนักเรียน

ข้อมูลเปรียบเทียบสัดส่วนของจำนวนนักเรียนกับประชากรตามเกณฑ์ และ
นำการเรียนรู้ของนักเรียนระหว่างกลุ่ม ใช้การทดสอบไคสแควร์ (χ^2 - test)

ข้อมูลเปรียบเทียบความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่และส่วนรวม ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับบริการการศึกษาภาคบังคับแตกต่างกัน
ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดตัวแปรเดียว (One - way ANOVA) และเปรียบเทียบ
ความแตกต่างของแต่ละกลุ่ม โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่ามัธยฐานเลขคณิต
ของกลุ่ม โดยใช้ t - test

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{S_p^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

(อนันต์ ศรีโสภณ 2522 : 197 - 202)

เมื่อ t คือ ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาเปรียบเทียบกับการแจกแจงแบบ t

$\bar{X}_1$ คือ ค่าประมาณเฉลี่ยของประชากรกลุ่มที่ 1

$\bar{X}_2$ คือ ค่าประมาณเฉลี่ยของประชากรกลุ่มที่ 2

S_p^2 คือ ค่าประมาณความแปรปรวนภายในของประชากรทั้งหมด

n_1 คือ จำนวนตัวอย่างที่เลือกมาจากประชากรกลุ่มที่ 1

n_2 คือ จำนวนตัวอย่างที่เลือกมาจากประชากรกลุ่มที่ 2

2. เปรียบเทียบผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อชุมชนในค่าน
ต่าง ๆ เช่น ในด้านสาธารณูปโภค การทำการเกษตร การดำรงชีวิตบนเขา ซึ่งรวม
เรียกว่า ความเจริญของชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และครู
ที่สอนในชุมชน กลุ่มตัวอย่าง การเสนอในรูปการบรรยาย ผลที่มีต่อสมาชิกในชุมชน ซึ่ง
ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงทั่ว ๆ ไปของชาวบ้านในด้านความพอใจในการจัดตั้งโรงเรียน
การยอมรับความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคาดหวัง ความสำนึก
ในความเป็นไทย ข้อมูลเหล่านี้จะเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ครูที่สอนอยู่ในชุมชน และ

เสนอในรูปการบรรยาย สำหรับผลที่เกิดขึ้นในชุมชนในด้านความรู้ทางวิชาการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ทางการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ และความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานนั้น เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ลักษณะข้อมูลเป็นแบบต่อเนื่อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดตัวแปรเดียว (One - way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่ามัธยฐานเลขคณิต โดยใช้ t - test เช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาที่มีผลต่อนักเรียนและชุมชน ซึ่งได้จากการสังเกตกับดาบผู้นำหมู่บ้าน หัวหน้าครัวเรือน และครูเสนอในรูปของการบรรยาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเสนอเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผลการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียน เสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลไปตามลำดับ คือ สภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียน การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน การมาเรียนของนักเรียน ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวม ตลอดจนเปรียบเทียบความรับผิดชอบทั้งกล่าวระหว่างนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ

ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ ที่มีต่อชุมชนและสมาชิกในชุมชน เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ คือ ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชน ความเปลี่ยนแปลงของประชาชนในท้องถิ่นโดยส่วนรวม และความรู้ทางวิชาการของประชาชน

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษา

ตอนที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการจัดการศึกษาแต่ละรูปแบบ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดผลต่อนักเรียนและต่อชุมชน

ตอนที่ 1 ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อนักเรียน

การจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับนักเรียนชาวเขา ซึ่งได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 จนถึงวันเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ผลของการจัดการศึกษามีดังนี้

สภาพของนักเรียน

สภาพของนักเรียนโดยทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับร่างกาย เครื่องแต่งกาย และพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ หรือสอบถามเพิ่มเติมจากครู เป็นสภาพที่ปรากฏให้เห็นที่โรงเรียน ข้อมูล

เกี่ยวกับสภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้ง 4 รูปแบบ มีดังนี้ โรงเรียน
 ฟังตนเอง นักเรียนมีร่างกายและเครื่องแต่งกายสะอาด มีความร่าเริงแจ่มใส กล้าพูด
 กล้าแสดง และสามารถใช้ภาษาไทยในการโต้ตอบได้ โรงเรียนครูเดินสอน ร่างกาย
 ของนักเรียนส่วนมากสะอาด แต่เครื่องแต่งกายของนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน
 แห้งหนึ่งสะอาด อีกแห้งหนึ่งไม่ค่อยสะอาด นักเรียนกล้าพูดกล้าแสดง สามารถใช้
 ภาษาไทยโต้ตอบพอเข้าใจ โรงเรียนครูคนเดียว ร่างกายของนักเรียนสะอาด
 เครื่องแต่งกายสะอาดโรงเรียนหนึ่ง ส่วนอีกโรงเรียนหนึ่งไม่ค่อยสะอาด นักเรียน
 ร่าเริงแจ่มใส กล้าพูดกล้าแสดง สามารถใช้ภาษาไทยโต้ตอบได้ โรงเรียนแบบปกติ
 นักเรียนในโรงเรียนแห้งหนึ่งในรูปแบบปกติมีร่างกาย เครื่องแต่งกายสะอาด ส่วนอีก
 แห้งหนึ่งทั้งร่างกายและเครื่องแต่งกายไม่สะอาด นักเรียนร่าเริงแจ่มใส กล้าพูด
 กล้าแสดง ในด้านการใช้ภาษาไทย นักเรียนโรงเรียนปกติยังไม่สามารถใช้ภาษาไทย
 โต้ตอบกันได้

โดยสรุป สภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบนั้นมีสภาพ
 ความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย แตกต่างกัน คือ โรงเรียนแบบฟังตนเอง
 และครูเดินสอน ร่างกายและเครื่องแต่งกายของนักเรียนค่อนข้างสะอาด นักเรียน
 โรงเรียนครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ ร่างกายและเครื่องแต่งกายไม่ค่อยสะอาด
 สภาพของนักเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ร่าเริงแจ่มใส กล้าแสดงออก มีนักเรียนโรงเรียน
 ฟังตนเองสามารถใช้ภาษาไทยโต้ตอบได้ นักเรียนโรงเรียนครูเดินสอนสามารถใช้
 ภาษาไทยโต้ตอบได้ ส่วนนักเรียนโรงเรียนครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ ยังใช้
 ภาษาไทยได้น้อย

การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน

การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนนั้น โดยปกติจะเกณฑ์เด็กที่อยู่ในวัยเกณฑ์การศึกษาภาค
 บังคับ (6 - 14 ปี) ทุกคนเข้าเรียน โรงเรียนฟังตนเองไม่เกณฑ์เด็กมาเข้าเรียน
 แต่ชักชวนให้บุตรปกครองที่มีบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลปางมะผ้า ส่ง

บุตรหลานเข้าเรียนโดยสมัครใจ นักเรียนในโรงเรียนพึ่งตนเองนั้นจึงมาจากหอย่อมบ้านต่าง ๆ หลายหอย่อมบ้าน ส่วนการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ คำเน้นการเช่นเดียวกันทั้งหมด แต่เด็กชาวเขาจำนวนมากพ่อแม่ไม่ได้แจ้งเกิด ไม่มีสำมะโนครัว เด็กเหล่านี้จึงไม่มีรายชื่อในการเกณฑ์เข้าเรียน ถ้าผู้ปกครองสนใจจึงส่งเข้าเรียน

ในกลุ่มชาวเขาเผ่าแม้ว คือ มูเซอ ไม่นิยมส่งเด็กหญิงเข้าโรงเรียน

ข้อมูลเกี่ยวกับการมาเรียน หรือการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนนี้ รวบรวมจากสองแหล่งด้วยกัน คือ จำนวนนักเรียนตามกลุ่มอายุการศึกษาภาคบังคับ รวบรวมจากรายงานการสำรวจจำนวนนักเรียนที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ข.) อีกแหล่งหนึ่งรวบรวมจากทะเบียนหรือหลักฐานของโรงเรียน จำนวนนักเรียนเข้าเรียนปรากฏดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงจำนวนนักเรียนตามเกณฑ์ และจำนวนนักเรียนที่เกณฑ์เข้าเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเกินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

กลุ่มที่	รูปแบบ	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน ในกลุ่มอายุ	จำนวนนักเรียน ที่เข้าเรียน	ร้อยละ
1	พึ่งตนเอง	โรงเรียนบ้านท่าไกร	58	61	เกินเป้าหมาย
2	ครูเกินสอน	โรงเรียนบ้านหนองขาวกลาง	20	29	เกินเป้าหมาย
		โรงเรียนบ้านห้วยปูเลย	47	47	100.00
3	ครูคนเดียว	โรงเรียนบ้านเอ เอส	78	34	43.51
		โรงเรียนบ้านกึกสามสิบ	99	63	63.64
4	แบบปกติ	โรงเรียนบ้านห้วยसान	30	33	เกินเป้าหมาย
		โรงเรียนบ้านไม้สาเป	34	28	82.35

จากการใช้ไคสแควร์ (χ^2 - test) ทดสอบการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ปรากฏว่าไคสแควร์ เท่ากับ 38.97 (df = 6) ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าค่าที่คาดหวัง และค่าที่เป็นจริงแตกต่างกัน หมายความว่า โรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ เกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้แตกต่างกับจำนวนเด็กในวัยเรียน เมื่อพิจารณาจากข้อมูลแล้ว พบว่าโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนครูคนเดียว คือ โรงเรียนบ้านเอ เอส และโรงเรียนบ้านกึกสามสิบ สามารถเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้เพียงร้อยละ 43.51 และ 63.64 ตามลำดับ ตรงกันข้ามกับโรงเรียนครูเงินเดือน สามารถเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้เกินเป้าหมาย

โดยสรุป การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน เกณฑ์ได้ตามเป้าหมาย ในโรงเรียนทั้งตนเอง ครูเงินเดือน และแบบปกติ ส่วนโรงเรียนครูคนเดียว เกณฑ์เข้าเรียนได้ต่ำกว่าเป้าหมายมาก

การมาเรียนของนักเรียน

ข้อมูลเกี่ยวกับการมาเรียนของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ เก็บรวบรวมจากสมุดบัญชีเรียกชื่อนักเรียน โดยรวบรวมเวลามาเรียนของนักเรียนเดือนละครั้ง กำหนดรวบรวมเวลาที่นักเรียนมาเรียนในวันที่ 15 ของเดือน จนถึงวันเก็บรวบรวมข้อมูล รวม 7 ครั้ง มากกว่าที่ผู้วิจัยได้คาดหมายไว้ล่วงหน้า 2 ครั้ง ผู้วิจัยเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าการรวบรวมเพียง 5 ครั้ง ตามที่ตั้งใจไว้ และระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่ำกว่าที่กำหนดไว้ จึงสามารถรวบรวมเวลาเรียนได้ 7 ครั้ง

การคิดเวลามาเรียน คิดจากจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนเป็นเกณฑ์เพื่อดูว่าการมาเรียนของนักเรียนแต่ละรูปแบบเป็นอย่างไร และจากการทดสอบโดยใช้ไคสแควร์ (χ^2 - test) ผลปรากฏว่า การมาเรียนของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งหมายความว่า นักเรียนมาเรียนสม่ำเสมอเป็นปกติ ดังตาราง 8

ตาราง 8 แสดงการเปรียบเทียบค่าคาดหวัง และการมาเรียนของนักเรียนโรงเรียน
ฟิ่งตนเอง ครูเคินสอน ครูคนเคี้ยว และโรงเรียนปกติ

กลุ่ม	โรงเรียน	χ^2	df	หมายเหตุ
แบบฟิ่งตนเอง ครูเคินสอน	โรงเรียนบ้านท่าไคร้	6.26	6	ไม่มีนัยสำคัญ
	โรงเรียนบ้านหนองขาวกลาง	1.894	6	ไม่มีนัยสำคัญ
ครูคนเคี้ยว	โรงเรียนบ้านห้วยปูเลย			
	โรงเรียนบ้าน เอ เอส	4.545	6	ไม่มีนัยสำคัญ
แบบปกติ	โรงเรียนบ้านกีกสามสิบ			
	โรงเรียนบ้านห้วยสำน	8.515	6	ไม่มีนัยสำคัญ
	โรงเรียนบ้านไม้สาเป			

นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ไม่พูดภาษาไทยก่อนมาเข้าเรียน
โรงเรียนจึงเน้นการสอนภาษามาก เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาไทยสื่อความหมาย
ได้เร็วที่สุด และใช้สื่อความหมายในการเรียนกลุ่มวิชาอื่น ๆ ต่อไป ผู้วิจัยได้ทำการ
ทดสอบความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ปรากฏผล
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย

ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย จากคะแนนที่ได้จากการทำข้อทดสอบ
ความพร้อม 234 คน ข้อมูลไม่สมมาตร 1 ฉบับ ผู้วิจัยจึงคัดออก คงเหลือข้อมูลจาก
นักเรียน 233 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดตัวแปรเดียว
(One - way ANOVA)

ตาราง 9 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความพร้อมในการเรียนภาษาไทย
ของนักเรียนที่เรียนจากโรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเค็นสอน ครูคนเดียว และโรงเรียน
ปกติ

Source of variation	SS	df	MS	F
Between	6465.6	3	2155.2	31.001**
Within	15920.5	229	69.52	
Total	22386.1	232		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพร้อมในการเรียนภาษาไทย พบว่า นักเรียนใน
โรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงว่า ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของโรงเรียนในรูปแบบพึ่งตนเอง ครูเกินสอน ครูคนเดียว และรูปแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อให้ทราบว่าความแตกต่างของโรงเรียนที่เรียนตามรูปแบบที่ต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรูปแบบ โดยใช้ t - test ปรากฏผลดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงผลวิเคราะห์เปรียบเทียบความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเกินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

รูปแบบ	$\bar{X}$	S^2	ครูคนเดียว	ครูเกินสอน	ปกติ
พึ่งตนเอง	100.5	41.349	2.43 [*]	2.98 ^{**}	9.13 ^{**}
ครูคนเดียว	95.30	29.888		0.542	6.049 ^{**}
ครูเกินสอน	94.51	61.7953			6.39 ^{**}
ปกติ	85.15	89.3025			

^{*}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

^{**}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทีละคู่ โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่ามัธยฐานเลขคณิต คือ รูปแบบพึ่งตนเอง กับรูปแบบอื่น ๆ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ในทำนองเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบความพร้อม

ในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน กับโรงเรียนปกติ และโรงเรียนครูคนเดียวกับโรงเรียนปกติ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน กับโรงเรียนครูคนเดียวนั้นไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อนำเอามัชฌิมเลขคณิตจากตาราง 10 มาเปรียบเทียบกันแล้ว ปรากฏว่า ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเองสูงที่สุด และสูงกว่า ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนปกติ ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุม ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนปกติ ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุมมีความมัธยิมเลขคณิตค่าที่ต่ำที่สุด ซึ่งหมายความว่า ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนปกติต่ำกว่า ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ทุกรูปแบบ

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด 224 คน ปรากฏดังตาราง 11

ตาราง 11 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

Source of variation	SS	df	MS	F
Between	1143.914	3	381.30	314.08 **
Within	267.08	220	1.214	
Total	1411.00	223		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้ง 4 รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหมายความว่าความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนทั้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และแบบปกติแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพื่อให้ทราบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนรูปแบบที่ต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมระหว่างรูปแบบ โดยใช้ t - test ปรากฏผลดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนทั้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

รูปแบบ	$\bar{X}$	S^2	ทั้งตนเอง	ครูคนเดียว	ครูเดินสอน	แบบปกติ
ทั้งตนเอง	17.95	5.3268		15.915**	23.018**	29.26**
ครูคนเดียว	14.56	14.326			8.958**	15.82**
ครูเดินสอน	12.84	14.311				8.05**
แบบปกติ	11.22	3.6485				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเปรียบเทียบผลความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม โดยเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนโรงเรียนทั้งตนเอง กับนักเรียนโรงเรียนปกติ (กลุ่มควบคุม) กับนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน กับนักเรียนโรงเรียนครูคนเดียว ปรากฏว่า ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และ

ส่วนรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การเปรียบเทียบผล
ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมของครูที่เหลือ คือ โรงเรียนครูเดินสอน กับโรงเรียน
ครูคนเดียว และกับโรงเรียนปกติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 เช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะพิเศษของความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม เปรียบเทียบ
เป็นคู่ ๆ แล้ว ปรากฏว่า นักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และ
ส่วนรวมสูงสุด และสูงกว่าความรับผิดชอบของหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียน
ปกติ ในทางตรงกันข้าม ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนปกติ
ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุมมีค่าต่ำที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะความรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยใช้สถิติเช่นเดียวกับ
การวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม ปรากฏผลดังตาราง 13

ตาราง 13 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของ
นักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

Source of variation	SS	df	MS	F
Between	205.119	3	68.373	12.61**
Within	1193.721	220	5.42	
Total	1398.84	223		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักเรียนโรงเรียนฟุ้งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพื่อให้ทราบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนรูปแบบที่ต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ระหว่างรูปแบบโดยใช้ t - test ปรากฏผลดังตาราง 14

ตาราง 14 แสดงผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักเรียนโรงเรียนฟุ้งตนเอง . ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

รูปแบบ	$\bar{X}$	S^2	ฟุ้งตนเอง	ครูคนเดียว	ครูเดินสอน	แบบปกติ
ฟุ้งตนเอง	9.97			1.97 [*]	5.074 ^{**}	5.064 ^{**}
ครูคนเดียว	9.08				3.669 ^{**}	3.474 ^{**}
ครูเดินสอน	7.59					0.022
แบบปกติ	7.60					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างทีละคู่ ปรากฏว่า แต่ละคู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักเรียนแต่ละรูปแบบแตกต่างกัน ยกเว้นนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน และโรงเรียนปกติ ไม่พบความแตกต่างอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาอันดับเลขคณิตของแต่ละรูปแบบ พบว่า นักเรียนโรงเรียน
 พังทนต์เอง มีความรับผิดชอบหน้าที่สูงสุด ส่วนความรับผิดชอบหน้าที่ของนักเรียน
 ครูเดินสอน และแบบปกติ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีคะแนนอันดับ
 เลขคณิตต่ำกว่าอีก 2 รูปแบบ หมายความว่า ความรับผิดชอบหน้าที่ของนักเรียน
 โรงเรียนครูเดินสอน และโรงเรียนปกติต่ำกว่าความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียน
 พังทนต์เอง และโรงเรียนครูคนเดียว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะความรับผิดชอบโดยรวม ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง
 4 รูปแบบ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เช่นเดียวกับตัวแปรความรับผิดชอบหน้าที่และ
 ส่วนรวม ปรากฏดังตาราง 15

ตาราง 15 แสดงผลวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรับผิดชอบโดยรวมของนักเรียน
 โรงเรียนพังทนต์เอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

Source of variation	SS	df	MS	F
Between	437.678	3	145.892	62.028 **
Within	519.151	220	2.359	
Total	956.83	223		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการวิเคราะห์ข้อมูลถึงตาราง 15 พบว่า ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนฟิ่งตนเอง ครูเคินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

เพื่อให้ทราบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนฟิ่งตนเอง ครูเคินสอน ครูคนเดียว และรูปแบบปกติ เปรียบเทียบทีละคู่ โดยใช้ t - test ปรากฏตามตาราง 16

ตาราง 16 แสดงผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนฟิ่งตนเอง ครูเคินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

รูปแบบ	$\bar{X}$	S^2	ฟิ่งตนเอง	ครูคนเดียว	ครูเคินสอน	แบบปกติ
ฟิ่งตนเอง	7.97			5.445**	8.802**	15.445**
ครูคนเดียว	5.47				0.82	8.043**
ครูเคินสอน	5.25					5.544**
ปกติ	3.62					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลของการเปรียบเทียบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทีละคู่ โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่ามัธยฐานเลขคณิต ปรากฏว่า แต่ละคู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ ยกเว้น ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนครูเคินสอน และครูคนเดียวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณา

คามัชฌิมเลขคณิตของความรับผิดชอบต่อส่วนรวมแล้ว นักเรียนโรงเรียนทั้งตนเอง มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมสูงกว่าความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ทุกรูปแบบ นักเรียนโรงเรียนปกติมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมต่ำกว่าความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ทุกรูปแบบ

โดยสรุป ความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมของกลุ่มนักเรียนโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อแยกพิจารณาเฉพาะความรับผิดชอบหน้าที่ตัวแปรหนึ่ง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอีกตัวแปรหนึ่ง ปรากฏว่าแต่ละคู่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งสองตัวแปรเมื่อนำเอาความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละรูปแบบ มาทำการเปรียบเทียบโดยใช้การเปรียบเทียบความแตกต่างของคามัชฌิมเลขคณิตที่ละคู่ ปรากฏว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนปกติ และนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอนเท่านั้นที่ไม่พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาจากคามัชฌิมเลขคณิตของความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวม ความรับผิดชอบหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พบว่า โรงเรียนทั้งตนเอง มีความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมสูงกว่าความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน ครูคนเดียว ค้างค้ำสูงกว่าความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนปกติ

ตอนที่ 2 ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อชุมชน

การจัดการศึกษาภาคบังคับในชุมชนที่ไม่เคยจัดการศึกษามาก่อน ไม่เคยมีหน่วยงานพัฒนาใด ๆ เข้าไปในชุมชนนั้นมาก่อน ย่อมมีผลให้เกิดการพัฒนาหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน มีผลต่อสภาพชุมชนโดยรวม และมีผลต่อประชาชนในชุมชนนั้นด้วย การจับบริกรการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นใน

ชุมชน ทั้งในค่านสภาพของชุมชนโดยทั่วไป และประชาชน วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ ตามลำดับดังนี้ คือ ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงที่มีต่อประชาชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชน

ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชน หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความเจริญของชุมชนนั่นเอง ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชนหรือความเจริญของชุมชน หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในค่านสาธารณูปโภค ในค่านสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป และความเปลี่ยนแปลงในค่านวิธีการทางการเกษตร ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของชุมชนนี้ได้จากการสังเกตชุมชน การสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน และสัมภาษณ์ครูที่สอนอยู่ในหมู่บ้านหมู่บ้านที่ศึกษามาทั้งหมด 5 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ได้แก่ หมู่บ้านที่ตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง กลุ่มที่ 2 ได้แก่ หมู่บ้านที่ตั้งโรงเรียนครูคนสอน กลุ่มที่ 3 ได้แก่ หมู่บ้านที่ตั้งโรงเรียนครูคนเดียว กลุ่มที่ 4 ได้แก่ หมู่บ้านที่ตั้งโรงเรียนปกติ และศึกษาหมู่บ้านที่ไม่ได้จัดตั้งโรงเรียนหรือไม่เคยจัดตั้งโรงเรียนมาก่อนเลย ผู้วิจัยนำเอาหมู่บ้านที่ไม่ได้จัดตั้งโรงเรียนเข้ามาศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐาน (Baseline data) สำหรับเปรียบเทียบกับหมู่บ้านกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ มีสภาพแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงไร

ในการศึกษาสภาพของชุมชนนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะด้านที่เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะมีการจัดให้มีบริการการศึกษาภาคบังคับ และเปลี่ยนแปลงได้ในระยะประมาณ 6 เดือน การเสนอรายงานเกี่ยวกับสภาพของชุมชนนี้เสนอในรูปการบรรยาย จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลแล้ว พบว่า สภาพของชุมชนชาวเขาค่อนข้างคลึงกันมาก แตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในบางประการเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเสนอรายงานสภาพของชุมชนไปพร้อม ๆ กันทุกรูปแบบ และชี้ให้เห็นข้อแตกต่างไปในขณะเดียวกันตามรายละเอียดดังนี้

ค่านสาธารณูปโภค ในหมู่บ้านชาวเขา มีสิ่งควรกล่าวถึงในค่านสาธารณูปโภคคือ น้ำดื่ม น้ำใช้ เพียงอย่างเดียว ทุกหมู่บ้านมีน้ำสมบูรณ์ในฤดูฝน น้ำไหลมาตาม

ลำห้วยที่อยู่ไม่ไกลจากหอย่อมบ้านมากนัก แต่ในฤดูแล้งบางหอย่อมบ้านขาดแคลนน้ำ น้ำคั้น
น้ำใช้ส่วนใหญ่ได้น้ำจากลำห้วยที่ไหลผ่านหอย่อมบ้าน น้ำคั้นได้รับการดูแลรักษาเป็นพิเศษ
พ้นจากสัตว์ เช่น หมู วัว ควายลงไปทำสกปรกได้ จนแน่ใจว่าสะอาดพอสำหรับคั้น
บางหอย่อมบ้านทำประปาไม่ได้ โดยใช้ลำน้ำไม่ค่อน้ำจากลำห้วยที่อยู่ในระดับสูงกว่าบ้าน
และไกลจากสัตว์เลี้ยง ท่อลงมาจากลำหอย่อมบ้าน แล้วนำภาชนะ เช่น กระบอกไม้ไผ่
ไปตักมาอีกทอดหนึ่ง บางหอย่อมบ้านขุดบ่อใกล้ ๆ ลำห้วย น้ำแหล่งเดียวกันนี้ใช้เป็นน้ำคั้น
และน้ำใช้ในครัวเรือนด้วย ส่วนน้ำสำหรับอาบ ชักเสื่อผ้าใช้น้ำในลำห้วย เมื่อน้ำห้วย
แห้งก็ใช้น้ำบ่อ ซึ่งใช้เป็นทั้งน้ำคั้นและน้ำใช้ ในช่วงเวลาที่ได้จัดให้มีบริการการศึกษา
ภาคบังคับ หรือจัดตั้งโรงเรียนประมาณ 6 เดือนเศษมานี้ ในหอย่อมบ้านที่ใช้น้ำในลำห้วย
และที่ทำประปาไม่ได้เพื่อนำน้ำมาใช้เป็นน้ำคั้นน้ำใช้ ยังคงเป็นอยู่เช่นเดิมไม่มีการ
เปลี่ยนแปลง ในหอย่อมบ้านที่ขาดแคลนน้ำต้องใช้น้ำบ่อ เช่น หอย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียน
ครูเกินสอน และหอย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว ได้จัดทำบริเวณบ่อน้ำให้สะอาด
ทำขอบบ่อป้องกันน้ำสกปรกไหลเข้า ทำที่อาบน้ำให้อยู่ไกลจากบ่อน้ำ ทำทางน้ำเสียให้
ไหลพ้นจากบริเวณบ่อ จนไม่มีน้ำขังเฉอะแฉะบริเวณบ่อ ที่หอย่อมบ้านที่ตั้งโรงเรียน
ครูเกินสอนจัดทำทั้งหมด 3 บ่อ แต่ที่หอย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียวทำเสร็จแล้ว
1 บ่อ

ด้านสภาพความเป็นอยู่ ในด้านสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน จะกล่าวถึงเฉพาะ
จุดสำคัญ 3 จุด คือ การอยู่ ได้แก่ ความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้ในครัวเรือน
การกิน ได้แก่ อาหาร และการจัดหาอาหารมารับประทาน และการเจ็บป่วย ในเรื่อง
ความสะอาดนั้นชาวเขาไม่สนใจเรื่องความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย ตลอดจน
กระทั่งเครื่องใช้ในบ้าน เครื่องใช้ในครัว การอาบน้ำเพื่อชำระร่างกายให้สะอาดนั้น
ไม่ใช่กิจวัตรประจำวัน ยิ่งในช่วงที่อากาศเย็น ชาวเขาไม่สนใจกับการอาบน้ำมากนัก
เสื่อผ้าเครื่องแต่งกายไม่ได้อัปเดตให้สะอาด ชาวเขามีความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรและพืชผัก
แล้ว รู้วิธีใช้แต่ใช้ไม่มากนัก ทุกบ้านมีเตาไฟอยู่กลางห้อง เตาไฟนี้ใช้สำหรับทำครัว

และให้ความร้อนในตอนกลางคืนด้วย ใช้พื้นเป็นเชื้อเพลิง ในบ้านจึงเต็มไปด้วยเขม่าไฟ เครื่องครัวที่ใช้หุงต้มทุกชิ้นเขม่าไฟพอกจนดำและหนา พื้นบ้าน บริเวณบ้านไม่สนใจทำความสะอาด บริเวณบ้านเต็มไปด้วยมูลหมู มูลวัว สภาพเหล่านี้ยังคงสภาพอยู่เป็นส่วนใหญ่ แม้มีการจัดตั้งโรงเรียนแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตามสภาพความเป็นอยู่ในด้านความสะอาดนี้เปลี่ยนไปบ้างในหลายหย่อมบ้าน ในหย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ชาวบ้านเอาใจใส่เรื่องความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกายมาก บ้านเรือน และ บริเวณบ้านได้รับการดูแลอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสะอาด หย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนประเภทครูเกินสอน ชาวบ้านเริ่มทำความสะอาดบ้าน รักษาความสะอาดเครื่องใช้ในบ้าน เช่น กะบอกสำหรับใส่น้ำได้รับการซักถูจนสะอาด ในหย่อมบ้านครูคนเดียวมีการรักษาความสะอาดมากขึ้น มีการทำความสะอาดบริเวณบ้าน ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาดดังเช่นที่เคยทำมา ชาวบ้านรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก รับประทานกับผักบางชนิด ไข่ไก่ ฟักแฟง แดงชนิดต่าง ๆ เครื่องปรุง ไข่ไก่ พริกกับเกลือ อาหารประเภทโปรตีนมี โอกาสได้รับประทานเมื่อล่าสัตว์ป่าได้ หรือเมื่อจัดพิธีเลี้ยงผี ซึ่งจะมีการฆ่าหมู ในเวลาปกติไม่มีโอกาสได้รับประทานอาหารประเภทโปรตีนเลย ชาวเขาปลูกผักไว้รับประทาน ที่ไร่ที่ปลูกข้าว หรือปลูกถั่ว โดยหว่านเมล็ดผักลงไปในไร่ เมื่อฝนตกเมล็ดผักงอกออก ผลให้ ผักส่วนใหญ่ ไข่ไก่ ฟักแฟง และแสดประเภทต่าง ๆ ปลูกผักภาคเรียกกันว่า ผักภาคแมว (ซึ่งชาวเขาเข่าอื่นก็ปลูก) ในที่ดินที่ใกล้ ๆ บ้าน ชาวบ้านบางครั้งจะกวัก ปลูกพืชเอาไว้รับประทานบ้าง เช่น ถั่วฝัก พริก ฟักแฟง แดง ต้องลอมรื้ออย่าง แข็งแรงเพื่อกันหมูและวัว จึงไม่มีคนนิยมปลูก เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียน นักเรียนทุก โรงเรียนต้องเรียนการปลูกผักสวนครัว บางแห่งชาวบ้านช่วยทำรั้วโรงเรียนเพื่อกันหมู และวัวเข้าไปทำลายพืชผักของนักเรียน แต่ชาวบ้านเองยังไม่ปลูกที่บ้านตนเอง ยกเว้น หย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ชาวบ้านปลูกผักสวนครัวที่ใกล้บ้านมากขึ้น มีการใช้ ที่ดินใกล้บ้านให้เป็นประโยชน์มากขึ้นในด้านการเก็บป่ายนั้น ชาวเขาไม่รู้สาเหตุของการ เก็บป่าย เมื่อมีการเก็บป่ายขึ้นจะโทษผี จึงต้องมีการเลี้ยงผี หรือขอขมาผี เพื่อจะได้

หายจากการป่วยไข้ การรักษาที่ใช้หมอยี่ ปัจจุบันมีการนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลบ้าง แต่จะเป็นผู้ป่วยที่หมอยี่รักษาไม่หายแล้วจึงส่งโรงพยาบาล การป้องกันสาเหตุการเจ็บป่วยยังไม่มี ไม่ระมัดระวังเรื่องความสะอาดในการรับประทานอาหาร นอกไม่กางมุ้ง ถ้ายุงจากระโนป่าใกล้ ๆ บ้าน ไม่มีส้วมใช้หลังจากการจัดตั้งโรงเรียนแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงบ้างในบางหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียนเพียงตนเอง เมื่อเจ็บป่วยจะรักษาที่อนามัยตำบล หรือไปรักษาที่โรงพยาบาล ในหมู่บ้านโรงเรียน ครูเดินสอน เริ่มสร้างส้วม ส่วนในหมู่บ้านอื่น ๆ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ด้านการประกอบอาชีพการเกษตร ชาวเขาทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก พืชที่ปลูก ได้แก่ ข้าว พริก ถั่ว ข้าวโพด มัน การประกอบอาชีพการเกษตรนั้น ส่วนมากทำเพื่อรับประทานในครอบครัว พืชที่ปลูก ได้แก่ ข้าวเป็นสำคัญ ชาวเขาเหล่านี้ ทำไร่ข้าว ให้ได้ข้าวพอรับประทานตลอดปี นอกนั้นปลูกพืชอื่น ๆ ไว้รับประทานอีกบ้าง ชาวเขาบางเผ่าปลูกทั้งข้าวและมัน โดยปลูกข้าวให้ได้น้ำพอรับประทานทั้งปี แต่ปลูกมันเอาไว้ขาย ชาวเขาที่ปลูกมันเป็นอาชีพหลักขายยัดถิ่นเสมอ ๆ เพื่อไปหาที่ดินปลูกมันใหม่ นอกจากการปลูกข้าว มัน และพืชอื่นอีกเล็กน้อยแล้ว ชาวเขาทุกบ้านเลี้ยงหมู ครอบครัวละ 20 - 30 ตัว เพื่อเอาไว้เลี้ยงมี การเลี้ยงหมูและวัว บางแห่งเลี้ยงควายด้วยเลี้ยงแบบปล่อยให้หาอาหารกินเอง การทำการเกษตรนั้นทำตามประสบการณ์ที่เรียนรู้อาจมรดกมา ส่วนมากทำไร่เลื่อนลอย ไม่มีความรู้เรื่องการปรับปรุงดิน หรือการถนอมรักษาดิน จึงต้องถางป่าเพื่อทำไร่ทุกปี หลังการจัดตั้งโรงเรียนแล้วระยะหนึ่ง การทำการเกษตรยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังทำกันในรูปแบบเดิม เว้นแต่ที่หมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียนเพียงตนเอง มีการทำการเกษตรทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง ซึ่งไม่เคยทำมาก่อน

โดยสรุป ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพของชุมชน และการทำการเกษตร ชาวเขามีความระมัดระวังเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้บ้าง ช่วยกันทำประปาไม้ไผ่ (เอาไม้ไผ่ตอนน้ำจากลำห้วยเข้ามาในหมู่บ้าน) มาไว้ในหมู่บ้าน บางแห่งหันแล้งน้ำในห้วยแห้งต้องขุดบ่อ การจัดตั้งโรงเรียนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบ้าง โดยเฉพาะในบ้าน

ความสะอาดของแหล่งน้ำ ในด้านสภาพความเป็นอยู่ ชาวเขาไม่เอาใจใส่เรื่อง
ความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้ต่าง ๆ อาหารที่รับประทาน ได้แก่ ข้าวเป็น
อาหารหลัก นอกนั้นมีผักบ้าง โปรตีนรับประทานกันน้อยมาก เมื่อจัดตั้งโรงเรียนแล้ว
โรงเรียนสอนให้เด็กนักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวทุกแห่ง ชาวบ้านช่วยล่อมั่วให้ แต่
ยังไม่สนใจที่จะปลูกพืชผักสวนครัว การเจ็บป่วยรักษากับหมอผี เมื่อไม่หายจึงนำส่ง
โรงพยาบาล ในห้วยอมบ้านที่ตองเค็นทางหลายชั่วโมงจะไม่ส่งคนป่วยไปโรงพยาบาล
ไม่มีมาตรการป้องกันกาเจ็บป่วย ไม่ระมัดระวังเรื่องความสะอาด ไม่ใช่ส่วน
หลังจากจัดตั้งโรงเรียนมีการสร้างส้วมขึ้นใช้บ้าง ในด้านการทำการเกษตรนั้นชาวเขา
ทำไร่เลื่อนลอย ถางป่าเพื่อทำไร่ทุกปี ยังไม่มีความเปลี่ยนแปลงในด้านนี้ ยกเว้นใน
ห้วยอมบ้านที่ตองโรงเรียนพึ่งตนเอง มีการทำการเกษตรทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง และมุ่งทำ
เพื่อขาย

ความเปลี่ยนแปลงของ สมาชิกในชุมชน

การจัดการศึกษาภาคบังคับขึ้นในชุมชน นอกจากให้การศึกษาแก่เด็กโดยตรง
แล้วยังช่วยให้การศึกษาแก่ชาวบ้าน หรือสมาชิกของชุมชนโดยทางอ้อมอีกด้วย การ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ชาวบ้าน ได้แก่ ความรู้สึกของชาวบ้านต่อการจัดตั้งโรงเรียน
ความยอมรับการเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรมของชาวบ้าน มีความ
คาดหวังในชีวิต มีความสำนึกในความเป็นไทย และมีความรู้ทางวิชาการเพิ่มขึ้น ใน
ช่วงระยะเวลาที่จัดตั้งโรงเรียนประมาณ 6 เดือนเศษ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
เกิดขึ้นไม่มากนัก ข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชนนี้รวบรวมจากการ
สัมภาษณ์ครูที่เข้าไปสอนในห้วยอมบ้านที่มีการจัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ถึงรายละเอียด
ต่อไปนี้

ความพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียน ประชาชนมีความพอใจมากที่มีการจัดตั้ง
โรงเรียนให้บุตรหลานมีโอกาสได้เล่าเรียน ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดตั้ง
โรงเรียนอย่างดี ช่วยสร้างอาคารเรียนชั่วคราวให้ จัดทำอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ ชาวบ้าน

ที่จัดตั้งโรงเรียนครูเดินสอนช่วยทำครัวโรงเรียนเพื่อกันสัตว์เข้าไประบกวนพืชผักสวนครัว
ของนักเรียน ชาวบ้านส่วนมากพอใจส่งบุตรหลานไปโรงเรียน คอยดูแลบุตรหลานให้
ปฏิบัติตามครูสอน ไม่ยอมให้ขาดเรียน เมื่อจำเป็นต้องขาดเรียนต้องบอกครูเสมอ
ชาวบ้านที่มีเวลาชอบไปดูครูสอนนักเรียนเสมอ ๆ บางครั้งก็ช่วยเป็นล่ามอธิบายแทนครูด้วย
ชาวบ้านพอใจในตัวครูมากให้ความร่วมมือทุกอย่างที่ครูขอร้อง

ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดแก่สมาชิกในชุมชน เช่น การยอมรับ
ความเปลี่ยนแปลงความภาคภูมิใจ และความสำนึกในความเป็นไทย ยังไม่พบความ
เปลี่ยนแปลงในด้านนี้ ในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงบ้าง
เช่น ชาวบ้านในหย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูเดินสอน และครูคนเดิม มีการระมัดระวัง
ในการทิ้งขยะ ไม่ทิ้งเลอะเทอะ รู้จักทำความสะอาดบ้าน เด็กวัยรุ่นเริ่มรู้สึกอายเมื่อ
เห็นน้อง ๆ ทำความสะอาดร่างกาย เครื่องแต่งกาย และทํานาง แต่ชาวเขาที่มีครอบครัว
แล้วยังไม่เปลี่ยนแปลงในด้านนี้ มีการสูบบุหรี่กันมากในหย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูเดินสอน
และหย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดิม ในหย่อมบ้านครูเดินสอนมีคนคิดเงิน ประมาณ
12 คน เมื่อได้รับคำแนะนำจากครู ตั้งใจจะเลิก 10 คน หลังจากครูได้ให้ความช่วยเหลือ
แล้วเลิกได้ 2 คน อีก 8 คน ยังไม่ทราบผล ที่หย่อมบ้านครูคนเดิมผู้ชายอายุตั้งแต่ 30
ขึ้นไปสูบบุหรี่ทุกคน เมื่อพบปะกันก็ชวนสูบบุหรี่กัน ไม่มีใครคิดเลิกสูบบุหรี่

โดยสรุปแล้ว ชาวเขาพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียน ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน
เป็นอย่างดี ตั้งแต่การจัดสร้างอาคารเรียน การเอาใจใส่ดูแลบุตรหลาน การเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมในการรักษาความสะอาดเริ่มมีบ้าง เช่น ทำความสะอาดบ้าน ไม่ทิ้งของเสียใน
สถานที่ที่ไม่ควรทิ้ง เด็กวัยรุ่นในบางหย่อมบ้านให้ความสนใจรักษาความสะอาดของร่างกาย
มากขึ้น มีความพยายามเลิกสูบบุหรี่กันบ้าง

นอกจากความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชนดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาความ
เปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ทางวิชาการ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน
รายละเอียดมีดังนี้

ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชน

การจัดให้มีการศึกษาขึ้นในชุมชนใด จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนนั้นได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างจากโรงเรียน หรือจากการจัดการศึกษา เมื่อเรียนรู้แล้วจะนำไปสู่การปฏิบัติอีกต่อหนึ่ง การจัดการศึกษา 4 รูปแบบขึ้นในชุมชนชาวเขา จะส่งเสริมให้ชาวเขาในชุมชนที่มีการจัดการศึกษา มีความรู้ โดยเฉพาะเรื่องสำคัญ คือ ความรู้ทางด้านการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวเขา ความรู้ทางด้านการดำรงชีวิต ความรู้ด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ความรู้เหล่านี้นรวมเรียกว่าความรู้ทางวิชาการ ความรู้ทางวิชาการแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนแรก ได้แก่ ความรู้ด้านการเกษตร และการดำรงชีวิต ตอนที่ 2 เป็นความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน แบบสัมภาษณ์ทั้งหมดมี 29 ข้อ 17 ข้อแรก เป็นคำถามความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและการดำรงชีวิต ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ และเนื่องจากผู้วิจัยต้องการเปรียบเทียบความรู้ทางวิชาการของประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่ได้จัดการศึกษา และหมู่บ้านที่จัดการศึกษาว่าแตกต่างกันเพียงไร ผู้วิจัยจึงศึกษาความรู้ทางวิชาการของประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่ได้จัดตั้ง โรงเรียนด้วย แบบสัมภาษณ์ทั้งหมดรวม 29 ข้อคำถาม ใช้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ไม่สอบถามหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านที่ไม่ได้จัดการศึกษา เพราะข้อคำถามข้อ 18 - 29 เป็นข้อคำถามความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรหลาน ความรู้ที่ถามนี้เกี่ยวเนื่องจากการจัดการศึกษาในหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ยังไม่ได้จัดการศึกษาจึงไม่ควรได้รับการสัมภาษณ์ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดตัวแปรเดียว (One - way ANOVA)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตรและการดำรงชีวิต ปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความรู้ทางวิชาการ, ด้านการเกษตร และการดำรงชีวิต ของสมาชิกในชุมชนที่จัดบริการการศึกษา 4 รูปแบบ จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดี่ยว และโรงเรียนปกติ

Source of variation	SS	df	MS	F
Between	73.218	4	18.304	10.118 **
Within	249.762	138	1.809	
Total	322.98			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ : 0.1

ความรู้ทางวิชาการในด้านการเกษตรและการดำรงชีวิต สมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดี่ยว โรงเรียนปกติ และชุมชนที่ไม่ได้จัดตั้งโรงเรียน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย

เพื่อให้ทราบความแตกต่างของความรู้ทางวิชาการในด้านการเกษตรและการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ที่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรูปแบบ โดยใช้ t - test ปรากฏผลตามตาราง 18

ตาราง 18 แสดงการเปรียบเทียบความรู้ทางวิชาการ ด้านการเกษตรและการดำรงชีวิต
ของประชาชนในหมู่บ้านที่จัดตั้ง โรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และ
โรงเรียนปกติ

รูปแบบ	$\bar{X}$	S^2	ครูคนเดียว	แบบปกติ	พึ่งตนเอง	ครูเดินสอน
ครูคนเดียว	13.32			1.698	1.998*	4.714**
แบบปกติ	12.79				0.375	2.81**
พึ่งตนเอง	12.64					2.094*
ครูเดินสอน	11.75					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรูปแบบ พบว่า สมาชิกในชุมชนที่จัดตั้ง
โรงเรียนครูคนเดียว มีความรู้ทางวิชาการด้านการเกษตรและการดำรงชีวิตแตกต่าง
จากความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้ง โรงเรียนพึ่งตนเอง และครูเดินสอน
แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างรูปแบบครูคนเดียว และรูปแบบปกติ ความรู้ทางวิชาการ
ของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้ง โรงเรียนครูเดินสอนต่ำกว่ารูปแบบอื่น ๆ ทุกรูปแบบ ผู้วิจัย
ได้นำเอาค่ามัธยฐานและอันดับของความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้จัดตั้ง
โรงเรียน ซึ่งมีค่าเท่ากับ 11.47 เปรียบเทียบกับความรู้ทางวิชาการของสมาชิกใน
ชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ แล้ว พบว่า ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชน

ที่ไม่ได้จัดการศึกษาคำที่สุด แต่เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบอื่น โดยใช้ t - test แล้ว ไม่พบความแตกต่างระหว่างชุมชนที่ไม่จัดการศึกษา และชุมชนที่จัดการศึกษาแบบครูเดินสอน แต่พบความแตกต่างระหว่างรูปแบบอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการ โดยใช้คะแนนจากการตอบ แบบสัมภาษณ์ทั้งฉบับ (29 ข้อ) อันได้แก่ ความรู้ทางการเกษตร การดำรงชีวิต และการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของสมาชิกในหมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียน 4 รูปแบบ คือ หมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดี่ยว และแบบปกติ ปรากฏดังตาราง 19

ตาราง 19 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดี่ยว และโรงเรียนปกติ

Source of variation	SS	df	MS	F
Between	409.345	3	136.448	8.02**
Within	1971.247	116	16.993	
Total	2380.592	119		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความรู้ทางวิชาการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ด้านการเกษตร การดำรงชีวิต และการเลี้ยงดูบุตรหลาน พบว่า สมาชิกในชุมชนที่มีการจัดการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ มีความรู้ทาง

วิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และแบบปกติแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพื่อให้ทราบว่า ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนตามรูปแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันนั้น รูปแบบใดบ้างที่แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรูปแบบ โดยใช้ t - test ปรากฏผลดังตาราง 20

ตาราง 20 แสดงการเปรียบเทียบความรู้ทางวิชาการ ของประชาชนในหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ

รูปแบบ	$\bar{X}$	S^2	ครูคนเดียว	พึ่งตนเอง	แบบปกติ	ครูเดินสอน
ครูคนเดียว	20.48			0.705	3.785**	4.183**
พึ่งตนเอง	19.41				2.003*	2.457*
แบบปกติ	16.89					0.607
ครูเดินสอน	16.20					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเปรียบเทียบความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดการศึกษาแต่ละรูปแบบ พบความแตกต่างของความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว ครูเดินสอน และโรงเรียนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ

.01 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียน
ครูคนเดียว กับโรงเรียนพึ่งตนเอง และโรงเรียนครูเดินสอน กับโรงเรียนปกติ ไม่พบ
ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความรู้ทางวิชาการก็กล่าวมาแล้วนั้น ชาวบ้านได้ความรู้มาจากแหล่งต่าง ๆ กัน
แตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน แหล่งความรู้ที่สำคัญได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันให้ความรู้
เกี่ยวกับกฎหมาย เจ้าหน้าที่มาเลเรีย อนามัยตำบล หมอ และโรงพยาบาลให้ความรู้
เกี่ยวกับการอนามัยและการป้องกันโรคเจ็บป่วย เจ้าหน้าที่เกษตรและวิทยุกระจายเสียง
ให้ความรู้ทางด้านเกษตร คนที่สำคัญที่สุดและให้ความรู้หลายด้าน ได้แก่ ครูที่สอนใน
ชุมชน บางหมู่บ้านหมอสอนศาสนาเป็นแหล่งความรู้ด้วย

แหล่งความรู้ของ สมาชิกในชุมชนนั้นแตกต่างกันไป ในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียน
พึ่งตนเอง ชาวบ้านได้ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มากมาย เช่น จากโครงการพระราชดำริ
ลุ่มน้ำล่าง เจ้าหน้าที่มาเลเรีย เจ้าหน้าที่เกษตร อนามัยตำบล จากนายแพทย์ไม่มี
รายงานว่าได้รับความรู้จากครูเลย ในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูเดินสอน ประชาชนใน
ท้องถิ่นได้เรียนรู้จากครูมากรองลงไปได้จากการฟังวิทยุกระจายเสียง จากหมอสอนศาสนา
(คริสต์) และเจ้าหน้าที่อนามัย ในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว ประชาชนส่วนใหญ่
เรียนรู้จากครูและจากวิทยุกระจายเสียง นอกนั้นจะเรียนรู้จากเจ้าหน้าที่อนามัย เจ้าหน้าที่
มาเลเรีย และนายแพทย์ ในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนปกตินั้น ประชาชนเรียนรู้จากครู
เจ้าหน้าที่อนามัย เจ้าหน้าที่เกษตร และจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง กล่าวโดย
ส่วนรวมแล้ว ครูเป็นแหล่งวิชาที่สำคัญที่ชาวบ้านเรียนรู้ รองลงไปได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัย
และเจ้าหน้าที่ทางเกษตร

กล่าวโดยสรุป ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในกลุ่มชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียน
รูปแบบต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความรู้ทางวิชาการของ
ประชาชนในหมู่บ้านทุกรูปแบบสูงกว่าความรู้ทางวิชาการของประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่ได้
จัดตั้งโรงเรียน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ

ความรู้ทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อเปรียบเทียบกันทีละคู่ พบว่า ความแตกต่างกันเป็นส่วนมาก แหล่งวิชาสำคัญที่สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ คือ ครู อันับรองลงไปได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัย และเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษา

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ ตัวนักเรียน ครู วิธีการดำเนินการเรียนการสอน สภาพของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวได้เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ครูที่สอนในหอย่อมบ้านกลุ่มตัวอย่าง สัมภาษณ์ผู้นำหอย่อมบ้าน หัวหน้าครัวเรือน ศึกษาในเทศกอำเภอ หรือผู้ทำงานการนิเทศการศึกษาระดับอำเภอ และเก็บรวบรวมจากเอกสารของโรงเรียน เช่น เอกสารทางการเงิน บันทึกการปฏิบัติงานของครู ปัจจัยต่าง ๆ ในโรงเรียนทุกรูปแบบคล้ายคลึงกันมาก ผู้วิจัยจึงเสนอรายงานในรูปการบรรยาย โดยจะเน้นเฉพาะปัจจัยที่แตกต่างจากรูปแบบอื่น เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างอย่างชัดเจน รายละเอียดของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษามีดังนี้

ปัจจัยด้านตัวนักเรียน ปัจจัยด้านตัวนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อผลของการเรียน ได้แก่ ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม การเลี้ยงดู ขาวนปัญญา และสิ่งอำนวยความสะดวกทางบ้านที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน ปัจจัยเหล่านี้ในชุมชนชาวเขาแตกต่างกันไม่มาก เช่น สภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี คือ ผู้ที่ทำไร่หรือทำนาได้ชวามากพอกินตลอดปี ส่วนที่ยากจนกว่าคือ ผู้ที่ทำไร่ ทำนา ได้ชวามไม่พอกินตลอดปี ในกลุ่มชาวเขาที่ทำไร่เป็นอาชีพหลัก ฐานะทางกันมากที่มีเงินมากกว่ากัน แต่สภาพความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกันมากนัก คนที่มีเงินมากกว่าไม่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าคนที่มีเงินน้อยกว่า เช่นเดียวกับชาวเขาที่ทำไร่ได้ชวามาก ก็ไม่มีสภาพความเป็นอยู่ต่าง

ไปจากคนที่ทำไรได้ช้วนน้อยมากนัก ในด้านการเลี้ยงบุตรหลานแตกต่างกันเล็กน้อยที่
ชาวเขาที่มีฐานะดีกว่าเอาใจใส่ต่อการเรียนของบุตรหลานมากกว่าชาวเขาที่มีฐานะ
เศรษฐกิจต่ำกว่า ชาวเขาที่ยากจนใช้ให้ลูกช่วยทำงานมากกว่าชาวเขาที่มีฐานะดีกว่า
ส่วนในด้านเขานับดูนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกันโดย
ส่วนรวมแล้ว ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ช่วยให้บุตรหลานมีโอกาสได้รับการศึกษาดีกว่า
ผู้ที่มีฐานะต่ำทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว พบว่า นักเรียนในชุมชน
ที่จัดตั้งโรงเรียนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในด้านตัวนักเรียนจึงไม่ทำให้ผลแตกต่างกัน
มากนัก

ปัจจัยด้านตัวครู ครูที่สอนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบนี้เป็นอาสาสมัครไปสอน
ในโรงเรียนต่าง ๆ ที่ชุมชนคอย และอำเภอเป็นผู้คัดเลือกผู้ที่เห็นว่าเหมาะสมส่งไป
ทำการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ผู้ที่อาสาสมัครมีความพร้อมในการไปสอน ไม่มีภาระ
มากจนเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานจึงอาสาไปสอน และผู้ที่อาสาไปสอนนั้นมีความตั้งใจ
ไปสอนเด็กชาวเขาทุกคน ข้อแตกต่างของครูในด้านความพร้อมและความตั้งใจในการ
ทำงานของครูจึงไม่มี

ในด้านเจตคติต่อการสอนเด็กชาวเขาและความคิดเห็นต่อความสามารถของ
เด็กชาวเขาแล้ว ครูทุกคนที่ให้สัมภาษณ์เจตคติต่อการสอนเด็กชาวเขาในเชิงบวก
ทุกคน ทุกคนอยากสอนและพอใจสอนเด็กชาวเขา เมื่อได้สอนมาแล้วระยะเวลา 5 -
6 เดือน เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจเพิ่มขึ้นที่สามารถสอนเด็กให้เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า
ที่ตนคาดหมายไว้ ไม่มีครูคนใดที่เห็นว่าการสอนเด็กชาวเขาเป็นสิ่งที่ไม่น่าพอใจ หรือ
ไม่น่าสอน ในด้านความคิดเห็นต่อความสามารถของ เด็กชาวเขาที่ครูสอนอยู่ทุกคนตอบ
ตรงกันว่า เด็กชาวเขาทุกคนสามารถเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ภายใน 6 ปี ครูที่สอน
โรงเรียนครูเดินสอน และโรงเรียนครูคนเดียว เห็นว่า เด็กนักเรียนในโรงเรียนทั้ง
สองรูปแบบนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม กล่าวคือแต่ละกลุ่มสามารถเรียนจบชั้นประถม
ปีที่ 6 ได้ภายใน 3 ปี 5 ปี และ 6 ปี ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมั่นของครูต่อความสามารถ

ของนักเรียน โดยสรุปแล้วเจตคติของครูต่อการสอนเด็กชาวเขา และความคึกเห็นต่อความสามารถในการเรียนของเด็กชาวเขานั้นใกล้เคียงกัน

ในคํานวณ ประสิทธิภาพ และอายุของครูที่สอนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้ง 4 รูปแบบนั้นต่างกัน คือ วุฒิ ป.กศ. มี 2 คน สอนโรงเรียนครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ วุฒิปริญญาตรี 2 คน สอนที่โรงเรียนปกติ 1 คน และอีก 1 คน สอนที่โรงเรียนพึ่งตนเอง นอกนั้นวุฒิ ป.กศ.สูง และเทียบเท่า (พ.ม.) พิจารณาจากวุฒิของครูแล้วโรงเรียนพึ่งตนเอง และโรงเรียนปกติ มีทั้งครูมีวุฒิสอง (ปริญญาตรี) และวุฒิห้า (ป.กศ.) โรงเรียนอื่น ๆ ครูมีวุฒิระดับกลาง (ป.กศ. สูง หรือเทียบเท่า) ในคํานวณประสิทธิภาพ ครูที่มีประสิทธิภาพต่ำกว่า 5 ปี สอนที่โรงเรียนครูคนเดียว และสอนที่โรงเรียนพึ่งตนเอง นอกนั้นมีประสิทธิภาพระหว่าง 6 - 10 ปี (11 คน) และสูงกว่า 10 ปี (5 คน) ครูเหล่านี้กระจายอยู่โรงเรียนทุกรูปแบบ ในกรณีโรงเรียนพึ่งตนเอง มีครูที่มีประสิทธิภาพต่ำเพียงคนเดียวในจำนวนครูทั้งหมด 10 คน - ในคํานวณอายุของครู ครูที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี มีเพียง 2 คน สอนที่โรงเรียนครูคนเดียว 1 คน และสอนที่โรงเรียนพึ่งตนเองอีก 1 คน นอกนั้นมีอายุระหว่าง 30 - 40 ปี โดยสรุปในคํานวณประสิทธิภาพและอายุของครูนั้น โรงเรียนครูคนเดียว ครูมีอายุต่ำ และมีประสิทธิภาพน้อย นอกนั้นไม่ต่างกันมาก

ในคํานวณภาระงาน ถ้าศึกษาภาระงานโดยการถือเอาอัตราครูต่อนักเรียน โรงเรียนพึ่งตนเอง ครูคนหนึ่งสอนนักเรียนประมาณ 6 คน โรงเรียนแบบปกติ ครูคนหนึ่งสอนนักเรียน 15 คน โรงเรียนแบบครูเดินสอน ครูคนหนึ่งสอนนักเรียน 38 คน โรงเรียนแบบครูคนเดียว ครูคนหนึ่งสอน 48 คน พิจารณาโดยสัดส่วนครูต่อนักเรียนแล้วภาระงานของครูโรงเรียนแบบพึ่งตนเองต่ำที่สุด และโรงเรียนปกติภาระงานของครูสูงกว่าโรงเรียนพึ่งตนเอง แต่ต่ำกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ โรงเรียนครูเดินสอน และโรงเรียนครูคนเดียว ครูคนหนึ่งต้องสอนนักเรียน 38 และ 48 คน เป็นภาระที่หนักที่สุด ถ้าพิจารณาจำนวนชั่วโมงในการทำงาน ครูทุกคนในโรงเรียนทุกรูปแบบ

ทำงานวันละประมาณ 8 ชั่วโมง (8.30 - 16.30 น.) ส่วนครูโรงเรียนพึ่งตนเอง
ต้องทำงานวันละประมาณ 15 ชั่วโมง ประมาณ 5.30 - 21.00 น. ทุกวัน ไม่เว้น
เสาร์อาทิตย์ หรือวันหยุดราชการอื่น ๆ ในวันหยุดก็กล่าวครูทำงานเบาลงเล็กน้อยที่
ไม่ต้องสอนในห้องเรียน แต่ต้องสอนที่บ้านและทำงานในไร่ในนาตามปกติ จึงไม่อาจ
สรุปได้ว่าครูโรงเรียนพึ่งตนเองมีภาระน้อย เมื่อพิจารณาชั่วโมงทำงานประกอบแล้ว
โรงเรียนปกติมีการงานน้อยที่สุด

ในค่านิยมสัมพันธของครู เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงาน
ในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลทางการศึกษาสูงสุด ยิ่งโรงเรียนที่อยู่ใน
ท้องถิ่นกันดาร ขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดแคลนงบประมาณ สภาพแวดล้อมไม่
เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ มนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญเพื่อให้ประชาชนเกิดความร่วมมือใน
การงาน ตั้งแต่การจัดให้มีสิ่งจำเป็น ตลอดจนจนถึงการอบรมเด็กนักเรียนในโรงเรียน
ทั้ง 4 รูปแบบนี้เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง มนุษยสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญมากในการดำเนินงาน
ดังกล่าว จากการสัมภาษณ์ครู ปรากฏว่า ครูทุกคนที่ทำการสอนในโรงเรียนทุกรูปแบบมี
มนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี สามารถทำให้ผู้ปกครองช่วยจัดสร้างสถานที่เรียน จัดหาสิ่ง
อำนวยความสะดวก ช่วยดูแลเอาใจใส่ให้บุตรหลานมาเรียนในทุกแห่ง ไม่ยอมให้บุตรหลาน
ขาดเรียนโดยไม่จำเป็น โรงเรียนพึ่งตนเองเพียงรูปแบบเดียวที่ติดต่อกับผู้ปกครองน้อยกว่า
โรงเรียนในรูปแบบอื่น ครูจึงไม่มีโอกาสได้ใช้มนุษยสัมพันธ์มากนัก แต่ไม่เกิดผลเสียหาย
ต่อการเรียน เพราะนักเรียนอยู่ประจำโรงเรียนไม่มีโอกาสกลับบ้านบ่อยนัก โดยสรุป
มนุษยสัมพันธ์ของครูในโรงเรียนทุกรูปแบบ ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในโรงเรียนทั้ง 4
รูปแบบ ดังกล่าว เพราะครูในโรงเรียนแต่ละรูปแบบมีมนุษยสัมพันธ์ค่อนข้างดีทุกแห่ง

ปัจจัยด้านวิธีการดำเนินการเรียนการสอน วิธีการดำเนินการเรียนการสอนใน
ที่นี้หมายรวมถึง หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งได้แก่ หนังสือเรียน อุปกรณ์
การสอน กิจกรรมการเรียนและการนิเทศการสอน ในด้านการสอนจังหวัดได้ปรับปรุง
แผนการสอนขึ้นใหม่ทุกชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกโรงเรียนต้องใช้

แผนการสอนที่จังหวัดได้ปรับปรุงขึ้นใช้ แต่โรงเรียนที่เด็กชาวเขาไม่รู้ภาษาไทย มีความจำเป็นต้องสอนภาษาไทยเร่งด่วนเพื่อสื่อความหมายกันให้เข้าใจโดยเร็ว โรงเรียนจึงสามารถปรับปรุงแผนการสอนภาษาไทยของกรมวิชาการ นำมาใช้ให้เหมาะสมกับเด็กชาวเขาได้ หรือโรงเรียนใช้วิธีการใดที่เห็นว่าเหมาะสมในการสอนภาษาก็ได้ เมื่อเด็กสื่อความหมายกันได้บ้างแล้ว จึงเรียนตามแผนของจังหวัด โรงเรียนเลือกสอนในสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติได้ง่ายก่อน

การสอนภาษาไทยนั้น โรงเรียนทุกรูปแบบเน้นเป็นพิเศษ ส่วนมากครูนำเอาแนวการสอนของกรมวิชาการมาประยุกต์ใช้กับเด็กชาวเขา โรงเรียนรูปแบบครูเดินสอน ใช้แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของจังหวัดเป็นแนวทางร่วมกันปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพเด็กชาวเขาแล้วนำไปสอน ครูในโรงเรียนเดินสอนทั้งหมดพบกัน ร่วมกันทำแผนทุกเดือน และเตรียมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพไปด้วยในขณะเดียวกัน โรงเรียนพึ่งตนเอง ใช้แผนการสอนภาษาไทยของกรมวิชาการเป็นแนวเช่นเดียวกับโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ แต่มีโอกาสเรียนมากกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ เพราะเด็กหลายเผ่าอยู่ด้วยกัน จำเป็นต้องใช้ภาษาไทยเป็นสื่อจึงพูดกันรู้เรื่อง ทำให้เด็กเรียนภาษาได้เร็วกว่าโรงเรียนอื่น

วิธีสอนในกลุ่มทักษะหรือภาษาไทยนั้น ในแผนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีภาษาไทยอยู่ มีการแนะนำวิธีสอนไว้ด้วย ครูนำเอาไปปรับปรุงแก้ไขใช้ได้ทันที ในกลุ่มวิชาอื่น ๆ โรงเรียนเลือกเนื้อหาจากแผนที่คิดว่าเด็กพอเข้าใจ นำเอาไปเรียน ในแผนได้กำหนดกระบวนการเรียนไว้ด้วยแล้ว โรงเรียนเพียงแต่ปรับปรุงให้เหมาะกับเด็กที่สอนเท่านั้น กลุ่มการเรียนกลุ่มอื่น ๆ ที่ครูนำเอาไปสอน ได้แก่ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ นำเรื่องราวที่นักเรียนฝึกปฏิบัติได้ไปสอนก่อน เช่น การทำความสะอาดร่างกาย เลื่อนน้ำ เเค่ร้องใช้ต่าง ๆ การทำความสะอาดโรงเรียน บ้าน การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน กวาดบ้าน ถูบ้าน ทำความสะอาดบริเวณบ้าน ให้นักเรียนนำไปปฏิบัติที่บ้านด้วย โรงเรียน

เน้นการเรียนรู้เรื่องพืชผักสวนครัว โรงเรียนพึ่งตนเองและครูเดินสอน จัดให้มีการปลูกพืชผักสวนครัวในบริเวณโรงเรียน และขยายเข้าสู่บ้านด้วย โรงเรียนครูคนเดียวไม่มีสถานที่สำหรับทำการเพาะปลูก และโรงเรียนปกติ มีสถานที่สำหรับทำการเกษตรแต่ทำไม่ได้ เพราะสัตว์เลื้อย (หมู วัว) ของชาวบ้านรบกวน การปฏิบัติทั้งหมดมุ่งสร้างคุณธรรม เป็นประการสำคัญ

วัสดุหลักสูตร ซึ่งได้แก่ หนังสือเรียน อุปกรณ์การสอนนั้น โรงเรียนทุกรูปแบบขาดแคลนมาก อาเภอแจกหนังสือเรียนสำหรับเด็กโรงเรียนหนึ่ง ๆ ไม่ถึงครึ่งของจำนวนนักเรียนทั้งหมด นักเรียนจึงต้องแบ่งกันใช้ ส่วนอุปกรณ์การสอนตามหลักสูตรใหม่นั้นขณะนี้ยังไม่มี ครูต้องช่วยตัวเอง ครูโรงเรียนเดินสอนคิดทำกันเองแล้วนำมาแสดงให้ครูโรงเรียนเดินสอนด้วยกันดูเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทำเช่นนั้นทุกเดือน เรื่องการจัดทำอุปกรณ์การสอนนี้โรงเรียนอื่น ๆ นอกจากโรงเรียนครูเดินสอนแล้วทำกันน้อยมาก

ในด้านการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนพึ่งตนเอง ใช้เวลาในรอบวันเป็นเวลาเรียนทั้งหมด ซึ่งหมายความว่าหุงหาอาหารรับประทานก็เป็นการเรียน ครูสอนให้หุงหาอาหาร ให้ถูกหลักอนามัย ประหยัด สะอาด ทำความสะอาดบ้านก็เป็นการเรียน ครูคอยแนะนำให้นักเรียนทำให้ออกท้อง ทึบนอนตอนเข้าไปทำงานในแปลงเกษตร เลี้ยงสัตว์ต้องเป็นบทเรียนด้วย ครูคอยควบคุมดูแลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทำอย่างถูกต้องเป็นเช่นนั้นทุกกิจกรรมตลอดวัน ที่โรงเรียนมุ่งสอนมากที่สุดคือ การสร้างคุณธรรมให้แก่เด็กนักเรียน เช่น การให้ทำงานในแปลงเกษตร ครูแนะนำแล้วปล่อยให้ทำงานกันเอง แต่ก่อนปล่อยให้ให้นักเรียนทำงานกันเอง ครูต้องให้นักเรียนกำหนดกฎเกณฑ์ในการทำงานกันขึ้น แล้วให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น เป็นการฝึกความรับผิดชอบ และการเคารพกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นในกิจกรรมการเรียนอื่นก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

การนิเทศและติดตามผล เจ้าหน้าที่อำเภอซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอเป็นผู้นิเทศและติดตามผล จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้กำหนดแผนนิเทศโรงเรียนต่าง ๆ ไว้ภาคเรียนละ 1 ครั้ง แต่เนื่องจากโรงเรียน

มีจำนวนมาก งานในสำนักงานก็มากจึงปฏิบัติตามแผนไม่ได้ ที่ทำได้ประจำทุกเดือนก็คือ การนัดพบประจำเดือนโดยเฉพาะโรงเรียนครูเดินสอน ในแต่ละเดือนโรงเรียนต้อง รายงานผลการปฏิบัติงานและเสนอปัญหาต่าง ๆ ที่โรงเรียนพบ เพื่อให้ได้ประชุมช่วยกัน แก้ไข พร้อมกันนั้นยังช่วยกันกำหนดแผนการสอนในเดือนต่อไปอีกด้วย โรงเรียนอื่น ๆ นอกเหนือจากโรงเรียนในโครงการครูเดินสอนนั้น มีการประชุมประจำเดือนเช่นกัน การประชุมประจำเดือนนั้น พิจารณากันถึงงานที่ต้องทำ ปัญหา และการแก้ปัญหาในการ ปฏิบัติงานต่าง ๆ แต่ประชุมร่วมกับโรงเรียนอื่น ๆ ทุกโรงเรียน ไม่แยกต่างหากเช่นโรงเรียน ในโครงการครูเดินสอน

โดยสรุป ในเรื่องการเรียนรู้การสอน และหลักสูตรนั้น ใช้หลักสูตรของกระทรวง ศึกษาธิการ ใช้แผนการสอนของจังหวัด ใช้แผนภาษาไทยของกรมวิชาการเป็นแนวทาง ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับโรงเรียนและเด็กชาวเขา นอกเหนือจากการสอนภาษาไทย ครูสอนกลุ่มวิชาอื่น ๆ ที่สามารถสื่อความหมายให้นักเรียนปฏิบัติได้ด้วยส่วนมากเป็นเรื่องที่ ปฏิบัติมาก ๆ เช่น การทำความสะอาดร่างกาย เครื่องใช้ บ้านเรือน ช่วยพ่อแม่ ทำงาน การปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อสร้างคุณธรรมให้นักเรียน โรงเรียนพึ่งตนเอง ถือเอาการปฏิบัติงานในรอบวันเป็นการเรียนการสอน และมุ่งสร้างคุณธรรมควบคู่ไปกับการ เรียนวิชาการด้วย การนิเทศและติดตามผล เจ้าหน้าที่อำเภอ ไก่แก้ว หัวหน้าการ ประถมศึกษาอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอเป็นผู้นิเทศ แต่ไม่สามารถไปเยี่ยมนิเทศตาม กำหนดเวลาได้ ที่ทำได้เป็นประจำคือการนัดพบเพื่อรายงานผลการปฏิบัติงาน วางแผน การทำในเดือนต่อไป ทำได้เฉพาะโรงเรียนครูเดินสอนเท่านั้น ส่วนโรงเรียนอื่นมีการ ประชุมประจำทุกเดือน แต่วิธีการประชุมต่างกัน

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพของ โรงเรียน สภาพของการเรียนทั้ง 4 รูปแบบนั้น โรงเรียนพึ่งตนเอง เพียงแห่งเดียวที่มีอาคารถาวร 4 ห้องเรียน มีบ้านพักนักเรียน กึ่งถาวร 10 หลัง ห้องส้วม 18 ห้อง เล้าหมู 2 เล้า เล้าไก่ 3 เล้า มีหอพักนักเรียน ซึ่งชั้นล่างใช้เรียนได้อีก 6 ห้องเรียน มีครูภักดีพอแก่ความต้องการ มีน้ำดื่มและน้ำใช้

สมบูรณ์ โรงเรียนอื่น ๆ ใน 4 รูปแบบนี้ มีอาคารเรียนชั่วคราวสร้างด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น มีรั้วหรือฝาทำด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยใบตองหรือใบตองก้อ ม้านั่งมักอยู่กับพื้นดิน บันไดไม้ไผ่สลับเป็นฟาก ใช้สำหรับรองเขียนและรองนั่ง ทุกแห่งชาวบ้านเป็นผู้สร้างให้ โดยสรุปแล้วสภาพของอาคารเรียนของโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ มีเพียงแห่งเดียว คือ โรงเรียนพึ่งตนเองเท่านั้นที่มีสภาพดี เป็นโรงเรียนแห่งเดียวที่มีอาคารเรียน และครุภัณฑ์ใช้อำนวยความสะดวกสัมฤทธิ์ของการเรียนมากที่สุด นอกจากนั้นแล้วไม่แตกต่างกันโดย

ปัจจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานมี 2 ประเภท คือ งบลงทุน และงบดำเนินงาน งบลงทุนเป็นงบประมาณที่ใช้เป็นค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ในระยะเริ่มต้นนี้ไม่มีโรงเรียนใดใช้งบประมาณสำหรับสร้างอาคารเรียนเลย นอกจากที่โรงเรียนพึ่งตนเองที่ใช้งบประมาณสร้างแล้ว 8 ที่นั่ง และค่าสังกะสีสำหรับมุงหลังคาบ้านพัก 70,000 บาท ส่วนอาคารอีก 2 หลัง และส่วนอีก 10 ที่นั่งนั้นโครงการในพระราชดำริ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดสร้างให้ สำหรับงบดำเนินงานนั้นถ้าไม่คิดเงินเดือนครูแล้ว มีงบประมาณสำหรับดำเนินงานแต่ละเล็กน้อย ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในแต่ละรูปแบบอย่างใดเลย โดยสรุปงบประมาณที่ใช้ในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบนั้น ไม่จกัว่าแตกต่างกัน

ปัจจัยเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนมาก และมีผลต่อชุมชนในขณะเดียวกันด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนี้เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ผู้นำหมู่บ้าน และหัวหน้าครัวเรือนพบว่า ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการจัดให้มีสถานที่เรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในโรงเรียน ประชาชนในกลุ่มตัวอย่างทุกรูปแบบของการจัดการศึกษา (ยกเว้นโรงเรียนพึ่งตนเอง) ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดสร้าง

อาคารเรียนชั่วคราวขึ้นทุกแห่ง จัดทำนํ้าขังชั่วคราวสำหรับเด็กจนพอแก่ความต้องการ จัดให้มีกระดานดำ มีเสาชั่ง จัดทำบริเวณโรงเรียนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ โรงเรียนครูเดินสอน ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างรั้วโรงเรียนชนกันหมูได้ให้ด้วย เพื่อให้โรงเรียนได้ปลูกพืชต่าง ๆ ในบริเวณโรงเรียนได้ โรงเรียนพึ่งตนเอง มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนน้อย เพราะโรงเรียนไม่มีความจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากชุมชน นอกจากบางครั้งที่ต้องการกำลังคนมาก ๆ เพื่อช่วยในการก่อสร้าง เช่น ในระยะเริ่มต้นของการสร้างอาคารเรียน ชุมชนช่วยในการตัดไม้ไผ่เพื่อนํามาทำฟืนบ้าน และฝายบ้าน

2. ความร่วมมือในการดูแลบุตรหลานในด้านการศึกษา สมาชิกในหมู่บ้านที่จัดตั้งโรงเรียนทุกรูปแบบเอาใจใส่ต่อการเรียนของบุตรหลาน พยายามให้บุตรหลานมาโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่เป็นพิเศษในการเตรียมตัวให้บุตรหลานไปโรงเรียนในตอนเช้า ในโรงเรียนครูเดินสอน และครูคนเดียว ผู้ปกครองที่มีเวลารว่างเคยตามมาดูบุตรหลานเรียนที่โรงเรียน สนใจในการเรียนของบุตรหลาน บ่อยครั้งที่ช่วยอธิบายความหมายที่ครูพูดให้นักเรียนฟัง ไม่ให้บุตรหลานขาดโรงเรียน ถ้าไม่มีความจำเป็น

เมื่อนักเรียนเรียนรู้อย่างบางสิ่งบางอย่าง และต้องนำไปปฏิบัติที่บ้าน เช่น เรียนเรื่องทำความสะอาดร่างกาย เครื่องใช้ และบ้านเรือน นักเรียนต้องกลับไปทำที่บ้านของนักเรียนด้วย นักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน และโรงเรียนครูคนเดียวนำเอาความรู้ไปปฏิบัติที่บ้าน ครั้งแรก ๆ ผู้ปกครองเห็นเป็นของแปลกและขัดขวาง ต่อมาให้ความร่วมมือดีมาก ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนครูเดินสอน รู้จักทำความสะอาดภาชนะใส่นํ้าดื่ม (กะบอมนํ้า) ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนปกติเริ่มทมนํ้าดื่มบ้างแล้ว

3. ร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การที่ชุมชนร่วมทำกิจกรรมกับโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียน ส่วนมากจะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ความร่วมมือด้านนี้มีน้อยมาก โรงเรียนครูเดินสอน ช่วยกันทำทางจากห้วยมบ้านไปสู่แหล่งนํ้า นักเรียนช่วยกันพัฒนา ชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือช่วยกันทำ และยังช่วยจัดทำ

บริเวณบ่อน้ำ ทำปากบ่อให้สะอาดกันน้ำสกปรกไหลลงไป ทำรั้วกันหมู ทำที่อาบน้ำ ชาวบ้านได้ให้ความช่วยเหลือทุกครั้งจนเสร็จเรียบร้อย โรงเรียนในรูปแบบอื่น ๆ ยังไม่มีกิจกรรมประเภทนี้

โดยสรุปแล้ว โรงเรียนและชุมชนมีความร่วมมือกันดีมาก ประชาชนให้ความร่วมมือมากในการจัดให้มีสถานที่เรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก และในการเล่าเรียนของบุตรหลานโรงเรียนครูเห็นสอนชุมชนสนใจร่วมมือกับกิจกรรมการเรียนของนักเรียนด้วย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการศึกษาในแต่ละรูปแบบ ที่มีผลต่อนักเรียน และชุมชน

รูปแบบที่ 1 โรงเรียนพึ่งตนเอง

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการจัดการศึกษานี้ ได้จากการสัมภาษณ์ครู ศึกษาพิเศษอำเภอ และบันทึกการปฏิบัติงานของครู มีรายละเอียดดังนี้

1. นักเรียน เป็นเด็กที่ใคร่พอช่วยตนเองได้ พ่อแม่เต็มใจให้เรียน พักประจำที่โรงเรียน ต้องช่วยตนเองทุกอย่าง มีนักเรียนหลายเผ่าอยู่ร่วมกัน

2. ครู ครูทุกคนอาสาสมัครไปทำการสอน ครูคนหนึ่งสอนนักเรียนประมาณ 6 คน ครูต้องทำหน้าที่เป็นอุปการะนักเรียนที่บ้าน ต้องพักกับนักเรียนบ้านละคน ทำการสอนนักเรียนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ตลอดวันหยุดราชการ จึงต้องฝึกให้นักเรียนปกครองตนเองเพื่อแบ่งเบาภาระครู ครูบางคนยังปกครองนักเรียนโดยการสั่งการ ยังใช้อำนาจ นักเรียนบ้านที่ถูกปกครองด้วยวิธีดังกล่าวจึงขาดความอบอุ่น แต่บางคนให้ความสนิทสนมกับนักเรียน เป็นเพื่อนที่ดีของนักเรียน นักเรียนมีความอบอุ่นที่ได้อยู่ร่วมกับครู ดังกล่าว

3. การดำเนินงาน

1) การเรียนการสอน การเรียนการสอนเกิดขึ้นทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน กิจกรรมที่โรงเรียนและที่บ้านต่อเนื่องกัน และใช้กิจกรรมการเรียนเพื่อสร้างคุณธรรม การใช้กิจกรรมการเรียนเพื่อสร้างคุณธรรมนี้ครูบางคนไม่เข้าใจ จึงใช้วิธีอธิบาย สั่งการ

นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของครู การอยู่ร่วมกันในรูปสหกรณ์เป็นกิจกรรม การเรียนด้วย นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติในฐานะเป็นสมาชิกสหกรณ์ ฝึกด้วยกันทำงาน และช่วยเหลือกัน ครูบางคนเอาใจใส่ฝึกฝนในเรื่องนี้มาก บางคนยังไม่ให้ความสำคัญ การฝึกให้นักเรียนปรับปรุงบ้านให้น่าอยู่ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และพืชที่กินได้ รอม ๆ บ้านก็เป็นกิจกรรมการเรียนที่ครูต้องสอนตลอดเวลาคด้วย บ้านพักนักเรียน บางหลังได้รับการพัฒนา ปรับปรุงอยู่เสมอ แต่ครูบางคนยังไม่ให้ความสำคัญในด้านนี้

2) การปรับเนื้อหา และกระบวนการเรียน โรงเรียนพึ่งตนเองได้ ปรับเนื้อหาและกระบวนการเรียนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับปัญหาของชาวเขา แต่ ไม่ได้เตรียมการและจัดทำล่วงหน้า ครูปรับเนื้อหาและกระบวนการเรียนตามความ จำเป็น และครูเห็นว่าเหมาะสม อุปกรณ์การสอน และหนังสือเรียนขาดแคลนมาก ครูต้องจัดทำขึ้นใช้เอง ส่วนหนังสือเรียนนักเรียนต้องใช้ร่วมกัน

3) - การนิเทศติดตามผล ศึกษาพิเศษอำเภอไม่ได้นิเทศและติดตามผล แต่ศึกษาพิเศษจังหวัดได้นิเทศติดตามประมาณเดือนละครั้ง นิเทศเกี่ยวกับการบริหาร มากกว่าการเรียนการสอน ครูใหญ่มีหน้าที่พิเศษภายในโรงเรียน แต่ยังไม่ได้ทำหน้าที่นี้

4) การปฏิบัติงานที่บ้าน กิจกรรมการเรียนที่โรงเรียนกับการปฏิบัติงานที่บ้านสอดคล้องกันโดยตลอด ต่างกันที่แต่ละบ้านปฏิบัติมากน้อยไม่เหมือนกัน

4. สภาพของโรงเรียน อาคารเรียนถาวร มีสิ่งอำนวยความสะดวก พอเหมาะแก่การเป็นโรงเรียนประจำ มีที่ดินสำหรับทำการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ (หมู่ 10) พอเพียง

5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ได้รับงบประมาณ 1500 บาท เป็นค่า ใช้จ่ายของครู และค่าวัสดุที่จำเป็นใช้ในโรงเรียน

6. ความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนในระยะที่ มีการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ โดยอาศัยแรงงานจากชุมชน ความร่วมมือด้านอื่นยังไม่มี

ผลต่อนักเรียนและชุมชน มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ผลต่อนักเรียน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงในสภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียน ผลข้อนี้เนื่องมาจากปัจจัยการดำเนินงาน และปัจจัยเกี่ยวกับครู ปัจจัยการดำเนินงาน ได้แก่ การสอนที่ถือว่ากิจกรรมตลอดวันเป็นการเรียน ครูต้องดูแลอบรมสั่งสอนนักเรียน ตลอดวันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ในด้านการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนและการมาเรียน มีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงาน คือ การรับเด็กเข้าเรียนนั้นรับจากเด็กที่พ่อแม่เต็มใจให้ มาเรียน ซึ่งพ่อแม่เห็นว่าช่วยตัวเองได้จึงให้เข้าเรียน การอยู่ประจำที่โรงเรียนทำให้นักเรียนมาเรียนสม่ำเสมอ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย มีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงาน คือ นักเรียนอยู่ประจำในม้านเดียวกัน นักเรียนอยู่ร่วมกันหลายเผ่าต้องใช้ ภาษาไทยเป็นภาษากลาง จึงมีโอกาสรียนภาษาไทยทั้งในเวลาเรียนและที่บ้าน ในด้าน ความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวม มีปัจจัยมาจากการดำเนินงาน คือ การเรียนการสอน เรียนที่โรงเรียนแล้วนำไปปฏิบัติที่บ้าน ใช้กิจกรรมการเรียนเพื่อสร้างคุณธรรมฝึกให้ ช่วยตนเองและหมั่นละลอกเวลา จึงทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ

2. ผลต่อชุมชน มีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงาน 2 ประการ ประการแรก ได้แก่ การเรียนเพื่อช่วยตนเอง นักเรียนต้องทำการเกษตรเพื่อหาเลี้ยงชีพ อีกประการหนึ่ง ได้แก่ การเรียนเพื่อพัฒนา นักเรียนต้องพัฒนาม้าน บริเวณม้านให้สะอาดสวยงามตลอด เวลา เหตุ 2 ประการนี้ทำให้ชาวบ้านที่พบเห็นเอาแบบอย่าง

รูปแบบที่ 2 โรงเรียนครูเดินสอน

1. นักเรียน นักเรียนในวัยการศึกษาภาคบังคับ (6 - 14 ปี) ต้องเข้าเรียน ทุกคน

2. ครู ครูทุกคนอาสาสมัครไปทำการสอนเด็กชาวเขา เมื่อสอนไปได้ระยะหนึ่ง มีความรู้สึกลึกซึ้งมีใจมาก ที่สามารถสอนนักเรียนชาวเขาให้เรียนรู้ได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ และอยากเห็นความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนต่อไปอีก ภาระของครูค่อนข้างสูง ครูคนหนึ่ง สอนนักเรียนประมาณ 38 คน นอกจากสอนนักเรียนแล้วยังช่วยหาทางพัฒนาชุมชนอีกด้วย

3. การดำเนินงาน

1) การเรียนการสอน โรงเรียนครูเคินสอนมุ่งเน้นการสอนภาษาไทย และสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตควบคู่กันไปด้วย กิจกรรมการเรียนนั้นครูฝึกให้นักเรียนทำเป็นกลุ่มตลอดเวลา โดยมุ่งหวังฝึกให้นักเรียนปกครองกันเอง และสร้างเสริมคุณธรรมไปด้วยในขณะเดียวกัน ครูได้ให้ความสนใจสนทนและเป็นกันเองกับนักเรียนมาก การเรียนทุกอย่างที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำรงชีวิตนักเรียนต้องนำไปปฏิบัติที่บ้าน โรงเรียนขอให้ผู้ปกครองช่วยดูแลการปฏิบัติงานของนักเรียนแทนครู ครูติดตามไปสอบถามเป็นครั้งคราว มีเพียงบางอย่างที่นักเรียนยังปฏิบัติไม่ได้ คือ การปลูกพืชผักสวนครัวที่บ้าน เพราะส้วมเสียของชาวบ้านรบกวน การเรียนที่เกี่ยวของกับการพัฒนาชุมชน โรงเรียนขอร้องให้ผู้ปกครองร่วมปฏิบัติงานกับนักเรียนด้วย

2) โรงเรียนครูเคินสอนร่วมกันปรับปรุงแผนการสอนให้สอดคล้องกับความจริงจำเป็นของท้องถิ่นทุกเดือน โดยร่วมกันจัดทำที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การสอน ครูต้องจัดทำขึ้นใช้เอง ในการจัดทำอุปกรณ์การสอนนี้ครูได้นำเอาไปแลกเปลี่ยนความคิดกันในที่ประชุมประจำเดือนทุกเดือน หนังสือสำหรับนักเรียนขาดแคลนมาก นักเรียนต้องใช้ร่วมกัน

3) การนิเทศติดตามผล ศึกษาพิเศษอำเภอไม่สามารถไปนิเทศและติดตามผลได้ จึงนัดพบครูเดือนละครั้ง ในการพบกันแต่ละเดือนครูต้องรายงานผลการปฏิบัติงานในรอบเดือนที่ผ่านมา เสนอปัญหา ช่วยกันเสนอแนะวิธีแก้ไข ในการประชุมทุกครั้ง หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอ เข้าร่วมประชุมด้วย

4) การปฏิบัติงานที่บ้าน นักเรียนนำความรู้ที่เรียนจากโรงเรียนไปปฏิบัติที่บ้าน และต้องปฏิบัติเป็นประจำจนเปลี่ยนวิถีชีวิตด้วย

4. สภาพโรงเรียน อาคารเรียนเป็นอาคารชั่วคราว มีส้วมหลุม บริเวณโรงเรียนมีเล็กน้อย พอฝึกทำการเกษตร ไม่มีสนามสำหรับเด็กออกกำลังกาย

5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โรงเรียนได้รับจัดสรรงบประมาณ 1470 บาท

สำหรับใช้เงินค่าใช้จ่ายในการไปราชการของครู ค่าจัดซื้อวัสดุที่จำเป็นที่ต้องใช้ในโรงเรียน งบประมาณนี้ใช้ร่วมกันทั้ง 4 หน่วย (โรงเรียนครูเคินสอน)

6. ความร่วมมือกับชุมชน ชุมชนช่วยเหลือโรงเรียนหลายประการ ประการแรก ช่วยสร้างอาคารเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก ประการที่สอง ช่วยเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และดูแลการมาเรียน ประการที่สาม ช่วยดูแลการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะการปฏิบัติงานที่บ้าน ประการที่สี่ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมบางอย่างกับนักเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียนและชุมชน ของโรงเรียนครูเคินสอน มีสาเหตุจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลต่อนักเรียน ในด้านสภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียน มีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านการเรียนการสอน การเรียนที่โรงเรียนและการนำไปปฏิบัติที่บ้านเป็นประจำทุกวัน ผู้ปกครองเป็นผู้ควบคุมดูแล คุรุศึกษามากอย่างสม่ำเสมอ ทำให้นักเรียนรักษาร่างกาย และเครื่องแต่งกายสะอาดอยู่เสมอ ในการสอนและการปกครอง ครูให้ความเป็นกันเองกับนักเรียนมาก ทำให้นักเรียนกล้าพูด กล้าแสดงออก ในด้านการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และการมาเรียนของนักเรียนนั้น มีผลจากปัจจัยความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครองให้ความร่วมมือช่วยรับภาระนี้ไปปฏิบัติ จึงสามารถเกณฑ์เด็กได้ครบถ้วน และสามารถทำให้นักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ในด้านความพร้อมในการเรียนภาษาไทย มีผลมาจากปัจจัยการเรียนที่โรงเรียน นักเรียนเรียนเฉพาะที่โรงเรียน ครูสอนโดยการแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และอภิปราย (เป็นภาษาไทย) บ่อย ๆ นักเรียนจึงเรียนภาษาไทยมากขึ้น ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม นักเรียนเรียนรู้จากปัจจัยการเรียนการสอน โดยที่ครูแบ่งนักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มต้องรับผิดชอบปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ยิ่งกว่านั้นการปฏิบัติงานที่บ้านตามที่ได้เรียนไปแล้ว ช่วยฝึกความรับผิดชอบอีกด้วย แต่เนื่องจากความไม่เข้าใจของผู้ปกครอง คิดว่าการเรียน คือ การเรียนรู้วิชาการมากกว่าการปฏิบัติงาน ระยะแรกจึงมีปัญหาในทาง

ปฏิบัติ ผู้ปกครองไม่เห็นด้วย และไม่สนับสนุนในค่านี้นักเรียนจึงลดการปฏิบัติงานที่บ้านลงไปด้วย

2. ผลต่อชุมชน สภาพของชุมชนเปลี่ยนไปเล็กน้อย โดยเฉพาะในค่านสาธารณูปโภค มีการรักษาความสะอาดดีขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากปัจจัยการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนในค่านสภาพความเป็นอยู่ โดยเฉพาะค่านการรักษาความสะอาดบ้าน เครื่องใช้ในบ้าน บริเวณบ้านนั้น มีสาเหตุเนื่องจากปัจจัยการสอน นักเรียนเรียนจากโรงเรียนแล้วนำไปปฏิบัติที่บ้าน ผู้ปกครองช่วยดูแล เมื่อปฏิบัติเป็นประจำ จึงทำให้บ้าน บริเวณบ้าน เครื่องใช้ในบ้านสะอาดขึ้น ความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะในค่านความพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียนนั้น เกิดจากปัจจัยความร่วมมือกับชุมชนที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจการของโรงเรียนหลายอย่าง เห็นผลงานของนักเรียน การร่วมปฏิบัติกิจกรรมกับนักเรียน การดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่ครูสอน ทำให้ผู้ปกครองพอใจและช่วยบุตรหลานปฏิบัติดีด้วย ทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนพฤติกรรม โดยเฉพาะในการรักษาความสะอาด ในค่านได้ความรู้ทางวิชาการนั้นผู้ปกครองมีโอกาสนทนากับครู และร่วมกิจกรรมกับโรงเรียน จึงทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ทางวิชาการเพิ่มขึ้น

รูปแบบที่ 3 ครูคนเดียว

1. นักเรียน เกณฑ์เด็กในวัยศึกษาภาคบังคับ (6 - 14 ปี) เข้าเรียน
2. ครู ครูอาสาสมัครไปสอน ครูคนหนึ่งสอนนักเรียน 48 คน
3. การดำเนินงาน

1) การเรียน การสอนครูมุ่งเน้นการสอนภาษาไทยเพื่อให้สื่อสารกันได้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสอนตามโอกาส การสอนภาษาไทย ครูใช้แผนการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา ปฏิบัติกิจกรรมตามแผน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสอนโดยการแนะนำ ครูนำเอาปัญหาที่พบในห้องเรียน ชี้แนะให้นักเรียนปฏิบัติ และนำไปปฏิบัติที่บ้านด้วย

2) การปรับปรุงแผนการสอน ในวิชาภาษาไทย ครูใช้แผนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวเขาที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อทดลองสอนนักเรียนชาวเขา ขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างการทดลอง ยังไม่ประกาศใช้ โรงเรียนครูคนเดียว จึงทดลองนำเอาใช้ด้วย แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใช้แผนของ จังหวัด

3) การนิเทศติดตามผล การนิเทศทำได้เฉพาะในการประชุมประจำเดือนที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเท่านั้น การไปเยี่ยมและนิเทศถึงโรงเรียนนั้น หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและศึกษานิเทศก์อำเภอทำตามโอกาส

4) การปฏิบัติงานที่บ้าน ครูนำเอาปัญหาของนักเรียนและของท้องถิ่นมาชี้แนะให้นักเรียนปฏิบัติ และให้นักเรียนนำไปปฏิบัติที่บ้านด้วย เช่น การทำความสะอาดร่างกาย เครื่องแต่งกาย และบ้านเรือน เป็นต้น

4. สภาพโรงเรียน เป็นอาคารชั่วคราว สถานที่คับแคบ ไม่มีที่ดินสำหรับทำการเกษตร ไม่มีสนามให้นักเรียนออกกำลังกาย

5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ได้รับงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายของครูไปราชการ และค่าวัสดุของโรงเรียน แห่งละ 1,470 บาท

6. ความร่วมมือกับชุมชน โรงเรียนครูคนเดียวต้องการความช่วยเหลือจากชุมชนเช่นเดียวกับครูเคินสอนที่ได้ปฏิบัติอยู่ ได้แก่ การสร้างอาคารเรียนชั่วคราว การดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติงานที่บ้าน การควบคุมนักเรียนให้มาเรียนตามปกติ และร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาชุมชน

ผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียน และชุมชนของโรงเรียนครูคนเดียว มีสาเหตุจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลต่อนักเรียน ผลในด้านสภาพทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะในด้านความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย เนื่องมาจากปัจจัยการเรียนการสอน นักเรียนเรียนรู้อากโรงเรียนแล้วนำไปปฏิบัติที่บ้าน แต่เนื่องจากครูมุ่งสอนภาษาไทย และนักเรียนจำนวนมากประกอบกับการสื่อสารยังไม่เข้าใจ ตลอดจนทัศนคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนยังไม่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และการปฏิบัติดำเนินไปภายใต้ขอบเขตอันจำกัด

จึงไม่พบความเปลี่ยนแปลงในสภาพทั่ว ๆ ไป ในด้านความสามารถในการใช้ภาษาไทย มีสาเหตุมาจากปัจจัยการเรียน นักเรียนเรียนรู้เฉพาะที่โรงเรียนเท่านั้น ครูมีภาระต้องสอนนักเรียนจำนวนมาก เกรงนักเรียนไม่รู้ภาษาไทย จึงใช้เวลาส่วนมากสอนภาษาไทย ในด้านการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน โรงเรียนรับผิดชอบดำเนินการเอง ผู้ปกครองบางคนไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนโดยเฉพาะเด็กหญิง ในด้านการมาเรียน มีสาเหตุมาจากปัจจัยความร่วมมือกับชุมชน ครูขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ช่วยเหลือ โดยการมอบภาระรับผิดชอบให้ชุมชน ผู้ปกครองเป็นผู้ดูแล นักเรียนมาเรียนสม่ำเสมอ ในด้านความร่วมมือการเรียนภาษาไทย ครูเน้นหนักในค่านนี้ในระหว่างสอน ใช้เวลาทั้งหมดในการเรียนภาษาไทย ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม นักเรียนเรียนรู้จากโรงเรียนและฝึกปฏิบัติที่บ้าน การฝึกปฏิบัติงานที่บ้านเสมอ ๆ กลายเป็นความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะประจำตัวนักเรียน

2. ผลต่อชุมชน จุดมุ่งหมายรองของโรงเรียนครูคนเถียวอย่างหนึ่ง คือ การช่วยพัฒนาชุมชน การร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง เช่น การทำความสะอาดน้ำ ทำทางเดินไปที่แหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ การเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน มีสาเหตุจากปัจจัยการร่วมมือกับชุมชน ชุมชนเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และกิจกรรมในการพัฒนาของชุมชน และช่วยเหลือโรงเรียนดูแลพฤติกรรมของนักเรียนที่บ้าน ช่วยให้สมาชิกในชุมชนเริ่มเปลี่ยนพฤติกรรม และมีความพอใจในการจัดตั้งโรงเรียน ในการที่ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียน การที่ครูขอให้ชาวบ้านช่วยดูแลพฤติกรรมของนักเรียน ช่วยสร้างความรู้ทางวิชาการให้แก่สมาชิกในชุมชนนั้นด้วย

รูปแบบที่ 4 โรงเรียนปกติ

1. นักเรียน เกณฑ์นักเรียนวัยเรียน (6 - 14 ปี) เข้าเรียน
2. ครู ครูอาสาสมัครไปสอน อาเภอบนผู้คัดเลือกอีกครั้งหนึ่ง ครูคนหนึ่ง

สอนนักเรียนประมาณ 15 คน

3. การดำเนินงาน

- 1) การเรียนการสอน ครูเน้นการสอนภาษาไทย การสอนกลุ่มวิชาอื่น ยังไม่ได้ดำเนินการ นักเรียนยังใช้ภาษาไทยสื่อความหมายไม่ได้
- 2) การปรับปรุงแผนการสอน ครูใช้หนังสือเรียนเป็นหลักในการสอน ปรับปรุงวิธีการเองตามที่เห็นสมควร โรงเรียนไม่มีแผนการสอนของจังหวัด หรือแผนการสอนของกรมวิชาการใช้ ครูเห็นว่านักเรียนยังไม่พร้อม เรียนตามแผนคงกล่าวไม่ได้
- 3) การนิเทศติดตามผล มีการนิเทศติดตามผลตามโอกาส แต่มีการประชุมเพื่อหารือทางด้านการประจำทุกเดือน การประชุมประจำเดือนเป็นโอกาสเดียวที่ได้อภิปรายถึงการพัฒนางาน และการเรียนการสอน มีหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ
- 4) การปฏิบัติงานที่บ้าน ครูให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากโรงเรียนไปปฏิบัติที่บ้านด้วย ยังไม่มีการติดตามผล

4. สภาพโรงเรียน อาคารเรียนเป็นอาคารชั่วคราว ชุมชนช่วยสร้างให้โรงเรียน มีบริเวณแคบ ๆ พอปลูกพืชผักสวนครัว แต่ไม่มีสนามสำหรับนักเรียนออกกำลังกาย

5. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ได้รับจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายของครู และค่าจัดซื้อวัสดุที่จำเป็นรวม 1,470 บาท

6. ความร่วมมือกับชุมชน ชุมชนช่วยจัดหาสถานที่เรียน จัดสร้างอาคารเรียนชั่วคราวให้ ผู้ปกครองให้ความร่วมมือทุกครั้งเมื่อโรงเรียนขอร้อง แต่ยังไม่ได้ร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

ผลการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียนและชุมชนของ โรงเรียนปกติ มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลต่อนักเรียน ผลต่อสภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียน โดยเฉพาะความสะดวกของร่างกาย เครื่องแต่งกาย มีสาเหตุจากปัจจัยการเรียนการสอน โรงเรียนสอนแล้วให้นักเรียนนำไปปฏิบัติที่บ้าน แต่ขาดการติดตามอย่างใกล้ชิดจึงไม่พบการเปลี่ยนแปลงใน

สภาพดังกล่าว ผลในด้านการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนและการมาเรียนของนักเรียน มีสาเหตุมาจากปัจจัยที่เกี่ยวกับครู ครูคนหนึ่งรับผิดชอบนักเรียนเพียง 15 คน สามารถติดต่อกับผู้ปกครองได้ทุกคน จึงเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้ตามเป้าหมาย และนักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย มีสาเหตุจากปัจจัยเกี่ยวกับการสอนที่เน้นการเรียนภาษาไทย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม มีสาเหตุจากปัจจัยการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และการปฏิบัติงานที่บ้าน ซึ่งครูสอนตามโอกาสเท่านั้น ยังไม่ได้ทำอย่างสม่ำเสมอ

2. ผลต่อชุมชน ผลที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชน สภาพของสมาชิกในชุมชน และความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนเกิดจากปัจจัยด้านการเรียนการสอนและการนำเอาความรู้ที่เรียนไปปฏิบัติที่บ้าน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองเรียนรู้จากนักเรียน แต่ในการปฏิบัตินั้น ครูไม่ได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการติดตามผลงาน ไม่ได้ขอความร่วมมือชุมชน ช่วยดูแลงานด้านนี้ สมาชิกในชุมชนจึงขาดโอกาสในการเรียนรู้ในค่านนี้

กล่าวโดยสรุปแล้ว ปัจจัยต่าง ๆ ในการจัดการศึกษามีส่วนในการก่อให้เกิดผลต่อนักเรียนและต่อชุมชนต่างกัน เมื่อปัจจัยนั้นแตกต่างกัน ปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลต่อนักเรียน คือ ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมการเรียน เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน และสร้างเสริมคุณธรรมได้ในขณะเดียวกันด้วย ถ้าผู้สอนไม่สนใจใช้กิจกรรมการเรียนเพื่อสร้างคุณธรรม นักเรียนเรียนรู้เพียงเนื้อหาวิชาเท่านั้น ถ้าการเรียนการสอนรวมกันเป็นกระบวนการเดียวกันกับการดำรงชีพ เช่น โรงเรียนพึ่งตนเอง นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น ปัจจัยที่รองลงมาได้แก่ ครู ความตั้งใจและภาระของครู ทำให้ผลต่อนักเรียนแตกต่างกันด้วย ในด้านผลต่อชุมชนนั้นปัจจัยที่สำคัญได้แก่ ความร่วมมือกับชุมชน เมื่อมีความร่วมมือมากก็สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนได้มาก ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของครูที่นำเอาการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไปสู่การพัฒนาได้ด้วย

Handwritten notes on the left margin:

num 11
100
Handwritten
1000000

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชาวเขา ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้จัดขึ้นตามความจำเป็นเพื่อให้เด็กชาวเขาที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ได้เข้ารับการศึกษาระดับการศึกษาภาคบังคับ หรือระดับ ประถมศึกษาได้ดำเนินการภายใต้ความจำกัดของทรัพยากรทั้งของจังหวัดและของท้องถิ่น โดยที่หวังว่าเด็กชาวเขาทุกคนได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษ และได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ไม่แตกต่างกับการศึกษาภาคบังคับในรูปแบบปกติ การดำเนินการดังกล่าวได้เริ่มในปี การศึกษา 2526 ถึงวันเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการมาแล้วประมาณ 6 เดือนเศษ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้ "โรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 ประเภท ที่มี องค์ประกอบในการจัดการศึกษาต่างกันมีผลต่อนักเรียน และต่อชุมชนแตกต่างกัน" ผลต่อนักเรียนดังกล่าวได้แก่ ผลต่อสภาพของนักเรียนโดยส่วนรวม ผลต่อการเกณฑ์เด็ก เข้าเรียน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดบริการการศึกษาภาคบังคับ ผลทางด้าน สติปัญญา ผลทางด้านคุณธรรม ทางด้านสติปัญญานั้น ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับความพร้อม ในการเรียนภาษาไทย ทางด้านคุณธรรมนั้น ผู้วิจัยศึกษาด้านความรับผิดชอบหน้าที่ และส่วนรวม ผลต่อชุมชน ซึ่งเป็นผลจากการที่ได้จัดการศึกษาภาคบังคับขึ้นใน ชุมชน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อชุมชน และต่อสมาชิกในชุมชนอย่างไรบ้าง ในด้าน ผลต่อชุมชนนั้น ผู้วิจัยศึกษาสภาพของชุมชน หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความเจริญของชุมชน ในด้านที่เกี่ยวกับสมาชิกในชุมชน ผู้วิจัยศึกษาสภาพหรือความเปลี่ยนแปลงของ สมาชิก ในชุมชนเกี่ยวกับความพอใจ ควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ และความรู้ทางวิชาการ ในตอนสุดท้ายศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการศึกษา และปัจจัยที่เป็น เหตุให้เกิดผลต่าง ๆ ในแต่ละรูปแบบ ผลโดยย่อมีดังนี้

สภาพของนักเรียนโดยส่วนรวมของการจัดการศึกษา 4 รูปแบบ ปรากฏว่า ความสะอาดของร่างกายและเครื่องแต่งกายค่อนข้างสะอาดเป็นส่วนมาก ยกเว้น โรงเรียนครูคนเดียว และโรงเรียนปทกิ นักเรียนที่มีร่างกายและเสื้อผ้าสะอาดมีจำนวนน้อย ในด้านสุขภาพนั้นส่วนมากแข็งแรงและสมบูรณ์ดี ยกเว้นโรงเรียนครูคนเดียว และโรงเรียนปทกิ ที่มีเด็กที่ร่างกายแข็งแรงและสมบูรณ์เพียงบางส่วนเท่านั้น ในด้านพฤติกรรมของนักเรียนนั้น ปรากฏว่า นักเรียนร่าเริง แจ่มใส กล้าแสดงออก ในโรงเรียนทุกรูปแบบ นักเรียนที่พูดภาษาไทยได้ตอบได้ดี ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง นอกนั้นพอได้ตอบได้บ้าง โรงเรียนปทกิ นักเรียนยังใช้ภาษาไทยได้น้อยมาก

การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนไม่สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย คือ เกณฑ์เด็กเข้าเรียนไม่ได้ครบถ้วน โรงเรียนครูคนเดียวทั้ง 2 โรงเรียน เกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้เพียงร้อยละ 43.51 และ 63.64 ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนครูเก็นสอน มีเด็กเข้าเรียนมากกว่าเป้าหมาย

การมาเรียนของนักเรียน เด็กนักเรียนที่เกณฑ์เข้ามาเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ มาเรียนอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดเรียนโดยไม่จำเป็น

ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบทีละคู่แล้ว ปรากฏว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจัดลำดับมัธยิมเลขคณิตของความพร้อมในการเรียนภาษาไทยแล้ว ปรากฏว่า โรงเรียนพึ่งตนเองมาอันดับหนึ่ง และโรงเรียนปทกิ มีมัธยิมเลขคณิตต่ำที่สุด

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม นักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเฉพาะความรับผิดชอบต่อหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมครั้งละตัวแปร ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อเปรียบเทียบทีละคู่ พิจารณาความรับผิดชอบโดยส่วนรวม (ความรับผิดชอบ

ต่อหน้าทีและส่วนรวม) ทุกคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้น โรงเรียนครูเคินสอน และโรงเรียนครูคนเคียวเท่านั้นที่ไม่แตกต่างกัน ถ้าพิจารณา เฉพาะความรับผิดชอบต่อหน้าที ทุกคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ยกเว้นโรงเรียนครูเคินสอน และแบบปกติไม่แตกต่างกัน ในทำนองเดียวกัน เมื่อพิจารณาเฉพาะความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทีละคู่ ทุกคู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นโรงเรียนครูเคินสอน และครูคนเคียวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณามัธยิมเลขคณิตของความรับผิดชอบต่อหน้าทีและส่วนรวมแล้ว โรงเรียนพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบต่อหน้าทีและส่วนรวมสูงสุด และโรงเรียนปกติ มีความรับผิดชอบต่อหน้าทีและส่วนรวมต่ำที่สุด โรงเรียนพึ่งตนเอง มีค่าของความรับผิดชอบสูงสุดในทุกตัวแปร และโรงเรียนปกติ มีคะแนนของความรับผิดชอบทุกตัวแปรต่ำที่สุด ยกเว้นความรับผิดชอบต่อหน้าที ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับความรับผิดชอบของโรงเรียนครูเคินสอน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความเจริญของชุมชน ความเจริญของชุมชนที่ผู้วิจัยศึกษา ได้แก่ ความเจริญด้านสาธารณูปโภค ด้านสภาพความเป็นอยู่ และด้านการทำการเกษตร น้ำคั้นน้ำไ้เป็นสาธารณูปโภคชนิดเดียวในหอย่อมบ้านชาวเขากลุ่มตัวอย่างการจัดตั้งโรงเรียน 4 รูปแบบ ส่วนใหญ่เป็นน้ำห้วย การจัดทำเพียงระมัดระวังให้สะอาด โดยการใช้ไม้ไ้คอกจากแหล่งน้ำที่มีอยู่สูงกว่าระดับบ้าน ไ้เป็นน้ำคั้นน้ำไ้ ส่วนน้ำไ้ทั่ว ๆ ไปยังใช้น้ำห้วย ซึ่งไม่สะอาด ในหอย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูเคินสอนชาวเขากลุ่มนี้ในฤดูแล้งต้องใช้น้ำบ่อ หลังจากมีการจัดตั้งโรงเรียนแล้ว ได้จัดทำบริเวณบ่อให้สะอาด ไม่ให้น้ำสกปรกไหลลงบ่อ จัดทำที่อาบน้ำไว้ทางหากไกลจากบ่อน้ำพอควร ในด้านสภาพความเป็นอยู่ หมายรวมถึง ความสะอาดของร่างกาย ที่อยู่อาศัย อาหารและการรับประทาน ตลอดจนการเจ็บป่วย การป้องกันและการรักษา ในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญของการรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องแต่งกาย ตลอดจนบ้านเรือนและของใช้ในครัวเรือน บริเวณบ้านเต็มไปด้วยมูลหมู มูลวัว อาหารที่รับประทานมีข้าวเป็นอาหารหลัก และมีผักจำพวกผัก แพง แดง บ้าง ผักชนิดอื่น ๆ

ชาวเขาไม่นิยมรับประทาน มีเกลือและพริกเป็นเครื่องปรุง นาน ๆ จึงรับประทานอาหารจำพวกโปรตีนสักครั้งหนึ่ง ชาวเขาปลูกพืชผักไว้ทำอาหารบ้าง แต่ปลูกในไร่ซึ่งอยู่ไกลจากบ้านมาก ยังไม่นิยมปลูกพืชผักสวนครัว การทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว ยังใช้วิธีการดั้งเดิม คือ ทำไร่เลื่อนลอย ว่างป่าใหม่ทุกปี ผลผลิตต่ำ ไม่คิดเปลี่ยนพันธุ์ข้าว หรือหาวิธีการปลูกข้าวที่ไ้ผลผลิตสูงขึ้น แม้ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นแล้วก็ตาม สภาพของชุมชนยังคงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ยังคงเป็นเช่นเดิม

ความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของ สมาชิกในชุมชน ในด้านความพอใจที่มีการจัดตั้ง โรงเรียน การยอมรับความเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคาดหวัง ความสำนึกในความเป็นไทย และความรู้ทางวิชาการ ทั้งหมดยกเว้นความรู้ทางวิชาการ ผู้วิจัยศึกษาภาพรวมกว้าง ๆ เพื่อประกอบเป็นภาพของประชาชนในชุมชนให้ชัดเจนขึ้น ส่วนความรู้ทางวิชาการนั้นศึกษาเฉพาะลงไป ในด้านความพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียนนั้น ปรากฏว่า ชาวเขาพอใจมาก และให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนเป็นอย่างดี ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นผู้ปกครองจำนวนหนึ่งยอมให้บุตรหลานทำความสะอาดบ้าน และเริ่มทิ้งขยะ หรือสิ่งต่าง ๆ ในที่ที่เหมาะสมขึ้น ชาวบ้านที่คิดเงินเล็กสุบได้ 2 ราย โดยที่พยายามเล็กถึง 10 ราย นอกจากสิ่งนี้กล่าวมาแล้วนี้ยังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงให้เห็นได้ชัด

ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชน ในด้านความรู้ทางวิชาการนี้รวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน ประมาณร้อยละ 50 ของครัวเรือนในแต่ละหย่อมบ้าน และเก็บข้อมูลในหย่อมบ้านที่ไม่เคยจัดตั้งโรงเรียนอีก 2 หย่อมบ้าน ใช้เป็นกลุ่มควบคุม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบกันทีละคู่ ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาคำมีขณิ เลขคณิตแล้ว พบว่า ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในหย่อมบ้านที่ไม่ได้จัดตั้งโรงเรียน (กลุ่มควบคุม) ต่ำที่สุด เมื่อวิเคราะห์ความรู้ทางวิชาการเฉพาะหย่อมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียน

ปรากฏว่า ผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พิจารณาเปรียบเทียบ
ที่ละคู่ พบว่า แตกต่างกันเป็นส่วนมาก โรงเรียนครูคนเดียว มีความมัธยิมเลขคณิตของ
คะแนนความรู้ทางวิชาการสูงสุด ใกล้เคียงกับความรู้ทางวิชาการของโรงเรียนพึ่งตนเอง
หมายความว่า ประชาชนยังคงมีความรู้ทางวิชาการสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แหล่งวิชาการที่
ประชาชนในกลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ครู รองลงไปได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัย
และเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการจัดการศึกษา ปัจจัยที่สำคัญมี 6 ประการด้วยกัน
ปัจจัยด้านตัวนักเรียน เมื่อวิเคราะห์ถึงภูมิหลังด้านเศรษฐกิจและสังคมแล้ว พ่อแม่ของ
นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่า เอาใจใส่การเรียนของลูกมากกว่าพ่อแม่ที่ยากจน
แต่เมื่อพิจารณารวม ๆ ในแต่ละรูปแบบแล้วแตกต่างกันไม่มาก ปัจจัยด้านตัวครูที่เกี่ยวข้อง
เจตคติต่อการสอนเด็กชาวเขา และความคิดเห็นต่อความสามารถของเด็กชาวเขา
ใกล้เคียงกัน เพราะทุกคนสมัครไปสอนและมีความตั้งใจสูงมาก ประสิทธิภาพและวุฒิ
ต่างกันบ้าง ครูที่มีวุฒิต่ำ มีวุฒิ ป.กศ. (2 คน) และวุฒิสอนสูงสุดปริญญา (2 คน) นอกนั้น
วุฒิ ป.กศ. สูง (14 คน) ครูที่มีประสิทธิภาพในการสอนต่ำกว่า 5 ปี มี 2 คน (ใน
โรงเรียนครูคนเดียวและพึ่งตนเอง) นอกนั้นสูงกว่า 5 ปี และต่ำกว่า 10 ปี อายุ
ของครูต่ำกว่า 25 ปี มีเพียง 2 คน (ในโรงเรียนครูคนเดียว และพึ่งตนเอง) นอกนั้น
อายุระหว่าง 30 - 40 ปี เพื่อพิจารณาถึงภาระงานที่ทำ ครูโรงเรียนแบบพึ่งตนเอง
1 คน สอนนักเรียนเพียง 6 คน นับว่าต่ำมาก แต่ครูโรงเรียนครูคนเดียว ครู 1 คน
สอนนักเรียน 48 คน แต่ถ้าคิดภาระงานเป็นชั่วโมง ครูโรงเรียนพึ่งตนเอง 1 คน มี
ภาระต้องปฏิบัติวันละ 15 ชั่วโมง ครูในโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ มีภาระปฏิบัติงานวันละ
ประมาณ 8 ชั่วโมง ในด้านมนุษยสัมพันธ์นั้น ครูที่ทำงานในชุมชนชาวเขามีมนุษยสัมพันธ์
ดีมากทุกคน และได้ใช้มนุษยสัมพันธ์ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานในโรงเรียนทุกแห่ง
ยกเว้นโรงเรียนพึ่งตนเอง ใช้ประโยชน์ด้านนี้น้อยกว่าโรงเรียนในรูปแบบอื่น ปัจจัยด้าน
วิธีการดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียนในโครงการขยายบริการการศึกษาภาคบังคับ
4 รูปแบบนั้น ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ใช้แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริม

ประสบการณ์ชีวิตของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้แผนการสอนกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ของ
กรมวิชาการ เนื่องจากนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ เป็นเด็กชาวเขาไม่พูด
ภาษาไทยมาก่อน โรงเรียนจึงมุ่งเน้นการสอนภาษาไทย เพื่อใช้สื่อความหมายได้
โดยเร็ว ในทำนองนี้โรงเรียนปรับปรุงแผนการสอนภาษาไทยของกรมวิชาการ เพื่อ
ประยุกต์ใช้กับเด็กชาวเขาตามความเหมาะสม โรงเรียนครูเก็นสอน ได้ร่วมกันจัดทำ
แผนการสอนโดยนำเอาแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมาปรับปรุงให้
สอดคล้องและตรงตามความต้องการของโรงเรียน การสอนในโรงเรียนครูเก็นสอนนั้น
ครูร่วมกันทำแผนดังกล่าวทุกเดือน กิจกรรมการเรียน ส่วนมากนำเอาแนวคิดมาจาก
แผนที่ครูใช้ และคิดเพิ่มเติมตามความเหมาะสม นอกจากเน้นภาษาไทยแล้ว ยังสอน
ให้เด็กเรียนในสิ่งที่ใช้ภาษาแต่น้อย ฝึกปฏิบัติมาก ๆ เช่น การทำความสะอาดร่างกาย
เครื่องใช้ต่าง ๆ การปลูกพืชผักสวนครัว ทำความสะอาดบ้านเรือน ในกรณีของ
โรงเรียนพึ่งตนเอง ครูใช้เวลาตลอดวันตั้งแต่ตื่นนอนเข้าจนเข้านอน เป็นเวลาของ
การเรียนทั้งหมด ทุกกิจกรรมในชีวิตจริงเป็นการเรียน ครูต้องสอนและช่วยเหลือตลอด
เวลาในชั้นเรียน ซึ่งใช้หนังสือเรียน อุปกรณ์การสอน นั้นขาดแคลนทุกโรงเรียน
โรงเรียนครูเก็นสอนคิดหาสื่อการสอนภาษาไทยกันขึ้นเองนำเอามาแสดงแลกเปลี่ยน
ความคิดกันในที่ประชุมทุกเดือน ในด้านการนิเทศติดตามผลนั้นเจ้าหน้าที่อำเภอมีหน้าที่
นิเทศ แต่ไม่สามารถทำได้ตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ แต่การประชุมร่วมกันดังกล่าว
ข้างต้นนั้นทำได้ทุกเดือนตลอดมา

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพของโรงเรียน โรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบนั้น มีเพียงแห่งเดียว
คือ โรงเรียนพึ่งตนเองเท่านั้น ที่มีอาคารเรียนถาวร มีบ้านพักนักเรียน มีส่วนซ่อมแซม
ความต้องการ โรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ อาคารเป็นอาคารชั่วคราว หลังคามุงด้วยใบไม้
ม้านั่งทำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เป็นชนิดที่มักขาลงในคืนทั้งหมด ส่วนหลุม และเป็นส่วน
แห่งเดียวในชุมชนนั้น ๆ

ปัจจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โรงเรียนทุกรูปแบบได้รับจัดสรรงบประมาณค่ามากจนเกือบจะไม่เป็นประโยชน์เลย ได้รับการจัดสรรใกล้เคียงกันทุกโรงเรียน พิจารณาในแง่ของงบประมาณแล้วโรงเรียนเหล่านี้ไม่แตกต่างกัน

ปัจจัยที่เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในด้านความร่วมมือนั้น โรงเรียนทุกรูปแบบ ยกเว้นโรงเรียนพึ่งตนเอง ต้องการความร่วมมือจากชุมชนอย่างมาก จึงดำเนินการได้ ความร่วมมือของชุมชนและโรงเรียนจึงมีมากในทุกรูปแบบ ส่วนโรงเรียนพึ่งตนเอง ไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งชุมชนก็สามารถดำเนินการได้ การร่วมมือจึงมีน้อยกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ การร่วมมือของโรงเรียนกับชุมชนมี 3 ระดับ คือ ช่วยจัดให้มีอาคารสถานที่ ช่วยดูแลบุตรหลานในการเรียน และร่วมมือในกิจกรรมการเรียน ของนักเรียนบางอย่าง เช่น การพัฒนาชุมชน เป็นต้น โรงเรียนทุกรูปแบบ (ยกเว้นโรงเรียนพึ่งตนเอง) ทำในระดับแรกและระดับที่ 2 ส่วนในระดับสุดท้ายนั้นมีเฉพาะโรงเรียนครูเดินสอนเท่านั้น

ผลการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียนและต่อชุมชนอื่นเนื่องมาจากปัจจัยของการจัดการศึกษาแต่ละรูปแบบ ผลดังกล่าวนั้นอาจเกิดจากปัจจัยเดียวหรือหลายปัจจัยรวมกันก็ได้ พิจารณาแต่ละรูปแบบได้ดังนี้ การจัดการศึกษาแบบพึ่งตนเอง ผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียน ได้แก่ การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และการมาเรียน โรงเรียนพึ่งตนเอง รับเด็กที่พ่อแม่เต็มใจส่งเข้าเรียน และพ่อแม่พิจารณาแล้วเห็นว่า ช่วยตัวเองได้จึงให้เข้าเรียน เมื่อมาเรียนแล้วพักประจำที่บ้านพัก จึงมาเข้าเรียนสม่ำเสมอ ในด้านสภาพของนักเรียน มีเหตุจากปัจจัยการดำเนินงาน ได้แก่ การอุปประจำ การเรียนการสอนที่นักเรียนต้องนำไปปฏิบัติที่บ้าน การเรียนที่ดำเนินไปตลอดเวลา ครูปฏิบัติงานและดูแลให้ความอบอุ่นนักเรียนตลอดเวลา ในด้านความพร้อมในการเรียนภาษาไทย มีเหตุมาจากการอยู่ร่วมกัน และกระบวนการเรียนการสอน นักเรียนมีโอกาสใช้ภาษาไทยตลอดเวลา ในด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่และส่วนรวม มีเหตุมาจากปัจจัยด้านตัวครูซึ่งให้คำแนะนำตลอดเวลาทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน และปัจจัยด้านการเรียนการสอน โดยการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อสร้างคุณธรรม การช่วยตนเอง การปฏิบัติงานที่บ้าน ตลอดจนการฝึก

การพัฒนา ช่วยสร้างเสริมความรับผิดชอบแก่นักเรียน ผลต่อชุมชน ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชนมีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงานที่นักเรียนต้องปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ทำนา พัฒนาบ้านให้น่าอยู่ และสะอาดชาวบ้านจึงเอาอย่าง

การจัดการศึกษารูปแบบครูเดินสอน ผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียน ได้แก่ การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน การมาเรียน มีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงาน ปัจจัยด้านตัวครู และความร่วมมือกับชุมชน ครูร่วมมือกับชุมชนมอบให้ชุมชนเป็นผู้เกณฑ์ เด็กเข้าเรียน และดูแลการมาเรียนของนักเรียน จึงเกณฑ์เด็กได้ตามเป้าหมาย นักเรียน มาเรียนสม่ำเสมอ ในด้านสภาพของนักเรียน มีเหตุมาจากปัจจัยด้านการเรียนการสอน หรือการดำเนินงาน และปัจจัยด้านการร่วมมือกับชุมชน ครูสอนที่โรงเรียนให้นักเรียนนำไปปฏิบัติที่บ้าน ผู้ปกครองช่วยดูแลแทนครู สภาพของนักเรียนจึงเปลี่ยนไปในทางที่ดี ในด้าน ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย มีเหตุจากปัจจัยการเรียนการสอน และปัจจัยด้านตัวครู โรงเรียนสนใจการสอนภาษาไทยเป็นพิเศษ ในด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม มีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงาน การร่วมมือกับชุมชน กล่าวคือ ครูสอนที่โรงเรียนให้นักเรียนนำไปปฏิบัติที่บ้าน ผู้ปกครองช่วยดูแล ทำเป็นประจำจนกลายเป็นความรับผิดชอบ ผลต่อชุมชน มีเหตุมาจากปัจจัยด้านตัวครู การดำเนินงาน และการร่วมมือกับชุมชน ครูเป็นผู้ให้ความรู้โดยตรง การเรียนการสอนให้นักเรียนนำไปปฏิบัติที่บ้าน ให้ผู้ปกครองช่วยดูแล ผู้ปกครองเรียนรู้ไปด้วยในขณะช่วยเหลือบุตร โดยเฉพาะในด้านสภาพของชุมชน มีเหตุมาจากกิจกรรมการเรียน เพราะนักเรียนเรียนแล้วนำไปปฏิบัติที่บ้าน หรือร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียน ซึ่งทำให้ได้ทั้งความรู้และพัฒนาชุมชนไปด้วย

การจัดการศึกษารูปแบบครูคนเดียว การดำเนินงานคล้ายกันกับโรงเรียนครูเดินสอน ผลที่เกิดขึ้นมีเหตุจากปัจจัยที่คล้ายกัน แต่ความร่วมมือกับชุมชนน้อยกว่าโรงเรียนครูเดินสอน การเกณฑ์เด็กจึงไม่ได้ตามเป้าหมาย

การจัดการศึกษารูปแบบปกติ ผลการศึกษาที่มีต่อนักเรียน ในด้านการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนและการมาเรียน มีเหตุมาจากปัจจัยเกี่ยวกับครูและการดำเนินงาน ครูเป็นผู้

เกณฑ์เล็กเข้าเรียนเอง และดูแลการมาเรียนของนักเรียนเอง ในด้านสภาพทั่ว ๆ ไป มีเหตุมาจากปัจจัยในด้านการเรียนการสอน คือ นักเรียนได้รับการฝึกให้ทำความสะอาดตนเอง และเครื่องแต่งกาย ในด้านความพร้อมในการเรียนภาษาไทย มีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงาน ครูเน้นการสอนภาษาไทยตลอดเวลา ในด้านความรับผิดชอบ มีเหตุมาจากปัจจัยการดำเนินงาน ได้แก่ การสอน หรือการชี้แนะให้นักเรียนปฏิบัติงาน ผลต่อชุมชน มีเหตุมาจากปัจจัย 3 อย่าง คือ ครู การดำเนินงาน และการร่วมมือกับชุมชน ครูอาศัยอยู่ในหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นแหล่งวิชาไปด้วย ในด้านการดำเนินงาน และการร่วมมือกับชุมชน ชาวบ้านมีโอกาสดูแลเรียนรู้จากการร่วมงานกับโรงเรียน

ปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงข้างต้นมีส่วนก่อให้เกิดผลต่อนักเรียนและต่อชุมชนทั้งสิ้น แต่จะส่งผลโดยตรงหรือโดยอ้อมเท่านั้น กล่าวโดยสรุปไม่มีปัจจัยใดปัจจัยเดียวที่ก่อให้เกิดผลทางการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนมากผลดังกล่าวเกิดจากหลายปัจจัยร่วมกัน

อภิปราย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏว่า การจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ คือ ฟังตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว และแบบปกติ มีผลต่อการศึกษาของนักเรียนและต่อชุมชนแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งผลอันนี้เกี่ยวเนื่องกับผลที่มีต่อนักเรียนคนหนึ่ง และผลที่มีต่อชุมชนอีกคนหนึ่ง คือ

ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ ที่มีต่อนักเรียน

การจัดการศึกษาภาคบังคับรูปแบบต่าง ๆ มีผลต่อนักเรียนในด้านสภาพของนักเรียน ในด้านการเกณฑ์เล็กเข้าเรียน และการมาเรียนของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งได้แก่ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม ผลดังกล่าวมีดังนี้

สภาพทั่วไปของนักเรียน สภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียนทั้งด้านความสะอาด สุขภาพ พฤติกรรมของนักเรียน ตลอดจนความร่าเริงแจ่มใส และการแสดงออก คล้ายคลึงกันมากในทุกรูปแบบ ยกเว้นโรงเรียนครูคนเดียวที่สภาพทั้ง กล่าวคือกว่า ที่อื่น ที่สภาพของนักเรียนคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมากนั้นเพราะในระยะแรกของการเปิด โรงเรียน นักเรียนพูดภาษาไทยไม่ได้ ครูจึง เน้นสอนภาษาไทย ในวิชาอื่นยังไม่สามารถ สอนได้ ครูจึงสอนในสิ่งที่ เป็นภาคปฏิบัติ เช่น สอนท่าความสะอาดร่างกาย เครื่อง แต่งกาย ร่างกาย และเครื่องแต่งกายจึงสะอาด ในด้านภาษาต้องฝึกพูดด้วย ครูสอน ให้นักเรียนออกไปพูดหน้าชั้นทุกวัน (แทนการเสนอข่าว) ซึ่งทำให้นักเรียนเรียนภาษา ได้เร็วขึ้น และกล้าแสดงออกอีกด้วย ครูต้องคอยช่วยแนะนำแก้ไขตลอดเวลา เป็นการ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนได้อย่างดี โรงเรียนครูคนเดียวนั้นสภาพของ นักเรียนดีกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ เพราะครูต้องทำงานหนักมาก ครูคนเดียวสอน นักเรียน 48 คน โอกาสที่ครูจะช่วยเหลือนักเรียนนั้นน้อยกว่าครูที่สอนนักเรียนน้อย ๆ ซ้อนเป็น เหตุสำคัญทำให้เกิดการแตกต่างกันขึ้นในสภาพทั่ว ๆ ไปของนักเรียน

การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนและการมาเรียนของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ในข้อนี้มีสิ่งที่ต้องคำนึงประการสำคัญ คือ สถิติจำนวนนักเรียนในวัยเรียนที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนสำรวจไว้เมื่อต้นปี 2525 เป็น เป้าหมาย ส่วนจำนวนเด็กเข้าเรียนที่เกณฑ์ได้นั้นรวบรวมจากหลักฐานของ โรงเรียน จากวันสำรวจถึงวันเกณฑ์เด็กเข้าเรียนห่างกันประมาณ 1 ปี ในระหว่างปีเขาได้ ย้ายถิ่นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวเขาที่มีอาชีพปลูกฝิ่นในหุบเขาน้ำที่จัดตั้งโรงเรียน ครูคนเดียว ทั้ง 2 หุบเขาน้ำ ไค้แก โรงเรียนบ้านเอ เอส และโรงเรียนบ้านกุดสามสิบ ชาวเขามีอาชีพปลูกฝิ่นเป็นอาชีพหลัก คนเหล่านี้จะอพยพไปหาที่ทำกินใหม่เสมอ และในปี 2525 ชาวเขาใน 2 หุบเขาน้ำนั้นย้ายถิ่นกันมาก 2 หุบเขาน้ำนี้เกณฑ์เด็กได้เพียงร้อยละ 43.51 และ 63.64 เท่านั้น เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับชาวเขาเผ่ามั่ว และลีซอ คือ ไม่นิยมให้ลูกผู้หญิงเข้าโรงเรียน ชาวเขาทั้ง 3 เผ่านี้ยังนิยมมีภรรยา

หลายคน และภรรยาเป็นผู้ช่วยประกอบอาชีพ การมีภรรยามากช่วยให้มีคณงานเพิ่มขึ้นด้วย การแต่งงานผู้หญิงต้องไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย พ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ไ้ประโยชน์จากลูกผู้หญิง จึงไม่สนับสนุนให้เข้าโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า ที่โรงเรียนครูคนเดียว (บ้านเอ เอส) นักเรียนที่เข้าเรียนทั้งหมด 34 คน เป็นหญิงเพียง 8 คนเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเกณฑ์เด็กเข้าเรียนไม่ไ้ครบถ้วน สิ่งที่น่าสังเกตมากสำหรับชาวเขา 2 เผ่าดังกล่าว คือ ไม่ชอบการบังคับ ไม่ชอบปฏิบัติตามกฎหมาย การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนตามกฎหมาย หรือดำเนินการตามกฎหมายอาจจะพากันอพยพไปหาที่อยู่ใหม่ โรงเรียนครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ เกณฑ์เด็กเข้าเรียนไ้มากกว่าเป้าหมาย เป็นผลมาจากผู้ปกครองสนใจอยากให้บุตรหลานเข้าโรงเรียน จึงส่งบุตรหลานอายุต่ำกว่าเกณฑ์ 1 ปี เข้าเรียนด้วย ในด้านการมาเรียนของนักเรียน พบว่า เป็นไปตามเป้าหมาย ไม่มีโรงเรียนรูปแบบใดที่เด็กมาเรียนน้อยกว่าเป้าหมาย แสดงว่าชาวเขาที่ส่งลูกเข้าเรียนนั้นสนใจให้ลูกเข้ารับการศึกษาย่างแท้จริง

ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ถ้าพิจารณาจากการวัดตัวแปร 2 ตัว คือ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยตัวหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแปรในด้านสติปัญญา และความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมอีกตัวแปรหนึ่ง เป็นตัวแปรทางค่านิยม จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่ามัธยิมเลขคณิตโดยใช้ $t - test$ และพิจารณาจากมัธยิมเลขคณิตแล้ว ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมของนักเรียนโรงเรียนฟิ่งตนเอง สูงกว่ารูปแบบอื่น ๆ ทั้งหมด และโรงเรียนปกติต่ำกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ทุกรูปแบบ ทั้งนี้เป็นเหตุผลพิจารณาไ้ดังนี้

ความแตกต่างซึ่งมีผลมาจากลักษณะเฉพาะของ รูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน โรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ ก่อให้เกิดการแตกต่างกันในทางปฏิบัติ โรงเรียนฟิ่งตนเอง เป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนชาวเขาหลายเผ่าอยู่ร่วมกัน การเรียนดำเนินไปตลอดเวลานักเรียนต้องใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารกับครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกัน จึงเป็นโอกาสให้นักเรียนฝึกการใช้ภาษาไทยอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์ยืนยันว่ามีความลำบาก

ในเรื่องการสื่อสารมาก โดยเฉพาะในตอนแรกที่นักเรียนมาอยู่ใหม่ ๆ เท่านั้น หลังจากนั้น นักเรียนภาษาไทยพอสื่อสารกันได้ แม้ว่าเพื่อนร่วมบ้านเป็นชาวเขาเผ่าเดียวกันบ้าง มีโอกาสพูดภาษาถิ่นบ้าง ก็ยังมีโอกาสเรียนภาษาไทยมากกว่าโรงเรียนในรูปแบบอื่น

โรงเรียนในรูปแบบอื่นอีก 3 รูปแบบ คือ ครูเดินสอน ครูคนเดียว และแบบปกติ ครูมีโอกาสอยู่กับนักเรียนประมาณวันละ 5 - 6 ชั่วโมงเท่านั้น โอกาสหรือเวลาที่ครูใช้ เพื่อสอนนักเรียนน้อยกว่าในรูปแบบพึ่งตนเองมาก ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เด็กที่เรียนอยู่ในกลุ่มชาวเขาเผ่าเดียวกัน ใช้ภาษาถิ่นตลอดเวลา ยกเว้นในเวลาเรียน และเวลาพูดกับครูเท่านั้น ในด้านความรับผิดชอบหน้าที่และส่วนรวมนั้น นักเรียนในโรงเรียนพึ่งตนเองอยู่รวมกันต้องช่วยกัน และช่วยตัวเองตลอดเวลาที่สำคัญที่สุดโรงเรียนแบบพึ่งตนเองนี้มีเป้าหมายที่ฝึกให้ช่วยตัวเองให้ได้ตั้งแต่การหาเลี้ยงตัวเองในระหว่างที่เรียน และจนตลอดชีวิต เด็กที่โรงเรียนนี้จึงต้องกินนอนแต่เช้าทำอาหารรับประทานกันเอง ดูแลความสะอาดบ้าน ช่วยกันทำการเกษตร เพื่อให้มีอาหารรับประทานและทุกคนต้องไปทำนา เพื่อให้ได้ข้าวพอเลี้ยงคนในครอบครัว (ในบ้านเดียวกัน) การทำงานของนักเรียนต้องศึกษาไปด้วย ต้องเรียนรู้ว่าทำอะไรงานที่แท้จริงได้ผลผลิตสูง นอกจากนั้นยังต้องสร้างกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงานทุกอย่าง มีการทบทวนกฎเกณฑ์เหล่านั้นตลอดเวลา นักเรียนต้องประเมินผลการปฏิบัติงานบ่อย ๆ เพื่อทราบว่าใครทำอะไรไม่ถูกต้องตามข้อตกลงอย่างไร เพื่อแก้ไขต่อไป ปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำทุกวันนักเรียนจึงค่อย ๆ พัฒนาความรับผิดชอบมากขึ้น ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้ความรับผิดชอบของนักเรียนในโรงเรียนแบบพึ่งตนเองสูงกว่ากลุ่มอื่น ในโรงเรียนครูเดินสอน และครูคนเดียว นักเรียนเดินเรียนในปีแรกเรียนหนักทางภาษาไทยเพื่อสื่อสารกันเข้าใจ กลุ่มวิชาอื่นเรียนเล็กน้อย และเรียนหนักไปทางปฏิบัติ เช่น ทำความสะอาดร่างกาย เลื่อนผ้าบ้านเรือน ปลูกพืชผักสวนครัว ได้รับความฝึกให้ปกครองกันเอง และฝึกความรับผิดชอบน้อยกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพึ่งตนเอง

ความแตกต่างซึ่งมีผลมาจากปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการหลังจากจัดตั้งโรงเรียนประมาณ 6 เดือนเศษ ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานนั้นยังขาดแคลนมาก การดำเนินงานในแต่ละรูปแบบจึงไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนตามหลักการ จุดอ่อนเหล่านี้ก่อให้เกิดความแตกต่างในผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อนักเรียนด้วย ปัจจัยที่สำคัญมีดังนี้

ครู ปัจจัยที่เกี่ยวกับครูและมีความสัมพันธ์ต่อผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ ภาระในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนพึ่งตนเอง ครูคนหนึ่งสอนนักเรียนประมาณ 6 คน มีภาระน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับโรงเรียนอื่น ๆ เช่น โรงเรียนครูคนเดียว ครูหนึ่งคนสอนนักเรียน 48 คน ครูคนหนึ่งรับผิดชอบนักเรียน 6 คนนั้นย่อมมีเวลามาก และเอาใจใส่เด็กได้ทั่วถึงทุกคน รู้จักเด็ก และปัญหาของเด็กได้อย่างครบถ้วน โอกาสในการฝึกสอนมีมาก มองในแง่นี้เห็นได้ว่าโรงเรียนแบบพึ่งตนเองในระยะเริ่มต้นนั้น เด็กมีโอกาสดูเรียนมากกว่าเด็กในโรงเรียนแบบอื่น ๆ หรือมองภาระของงานที่คิดเป็นชั่วโมงทำงาน ครูโรงเรียนแบบพึ่งตนเองต้องปฏิบัติงานวันละไม่น้อยกว่า 15 ชั่วโมง ในขณะที่โรงเรียนประเภทอื่น ๆ ปฏิบัติงานไม่เกิน 8 ชั่วโมง โดยหลักการนั้น ครูโรงเรียนแบบพึ่งตนเองทำงาน (เมื่อคิดเป็นชั่วโมง) นานกว่าครูโรงเรียนอื่น แต่ในการปฏิบัตินั้น ไม่มีภาระที่ต้องปฏิบัติตลอดทั้ง 15 ชั่วโมง โดยที่ครูฝึกให้นักเรียนทำงานเอง ปกครองกันเอง ต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดในระยะแรก ๆ เมื่อนักเรียนปฏิบัติงานเองได้ ปกครองกันเองได้ ครูจึงมอบภาระงานให้นักเรียนทำกันเองมากขึ้น ครูคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ และคอยช่วยเหลือแนะเป็นครั้งคราวเท่านั้น ในระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลนี้ ภาระของครูเริ่มลดลงแล้ว อย่างไรก็ตามในระยะต้น ๆ นั้นครูต้องทำงานหนักมาก แต่ภาระหนักของครูที่ปฏิบัติกับเด็กจำนวนน้อย นักเรียนมีโอกาสดูเรียนมากขึ้น มากกว่าโรงเรียนที่ครูมีภาระ (เป็นชั่วโมง) น้อย แต่นักเรียนที่ครูสอนมีจำนวนมาก นักเรียนคนหนึ่ง ๆ จึงมีโอกาสดูเรียนน้อย ซ้อนเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผลของการจัดการศึกษาแบบพึ่งตนเองสูงกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่นในเรื่องนี้มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ที่โรงเรียนปกติ 2 โรงเรียน ครูคนหนึ่งสอนนักเรียน 15 คน

แต่ผลการศึกษาทั้งด้านสติปัญญา (ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย) และด้านคุณธรรม (ความรับผิดชอบ) ต่ำกว่าโรงเรียนในรูปแบบอื่นทั้งหมด การวิจัยครั้งนี้ยังอธิบายปัญหานี้ไม่ได้

หลักสูตร แผนการสอน สื่อการเรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แต่เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว สิ่งดังกล่าวไม่แตกต่างกันมากในโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ สิ่งที่แตกต่างกัน และเป็นตัวการให้ผลสัมฤทธิ์สูง ได้แก่ การให้โอกาสครูปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเอง จากการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนทุกรูปแบบ ยอมรับว่าได้ปรับปรุงเนื้อหาและกระบวนการเรียนตามความจำเป็น ครูโรงเรียนครูเดินสอน ร่วมกันปรับแผนการสอนทุกเดือน ปรับครั้งหนึ่งใช้ไปได้หนึ่งเดือน ทำเช่นนี้โดยตลอด เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอเป็นที่ปรึกษา ครูโรงเรียนครูคนเดียวจัดให้มีการปรับแผนเช่นกัน แต่ครูทำเองตามที่ครูเห็นสมควร ครูโรงเรียนปกตินั้นปรับปรุงแผนการสอนเช่นเดียวกับครูโรงเรียนครูคนเดียว จากการสัมภาษณ์การปรับแผนการสอนของโรงเรียนทั้ง 2 รูปแบบที่กล่าวแล้วนี้ ไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน เมื่อครูเห็นว่าเด็กมีความจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งใดครูก็จัดสอนให้ เมื่อเป็นเช่นนั้นการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับความเข้าใจและเอาใจใส่ของครูมาก งานวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมไปไม่ถึงจุดดังกล่าวนั้น แต่อย่างไรก็ตามผลในด้านความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบ โรงเรียนแบบปกติต่ำกว่ารูปแบบอื่นทุกโรงเรียน

ผลการจัดการศึกษามักมีคัมภีร์ที่มีต่อชุมชน

ผลการจัดการศึกษาที่มีต่อชุมชนนี้ ผู้วิจัยศึกษาผลที่เกิดกับสภาพชุมชนโดยส่วนรวม ได้แก่ ความเจริญของชุมชน และศึกษาผลที่เกิดกับสมาชิกในชุมชน หรือความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน ทั้งส่วนรวมและศึกษาเฉพาะในเรื่องความรู้ทางวิชาการ ในด้านความเจริญของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เสนอในรูปการบรรยาย แต่ความรู้ทางวิชาการ ได้ศึกษาความแตกต่างโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดตัวแปรเดียว

ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนในกลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม (รวมกลุ่มควบคุม) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม โดยเปรียบเทียบทีละคู่ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นส่วนมาก เมื่อพิจารณาที่มีชนิดพิเศษแล้ว ปรากฏว่า ในการพิจารณาเปรียบเทียบ 5 กลุ่ม (รวมกลุ่มที่ไม่เคยจัดบริการการศึกษา) กลุ่มควบคุม มีความรู้ทางวิชาการต่ำที่สุด หมายความว่า ความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ สูงกว่าความรู้ทางวิชาการของสมาชิกในชุมชนที่ไม่มีการจัดการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบแล้ว สมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว มีความรู้ทางวิชาการสูงกว่าทุกกลุ่ม รองลงมา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนพึ่งตนเอง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากเหตุผลต่อไปนี้

ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชน ความเปลี่ยนแปลงในสภาพของชุมชนหรือความเจริญของชุมชนในค่านาสารภูมิโลก สภาพความเป็นอยู่ และการทำการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปน้อยมาก ในค่านาสารภูมิโลก โดยเฉพาะในเรื่องน้ำกินน้ำใช้ มีเปลี่ยนแปลงบ้างในหอยมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว และหอยมบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว ได้จัดทำบริเวณบ่อน้ำให้สะอาด เหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงในค่านาสารภูมิโลก เป้าหมายของโรงเรียนทั้ง 2 รูปแบบ คือ ครูคนเดียว และครูคนเดียว มีวัตถุประสงค์รองเพื่อพัฒนาชุมชน โรงเรียนจึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จึงให้มีการจัดทำความสะอาดบริเวณบ่อน้ำขึ้น ในค่านาสภาพความเป็นอยู่ ทั้งค่านาสภาพความเป็นอยู่ การกินอยู่ และการเจ็บป่วย หอยมบ้านที่ตั้งโรงเรียนพึ่งตนเอง เปลี่ยนแปลงมากกว่า หอยมบ้านที่ตั้งโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำหอยมบ้านก็เห็นว่า หัวหน้าครัวเรือน หรือครูก็ตามยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในโรงเรียนพึ่งตนเองมีน้อยมาก ผลดังกล่าวอาจเกิดจากเหตุอื่นได้ เช่น เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ในโครงการพระราชดำริ เป็นต้น ในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว และชุมชนที่

จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดี่ยว พุทธิกรรมของชาวบ้านเปลี่ยนไปบางประการ เช่น การรักษาความสะอาดของร่างกาย บ้านเรือน บริเวณบ้าน เครื่องใช้ในบ้าน ทั้งนี้ เป็นเพราะเป้าหมายรองของโรงเรียนทั้ง 2 รูปแบบนี้ให้ช่วยพัฒนาชุมชนด้วย ผลที่เปลี่ยนแปลงจึงเกิดจากการปฏิบัติงานตามเป้าหมายรอง การเลิกสูบบุหรี่ เริ่มมีพื้นที่ หอสมุดบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูเดินสอน ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของรูปแบบจัดการศึกษา โรงเรียนครูเดินสอนเช่นกัน ในด้านทำการเกษตรนั้นยัง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็น ได้ชัดเจน

ความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน ความเปลี่ยนแปลงในด้านสภาพของ สมาชิกในชุมชนมีเพียงเล็กน้อย เช่น การรู้จักทำความสะอาดบ้านเรือน เครื่องใช้ ในครัวเรือน บริเวณบ้าน ทำความสะอาดร่างกาย ซึ่งเริ่มเปลี่ยนแปลงให้เห็นใน หอสมุดบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูเดินสอน และหอสมุดบ้านที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดี่ยว เหตุผลเพราะการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 2 รูปแบบ มีวัตถุประสงค์รองเพื่อพัฒนา ชุมชนด้วย ดังกล่าวมาแล้วตอนต้น

ความรู้ทางวิชาการ ความรู้ทางวิชาการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก

ความแตกต่างมีผลมาจากลักษณะของรูปแบบของการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน รูปแบบในการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ คือ ห้างตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดี่ยว และแบบปกติ มีวิธีดำเนินงานแตกต่างกันดังกล่ามาแล้วในตอนต้น แต่ละ รูปแบบมีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนแตกต่างกัน ความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนและชุมชนช่วยให้ชุมชนได้เรียนรู้จากโรงเรียนด้วย โดยเฉพาะในโรงเรียน ครูเดินสอนและครูคนเดี่ยว ยังมีวัตถุประสงค์รองช่วยพัฒนาชุมชนอีกด้วย ชุมชนที่จัดตั้ง โรงเรียนครูคนเดี่ยว ประชาชนมีความรู้ทางวิชาการสูงกว่ากลุ่มอื่นทุกกลุ่ม เนื่องมาจากการดำเนินงานเพื่อจัดตั้งโรงเรียน และดำเนินงานในโรงเรียนตั้งแต่เริ่มแรกต้องอาศัย ความร่วมมือจากประชาชน เริ่มตั้งแต่จัดสร้างอาคารเรียนชั่วคราว จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก ม้านั่งนักเรียน จนกระทั่งการร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน บริเวณ

โรงเรียน ร่วมมือกับโรงเรียนในการดูแลเด็กนักเรียนให้ปฏิบัติตามที่ครูอบรมฝึกสอน
ช่วยนักเรียนปฏิบัติงานที่บ้านทั้งทำความสะอาดเครื่องใช้ในบ้าน บริเวณบ้าน ตลอดจน
ช่วยนักเรียนปลูกพืชสวนครัวที่บ้าน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชาวบ้านเรียนรู้โดยทางอ้อม ทำให้
ประชาชนในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียวมีความรู้ทางวิชาการสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ใน
กรณีประชาชนในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้งตนเองมีความรู้ทางวิชาการสูงเป็นอันดับสองนั้น
มีเหตุผลที่จะอธิบายได้ 2 ประการ คือ ประการแรก โรงเรียนในรูปแบบพึ่งตนเองนี้
มิได้มีเป้าหมายประสงค์ที่จะช่วยพัฒนาชุมชน แต่จะมุ่งฝึกอบรมนักเรียนให้พึ่งตนเอง
โรงเรียนจึงต้องทำนาเพื่อให้ได้ข้าวพอรับประทาน ปลูกผักทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ไว้
เป็นอาหาร ประชาชนที่อยู่ในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเองเรียนรู้จากการได้พบเห็น
หรือจากการที่ได้มีโอกาสมาติดต่อกับโรงเรียนด้วยเหตุใด ๆ หรือสนใจมากก็ได้ เหตุผล
ประการที่สอง ชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนแบบพึ่งตนเองนี้ตั้งอยู่ห่างจากโครงการพระราชดำริ
ประมาณ 3 กิโลเมตร ชาวบ้านในชุมชนเดินทางโครงการพระราชดำริเป็นประจำ
หลายคนเป็นคณงานของโครงการพระราชดำริด้วย จึงเรียนรู้จากโครงการพระราชดำริ
ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ปรากฏจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากยืนยันว่าได้ความรู้จาก
บุคคลหลายประเภท เช่น เกษตร อนามัย หมอ ไม่มีผู้ให้สัมภาษณ์คนใดบอกว่าได้
ความรู้จากครูหรือโรงเรียน จึงพอสรุปได้ว่า ความรู้ทางวิชาการของประชาชนในชุมชน
ที่จัดตั้งโรงเรียนพึ่งตนเองนั้นสูงเป็นอันดับสองนั้น เพราะเหตุอื่นมากกว่าการจัดตั้ง
โรงเรียนพึ่งตนเอง

ความแตกต่างซึ่งมีผลมาจากเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนเป็นเป้าหมายรองของ
โครงการจัดการศึกษาภาคบังคับของโรงเรียนครูคนเดียวและครูคนเดียว เป้าหมายรอง
ดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติ 2 ทางด้วยกัน คือ ทางอ้อมหรือทางกิจกรรมการเรียนของ
นักเรียน การนำเอาสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติที่บ้าน เช่น ทำความสะอาดบ้าน บริเวณบ้าน
ปลูกพืชผักสวนครัวที่บ้าน ให้ผู้ปกครองช่วยบุตรหลานปฏิบัติงาน นอกจากนั้นยังมีกิจกรรม
การเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนซึ่งนักเรียนต้อง เรียน และต้องปฏิบัติเป็นระยะเวลานาน

(สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2525 ง.) และมุ่งหวังให้ผู้ปกครอง
ร่วมปฏิบัติด้วย ส่วนทางตรง ได้แก่ การที่ครูซึ่งเป็นผู้นำในชุมชนให้คำแนะนำและ
ช่วยเหลือชาวบ้านโดยตรง เช่น การจักให้ไม้ไผ่คั้น น้ำใช้ มีส้วม การทำการเกษตร
แนวใหม่ เป็นต้น ในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งโรงเรียนนั้น โรงเรียนทำหน้าที่
ได้บ้าง โรงเรียนครูคนเดียวทำหน้าที่ได้ดีกว่าโรงเรียนครูเงินเดือน ประชาชนจึงมี
ความรู้ทางวิชาการสูงกว่า ส่วนโรงเรียนครูเงินเดือน มีความรู้ทางวิชาการต่ำสุด
โรงเรียนมุ่งเน้นการสอนภาษาไทยก่อน จึงได้ดำเนินงานในด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนา
ชุมชนเป็นส่วนน้อย

ผลต่อนักเรียนและชุมชน กับปัจจัยการดำเนินงานของการจัดการศึกษาแต่ละรูปแบบ

โรงเรียนพึ่งตนเอง โรงเรียนพึ่งตนเองมีผลต่อนักเรียนทั้งด้านสภาพทั่ว ๆ ไป
การมาเรียน ความพร้อมในการเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบสูงกว่ารูปแบบ
อื่น ๆ ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะปัจจัยในการดำเนินงานคือการจัดการศึกษารูปแบบอื่น
โดยเฉพาะปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลต่อนักเรียนโดยตรง ได้แก่ ภาระของครู ครูใช้เวลา
ปฏิบัติงานมาก แต่รับผิดชอบนักเรียนจำนวนน้อย เด็กนักเรียนจึงมีโอกาสเรียนรู้กับครู
ได้มาก ในด้านการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเรียนการสอน โรงเรียน
พึ่งตนเองได้นำเอาการเรียนการสอน และการดำรงชีวิตรวมเป็นเรื่องเดียวกัน นักเรียน
ได้เรียนรู้และนำความรู้ไปพัฒนาชีวิตตลอดเวลา ผลการศึกษาทุกด้านจึงสูงกว่ารูปแบบอื่น
แต่เมื่อพิจารณาถลกลงไป พบว่า จุดอ่อนในการดำเนินงานมีอยู่ทุกจุด โดยหลักการแล้ว
ครูต้องปฏิบัติงานตลอดวัน ต้องดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ให้คำแนะนำตลอดเวลา ฝึกให้
นักเรียนปกครองกันเอง ถ้าครูปฏิบัติงานถึงกล่าวด้วยความตั้งใจ และเอาใจใส่ต้องใช้
เวลานานเป็นปีจึงจะปล่อยให้เด็กเรียนปกครองกันเองได้ ในทางปฏิบัติพบว่า ครูโรงเรียน
พึ่งตนเองบางคนปล่อยให้เด็กเรียนปฏิบัติงานตามลำพัง ทั้ง ๆ ที่นักเรียนยังปกครองกันเอง
ไม่ได้ ซึ่งเป็นผลเสียมากกว่าผลดี ในด้านการเรียนการจัดให้มีการเรียนดำเนินไปตลอด
เวลาเหมือนในชีวิตจริง ครูบางคนยังมุ่งให้นักเรียนเรียนรู้เนื้อหาวิชามากกว่าสร้างเสริม

คุณธรรม การเรียนที่โรงเรียนกับชีวิตจริงที่บ้านยังไม่เป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้ไม่ได้ผลเต็มที่ แผนการสอนที่โรงเรียนใช้อยู่เป็นแผนการสอนที่จังหวัดจัดทำขึ้นเพื่อใช้ทั้งจังหวัด แผนการสอนภาษาไทยใช้ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแผนที่จัดทำสำหรับใช้ทั่วประเทศ ไม่เหมาะสำหรับนักเรียนชาวเขา ครูโรงเรียนพึ่งตนเองต้องปรับปรุงใช้ให้เหมาะสม ในทางปฏิบัติครูไม่ได้ปรับปรุงมากนัก ไม่ได้เตรียมการล่วงหน้า การสอนส่วนใหญ่จึงยังไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของชาวเขา และไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของนักเรียน แม้โครงสร้างในการดำเนินงานมีหลักเกณฑ์ที่ดี แต่ในทางปฏิบัติไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ถ้าการดำเนินงานเป็นไปถูกต้องตามหลักเกณฑ์ผลการศึกษาคควรคิดว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จุกอ้อนด้านอื่น ๆ ได้แก่ การขาดแคลนหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน และขาดเงินลงทุนในการทำการเกษตรให้มีรายได้พอเลี้ยงนักเรียนทั้งโรงเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้ลดสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนต่ำลงด้วย ในด้านผลต่อชุมชนนั้น การทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองเป็นแบบอย่างให้แก่ชุมชนได้ พบว่า ชาวบ้านที่อยู่ใกล้โรงเรียนใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรทั้งฤดูฝน และฤดูแล้ง โดยปกตินั้นโรงเรียนมีความร่วมมือกับชุมชนน้อยมาก ถ้าโรงเรียนมีความร่วมมือกับชุมชนมากกว่าที่ปฏิบัติอยู่ ชุมชนอาจได้ประโยชน์และได้รับการพัฒนาอีกมาก

โรงเรียนครูเคินสอน ผลต่อนักเรียนของการจัดการศึกษาในรูปแบบครูเคินสอน เนื่องมาจากการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนนำสิ่งที่เรียนจากโรงเรียนไปปฏิบัติที่บ้าน ให้ผู้ปกครองช่วยดูแล หวังสร้างเสริมคุณธรรมและหวังผลในด้านพัฒนาด้วย แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังกล่าว ครูไม่เข้าใจอย่างชัดเจน ครูจึงเป็นผู้สั่งให้นักเรียนไปปฏิบัติและแจ้งให้ผู้ปกครองช่วยดูแล นักเรียนปฏิบัติตามที่ครูสั่งโดยไม่เข้าใจว่าทำเพื่ออะไร ครูทราบว่านักเรียนทำก็พอใจ นักเรียนจะมีความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไรบ้างครูไม่ทราบ การให้ผู้ปกครองช่วยดูแลนักเรียนปฏิบัติงานในสิ่งที่ผู้ปกครองไม่เคยทำมาก่อน และไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องทำ ผู้ปกครองจึงแนะนำไม่ถูกว่าควรทำอย่างไร จึงไม่ประสบผลสำเร็จทั้งในด้านการสร้างเสริมคุณธรรม และความเปลี่ยนแปลงที่บ้าน ถ้าครูมีความเข้าใจในกระบวนการฝึกนักเรียนอย่างชัดเจน

และสามารถทำให้ผู้ปกครองเข้าใจด้วยแล้ว การฝึกนักเรียนด้วยกระบวนการดังกล่าว ทำให้นักเรียนเรียนรู้ และสร้างเสริมคุณธรรมได้มาก ในด้านการปรับปรุงแผนการสอน ที่ครูต้องทำเป็นประจำทุกเดือนให้ประโยชน์ในด้านการเรียนของนักเรียนมาก แต่เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ครูมากเกินไป อีกประการหนึ่งครูมีประสบการณ์ในเรื่องชุมชนชาวเขาจริง แต่ขาดความรู้ในหลักการการจัดทำแผน แผนจึงไม่ดีเท่าที่ควร การนำเอาแผนที่ไม่สมบูรณ์ไปใช้นั้น ทำให้ผลการเรียนด้อยคุณภาพลงไปด้วย ความขาดแคลนในด้านหนังสือเรียน อุปกรณ์การสอน ยิ่งทำให้คุณภาพการศึกษาค่อยลงไปอีก ในด้านผลต่อชุมชน โรงเรียนร่วมมือกับชุมชนหลายบ้าน ชุมชนควรเรียนรู้จากการร่วมปฏิบัติกิจกรรมกับโรงเรียน แต่พบว่า ผลต่อชุมชนต่ำกว่าโรงเรียนเพียงตนเอง และต่ำกว่าโรงเรียนครูคนเดียว ซึ่งมีกิจกรรมที่ร่วมมือกับชุมชนน้อยกว่า ทั้งนี้พบว่า ครูขาดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมที่ให้เกิดทั้งการเรียนรู้และการพัฒนา

โรงเรียนครูคนเดียว ในโรงเรียนครูคนเดียวครูคนหนึ่งต้องสอนนักเรียนถึง 48 คน ครูเกรงว่านักเรียนไม่สามารถใช้ภาษาไทยสื่อความหมายเข้าใจได้ จึงมุ่งเน้นสอนภาษาไทย ใช้แผนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวเขา แผนดังกล่าวจัดทำขึ้นเพื่อสอนนักเรียนชาวเขาโดยเฉพาะ ทำให้นักเรียนเรียนรู้ภาษาไทยดีขึ้น ถึงอย่างไรก็ตาม จำนวนนักเรียนมากเกินความสามารถของครู นักเรียนจึงมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ค่อนข้างน้อย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตครูสอนโดยการสาธิต ชี้แนะให้นักเรียนไปปฏิบัติที่บ้าน ขอร้องให้ผู้ปกครองช่วยดูแลที่บ้าน แต่ผู้ปกครองไม่เข้าใจจึงไม่ได้ปฏิบัติตามคำขอร้องของครู ครูไม่มีโอกาสได้ติดตามนักเรียนมากนัก ครูไม่มีโอกาสปรับปรุงแผนการสอน นอกจากในขณะสอนอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อช่วยเหลือพฤติกรรมของนักเรียนมีน้อย ปัจจัยด้านอื่นขาดแคลนเช่นเดียวกับโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ผลต่อชุมชน เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและส่งเสริมให้สมาชิกช่วยกันพัฒนาชุมชน อันเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการนี้ด้วย ชาวบ้านจึงเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากครูเป็นอันดับแรก

โรงเรียนปกติ โรงเรียนปกติเป็นโรงเรียนประถมศึกษาทั่ว ๆ ไปที่ผู้วิจัยนำมาเป็นกลุ่มเปรียบเทียบเท่านั้น โรงเรียนที่นำเข้ามาเปรียบเทียบนี้มีความขาดแคลนในด้านการจัดการดำเนินงานเช่นเดียวกับโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ แต่มีครูมากกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น (ยกเว้นโรงเรียนพึ่งตนเอง) ครูคนหนึ่งสอนนักเรียนเพียง 15 คนเท่านั้น ผลการศึกษาที่มีต่อนักเรียนทุกด้านน้อยกว่าโรงเรียนพึ่งตนเอง และโรงเรียนครูคนเดียว มีบางด้านที่น้อยกว่าโรงเรียนครูคนเดียวสอน ในด้านการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน โรงเรียนดำเนินการเอง เนื่องจากครูคนหนึ่งรับผิดชอบนักเรียนจำนวนน้อยจึงสามารถติดตามได้ทั่วถึง ปัจจุบันด้านการเรียนการสอน ครูสอนตามที่ครูเห็นว่าจำเป็น ไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า ไม่มีแผนการสอนใช้เลย

ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัย

การจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ ที่ได้ทำการวิจัยนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ต้นปีการศึกษา 2526 นับถึงวันเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการมาแล้วประมาณ 6 เดือนเศษ การจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบนี้ดำเนินการในชุมชนชาวเขาที่ไม่พูดภาษาไทย การวิจัยนี้จึงมีข้อดีและข้อจำกัดอยู่หลายประการ

ข้อดีของการวิจัยมีดังนี้ ในประการแรก การวิจัยนี้ดำเนินการในระยะต้น ๆ ของการดำเนินการตามโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเป็นรูปแบบที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนคิดขึ้นดำเนินการเฉพาะชาวเขา 3 รูปแบบ (รูปแบบที่ 4 เป็นรูปแบบปกติ) แต่ละรูปแบบมีข้อจำกัดในการดำเนินงานหลายประการ การดำเนินงานการศึกษาทั้ง ๆ ที่มีข้อจำกัดมากนัก อาจไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาได้ การวิจัยครั้งนี้ช่วยให้เห็นว่า สิ่งที่ได้ทำมาระยะหนึ่งนั้นมีแนวโน้มเป็นอย่างไร ในการดำเนินการต่อไปควรปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง ประการที่สอง งานวิจัยนี้ช่วยยืนยันว่าควมวิจัยอันจำกัด แต่มีความจำเป็นต่อจัดการศึกษาเพื่อเด็กชาวเขาที่อยู่กระจัดกระจายเป็นหย่อมเล็กหย่อมน้อยนั้นอาจทำได้โดยการร่วมมืออย่างจริงจังของชุมชน และผลการศึกษาอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ควม ประการที่สาม ตัวแปรด้านคุณธรรม

คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวมนั้น เป็นตัวแปรที่ควรแก่การปลูกฝังให้เกิดขึ้น ในตัวเด็กนักเรียนเป็นอย่างดี การวิจัยครั้งนี้ช่วยยืนยันให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอน นักเรียนเข้าใจว่าการปลูกฝังคุณธรรมในเด็กนั้นทำได้ ถ้าครูมีความเข้าใจ ประการที่สี่ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผลที่เกิดกับชุมชนซึ่งไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของการจัดการศึกษาภาคบังคับ แต่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดการศึกษาภาคบังคับมีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ขึ้นในชุมชนด้วย หรืออีกนัยหนึ่งการศึกษาช่วยพัฒนาชุมชนไปด้วย ประการที่ห้า การวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าในชนบททางไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชาวเขานั้นครูเป็นแหล่งวิชา ที่สำคัญของชุมชน ประการที่หก ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่า การจัดการศึกษาภาคบังคับ สำหรับเด็กชาวเขาในรูปแบบครูเดินสอน หรือครูคนเดียว ซึ่งเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างคุณภาพกว่า รูปแบบปกติ แต่สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้รับการศึกษามีคุณภาพพอยอมรับได้

ข้อจำกัดของการวิจัยมีดังนี้ ประการแรก ระยะเวลาของการดำเนินงานตาม โครงการก่อนการวิจัยสั้นเกินไป ผลของการปฏิบัติงานหลายอย่างยังไม่ปรากฏให้เห็น ผล การวิจัยจึงไม่สมบูรณ์ ประการที่สอง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และใช้ ผู้สัมภาษณ์หลายคน ผู้สัมภาษณ์ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในงานวิจัย และให้ความสำคัญของ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์น้อยกว่าที่ควร ทำให้ข้อมูลไม่ถูกต้องได้ ประการที่สาม การ สัมภาษณ์ชาวเขาที่ต้องใช้ล่าม หรือใช้ภาษาใด อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้มาก ข้อมูลอาจผิดพลาดได้ ประการที่สี่ การศึกษากับชาวเขาหลายเผ่าซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้นั้นอาจแตกต่างกัน เพราะวัฒนธรรมก็ได้ ถึงแม้ชุมชนชาวเขา ที่ทำการวิจัยอยู่ไกลเดี่ยวทางไกลจากสังคมภายนอกก็ตาม ประการที่ห้า ตัวแปรที่ศึกษา บางตัว เช่น สภาพชุมชน หรือความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน เป็นตัวแปรที่ เปลี่ยนแปลงช้า ต้องการเวลาพอสมควร ช่วงระยะเวลา 6 เดือนการพัฒนาโดยทางอ้อม เห็นผลไม่ชัดเจน ในความรู้สึกรักของประชาชนอาจเริ่มคิดเปลี่ยนแปลงแล้วก็ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

การจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ ที่กำลังดำเนินการอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นวิธีการที่จังหวัดนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน คือ ให้เด็กทุกคนที่อยู่ในวัยเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับมีโอกาสเข้าเรียน ถือเป็นความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ละรูปแบบจัดขึ้นได้เหมาะสมกับสภาพของชุมชน โดยเฉพาะรูปแบบครูเดินสอนและครูคนเดียวนั้นต้องจัดอีกมาก ส่วนรูปแบบพึ่งตนเอง และรูปแบบปกติอื่น ไม่อาจจัดเป็นจำนวนมากได้ เพราะเป็นการลงทุนที่สูงและบริการประชากรจำนวนน้อยไม่คุ้มทุน ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไปนี้อยู่บนพื้นฐานความคิดในการรักษารูปแบบในการจัดการศึกษาภาคบังคับทั้ง 3 รูปแบบไว้ต่อไป ข้อเสนอแนะในการวิจัยมีดังนี้

1. การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลของการจัดการศึกษาได้ประโยชน์มาก ถ้าการจัดบริการการศึกษาได้ดำเนินการเป็นระยะเวลานานพอควร และปัจจัยในการดำเนินงานมีพร้อมมูล หรือจัดอยู่ในลักษณะพร้อมที่จะปฏิบัติงานให้ติดต่อได้ การวิจัยครั้งนี้กระทำในขณะที่การดำเนินการต่าง ๆ ยังอยู่ในสภาพที่ไม่ดีพอ ปัจจัยในการดำเนินงานขาดแคลนมาก เพื่อให้งานวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อโครงการจัดบริการการศึกษาภาคบังคับ ควรทำการประเมินโครงการ โดยประเมินทุกขั้นตอนและเป็นระยะ เพื่อหาทางปรับปรุงการดำเนินงาน ซึ่งได้ประโยชน์มากกว่าดำเนินงานไปเป็นเวลานานแล้วจึงทำการวิจัย

2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีใ้คนเอาวัฒนธรรมของชาวเขาแต่ละเผ่าเข้ามาพิจารณาค้น โดยคิดว่าตัวแปรที่ศึกษานั้นไม่เกี่ยวกับวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปรที่ศึกษา ข้อนี้ยังไม่มียะไรยืนยันให้แน่ชัดลงไป จึงควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องนี้อีก โดยการเลือกศึกษาการจัดการศึกษาในวิถีชีวิตกัน แยกศึกษาในชุมชนที่ต่างวัฒนธรรมกัน เช่น การจัดการศึกษาภาคบังคับแบบครูคนเดียวใน 2 ชุมชน คือ ชุมชนเผ่ามั่วที่ดำเนินการอยู่ที่โรงเรียนบ้านเอ เอส และชุมชนเผ่าลีซอที่ดำเนินการอยู่ที่โรงเรียนบ้านก๊อสามสิบ การเปรียบเทียบเช่นนี้จะพบว่ากว่าวิธีการดำเนินการจัดการศึกษาแบบเดียวกัน

แต่จัดดำเนินการในชุมชนที่ต่างวัฒนธรรมกัน ผลของการจัดการศึกษาจะเป็นอย่างไร หรือจะศึกษาผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านห้วยसान (เผ่ามูเซอ) กับโรงเรียนบ้านไม้สาเป (เผ่ากะเหรี่ยง) ทั้งสองโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนในรูปแบบปกติเช่นเดียวกัน ผลที่ได้ อาจช่วยตอบปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือเปรียบเทียบผลการจัดการศึกษาในชุมชนที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน แต่มีวิธีการจัดการศึกษาต่างกัน เช่น โรงเรียนบ้านไม้สาเป (แบบปกติ) และโรงเรียนบ้านห้วยปูเลย (แบบครูเดินสอน) ทั้งสองชุมชนนี้เป็นกะเหรี่ยงด้วยกัน ซึ่งอาจได้คำตอบว่าวิธีการที่ต่างกัน แต่จัดในชุมชนที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน ให้ผลแตกต่างกันหรือไม่

3. ควรจะศึกษาตัวแปรที่สำคัญ ๆ เช่น ความสำนึกในความเป็นไทย ความรัก และห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นนักพัฒนา ตัวแปรเหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชนชาวเขา การทำการวิจัยในครั้งแรกว่า ชาวเขามีลักษณะดังกล่าวนี้มากน้อยเพียงไร ระยะต่อมาอาจพบว่าเปลี่ยนแปลงไปเท่าไร อะไรเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นข้อคิดที่ได้นำเอาไปพัฒนาชาวเขาได้มาก

4. จากผลการวิจัยยืนยันว่า การจัดการศึกษาภาคบังคับในรูปแบบใหม่ทั้ง 3 รูปแบบ คือ แบบพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเดียว เป็นรูปแบบที่มีข้อจำกัดบางประการ แต่ผลการดำเนินงาน ปรากฏว่า ผลการศึกษาแตกต่างจากแบบปกติ จึงควรได้ทดลองทำในรูปแบบดังกล่าวนี้อีก แต่ควรจัดให้มีปัจจัยที่จำเป็นอย่างครบถ้วน เช่น มีแผนการสอน ชุดการสอน อุปกรณ์ที่จำเป็นอื่น ๆ พร้อมทั้งจะช่วยให้ความสะดวกแก่ครูซึ่งสอนเพียงคนเดียว จัดฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างชัดเจน จัดสรรงบประมาณให้พอแก่ความต้องการ จัดการนิเทศติดตามผลอย่างใกล้ชิด ใช้ระยะเวลาดำเนินการสัก 2 ปี หรือ 3 ปี อาจตอบปัญหาเรื่องรูปแบบได้ชัดเจน

5. ในด้านการพัฒนาชุมชนชาวเขานั้นไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของการศึกษาภาคบังคับ แต่การศึกษาภาคบังคับที่จัดในชุมชนนั้นพัฒนาไปไม่ได้ ถ้าชาวเขาไม่พัฒนาไปด้วย จำเป็นดังกล่าวนี้นี้จึงต้องหาทางช่วยพัฒนาชาวเขาไปด้วย ในขณะที่จัดบริการการศึกษาภาคบังคับ ผลพลอยได้ก็คือ ชาวเขาได้รับการพัฒนา จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชาวเขา

เรียนรู้จากครูจากโรงเรียน แล้วนำไปปฏิบัติ เช่น วิทยุหนุ่มสาวเมื่อเห็นน้อง ๆ ทำความสะอาดร่างกาย อาบน้ำฟอกสบู่ สระผม วิทยุหนุ่มเหล่านั้นเขาอย่างเด็กนักเรียน เรื่องไม่ถึงขบะหรือของเสียไม่เป็นที่น่าไปปฏิบัติที่บ้าน ผู้ปกครองเขาอย่างค่อย ๆ ซักคิดในเรื่องนี้คือ ควรทำการวิจัยว่าชาวเขาชอบเลียนแบบในเรื่องใดบ้าง และในลักษณะใด เขาจึงพอใจปฏิบัติ หรือในลักษณะใดเขาไม่ยอมรับ ถ้าสามารถหาข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ได้ การนำเอามาจัดหลักสูตรเพื่อให้เด็กเรียนและพัฒนาชาวเขาไปด้วย

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาทั้งผลและปัจจัยในการดำเนินงานเปรียบเทียบกันทั้ง 4 รูปแบบแล้ว โรงเรียนพึ่งตัวเอง เป็นรูปแบบที่ให้ประโยชน์สูงกว่ารูปแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนสูงกว่าทุกรูปแบบ ในด้านผลต่อชุมชน ยังช่วยพัฒนาชุมชนโดยทางอ้อมได้ด้วย จุดอ่อนของโรงเรียนพึ่งตนเองอยู่ที่การลงทุนสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเลี้ยงดูนักเรียน รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาภาคบังคับกับรูปแบบพึ่งตนเองได้มากนัก

รูปแบบครูเดินสอน เมื่อพิจารณาปัจจัยในการจัดการศึกษา กับผลต่อนักเรียนและต่อชุมชนแล้ว ยังสมควรให้ดำเนินการต่อไป ถ้าสามารถปรับปรุงปัจจัยในการดำเนินงานให้ดีขึ้น จัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยเหลือครูให้มากขึ้น อบรมครูให้เข้าใจหลักการและวิธีการอย่างชัดเจน รูปแบบนี้คงใช้ได้

รูปแบบครูคนเดียว ผลต่อนักเรียนและชุมชนไม่ดีเท่าโรงเรียนพึ่งตนเอง แต่อยู่ในระดับที่ดีกว่าโรงเรียนปกติ จึงควรดำเนินการต่อไป แต่ต้องแก้ไขในด้านปัจจัยการดำเนินงาน เพื่อช่วยเหลือครู เมื่อปัจจัยการดำเนินงานดีขึ้น ผลการศึกษาก็สูงขึ้นด้วย

รูปแบบปกติ ผลต่อนักเรียนและต่อชุมชนต่ำกว่าทุกรูปแบบ โดยหลักการแล้วโรงเรียนปกติควรมีผลต่อนักเรียนดีกว่าทุกรูปแบบ ผลการวิจัยครั้งนี้เพียงชี้ให้เห็นว่ามีข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน แต่ไม่ได้ศึกษาลึกลงไปว่าบกพร่องในเรื่องใด อย่างไรก็ตาม

โรงเรียนปกติของกำเนินการต่อไป สิ่งที่ต้องทำต่อไปคือศึกษาข้อบกพร่อง หรือปัญหาของโรงเรียนให้ชัดเจน แล้วหาวิธีการแก้ไขเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

การจัดบริการการศึกษาภาคบังคับทั้ง 4 รูปแบบ ที่กำลังดำเนินการอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนขณะนี้ ต้องดำเนินการต่อไปอีก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้อีกมาแล้วชี้ให้เห็นแนวทางในการปรับปรุง การดำเนินงานที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น และได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นกับทั้งเป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงานต่อไปอีกด้วย ข้อเสนอแนะเพื่อปฏิบัติมีดังนี้

1. การปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่กำลังปฏิบัติอยู่

1) โรงเรียนพึ่งตนเอง มีปัญหาในการดำเนินงานหลายประการ คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวครู ซึ่งพบว่า ครูบางคนทำงานไม่ถูกต้องเป็นเพราะยังไม่เข้าใจกระบวนการเรียนในระบบโรงเรียนพึ่งตนเอง ไม่เข้าใจกระบวนการสอนตามแผนของจังหวัด ไม่เข้าใจวิธีการปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับเด็กชาวเขา ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานในด้านการสอนกระบวนการเรียนที่โรงเรียนกับที่บ้านยังไม่สอดคล้องกัน ไม่มีคู่มือสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนการสอน ขาดอุปกรณ์การสอน หนังสือเรียนไม่เพียงพอแก่ความต้องการ การนิเทศติดตามผลยังไม่พอเพียง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานไม่เหมาะสมกับงาน ความร่วมมือกับชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้โรงเรียนน้อยไป โรงเรียนพึ่งตนเองจึงควรดำเนินการแก้ไขต่อไปนี้

ก. ฝึกอบรมครู เพื่อให้ครูเข้าใจระบบงานโรงเรียนพึ่งตนเองอย่างชัดเจน รู้วิธีการสอนให้นักเรียนปกครองกันเอง รู้วิธีการจัดกระบวนการเรียน รู้วิธีการใช้กิจกรรมการเรียนเพื่อสร้างคุณธรรม

ข. ควรจัดทำแผนการสอนสำหรับโรงเรียนพึ่งตนเองขึ้น การมอบงานนี้ให้เป็นหน้าที่ของครูเป็นปัญหาหลายประการ ครูหลายคนอาจไม่เข้าใจวิธีการปรับปรุงแผนการสอน ครูส่วนใหญ่ต้องทำงานตลอดเวลาไม่มีโอกาสทำเรื่องนี้ได้ ควรจัดทำแผนการสอนดังกล่าวควรรวบรวมถึงเรื่องสำคัญ 2 เรื่อง คือ เรื่องแรกได้แก่ เนื้อหาวิชาว่าควรเรียนอะไร มากน้อยเพียงไร เรื่องที่สองได้แก่ กิจกรรม ควรจัดกิจกรรมอย่างไร จึงจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาวิชา และใช้กิจกรรมนั้นเสริมสร้างคุณธรรมด้วย

ก. จัดสรรงบประมาณสำหรับจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้พอเพียง ไม่ควรให้ครูจัดทำเอง

ง. จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของครู เพื่อครูเข้าใจและปฏิบัติงานได้ถูกต้อง แนวทางในการปฏิบัติงานในโรงเรียนทั้งตนเองนั้นแตกต่างจากโรงเรียนปกติหลายประการ ครูส่วนมากเข้าใจวิธีการที่ใช้อยู่ในโรงเรียนปกติ จึงนำเอาวิธีการเหล่านั้นมาใช้ในโรงเรียนทั้งตนเองด้วย จึงควรจัดทำคู่มือเพื่อช่วยเหลือครูในแง่

จ. สร้างระบบการนิเทศภายในขึ้น เพื่อให้ครูใหญ่หรือครูวิชาการนิเทศครูผู้สอนโดยการฝึกอบรมครูใหญ่หรือครูวิชาการ มิฉะนั้นการดำเนินงานอาจไม่ประสบผลสำเร็จเพราะศึกษานิเทศก์อำเภอ หรือศึกษานิเทศก์จังหวัดไม่มีเวลาสำหรับนิเทศและติดตามผล

ฉ. จัดหาหนังสือเรียนให้เพียงพอแก่ความต้องการ

ช. โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนโดยเฉพาะชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ชุมชนช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ช่วยเป็นวิทยากรให้ชุมชนเป็นแหล่งวิชาสำหรับการเรียนรู้ และสำหรับฝึกการพัฒนาชุมชน ในขณะเดียวกันควรให้โอกาสชุมชนได้ใช้บริการของโรงเรียนให้มากขึ้น เช่น ให้ปันหรือขายพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ (หมู ไก่) หาโอกาสให้ชุมชนมาเรียนรู้จากโรงเรียนมากขึ้น

2) โรงเรียนครูเดินสอน มีปัญหาในการดำเนินงานดังนี้ จำนวนนักเรียนในโรงเรียนครูเดินสอนแต่ละแห่งมากเกินไป ปัญหาเรื่องการปรับปรุงแผนการสอนที่ทำทุกเดือนทำให้ความยุ่งยากให้แก่ครูมาก วิชาการนิเทศติดตามผล ผลในด้านการเรียนรู้ยังไม่ดีเมื่อเทียบกับโรงเรียนทั้งตนเอง ทั้ง ๆ ที่ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่ฝึกสอนทั้งความรู้และคุณธรรม แสดงว่ามีข้อบกพร่องในการสอน โรงเรียนร่วมมือกับชุมชนมาก แต่ชุมชนเรียนรู้เมื่อเทียบกับโรงเรียนรูปแบบอื่น ทั้ง 2 เรื่องที่กล่าวแล้วมีสาเหตุจากความไม่เข้าใจของครู บริเวณโรงเรียนคับแคบไม่พอทำการเกษตรและทำสนาม งบประมาณไม่พอเหมาะสำหรับดำเนินการ ขาดแคลนอุปกรณ์ หนังสือเรียน จึงควรดำเนินการแก้ไข ดังนี้

ก. ในกรณีที่มีนักเรียนมาก เช่น โรงเรียนบ้านห้วยปูเลย มีนักเรียน 47 คน มากเกินไปสำหรับการเดินสอน ควรเปลี่ยนสภาพจากการเดินสอนเป็นโรงเรียนครูคนเดียว ทั้งนี้ควรสำรวจแนวโน้มของจำนวนเด็กในอนาคตด้วย ถ้านักเรียนไม่ลดลง ควรจัดตั้งเป็นโรงเรียนครูคนเดียว

ข. เริ่มปีการศึกษา 2527 ครูเริ่มเดินสอน เมื่อครูไปสอนที่ห้วยมบ้านอื่น ต้องหางานให้นักเรียนทำ นักเรียนจะต้องเรียนตลอดเวลาที่ครูไปสอนห้วยมบ้านอื่น จึงควรจัดทำชุดการสอนเพื่อให้ความสะดวกแก่ครู และแบ่งเบาภาระการเตรียมงานของครู เมื่อครูไปสอนห้วยมบ้านอื่น

ค. จัดระบบการนิเทศให้เหมาะสม ศึกษานิเทศต้องไปเยี่ยมนิเทศ โรงเรียนครูเดินสอนอย่างน้อยภาคเรียนละครั้ง และต้องทำให้ได้ตามกำหนดการด้วย หรือถ้าสามารถใช้วิธีการอื่นใดช่วยในการนิเทศได้ก็ควรทำ เช่น ใช้สถานีวิทยุกระจายเสียง ถ้าเป็นไปได้ควรจัดให้มีการนิเทศทางวิทยุช่วยเสริมอีกด้วย

ง. จัดการอบรมครู การจัดกิจกรรมการสอนของโรงเรียนควรเกิดผลต่อนักเรียน และชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะครูไม่เข้าใจวิธีการ จึงทำไปอย่างขาดหลักการ เรื่องนี้ต้องทำความเข้าใจกับครูให้ถูกต้อง ควรจัดการอบรมถ้าอบรมปีละครั้งจะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น

จ. ควรจัดทำคู่มือครูโรงเรียนครูเดินสอน เพื่อช่วยเหลือครู ครูที่ส่งไปอยู่ในห้วยมบ้านชาวเขาที่ห่างไกล ไม่มีที่ปรึกษา จึงควรมีคู่มือครูให้

ฉ. จัดหาที่ดินโรงเรียนใหม่ ถ้าสามารถทำได้ควรมีที่ดินมากกว่า 15 ไร่ แต่ถ้าหาไม่ได้ ควรใช้บริเวณห้วยมบ้านเป็นเขตของโรงเรียน ใช้ชุมชนนั้นเป็นแหล่งวิชา และเป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียน

ช. จัดสรรงบประมาณสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของโรงเรียน และจัดซื้ออุปกรณ์การสอนให้พอเพียง ไม่ควรให้ครูจัดทำอุปกรณ์การสอนอีกต่อไป

ซ. จัดหาหนังสือเรียนให้พอแก่ความต้องการ

3) โรงเรียนครุคนเคียว มีปัญหาเช่นเดียวกับโรงเรียนครูเงินสอน เป็นส่วนมาก แตกต่างกันเล็กน้อยในเรื่องการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ซึ่งเกณฑ์ไม่ได้ตามเป้าหมาย ผู้ปกครองไม่ส่งเด็กหญิงเข้ารับการศึกษาก่อน การแก้ปัญหาคือ ควรใช้วิธีการเดียวกัน ควรพิจารณาเป็นพิเศษในเรื่องการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ดังนี้

ก. ให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน โรงเรียนช่วยบอกว่าใครบ้างควรเข้ารับการศึกษาก่อน แล้วให้ชุมชนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายก่อน ในกรณีที่ชาวเขาไม่ยอมส่งเด็กหญิงเข้ารับการศึกษานั้น โรงเรียนและชุมชนต้องร่วมกันหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ชาวเขาส่งเด็กหญิงเข้าเรียน

ข. จำนวนนักเรียนมากเกินไป ถ้าในอนาคตนักเรียนไม่ลดลง ควรเปลี่ยนสภาพจากโรงเรียนครุคนเคียวเป็นโรงเรียนปกติ จัดส่งครูไปช่วยให้พ่อแก่ ความต้องการ

4) โรงเรียนปกติ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้โรงเรียนปกติเป็นกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบผลที่มีต่อนักเรียน และชุมชนว่าแตกต่างกันเพียงไร พบว่า ผลต่อนักเรียนและต่อชุมชนต่ำกว่าโรงเรียนรูปแบบอื่น ๆ ทั้งหมด การปรับปรุงแก้ไขโรงเรียนปกติต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นแนวทาง ผู้วิจัยไม่กล่าวถึงในพื้นที่

ข้อเสนอแนะสำหรับดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทุกรูปแบบ ได้แก่ การจัดให้มีการประเมินโครงการควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานเพื่อศึกษาคู่ทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น และถูกต้องตามหลักการยิ่งขึ้น การขาดการประเมินโครงการนั้นถ้าประสพความล้มเหลว ขึ้นภายหลัง ทำให้เสียพลังงานและทรัพยากรของชาติไปอย่างเปล่าประโยชน์ การประเมินโครงการจะช่วยให้ทราบปัญหาในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน และแก้ไขได้ทันที ถ้าโครงการใดมีแนวโน้มว่าจะล้มเหลวไม่อาจปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ถัดมาเลิกโครงการได้ทันที ไม่สูญเสียทรัพยากรและพลังงานมากเกินไป

2. การวางแผนเพื่อการปฏิบัติต่อไป

1) การวางแผนเพื่อจัดบริการการศึกษาภาคบังคับให้ครบถ้วน ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปี พ.ศ. 2529 ตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยแล้ว รูปแบบที่มีแนวโน้มว่าให้ผลทางการศึกษาสูง ได้แก่ รูปแบบพึ่งตนเอง แต่รูปแบบนี้มีข้อจำกัดมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงบประมาณการลงทุน และงบประมาณสำหรับเลี้ยงดูนักเรียน ถ้าโรงเรียนสามารถปลูกพืชอาหารและเลี้ยงสัตว์จนพอเลี้ยงนักเรียน โรงเรียนในรูปแบบนี้ให้ประโยชน์สูงสุด การตัดสินใจควรระมัดระวังและพิจารณาอย่างรอบคอบ รูปแบบที่นำเอาไปใช้ไ้ทันที คือ ครูเดินสอน และครูคนเดียวดำเนินการในรูปร่วมมือกับชุมชนดังที่ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว แต่ควรเตรียมปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานเช่นที่กล่าวมาแล้วให้พร้อมมูลยิ่งกว่าที่ปฏิบัติอยู่ขณะนี้ ควรคัดเลือกครูฝึกอบรมครูเป็นพิเศษ หรือในระยะยาวควรมีการผลิตครูเพื่อไปสอนชาวเขาโดยเฉพาะ

2) การวิจัยเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมนั้นควรได้ดำเนินการต่อไปอีกถึงแม้ดำเนินการในรูปแบบเก่า แต่อาจศึกษาหาแนวในการปฏิบัติที่ดีกว่า จากผลการวิจัยพบว่าชุมชนสนใจอยากให้ลูกหลานได้เข้าเรียนให้มีความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี และชุมชนเองก็ได้ประโยชน์จากการจัดให้มีบริการการศึกษานั้นด้วย ตรงจุดนี้ควรศึกษาอย่างจริงจังว่าทำอะไรจึงให้ชุมชนได้รับนิยชมโรงเรียนเพิ่มขึ้นมาก ๆ โดยรัฐช่วยเหลือเฉพาะทรัพยากรที่จำเป็น จนในที่สุดให้โรงเรียนนั้นเป็นของชุมชนจริง ๆ รัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ ช่วยเหลือทางวิชาการ และในขณะเดียวกันควรได้ศึกษาว่า โรงเรียนควรมีหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนอย่างไร จึงได้ประโยชน์ทั้งการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนไปด้วย

მედიკალიზაცია

2525 ၂၅၂၅

កម្ពុជា រដ្ឋបាល ក្រសួង កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ រដ្ឋបាល ក្រសួង កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ

25 25

การปกครองของฝ่ายซ้ายและขวา
เศรษฐกิจและสังคม การปกครอง การเมืองและ
 การต่างประเทศ

208 หน้า: อักษรจีน

2525

1. ԿՐԹԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԱՅՈՒՆՔԸ ԵՎ ԱՊՈՍՏՈՂԱՆԻԿԱՆ
ԴՈՌՈՒՄԸ

2525 B., 40 NW 1 00011117

ระบอบการปกครองในสหรัฐอเมริกา

33. ၁၃၂၂

2525

2525 0. 39 ๓๗ ๑๖๖๖

2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040

วันที่ออกรับการปกครอง 2526 น.ป.ป. 96 หน้า ๑๓๓๓

ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ

សេចក្តីសង្ខេបនៃការងារដែលបានធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេល ១២ ខែ ក្នុងឆ្នាំ ២០១២ ក្នុងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ

[illegible]

W. R. 2524

កងទ្លាក់សំបុត្រចេញផ្សាយពីអគ្គនាយកដ្ឋានរ៉ែ និងថាមពលអាតូមិក

[illegible]

பெருந்தகம். ந.பு தருவிப்பது

ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម អគ្គនាយកដ្ឋានពាណិជ្ជកម្ម អគ្គនាយកដ្ឋានពាណិជ្ជកម្ម

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม ราชบัณฑิตยสถาน กรุงเทพฯ ๒๕๒๕ น.ป.ป.

ไม่ระบุหน้า ข้อ ๑๕๖

คู่มือการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนแบบเบ็ดเสร็จชุมชน กรม วิชาการ

๒๕๒๓, ๑๐๐ หน้า

รายงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

๒๕๒๓ - ๒๕๒๔, ๑๘ หน้า ข้อ ๑๕๖

รายงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

๑ เมษายน - ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔, ๒๙ หน้า ข้อ ๑๕๖

รายงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

๑ สิงหาคม - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๒๔, ๑๔ หน้า ข้อ ๑๕๖

รายงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๔ - ๓๑ มกราคม ๒๕๒๕, ๑๕ หน้า ข้อ ๑๕๖

รายงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

๑ กุมภาพันธ์ - ๓๑ เมษายน ๒๕๒๕, ๑๔ หน้า ข้อ ๑๕๖

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม วิชาการ, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๔, ๒๕๗ หน้า

ในข้อ ๑๕๖ คู่มือ การศึกษาและพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๕

๒๕๒๔, ข้อ ๑๕๖

คณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียน, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๕, ๑๕๖ หน้า

(พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๖) ๒๕๒๕, ๑๕๖ หน้า

๒๕๒๖, ๑๔๖ หน้า

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม วิชาการ, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๖

ไม่ระบุหน้า ข้อ ๑๕๖

๒๕๒๖, ๑๙๔ หน้า

๒๕๒๖

๑๕๐๑, ๑๕๐๒ ๒๕๑๑, ๑๕๑๒
 ๑๕๐๑, ๑๕๐๒ ๒๕๑๑, ๑๕๑๒
 ๑๕๐๑, ๑๕๐๒ ๒๕๑๑, ๑๕๑๒

2519, 40 1817

ឧបាយកលប្រយោជន៍ក្នុងការប្រកួតប្រជែង ឧបាយកលប្រយោជន៍ក្នុងការប្រកួតប្រជែង ឧបាយកលប្រយោជន៍ក្នុងការប្រកួតប្រជែង

Итого выдано на 2 листа 2519, 47 руб.

ឧបាយកលចោលបាត់បង្គោល ឧបាយកលដកបង្គោល ឧបាយកលបង្កើនបង្គោល ឧបាយកលបង្កើនបង្គោល

၂၆၊ ၁၉၅၆ နှစ်၊ မေလ ၁၄ ရက်နေ့တွင်

ឯកសារនេះ ប្រសិទ្ធភាពស្របច្បាប់ ថ្ងៃទី០៣ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០២០ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ស្របច្បាប់

โรงเรียนประถมศึกษาเทศบาลเมืองเชียงใหม่ 2519, 45 หน้า

ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី

၆၂၄၁ နှစ်ကနေ နှစ်တစ်ရာလောက် နောက်ကျသွားတာကို လူတွေက သိရတာမျိုးပါ။

43. 11117

[illegible]

1917 JAN 17 2520, 130 1117

[illegible]

2520, 95 11/11

អង្គប្រជុំសភាសាលាដំបូង រាជធានីភ្នំពេញ ចុះថ្ងៃទី១៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១២

2520, 130 m. 1

เลขบัญชีเงินฝากธนาคาร : เลขบัญชีออมทรัพย์

2523, 48 MAY 1961

[illegible]

សម្ព័ន្ធនៃគ្រឹះស្ថានពន្ធនាគារសម្រាប់ប្រជាជន និងសមាជិកក្រុមគ្រួសារ ២២៩២ ប្រ

2524, 47 MAY

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงานสถิติและแผนงาน สำนักงาน
ทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของทบวงวัฒนธรรม ในวงศักราช 2524,

172 หน้า

รายงานการประเมินผลโครงการวิจัยการขยายผลโครงการวิจัย

โครงการ 2525, 92 หน้า อุดมวิทย์

รายงานการประเมินผลโครงการวิจัย ในโครงการวิจัยและงานวิจัยทางวัฒนธรรม

ปี 2525 งานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 112 หน้า

เอกสารของโครงการวิจัยการขยายผลโครงการวิจัยการขยายผลโครงการวิจัย

2525, 169 หน้า

รายงานการประเมินผลโครงการวิจัย 1. การประเมินผลโครงการวิจัยการขยายผลโครงการวิจัย

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 104 หน้า

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 104 หน้า

โครงการวิจัยการขยายผลโครงการวิจัยการขยายผลโครงการวิจัย

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 118 หน้า

งานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 30 หน้า

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 188 หน้า

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 206 หน้า

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 206 หน้า

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 38 หน้า

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 38 หน้า

วัฒนธรรมและงานวิจัยทางวัฒนธรรมของประเทศไทย 2525, 131 หน้า

2519, 131 หน้า

Итого по плану на 1978 год

7 JUL 1961 2525 2526, 20 JUL 1961 2525

ИСТОРИЯ И ТЕОРИЯ ПСИХОЛОГИИ

УТВЕРЖДАЮ: _____
Исполнительный директор ООО «СЗ»

_____ 2025, 33 июля
Генеральный директор ООО «СЗ»

[illegible][illegible]

2525 2525, 26 2525

2519, 34:1117

ပဏ္ဍိတမင်းသား

2515, 140 mm

பெரியவருக்குப் புகழ் எப்போதும் உண்டாகட்டும்

М.П.И. 38 мнл 789000

[illegible]

2523, 80 MAY 08 1968

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

LN11.000 LN11.121

ปรีดีพิทักษ์พงษ์ ๓.๓. มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา กรุงเทพมหานคร ๒๕๒๕

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម រ៉ែ និងថាមពល អនាម័យ បរិស្ថាន និងការពាររុក្ខជាតិ

ក្រុមហ៊ុននៃការបោះពុម្ពនិងការចម្លងសៀវភៅ មន្ទីរព័ត៌មាន យុវជន

2524, 130 1847

УЧЕБ. ЗАДАНИЯ ПО МАТЕМАТИКЕ

รวม หัก: ความคลาดเคลื่อนทางสถิติและทางจิตวิทยา ด้านจิตวิทยา

ม.ป.ป. 239 หน้า

รวม หัก: อธิบายถึงแนวทางและขั้นตอนการวิจัยทางจิตวิทยา 5 - 6 ปี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 59 หน้า จัดพิมพ์

รวม หัก: การวิเคราะห์พฤติกรรมและการเรียนรู้ของมนุษย์และสัตว์

ประจักษ์ 3 ศึกษาค้นคว้าและตีพิมพ์ พุทธศักราช 2521 (ฉบับออก)

และตีพิมพ์ในวารสารจิตวิทยา พุทธศักราช 2503 วารสารจิตวิทยา

ศึกษา 11 (ม.ค. - ธ.ค. 2524) 31 หน้า

หลักสูตรปริญญาโท พุทธศักราช 2521 พิมพ์ครั้งที่ 2 โรงพิมพ์

อภิวรร 2525, 368 หน้า

วิเคราะห์พฤติกรรมและการเรียนรู้ของมนุษย์และสัตว์

ฉบับ 3 ศึกษาค้นคว้าและตีพิมพ์ พุทธศักราช 2521 และตีพิมพ์

ความคลาดเคลื่อนทางจิตวิทยา พ.ศ. 2503 โรงพิมพ์อภิวรร 2524, 31 หน้า

รวม หัก: จิตวิทยาและจิตวิทยาและการเรียนการสอนและการวัดผล

จิตวิทยาและจิตวิทยา 2523, 130 หน้า

รวม หัก: อภิวรร พุทธศักราช 2521 โรงพิมพ์อภิวรร

ประเทศไทย จากสถิติ 2505, 530 หน้า

รวม หัก: องค์ประกอบของพฤติกรรมและการเรียนรู้ของมนุษย์และสัตว์

ปริญญาโท ม.ค. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 261 หน้า

รวม หัก: อภิวรร (Dr. William F. Geddes) 2521, 22 หน้า

การวิเคราะห์และตีพิมพ์ 2510, 22 หน้า

รวม หัก: อภิวรร 2521, 359 หน้า

รวม หัก: อภิวรร 2521, 359 หน้า

อนันต์ ศรีใสภา นวัตกรรมวิจัยเชิงป้องกัน 2521, 430 หน้า

สถิติป้องกัน ในเขตนครราชสีมา 2521, 396 หน้า

อรรถวิทย์ วิเศษชัย การวิเคราะห์ของประชากรและพฤติกรรมของประชากรในเขตนครราชสีมา

ของนครราชสีมา ปี 6

อรรถวิทย์ วิเศษชัย การวิเคราะห์ของประชากรและพฤติกรรมของประชากรในเขตนครราชสีมา

โรงเรียนประถมศึกษาในเขตนครราชสีมา 2523, 153 หน้า

อรรถวิทย์ วิเศษชัย การวิเคราะห์ของประชากรและพฤติกรรมของประชากรในเขตนครราชสีมา

และพฤติกรรมของประชากรในเขตนครราชสีมา 2515

อรรถวิทย์ วิเศษชัย การวิเคราะห์ของประชากรและพฤติกรรมของประชากรในเขตนครราชสีมา

โรงเรียนประถมศึกษาในเขตนครราชสีมา 2522, 57 หน้า

อรรถวิทย์ วิเศษชัย การวิเคราะห์ของประชากรและพฤติกรรมของประชากรในเขตนครราชสีมา

ของนครราชสีมา ปี 6

โรงเรียนประถมศึกษาในเขตนครราชสีมา 2520, 57 หน้า

อรรถวิทย์ วิเศษชัย การวิเคราะห์ของประชากรและพฤติกรรมของประชากรในเขตนครราชสีมา 2519,

372 หน้า

Batten, Thomas Reginald. Communities and their Development: an Introductory Study with Special References to the Tropics. London, Oxford University Press, 1957.

Berger, Eugenia Hepworth. Parents as Partners in Education. St. Louis, The C.V. Mosby Company, 1981. 424 p.

Bhola, H.S. Evaluating Functional Literacy. Tehran, Hulton Educational Publications Ltd., 1979. 164 p.

Bridge, R. Mary, Charles M. Judd, Peter R. Mook. The Determinants of Educational Outcome. United States of America Ballinger Publishing Company, 1979.

Campbell, Donald T., and Stanley, Julian C. Experimental Designs for Research. Chicago: Rand McNally & Co., 1966. 84 p.

Cask, Thomas D. and associates. Evaluation Studies Review Annual.
Volumes Beverly Hills, London, SAGE Publications, Inc., 1978.
783 p.

Coleman, James S. and others. Equality of Educational Opportunity.
Washington, U.S. Government Printing Office, 1966. 737 p.

Eight Regional Consultation Meeting in the Asian Programme of
Educational Innovation for Development. Bangkok, UNESCO Regional
Office for Education in Asia and Pacific, 1983. 72 p.

Ghosh, Bimal. Profile of Social Change. New Delhi; Mohan Prakash
Oxford and IBH Publishing Co., 1979. 198 p.

Gopinathan, Nair, P.R. Primary Education, Population Growth and
Socio - Economic Change. New Delhi, Allied Publishers Private
Limited, 1981. 192 p.

Hanson, John W. and Cole S. Brembeck. Education and The Development
of Nations. New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1966.
29 p.

Harrison, Fredrick and Charles A. Myer. Education, Manpower, and
Economic Growth. New York, McGraw - Hill Book Company, 1964.
229 p.

Keisling, Herbert J. Multivariate Analysis of School and Educational
Policy. Santa Monica, California, Rand Corporation, March, 1971.

Kerlinger, Fred N. Behavioral Research : A Conceptual Approach.
New York, Holt, Rinehart and Winston, 1979. 336 p.

Nash, Roy. Classrooms Observed: The teachers Perception and the
Pupils's Performance. London, Routledge & Kegan Paul, 1973. 138 p.

National Development Education Center (Thailand). A Study of Teacher
Behavior, Classroom Context, and Student Behavior at the Elementary
Education Level. Research Report, 1983. 103 p.

Novack, David E., Robert Leachman, Edited. Development and Society.
New York St. Martin's Press, 1964. 433 p.

Patya Sainoo. The Hill Tribes of Northern Thailand. Bangkok, Thailand,
1970. 87 p.

Selltiz, C. and others. Research Methods in Social Relations. 3 rd.
ed., New York, Holt, Rinehart and Winston, 1976. 624 p.

Thornhill, Robert L. (edited). Educational Measurement. Washington, D.C., American Council on Education (Second edition), 1971. 768 p.

Universalizing Primary Education. Bangkok, UNESCO Regional Office for Education in Asia, 1983. 111 p.

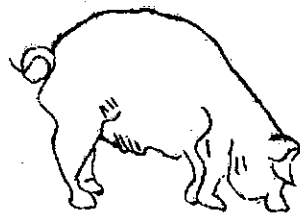
ភាគដេញត

1. ตัวอย่างแบบทดสอบความพร้อมในการเรียนภาษาไทย

ตัวอย่างที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นแนวทางของการเขียนข้อทดสอบเพื่อวัดความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้สร้าง ทั้งกล่าวมาแล้ว เนื่องจากข้อทดสอบดังกล่าวเป็นความลับทางราชการ ตัวอย่างที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นเพียงแนวทางในการเขียนข้อทดสอบเท่านั้น มิได้คัดลอกส่วนใดส่วนหนึ่งจากเอกสารดังกล่าวเลย

ข้อทดสอบฉบับที่ 1

ตอนที่ 1 วัดความสามารถในการจำแนกเสียงที่คล้ายคลึงกัน ข้อทดสอบตอนนี้นักเรียนทราบว่านักเรียนสามารถแยกเสียงที่คล้ายคลึงกันได้หรือไม่ เช่น นา, กา, ขอน, ชอน, กิน, บิน เป็นต้น การเขียนข้อทดสอบ เขียนเป็นรูปภาพของวัตถุหรือพฤติกรรม 2 อย่างที่ออกเสียงคล้ายคลึงกัน เช่น

ในการทดสอบ ผู้ทำการทดสอบจะออกคำสั่งให้นักเรียนใส่เครื่องหมาย X (กากบาท) ลงบนภาพตามที่มีผู้ออกคำสั่งออกเสียง เช่น ผู้ออกคำสั่งออกเสียง "หมู" นักเรียนจะใส่เครื่องหมาย X บนภาพ หมู เป็นต้น

ตอนที่ 2 วัดความสามารถในการรู้ความหมายของคำศัพท์ ข้อทดสอบตอนนี้ต้องการทราบว่านักเรียนรู้ความหมายของคำมากนักน้อยเพียงใด การเขียนข้อทดสอบจะเขียนเป็นภาพวัตถุหรือพฤติกรรมสองอย่าง เช่น

ในการทดสอบ ผู้ทำการทดสอบจะออกคำสั่งให้นักเรียนใส่เครื่องหมาย ✕
 ทับบนภาพที่ตรงกับความหมายของคำที่ผู้ออกคำสั่งได้พูดออกมา เช่น ผู้ออกคำสั่ง พูดว่า
 "แมว" นักเรียนจะใส่เครื่องหมาย ✕ ลงบนภาพ แมว

ตอนที่ 3 วัดความสามารถในการจำแนกสิ่งที่คล้ายคลึงกัน ด้วยสายตา (ให้
 ภาพที่เหมือนกับภาพที่กำหนดให้) ข้อทดสอบตอนนี้นักเรียนสามารถ
 สังเกตสิ่งที่คล้ายคลึงกันและจำแนกได้ว่าสิ่งใดคล้ายคลึงกับสิ่งใด การเขียนข้อทดสอบ
 เขียนเป็นรูปภาพต่าง ๆ หรือจะเป็นภาพตัวหนังสือก็ได้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วน
 แรกหรือส่วนหน้ามี 1 ภาพ ส่วนที่สองมี 4 ภาพ และมีภาพใดภาพหนึ่งในส่วนที่สองนี้
 เหมือนกับส่วนแรก เช่น

แมว | แมว แปะ แมว แปะ

ในการทดสอบ ผู้ทำการทดสอบ จะออกคำสั่งให้นักเรียนใส่เครื่องหมาย ✕
 (กากบาท) ทับภาพที่เหมือนกับภาพด้านหน้า เช่น ในตัวอย่างนี้ นักเรียนจะใส่เครื่องหมาย
 ✕ บนภาพตัวหนังสือคำว่า แมว ในส่วนที่อยู่ส่วนที่สองของภาพ

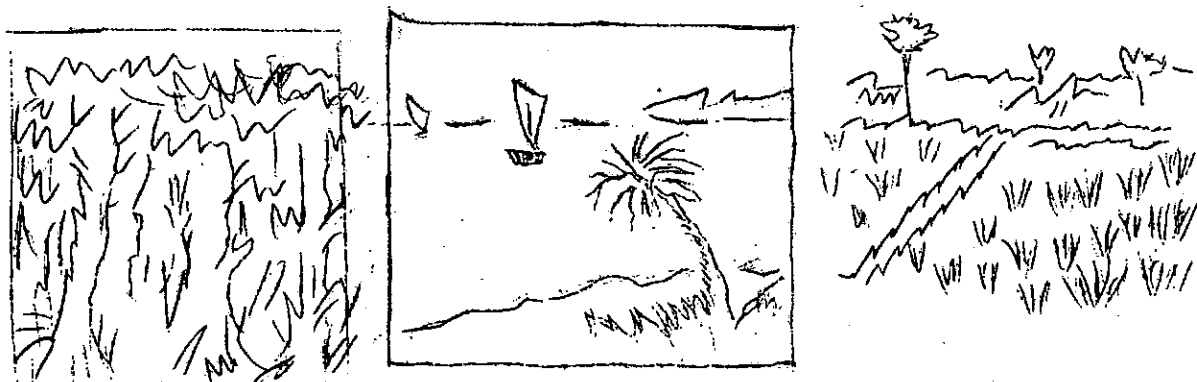
ข้อทดสอบฉบับที่ 2

ตอนที่ 1 วัดความสามารถจำแนกสิ่งทีคล้ายคลึงกันด้วยสายตา (ให้หาภาพที่ต่างไปจากพวก) ข้อทดสอบตอนนี้ต้องการวัดความสามารถในการจำแนก เพื่อต้องการทราบว่านักเรียนสามารถจะจำแนกสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนสิ่งอื่น ๆ ในพวกเดียวกันได้หรือไม่ การเขียนข้อทดสอบจะเขียนเป็นภาพต่าง ๆ หรือภาพตัวหนังสือทั้งหมดคือภาพ เป็นภาพที่เหมือนกันสามภาพและภาพที่ต่างกันหนึ่งภาพ เช่น

แมว แมว แมว แมว

ในการทดสอบ ผู้ทำการทดสอบออกคำสั่งให้นักเรียนใส่เครื่องหมาย X (กากบาท) หับลงบนภาพที่ต่างจากภาพอื่น ๆ เช่นในภาพตัวอย่าง นักเรียนจะใส่เครื่องหมาย X หับภาพแมว ซึ่งต่างจากภาพอื่น ๆ

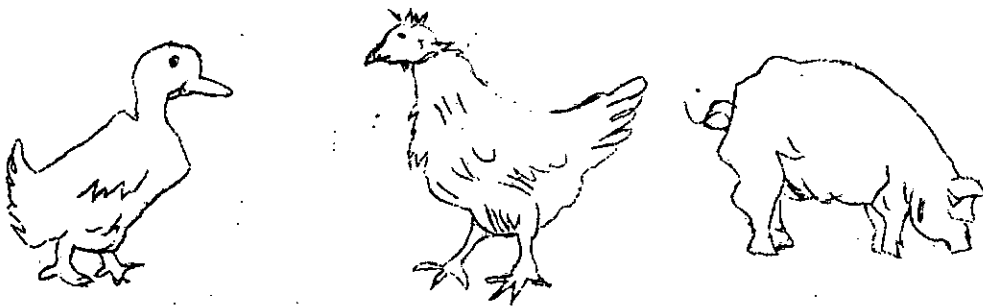
ตอนที่ 2 วัดความเข้าใจในการฟัง ข้อทดสอบตอนนี้ต้องการทดสอบว่านักเรียนสามารถจับใจความเรื่องราวที่ได้ฟังมาถูกต้องหรือไม่ การเขียนข้อทดสอบในตอนนั้นเขียนเป็นภาพ 3 ภาพ และมีเรื่องราวประกอบภาพ เช่น ภาพต่อไปนี้

เรื่องราวประกอบภาพ เป็นการบรรยาย ซึ่งมีใจความนำไปสู่การตอบภาพใดภาพหนึ่ง เช่น ในภาพตัวอย่าง มีคำบรรยายประกอบดังนี้ "นกเอี้ยงชอบหากินในทุ่งนา นกนางนวลหากินในทะเล นกขุนทองหากินลูกไม้ในป่า ถ้าอยากดูนกขุนทองจะต้องไปที่ไหน"

ในการทดสอบ ผู้ทำการทดสอบอ่านข้อความให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนใส่เครื่องหมาย X ทับบนภาพที่นักเรียนคิดว่าจะตอบคำถามได้ถูกต้อง ตามข้อทดสอบข้อนี้ นักเรียนใส่เครื่องหมาย X ทับภาพ ป่า

ตอนที่ 3 วัดความสามารถในการทำตามคำสั่ง ข้อทดสอบตอนนี้ต้องการทราบว่านักเรียนจะฟังคำสั่งเข้าใจหรือไม่ ปฏิบัติถูกต้องหรือไม่ ในการเขียนข้อทดสอบ เขียนเป็นภาพต่าง ๆ 3 ภาพ มีคำสั่งปฏิบัติ สำหรับภาพแต่ละภาพด้วย เช่น

คำสั่งสำหรับปฏิบัติตามภาพข้างบนคือ ให้นักเรียนลากเส้นจากเปิดไปหาไก่แล้วลากเลยไปถึงหมู

ในการทดสอบนั้น ผู้ทำการทดสอบ อ่านคำสั่งให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่ง เช่น ภาพในตัวอย่าง นักเรียนจะลากเส้นเริ่มต้นจากเปิดแล้วลากไปหาไก่ และลากเลยไปจนถึงภาพหมู

ฉบับที่ 3

ตอนที่ 1 วัดความสามารถในการใช้สายตาและกล้ามเนื้อให้สัมพันธ์กัน ข้อทดสอบตอนนี้ต้องการทราบว่านักเรียนสามารถเขียนภาพใดตามที่นักเรียนเห็นหรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่ง กล้ามเนื้อที่มือสามารถบังคับคัมคินสอเพื่อให้เขียนภาพใดถึงภาพที่เห็นหรือไม่

เช่น กำหนดภาพ บ ให้ และกำหนดภาพส่วนเริ่มต้นของ บ ให้ แล้วให้นักเรียนถ่ายภาพที่ค้างอยู่จนเหมือนภาพที่กำหนดให้ เช่น

๒

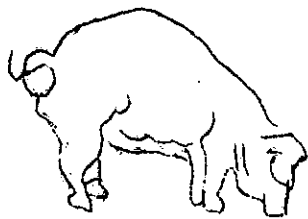
๑

การทดสอบ ผู้ทำการทดสอบบอกให้นักเรียนดูภาพตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนเขียนภาพที่ค้างอยู่ให้เหมือนกับภาพตัวอย่างข้างหน้า

ตอนที่ 2 วัดความสามารถในการหาความสัมพันธ์ระหว่างภาพและสัญลักษณ์ ข้อทดสอบตอนต้นต้องการทราบว่านักเรียนเข้าใจสัญลักษณ์ที่ใช้แทนภาพได้เพียงไร การเขียนข้อทดสอบ แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก มีภาพ และมีสัญลักษณ์ (ตัวหนังสือ) อยู่กึ่งกลาง ส่วนที่สอง มีสัญลักษณ์ (ตัวหนังสือ) 2 คำ และมีภาพ 3 ภาพ ดังนี้

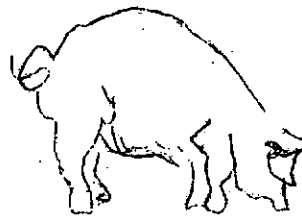
แมว

หมู

แมว

หมู

การทดสอบ ผู้ทำการทดสอบบอกให้นักเรียนดูภาพทางซ้ายมือ พร้อมกับดูตัวหนังสือในภาพ ซึ่งเป็นคำแทนภาพ ข้างบน บอกให้นักเรียนจำไว้แล้วดูตัวหนังสือและภาพในส่วนที่อยู่ขวามือ ให้นักเรียนดูตัวหนังสือก่อน แล้วดูภาพ ให้นักเรียนลากเส้นจากตัวหนังสือไปยังภาพที่คู่กันกับตัวหนังสือ

ที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นตัวอย่างข้อทดสอบ วัดความพร้อมในการการเรียนรู้ อ่าน ซึ่ง กรมวิชาการสร้างขึ้น และผู้วิจัยนำมาใช้วัดความพร้อมในการเรียนภาษาไทย ของ นักเรียนชาวเขากลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้

รายละเอียดและความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความพร้อม
ในการเรียน อ่าน

	แบบทดสอบ	จำนวนข้อ	เวลา(นาที)	ความเชื่อมั่น
<u>ฉบับที่ 1</u>				
ตอนที่ 1	วัดความสามารถในการจำแนก เสียงที่คล้ายคลึงกัน	11	16	0.399
ตอนที่ 2	วัดความสามารถในการเรียนรู้ ความหมายของคำศัพท์	12	13	0.562
ตอนที่ 3	วัดความสามารถในการจำแนก สิ่งที่คล้ายคลึงกันด้วยสายตา (ให้หาภาพที่เหมือนกับภาพที่ กำหนดให้)	15	22	0.793
<u>ฉบับที่ 2</u>				
ตอนที่ 1	วัดความสามารถในการจำแนก สิ่งที่คล้ายคลึงกันด้วยสายตา (หาภาพที่ต่างไปจากพวก)	15	17	0.811
ตอนที่ 2	วัดความเข้าใจในการฟัง	13	21	0.612
ตอนที่ 3	วัดความสามารถในการทำตาม คำสั่ง	12	17	0.768
<u>ฉบับที่ 3</u>				
ตอนที่ 1	วัดความสามารถในการใช้ สายตาและกล้ามเนื้อให้ สัมพันธ์กัน	14	20	0.899
ตอนที่ 2	วัดความสามารถในการหา ความสัมพันธ์ระหว่างภาพและ สัญลักษณ์	8	23	0.786

แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์ (นักเรียน)

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลของการจัดการศึกษาภาพบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขาในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้สัมภาษณ์ ลาม
วันที่ เดือน พ.ศ. 2526
เริ่มสัมภาษณ์เวลา เสร็จเวลา
โรงเรียน

คำแนะนำสำหรับสัมภาษณ์นักเรียน

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขาในเขตอำเภอ
เมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. การสัมภาษณ์ ต้องใช้คำถามที่รู้ภาษาชาวเขาเป็นอย่างถนัด สัมภาษณ์เป็นกลุ่มพร้อมกัน
ทั้งห้อง
 2. แจกกระดาษคำตอบให้นักเรียนทุกคน ให้เขียนชื่อลงในกระดาษคำตอบ
 3. ชี้แจงให้นักเรียนฟังว่า กำลังจะให้นักเรียนทำอะไรบ้าง ดังนี้
 - 3.1 จะให้นักเรียนตอบคำถามที่ครูจะถามหลายข้อ
 - 3.2 ครูจะถามนักเรียนทีละข้อ
 - 3.3 นักเรียนตั้งใจฟังให้เข้าใจชัดเจนว่า ครูถามว่าอย่างไร ถ้าไม่เข้าใจ
คำถาม นักเรียนยกมือขึ้น แล้วบอกให้ครูถามใหม่จนกว่านักเรียนจะ
เข้าใจคำถามชัดเจน
 - 3.4 วิธีตอบคำถาม ให้นักเรียนใช้ดินสอทำเครื่องหมาย ✓ (ถูก) ลงใน
ภาพคนยิ้ม ซึ่งแสดงว่านักเรียนเห็นค้วย หรือภาพโกรธ ซึ่งแสดงว่า
นักเรียนไม่เห็นค้วย
- ตัวอย่าง (แจกกระดาษคำตอบให้นักเรียนดูแล้วอ่านตัวอย่างคำถาม)
- (๐) นักเรียนเป็นผู้หญิงใช่ไหม
- นักเรียนที่เป็นผู้หญิงจะใส่เครื่องหมาย ✓ (ถูก) ในภาพคนยิ้ม
(ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในภาพตัวอย่างให้นักเรียนดู ส่วนนักเรียน
ชายจะใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในภาพคนโกรธ (แสดงว่าไม่ใช่ผู้หญิง)
ดูอีกตัวอย่างหนึ่ง
- (๐๐) นักเรียนรักแม่มากกว่าพ่อใช่ไหม ให้นักเรียนคนที่รักแม่
มากกว่าพอยกมือแสดงว่ารักแม่มากกว่าพ่อ แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลง

ในภาพคนยิ้ม คนอื่นที่รักพ่อกว่าแม่ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในภาพ
คนโกรธ แสดงว่านักเรียนไม่เห็นด้วย

4. ชี้แจงให้นักเรียนทราบว่าต่อไปนี้จะเอาจริง ให้นักเรียนใช้กระดาษอีกแผ่นหนึ่ง
ปิดกระดาษคำตอบ ข้อที่ยังไม่ต้องการจะตอบไว้ก่อน เปิดเฉพาะข้อที่กำลังจะ
ตอบเท่านั้น ครูดูให้ถูกต้องด้วย
5. อ่านคำถามที่ละเอียดอย่างช้า ๆ
6. เมื่อครูว่านักเรียนทำถูกต้องหรือไม่ เสร็จแล้วจึงเลื่อนกระดาษที่ปิดมาอีก 1 ข้อ
แล้วฟังคำถามข้อต่อไป
7. เมื่อหมดข้อคำถามแล้ว ตรวจกระดาษคำตอบของนักเรียนทุกคนว่าทำครบหรือไม่
เรียบร้อยแล้วจึงเก็บกระดาษคำตอบ

คำถามสำหรับสัมภาษณ์นักเรียน

ตอนที่ 1

1. สระมอย่างมากกี่ครั้งก็พอแล้วใช่ไหม
2. เสื้อผ้าของนักเรียนที่ใส่มาโรงเรียน นักเรียนซักเองใช่ไหม
3. ที่บ้านของนักเรียน นักเรียนเก็บเครื่องเรียนที่ไหนก็ได้ ใช่ไหม
4. พ่อแม่ช่วยแต่งกายให้นักเรียนก่อนไปโรงเรียน ใช่ไหม
5. นักเรียนหาข้าวกินเองก่อนไปโรงเรียนใช่ไหม
6. พ่อแม่คองพานักเรียนไปส่งที่โรงเรียน ใช่ไหม
7. นักเรียนไปโรงเรียนทันเวลาเข้าเรียนทุกวัน ใช่ไหม
8. นักเรียนทำงานตามครูสั่งทุกอย่าง ใช่ไหม
9. บางวันนักเรียนลืมทำการบ้าน ใช่ไหม
10. ถ้านักเรียนลืมทำการบ้าน วันรุ่งขึ้นนักเรียนจะขาดโรงเรียน หรือไม่
11. นักเรียนช่วยพ่อแม่ทำความสะอาดบ้านทุกวัน ใช่ไหม
12. นักเรียนช่วยพ่อแม่ล้างชาม คอเมื่อแม่ใช้ให้ทำเท่านั้น ใช่ไหม
13. นักเรียนช่วยพ่อแม่ปลูกผักสวนครัวที่บ้าน ใช่ไหม
14. นักเรียนเป็นคนให้อาหารสัตว์เลี้ยง เช่น หมู แทนพ่อแม่เป็นประจำ ใช่ไหม
15. เมื่อพ่อแม่ใช้ให้ซักผ้า นักเรียนจึงช่วยทำ ใช่ไหม

ตอนที่ 2

16. ชยะที่นักเรียนกวาดจากห้องเรียน ทั้งที่ไหนก็ได้ ใช่ไหม
17. วันที่นักเรียนเป็นเวรทำความสะอาด นักเรียนมาโรงเรียนแต่เช้า ใช่ไหม
18. นักเรียนเขียนหนังสือเล่นบนพื้นมานั่งที่นักเรียนนั่ง ใช่ไหม
19. นักเรียนชอบเด็ดดอกไม้ที่ปลูกไว้ในโรงเรียนเอาไปเล่น ใช่ไหม

20. ชยะที่นักเรียนกวาดจากบ้านจะทิ้งที่ไหนก็ได้ ไซ้ไหม
 21. นักเรียนปวณัสสาวะ จะถ่ายที่ไหนก็ได้ ไซ้ไหม
 22. เมื่อนักเรียนชักน้ำในแหล่งน้ำคั้นน้ำไซ้ นักเรียนจะรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำควย ไซ้ไหม
 23. ถ้ามีงานจะต้องทำร่วมกับเพื่อน ๆ ในวันหยุดเรียนนักเรียนจะมาช่วยทุกครั้ง ไซ้ไหม
 24. ถ้าเพื่อน ๆ ตกลงกันว่าจะไปทำความสะอาดหอย่อมบ้าน นักเรียนจะไม่ไปควย ไซ้ไหม
-

3. บันทึกการสังเกตสภาพของโรงเรียนและนักเรียน

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลการจักการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา ใน
เขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โรงเรียน หย่อมบ้าน

ผู้สังเกต วันที่

1. จำนวนนักเรียน คน จำนวนครู คน
2. อาคารเรียน ขนาด ห้องเรียน พื้นทั้งหมด ตารางเมตร
- สภาพ

3. โต๊ะ - ม้านั่ง 3.1 สำหรับครู จำนวน ชุด
- สภาพ

- 3.2 สำหรับนักเรียน จำนวน ชุด
- สภาพ

4. อุปกรณ์สำหรับใช้ในโรงเรียน

กระดานดำ	☐	มีพอใช้	☐	มีไม่พอใช้	☐	ไม่มี
สมุดประจำชั้น	☐	มีพอใช้	☐	มีไม่พอใช้	☐	ไม่มี
สมุดหมายเหตุรายวัน	☐	มีพอใช้	☐	มีไม่พอใช้	☐	ไม่มี
ธงชาติ	☐	มีพอใช้	☐	มีไม่พอใช้	☐	ไม่มี
แผนการสอน ป. 1	☐	มีพอใช้	☐	มีไม่พอใช้	☐	ไม่มี
แผนการสอนภาษาไทย						
สำหรับเด็กชาวเขา	☐	มีพอใช้	☐	มีไม่พอใช้	☐	ไม่มี

5. อุปกรณ์การเรียน

หนังสือเรียน

- ☐ นักเรียนมีครบทุกคน ☐ มีประมาณ 75% ของนักเรียน
☐ มีประมาณ 50% ของนักเรียน ☐ มีประมาณ 25% ของ
 นักเรียน

☐ มีน้อยกว่า 25% ของนักเรียน

สมุด, กินสอ

- ☐ มีพอใช้ทุกคน ☐ มีพอใช้ประมาณ 75%
☐ มีพอใช้ประมาณ 50% ☐ มีพอใช้ประมาณ 25%
☐ มีพอใช้น้อยกว่า 25%

6. อุปกรณ์การสอน

6.1 อุปกรณ์การสอนตามหลักสูตรใหม่ ☐ มี ☐ ไม่มี

6.2 ถ้าไม่มีโรงเรียนแก้ปัญหาเรื่องอุปกรณ์การสอนอย่างไร

.....

.....

.....

7. ส่วน มี ที่

สภาพ

.....

.....

8. น้ำคั้นน้ำใช้ ☐ มีพอเพียงกับจำนวนเด็ก ☐ ไม่พอเพียง ☐ ไม่มี

สภาพของน้ำคั้น

.....

.....

สภาพของน้ำใช้

.....

.....

9. บริเวณโรงเรียน

พื้นที่ของโรงเรียนทั้งหมดไร่

บริเวณสนาม มีพื้นที่ประมาณไร่

บริเวณพื้นที่ทำการเกษตรประมาณไร่

10. การจัดการเกษตรในโรงเรียน

นักเรียนจัดการเกษตรในโรงเรียนหรือไม่ ☐ จัดทำ ☐ ไม่ได้จัดทำจัดทำในพื้นที่ประมาณกี่ไร่ โดยคิดจากสูตร $\frac{\text{พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (ก.ร.เมตร)}}{\text{จำนวนนักเรียนทั้งหมด}}$ ☐ คนละมากกว่า 12 ตารางเมตร ☐ คนละประมาณ 8-12 ตารางเมตร☐ คนละน้อยกว่า 5 ตารางเมตร

11. การดูแลห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน

ห้องเรียน ☐ สะอาด ☐ ไม่สะอาดบริเวณโรงเรียน ☐ สะอาด ☐ ไม่สะอาด

12. การจัดบริเวณโรงเรียน มีส่วนต่าง ๆ ดังนี้

☐ ส่วนที่ทำการเกษตร ☐ ส่วนที่ปลูกไม้สำหรับฝึกการขยายพันธุ์ต่าง ๆ☐ ส่วนที่เป็นไม้ประดับ

13. สภาพของนักเรียน

13.1 ความสะอาดของร่างกาย

☐ สะอาดก็เป็นส่วนมาก ☐ สะอาดเป็นส่วนน้อย ☐ ไม่สะอาด

13.2 ความสะอาดของเครื่องแต่งกาย

☐ สะอาดก็เป็นส่วนมาก ☐ สะอาดเป็นส่วนน้อย ☐ ไม่สะอาด

13.3 สุขภาพ

☐ สมบูรณ์เป็นส่วนมาก ☐ สมบูรณ์เป็นส่วนน้อย ☐ ไม่สมบูรณ์

13.4 ความสุขของนักเรียนเมื่ออยู่ในโรงเรียน

- ☐ ส่วนมากมีความสุขดี ☐ ส่วนน้อยมีความสุขดี ☐ ไม่มีความสุข

13.5 พฤติกรรมของนักเรียน

- ☐ กล้าแสดงออก ☐ ไม่กล้าแสดงออก

13.6 การใช้ภาษาไทย

- ☐ ส่วนมากสามารถพูดจาโต้ตอบได้ดี ☐ ส่วนมากสามารถพูดจาโต้ตอบพอเข้าใจ
☐ ส่วนมากยังพูดจาโต้ตอบได้น้อย ☐ ส่วนมากพูดจาโต้ตอบยังไม่ได้

13.7 ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในโรงเรียน

- ☐ นักเรียนส่วนมากปฏิบัติงานตามหน้าที่ โดยครูไม่ต้องควบคุม
☐ นักเรียนส่วนน้อยปฏิบัติงานตามหน้าที่ โดยไม่ต้องควบคุม
☐ ครูยังต้องคอยดูแลควบคุมการปฏิบัติงานของนักเรียน

13.8 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

- ☐ ครูกับนักเรียนมีความเป็นกันเองอย่างมาก
☐ ครูกับนักเรียนมีความเป็นกันเองน้อย
☐ ครูกับนักเรียนไม่มีความเป็นกันเอง

13.9 ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า มีผู้สังเกต.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์ ครู

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ.

เริ่มสัมภาษณ์เวลา เสร็จเวลา

ผู้ให้สัมภาษณ์ ครูโรงเรียน

1. เพศ

☐

ชาย

2. อายุ

☐

ต่ำกว่า 20 ปี

☐

20 - 24 ปี

☐

25 - 29 ปี

☐

30 - 34 ปี

☐

35 - 39 ปี

☐

สูงกว่า 39 ปี

3. วุฒิ

☐

ปริญญาตรี

☐

ป.กศ.สูง (หรือเทียบเท่า)

☐

ป.กศ. (หรือเทียบเท่า)

☐

อื่น ๆ (ระบุ)

4. อายุราชการ

☐

ต่ำกว่า 5 ปี

☐

6 - 10 ปี

☐

สูงกว่า 10 ปี

5. ภูมิสำเนาเดิม

- ☐ จังหวัดที่ทำการสอน
- ☐ ชนท้องถิ่น
- ☐ จากท้องถิ่นอื่น

6. เชื้อชาติ

- ☐ จังหวัดอื่น
- ☐ ไทย ที่ราบ
- ☐ ไทย ภูเขา
- เผ่า ☐ กระเหรี่ยง
- ☐ ลีซอ
- ☐ มูเซอ
- ☐ ลัวะ
- ☐ แม้ว
- ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

7. ประสบการณ์ในการสอนเด็กชาวเขา

- ☐ สอนเป็นครั้งแรก
- ☐ 1 - 5 ปี
- ☐ มากกว่า 5 ปี

8. ภาษาอื่น ๆ นอกจากภาษาไทย (กลาง) ที่ท่านสามารถติดต่อกับผู้อื่นได้

- ☐ กระเหรี่ยง
- ☐ ลีซอ
- ☐ มูเซอ
- ☐ ลัวะ
- ☐ แม้ว
- ☐ อื่น ๆ (ระบุ)

9. สถานภาพสมรส

☐ สมรส☐ โสด

10. เงินเดือน

☐ ต่ำกว่า 2,750 บาท☐ ระหว่าง 2,750 - 4,000 บาท☐ สูงกว่า 4,000 บาท

แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์ ครู

ตอนที่ 1 (เกี่ยวกับตัวครู)

1. ท่านมีเหตุผลที่จะอธิบายได้ไหมว่านักเรียนส่วนมากจะเรียนจบ ป. 6
2. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับการที่ได้มาสอนเด็กชาวเขา
3. ท่านต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กที่สำคัญอะไรบ้าง
4. การที่ท่านสอนที่โรงเรียนนี้ ท่านมีปัญหาล้วนตัวอย่างไรบ้าง หรือไม่

ตอนที่ 2 (การเรียนการสอน)

1. นอกจากจะเน้นการสอนภาษาไทยแล้วท่านสอนอะไรอีกบ้าง ได้ผลอย่างไรบ้าง
2. ท่านปรับเนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างไรบ้าง
3. อะไรบ้างที่ท่านสอนแล้วนักเรียนต้องนำไปปฏิบัติที่บ้าน ได้ผลอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 3 (ความร่วมมือกับชุมชน)

1. ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการสร้างอาคารเรียน และเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ใดบ้าง
2. ผู้ปกครองช่วยเหลือโรงเรียนเกี่ยวกับการมาเรียน การเรียนของนักเรียน ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านอย่างไรบ้าง
3. ผู้ปกครองเคยร่วมทำกิจกรรมการเรียนกับนักเรียน เป็นการพัฒนาชุมชนบ้างหรือไม่

ตอนที่ 4 (ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสมาชิก)

1. ในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมาท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงในค่านิยมอุปโลกเป็นแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ ถนน ในหมู่บ้าน และอื่น ๆ อย่างไรบ้าง
2. ในช่วงเวลา 2 - 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกี่ยวกับความสะอาดของบ้านเรือน บริเวณบ้านและชุมชนอย่างไรบ้าง ก่อนหน้านั้นลักษณะดังกล่าวของชุมชนเป็นอย่างไร
3. ชนชั้นชาวบ้านมีวิธีป้องกันการเจ็บป่วยอย่างไรบ้าง ถ้ามีการเจ็บป่วยขึ้นเขาจะรักษากันอย่างไร ก่อนการจัดตั้งโรงเรียนชาวบ้านมีวิธีป้องกันอย่างไร
4. หลังจากการจัดตั้งโรงเรียนแล้ว ชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเกษตรอย่างไรบ้าง ก่อนการจัดตั้งโรงเรียน ชาวบ้านมีวิธีทำการเกษตรอย่างไร
5. พฤติกรรมของชาวบ้านในค่านเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของบ้าน บริเวณบ้าน เครื่องใช้ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรบ้าง หรือไม่
6. ในระยะ 3 - 4 เดือนที่ผ่านมา ท่านได้สังเกตเห็นชาวบ้านได้ทำอะไร ที่จะพัฒนาชุมชนขึ้นมาบ้างหรือไม่ ผลที่ได้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างไร
7. ชาวบ้านได้ทำอะไรที่ช่วยให้เขามีอาหารเพิ่มขึ้นจากเดิมบ้างหรือไม่
8. มีความเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ อะไรอีกบ้าง เช่น การเลิกสูบบุหรี่ เป็นต้น

ตอนที่ 5 (เกี่ยวกับนักเรียนและสภาพของโรงเรียน)

1. ท่านคิดว่าภูมิหลังของนักเรียน ในด้านเศรษฐกิจ และสังคม เช่น ฐานะทางบ้าน อาชีพของพ่อแม่ ของนักเรียนแตกต่างกันอย่างชัดเจน มากน้อยเพียงไร
2. เบื้องหลังในการเลี้ยงดูของนักเรียนแตกต่างกันเพียงไร
3. พ่อแม่ของนักเรียนแต่ละคนสนใจและเอาใจใส่ต่อการศึกษามากน้อยแตกต่างกันอย่างชัดเจนอย่างไรบ้าง

4. สภาพของอาคารเรียนเป็นอย่างไรบ้าง
5. ครุภัณฑ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ม้านั่ง กระดานดำ มีสภาพเป็นอย่างไร
6. โรงเรียนมีอุปกรณ์ในการเรียนเพียงพอแก่ความต้องการหรือไม่

5. แบบบันทึกการเกณฑ์เด็กและการมาเรียนของนักเรียน

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โรงเรียน หย่อมบ้าน
บันทึกวันที่ เดือน พ.ศ. 2526 ผู้บันทึก
จำนวนนักเรียนในวัยเรียน คน จำนวนนักเรียนเข้าเรียน คน

	จำนวน เต็ม	มา	สาย	ป่วย	ลา	ขาด
รวมรวมการมาเรียนเฉพาะวันต่อไปนี้						
วันที่ 15 พฤษภาคม 2526						
วันที่ 15 มิถุนายน 2526						
วันที่ 15 กรกฎาคม 2526						
วันที่ 15 สิงหาคม 2526						
วันที่ 15 กันยายน 2526						
วันที่ 15 ตุลาคม 2526						
วันที่ 15 พฤศจิกายน 2526						
วันที่ 15 ธันวาคม 2526						

ถ้าวันดังกล่าวเป็นวันหยุดเรียนจะเลื่อนไปในวันเปิดเรียนวันถัดไป

6. บันทึกการปฏิบัติงานของครู
รวบรวมจากบันทึกของครูและรายงานการประชุมประจำเดือนของอำเภอ
โครงการวิจัย

เรื่อง ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โรงเรียน ผู้บันทึก

วันบันทึก

1. ปัญหาในการปฏิบัติงาน

1.
2.
3.
4.
5.

2. วิธีแก้ปัญา และผลของการแก้ปัญา

1.
2.
3.
4.
5.

3. ปัญหาที่ยังแก้ไม่ได้

1.
2.

เหตุที่แก้ไม่ได้

7. บันทึกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โรงเรียน ผู้บันทึก

วันบันทึก

1. ค่าลงทุน

ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

บาท

ค่า

รวม

บาท

2. ค่าดำเนินการ

เงินเดือนครู (..... คน) ปีละ

บาท

ค่าใช้จ่ายในการไปราชการของครู

บาท

ค่าใช้จ่ายสำหรับโรงเรียน

บาท

ค่าวัสดุอุปกรณ์

บาท

บาท

บาท

รวม

บาท

แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์อำเภอ

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบสำหรับชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ. 2526 เวลา น.

1. ท่านมีการไปเยี่ยมโรงเรียนในโครงการอย่างไรบ้าง

ท่านปฏิบัติตามโครงการ ได้ทุกประการหรือไม่

2. ท่านพบปัญหาสำคัญในการดำเนินงานในโรงเรียนในโครงการในเรื่องสถานที่เรียน,
เครื่องเขียนแบบเรียนของนักเรียน, และอุปกรณ์การเรียนอย่างไรบ้าง

3. ท่านพบปัญหาในการสอนเด็กชาวเขา ตลอดจนการปรับเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้อง
กับสภาพสังคมอย่างไรบ้าง

ได้ช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างไร

9. แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้สัมภาษณ์ ลาม

วันที่ เดือน พ.ศ. 2526

เริ่มสัมภาษณ์เวลา เสร็จเวลา

ผู้ให้สัมภาษณ์ (หัวหน้าครอบครัว หรือผู้แทน)

1. อายุ ปี

2. เพศ

☐ กะเหรี่ยง

☐ มูเซอ

☐ ลีซอ

☐ แมว

☐ ลัวะ

☐ อื่น ๆ (ระบุ)

3. เพศ ชาย หญิง

4. สถานภาพ

☐ หัวหน้าครัวเรือน

☐ ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน

☐ สมาชิกในครัวเรือน

5. จำนวนครอบครัวในครัวเรือน ครอบครัว

6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน คน

7. จำนวนผู้เยาว์ที่อยู่ในปกครอง (ผู้ที่ยังไม่มีครอบครัวและอายุไม่เกิน 20 ปี) คน

8. จำนวนผู้เยาว์ในปกครองที่มีอายุระหว่าง 6 - 14 ปี คน

9. จำนวนผู้เยาว์ในปกครองที่มีอายุระหว่าง 6 - 14 ปีและไปเข้าโรงเรียน คน

10. จำนวนบุคคลในบ้านที่ศึกษาเสพติด คน

11. จำนวนบุคคลในบ้านที่เคยศึกษาเสพติดแต่เลิกเมื่อไม่กี่เดือนที่ผ่านมา คน

12. อยู่ในหย่อมบ้านนี้มาเป็นเวลา ปี

13. มีที่ดินเป็นของตนเอง มีจำนวน แปลง ไร่

ไม่มี

	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1. มีข้าวพันธุ์ใหม่ได้ผลผลิตสูงกว่าข้าวชนิดที่ปลูกอยู่จริงใหม่ ท่านทราบจากที่ใด		
2. ใส่ปุ๋ยหมักลงในไร่-นาข้าวจะช่วยเพิ่มผลผลิตในการทำนาได้จริง หรือไม่ ท่านทราบจากที่ใด		
3. การปล่อยให้หญ้าขึ้นรกในไร่ข้าวหรือไร่ข้าวโพดจะทำให้ผลผลิตต่ำ ลงหรือไม่ ท่านทราบจากที่ใด		
4. การทำไร่นาที่ราบเชิงเขา ไม่ถูกวิธี จำทำให้ดินเสื่อมคุณภาพเร็ว ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
5. การถางป่าทำไร่ทุก ๆ ปี จะทำให้น้ำแห้งเร็วในหน้าแล้งใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
6. ถ้าทำไร่นาที่กินเค็ม ผลผลิตจะต่ำลงทุกปีใช่ไหม ท่านทราบได้จากที่ใด		
7. การทำไร่ เป็นเขา ท่านพบปัญหาอะไรบ้าง		
8. คนกินหมูที่เลี้ยงแบบปล่อย จะติดโรคจากหมูหรือไม่ ท่านทราบจากที่ใด		
9. อามน้ำไม่ต้องฟอกสบูก็ได้ ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
10. ใช้ผงซักฟอกซักผ้า ทำให้ผ้าสะอาด จริงหรือไม่ ท่านทราบจากที่ใด		
11. การรักษาดินและบริเวณบ้านให้สะอาด จะช่วยป้องกันการเจ็บ ป่วยได้ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		

	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
12. แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด ช่วยป้องกันการเจ็บป่วยได้ ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
13. จะป้องกันการป่วยเป็นไขเจ็บสั่นได้ ถ่านอนกางมุ้ง จริงไหม ท่านทราบจากที่ใด		
14. คนในบ้านเจ็บป่วยรักษาที่บ้านไม่หาย จึงพาไปโรงพยาบาล ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
15. การกินอาหารที่สุกใหม่และยังร้อน จะทำให้เจ็บป่วยได้ ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
16. คนคิดฉี่น ถ้ายากจะเลิกก็สามารถเลิกได้ จริงไหม ท่านทราบจากที่ใด		
17. การอยู่ในหมู่บ้านนี้ มีปัญหาอะไรบ้าง		
18. ถ้ายากมีทางเดินในหมู่บ้าน เราต้องบอกกำนันผู้ใหญ่บ้านมาช่วยทำ ให้ ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
19. แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ไม่มีเชื้อโรค ถ้าชาวบ้านทุกคนช่วยกันรักษา ใช่ไหม ท่านทราบจากที่ใด		
20. ชาวบ้านทุกคนที่อายุเกิน 15 ปี ต้องมีบัตรประชาชนหรือไม่ ท่านทราบจากที่ใด		
21. ท่านอบรมบุตรหลานให้ปฏิบัติตามที่ครูสอน ใช่ไหม		
22. บุตรหลานของท่านจะคบเพื่อนอย่างไรก็ได้ ใช่ไหม		
23. ท่านเตือนบุตรหลานให้ทำงานที่ครูสั่งทุกวัน ใช่ไหม		
24. เด็กที่กำลังเรียนกินอาหารอย่างไรก็ได้ ใช่ไหม		

	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
25. โรงเรียนจัดหาสมุดกินสอให้บุตรหลานแล้ว ท่านไม่ต้องการให้อีก ใช่ไหม		
26. บางวันบุตรหลานขาดโรงเรียนท่านจะไม่ว่ากล่าว ใช่ไหม		
27. ท่านรักเตือนให้บุตรหลานทำงานตามที่ครูสั่งทุกวัน ใช่ไหม		
28. ท่านช่วยบุตรหลานทำงานตามที่ครูสั่ง เช่นปลูกพืชผักสวนครัวด้วย หรือไม่		
29. ท่านไม่ให้บุตรหลานขาดโรงเรียน ใช่ไหม		
30. ท่านช่วยโรงเรียนสร้างอาคารเรียนด้วย ใช่ไหม		
31. ท่านช่วยโรงเรียนปรับปรุงบริเวณโรงเรียนด้วยใช่ไหม		
32. ท่านร่วมมือกับโรงเรียนตามที่ครูขอร้องทุกครั้งใช่ไหม		
33. เมื่อท่านทราบว่าลูกหลานผู้อื่นไม่ไปโรงเรียน ท่านจะบอกให้ไป โรงเรียนใช่ไหม		
34. ถ้าโรงเรียนมีการพัฒนาหมู่บ้าน ท่านร่วมด้วยใช่ไหม		

10. แบบสอบถามสำหรับสัมภาษณ์หัวหน้าหมู่บ้าน

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบสำหรับชุมชนชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้สัมภาษณ์ ลาม
หัวหน้าหมู่บ้าน ชื่อหมู่บ้าน เพา

1. จำนวนหลังคาเรือน
2. จำนวนครอบครัว
3. หย่อมบ้านที่ไกลที่สุดคือหย่อมบ้าน ติดต่อกันโดย
ระยะเวลา
4. หย่อมบ้านที่ติดต่อกับชายแดน ติดต่อกันโดย
ระยะเวลา
5. ติดต่อกับเมือง โดย ใช้เวลา
อธิบายวิธีเดินทางเข้าเมือง

คำถามต่อไปนี้ ให้พิจารณาในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา

6. สภาพของแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ สะอาดหรือไม่

เมื่อก่อนตั้งโรงเรียนมีลักษณะอย่างไร

ปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร

7. ทางเดินในหอย่อมบ้าน และทางเดินระหว่างหอย่อมบ้านมีลักษณะอย่างไร

 ใช้การไถดีหรือไม่

 เมื่อก่อนตั้งโรงเรียนเป็นอย่างไร

 8. สาธารณะสมบัติอื่น ๆ เช่น โปสท์ หรือ วัค อยู่ในสภาพใช้การไถดีหรือไม่

 สภาพเมื่อก่อนตั้งโรงเรียนเป็นอย่างไร

 9. ท่านสังเกตเห็นความสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้าของชาวบ้านต่างจากเมื่อก่อน
 ตั้งโรงเรียนหรือไม่

 ถ้าต่างกันท่านคิดว่ามีเหตุมาจากอะไร

 10. ความสะอาดของบ้านและบริเวณบ้านของชาวบ้านแตกต่างจากเมื่อก่อนตั้งโรงเรียน
 หรือไม่

 แตกต่างกันอย่างใด

 11. ความสะอาดของหอย่อมบ้านโดยส่วนรวมต่างกว่าเมื่อก่อนตั้งโรงเรียนหรือไม่
 ถ้าต่างกัน ต่างกันอย่างไรบ้าง

 อะไรเป็นเหตุให้แตกต่างกัน

12. ชาวบ้านมีส้วมใช้กันหรือไม่ ถ้ามี มีมากน้อยเท่าไร

สภาพของส้วมส่วนมากเป็นอย่างไร

ก่อนจัดตั้งโรงเรียนมีส้วมหรือไม่ ถ้ามีสภาพเป็นอย่างไร

13. เมื่อเจ็บป่วยรักษาที่ไหน

ก่อนจัดตั้งโรงเรียนรักษากันที่ไหน

ถ้าไปรักษาที่อื่น (นอกหมู่บ้าน) เขาได้ความรู้จากที่ไหน

14. ชาวบ้านมีวิธีป้องกันการเจ็บป่วยอย่างไรบ้าง

ก่อนจัดตั้งโรงเรียนมีวิธีป้องกันอย่างไร

ถ้าวิธีการต่างกัน ชาวบ้านได้วิธีการใหม่มาจากไหน

15. ชาวบ้านใช้สมุนไพร และผงซักฟอกกันหรือไม่

ถ้าใช่ อยากทราบว่าใช้กันมานานแล้วหรือยัง

ได้ความรู้ในการใช้สมุนไพร และผงซักฟอกมาจากไหน

16. ชาวบ้านสูบดินประมาณกี่คน

ในระยะ 6 เดือน ที่ผ่านมานี้ มีคนเลิกสูบดินบ้างหรือไม่

ถ้ามี มีเหตุอะไรคลอใจให้เขาเลิกสูบดิน

17. ชาวบ้านได้ปลูกพืชที่เป็นอาหาร เช่น ผักสวนครัวบ้างหรือไม่

ก่อนจัดตั้งโรงเรียนชาวบ้านได้จัดทำมาก่อนหรือไม่

ถ้าไม่เคยทำมาก่อน, ชาวบ้านได้ความคิดเหล่านั้นมาจากไหน

18. ชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงวิธีการ ทำไร, ทำนา ไปจากเดิมหรือไม่

ถ้าเปลี่ยนไปจากเดิม อยากทราบว่าเดิมชาวบ้านทำไรทำนาอย่างไร

ปัจจุบันนี้ทำกันอย่างไร

19. ชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงวิธีการ เลี้ยงสัตว์ ไปจากเดิมบ้าง หรือไม่

ถ้าเปลี่ยนไปจากเดิม อยากทราบว่าเดิมชาวบ้านเลี้ยงสัตว์อย่างไร

ปัจจุบันนี้ทำกันอย่างไร

20. โดยส่วนรวมแล้ว ท่านเห็นว่าหอย่อมบ้านของท่าน ได้เปลี่ยนแปลงจากเมื่อก่อนการ
จัดตั้งโรงเรียนอย่างไรบ้าง
21. ท่านและชาวบ้านได้ช่วยกันบอกเพื่อบ้านให้ส่งลูกหลานเข้าโรงเรียนบ้างหรือไม่
ถ้าได้ทำเพื่อนบ้านได้ให้ความร่วมมืออย่างไรบ้าง
22. ถ้าเล็ก ๆ ไม่ไปโรงเรียน ท่านพบเข้าท่านทำอย่างไร
23. ท่านและชาวบ้านช่วยสร้างอาคารเรียนให้โรงเรียนด้วยหรือไม่
24. ท่านและชาวบ้านช่วยปรับปรุงโรงเรียนอย่างไรบ้าง
25. ท่านและชาวบ้านร่วมมือกับโรงเรียน เพื่อพัฒนาหอย่อมบ้านของท่านเองอย่างไร
26. ท่านได้พยายามให้คนที่คิดฉ้อฉลเล็กสุบฉ้อหรือไม่
- ถ้าเคยทำ, ท่านทำอย่างไร
- ถ้าไม่เคยทำ, ท่านทำอย่างไร

11. แบบบันทึกการสังเกต สภาพของชุมชน

โครงการวิจัย

เรื่อง ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

หย่อมบ้าน

ผู้สังเกต

วันที่

เดือน

พ.ศ. 2526

1. น้ำดื่ม น้ำใช้ ใ้สะอาด ไร้ สะอาด
2. มีทางเดิน คัดกรอง ภายในหมู่บ้าน และ ระบายน้ำหมู่บ้าน ได้ สะดวก
3. บ้านเรือน ส่วนใหญ่ รักษา ไร้ สะอาด
4. บริเวณชุมชน ได้ช่วยกัน รักษา ไร้ สะอาด
5. มีส้วม ใ้ เป็นส่วนมาก
6. เลี้ยงสัตว์ ซึ่ง คอก เป็นส่วนใหญ่
7. ปลูกพืชอาหาร รับประทาน เพิ่ม เต็มจาก ชาว อื่นๆ ใ้ ใ้ เช่น ผักสวนครัว
8. มีความพยายาม ที่จะ ปรับปรุง การ เกษตร ใ้ ใ้ ขึ้น (เลือกพันธุ์ ใ้ ใ้)

1	2	3	4	5

บันทึกเพิ่มเติมการสังเกต หย่อมบ้าน

1. สภาพน้ำดื่ม น้ำใช้

2. สภาพทางคมนาคม ภายใน หย่อมบ้าน และ ระหว่าง หย่อมบ้าน

3. ความสะอาดของบ้าน
4. ความสะอาดของบริเวณชุมชน
5. การใช้ส้วม
6. การเลี้ยงสัตว์
7. การปลูกพืชผักสวนครัว
8. ความพยายามที่จะปรับปรุงการเกษตร

ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชน
ชาวเขาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทคัดย่อ

ของ

สนธิ ยี่รงค์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี

กุมภาพันธ์ 2527

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญคือ การเปรียบเทียบผลการจัดการศึกษา
ภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา ซึ่งได้แก่ รูปแบบโรงเรียนพึ่งตนเอง
ครูเดินสอน ครูคนเดียว และโรงเรียนปกติ ว่ามีผลต่อนักเรียนและต่อชุมชน
แตกต่างกันอย่างไร ผลต่อนักเรียน ได้แก่ สภาพของนักเรียน ความพร้อมใน
การเรียนภาษาไทย และความรับผิดชอบต่อหน้าที่และส่วนรวม ผลต่อชุมชน ได้แก่
ความเปลี่ยนแปลงของสภาพของชุมชน ความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในชุมชน และ
ความรู้ทางวิชาการ

กลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์
และชาวเขาในชุมชน ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 4 รูปแบบ ที่เริ่ม
ดำเนินการปีการศึกษา 2526 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวม 12
โรงเรียน ผู้วิจัยสุ่มเลือกศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาพึ่งตนเอง 1 โรงเรียน
โรงเรียนประถมศึกษาครูเดินสอน 2 โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาครูคนเดียว
2 โรงเรียน โรงเรียนปกติ 2 โรงเรียน รวม 7 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่เป็น
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้แก่ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกคน ใน 7 โรงเรียนนั้น
รวม 233 คน ครู 18 คน ศึกษานิเทศก์ 3 คน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวเขาใน
ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 7 โรงเรียนนั้น สุ่มเลือกศึกษาเฉพาะ
หัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 50 เป็นจำนวน 143 คน รวมกับหัวหน้าหมู่บ้านทุก
หมู่บ้านในการวิจัยอีก 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบบันทึกการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และการมาเรียน
ที่ผู้วิจัยสร้างเอง แบบทดสอบความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของกรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่และ

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบบันทึกการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และการมาเรียน
ที่ผู้วิจัยสร้างเอง แบบทดสอบความพร้อมในการเรียนภาษาไทยของกรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่และ

ส่วนรวม แบบสัมภาษณ์ครูและศึกษานิเทศก์อำเภอเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการจัดการศึกษาภาคบังคับ แบบบันทึกค่าใช้จ่ายของโรงเรียน แบบบันทึกการปฏิบัติงานของครู แบบบันทึกการสังเกตสภาพของโรงเรียนและนักเรียน แบบบันทึกการสังเกตสภาพของชุมชน และแบบสัมภาษณ์ผู้นำหอย่อมบ้านและชาวเขาหัวน้ำคร้วเรือน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้นำหอย่อมบ้านด้วยตนเอง โดยใช้สาม ส่วนการสัมภาษณ์หัวน้ำคร้วเรือน การทดสอบและสัมภาษณ์นักเรียนใช้ศึกษานิเทศก์ที่ผ่านการอบรมและตรวจสอบทักษะจากผู้วิจัยแล้ว ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้นำหอย่อมบ้าน หัวน้ำคร้วเรือน และจากการสังเกต โดยการบรรยาย วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างข้อมูลที่ได้จากการทดสอบ สัมภาษณ์นักเรียน และหัวน้ำคร้วเรือน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดตัวแปรเดียว (One - way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ โดยใช้ $t - test$ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และการมาเรียนของนักเรียน โดยใช้ $\chi^2 - test$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สภาพของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบแตกต่างกันในเรื่องความสามารถและสภาพของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง มีความสามารถใช้ภาษาไทยในการโต้ตอบ มีความพร้อมในการเรียนภาษาไทย มีความรับผิดชอบสูง และร่างกาย และเครื่องแต่งกายสะอาด ส่วนนักเรียนโรงเรียนปกติ ยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยในการโต้ตอบได้ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยต่ำ มีความรับผิดชอบต่ำ ร่างกายและเครื่องแต่งกายไม่สะอาด ในเรื่องการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน โรงเรียนครูคนเดียวไม่สามารถเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้ตามเป้าหมาย โรงเรียนรูปแบบอื่นสามารถเกณฑ์เข้าเรียนได้ตามเป้าหมาย ส่วนสภาพของนักเรียนด้านความร่าเริงแจ่มใส ความกล้าแสดงออก และการมาเรียนของนักเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ไม่พบความแตกต่าง

ผลต่อชุมชน ในด้านความเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชน สภาพความเป็นอยู่ วิธีการทำการเกษตร ไม่พบความเปลี่ยนแปลง นอกจากด้านสาธารณสุขโลก โรงเรียนครูคนเดียวได้จัดรักษาความสะอาดของแหล่งน้ำดื่มให้ดีขึ้นกว่าเดิม ผลต่อสมาชิกใน

ชุมชน พบว่า หลังจากการจัดตั้งโรงเรียนแล้วสมาชิกทุกชุมชนมีความพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียน และให้ความช่วยเหลือกัน ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พบว่า สมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูเดินสอน และโรงเรียนครูคนเดียว มีการทำความสะอาดบ้าน บริเวณบ้าน และของใช้ในบ้าน ผลที่เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการ พบว่า สมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ และชุมชนที่ไม่ได้จัดตั้งโรงเรียน มีความรู้ทางวิชาการแตกต่างกัน สมาชิกในชุมชนจัดตั้งโรงเรียนครูคนเดียว มีความรู้ทางวิชาการสูงกว่าทุกกลุ่ม สมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้จัดตั้งโรงเรียน มีความรู้ทางวิชาการต่ำที่สุด สมาชิกเรียนรู้ทางวิชาการจากครูมากที่สุด รองลงไปได้แก่ อนามัย และเกษตรอำเภอ

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาภาคบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขา มีผลต่อนักเรียนและชุมชนแตกต่างกัน รูปแบบโรงเรียนครูคนเดียว และรูปแบบครูเดินสอน เป็นรูปแบบที่ประหยัดและให้ผลต่อนักเรียนด้านวิชาการอยู่ในเกณฑ์เทียบเท่าโรงเรียนปกติ แต่ให้ผลต่อชุมชนและสมาชิกในชุมชนในเกณฑ์สูง

OUTCOMES OF FOUR COMPULSORY EDUCATIONAL SCHOOLINGS
PROVIDED FOR HILL - TRIBE COMMUNITIES IN
AMPHOE MUANG, MAE HONG SON PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

SANIT YEERONG

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Doctor of Education degree
at Srinakharinwirot University

February 1984

The main purpose of this study was to compare the outputs pertaining to grade - one students and the impacts of four compulsory educational schoolings:- self - reliance schools, roving - teacher schools, one - teacher schools and elementary schools, upon hill - tribe communities and people. Those outputs and impacts concerned students' characteristics, students' readiness for learning Thai language, community and self responsibilities, development of the communities, changes in people's attitude and behavior and increment of academic knowledge.

The population consisted of all first grade students, teachers, supervisors, the heads of the households and the heads of the communities, in which 12 compulsory elementary schools, whose founding date was may, 1983, were located, in Amphoe Muang, Mac Hong Son province. One self - reliance school, two of the roving - teacher schools, two of one - teacher schools and two elementary schools - seven in all - were randomly selected and used as the primary sampling unit. The sample consisted of all 233 first grade students, all 18 teachers, all 3 supervisors in those seven schools and 50 percents of the heads of households together with the heads of all communities in which those seven schools were located.

In addition, two comparable communities in which there was no elementary school were randomly selected and 50 percents of the heads of households and the heads of the communities were used as the sample to collect baseline data in studying the impacts of those compulsory elementary schools.

Research instruments were the form recording student enrollment and attendance prepared by the writer, the Thai reading readiness test written by the Academic Department, the Ministry of Education, the interview schedule for students on self and community responsibility, the interview schedule for Teachers and supervisors concerning their function and management of the schools, the form recording schools' costs, the form recording teachers' method of teaching and management, the observational form recording the schools and their students' condition, the observational form recording the community development and the interview schedule for the heads of the communities and the heads of households pertaining to schools and communities. The writer collected data by means of observation, interview through interpreters from the heads of the communities. The test, interview for students and the heads of the households were administered by the trained supervisors whose validity had been checked by the writer.

Data obtaining from observations and interviews from teachers, supervisors and the heads of the communities were described, the analysis of variance and the t - tests to compare difference of data pertaining to students and the heads of the households among groups, and the chi - square tests to compare student enrollment and attendance.

The results of analyses suggested that there were significant differences in students' abilities and characteristics among four types of schoolings. The students from the self - reliance schools

4
were the best and those from the elementary schools were the worst in terms of readiness to learn Thai language, abilities to communicate in Thai, responsibilities and tidiness of body and clothes. All schools, except the one - teacher schools could manage to enroll all compulsory students. However these were no significant differences in terms of students' spirit, joy and courage, and attendance.

Pertaining to community development, there were significant improvement only in public welfare, but not in the ways of life and the methods used in cultivation as the writer expected. The communities operating the roving - teacher schools were better off in water supply, and the village maintainance. On the other hand, the provision of compulsory elementary schools brought several impacts upon the hill - tribe people in the villages. They were satisfied with the schools and tried to give contributions. Those in the villages where the roving - teacher schools and the one - teacher schools were situated, showed significant changes in their behavior, and hence followed the methods learned to maintain their house and neighbourhoods. Comparing with the baseline communities, the hill - tribe people in the villages having schools, the one - teacher schools in particular, showed significant gains in academic knowledge. These gains, surprisingly enough, were the results from what they had learned mainly from teachers, from health officers and district agriculturists.

In summary, the provision of four types of compulsory elementary schools indicated significant differences in student outputs and impacts upon communities. The roving - teacher schools and the one - teacher schools were the parsimonious ones. Their students reached the same standard as those in the elementary schools while their impacts upon the communities were the best.